

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
Boston Library Consortium Member Libraries

Wycliffe, John
III

JOHANNIS WYCLIF

TRACTATUS DE POTESTATE PAPE

NOW FIRST EDITED FROM THE MANUSCRIPTS

WITH CRITICAL AND HISTORICAL NOTES

BY

DR JOHANN LOSERTH

I. R. AUL. COUNS., PROFESSOR OF HISTORY AT THE UNIVERSITY OF GRAZ.

(ENGLISH SIDE-NOTES BY F. D. MATTHEW.)

LONDON.

PUBLISHED FOR THE WYCLIF SOCIETY BY TRÜBNER & Co.
PATERNOSTER HOUSE, CHARING CROSS ROAD.

1907.

JOHNSON REPRINT CORPORATION
NEW YORK AND LONDON

MINERVA, G.m.b.H.
FRANKFURT AM MAIN

BOSTON COLLEGE LIBRARY
CHESTNUT HILL, MASS.

JAN 1967

BR
75
108
Vc 19

374346

First reprinting, 1966

Printed in the United States of America

INTRODUCTION.

Of the twelve books which the Summa Theologiae contains, the ninth has hitherto not received the attention to which its contents entitle it. In point of importance only one of all the twelve can be compared to it: *De Ecclesia*, which, together with *De Veritate Sacre Scripture*, precedes *De Potestate Pape*; and this work would present many obscure passages, but for the knowledge of the other two. It is because this book was unknown to the biographers of the English Reformer that not one of them has correctly described his attitude in regard to the Papacy: for it contains his theory of true and false Papacy, which must be known in order to understand the position which he takes on this subject in his later works. As I intend to deal with Wyclif's doctrine in a special treatise, these hints must suffice for the present. I must only add that Wyclif's friends and disciples were perfectly aware how great a treasure they had in this book. If we peruse the famous treatise, *De Ecclesia*, by Huss, which contributed to his condemnation at the Council of Constance, we shall see that it is but an echo of Wyclif's *De Ecclesia*, and also of his *De Potestate Pape*.

From another standpoint — that of form — this treatise ought to be highly valued. Even setting aside the exhaustive quotations and definitions of the word "Power", in which our author still keeps strictly to the Scholastic and Aristotelian method, *De Potestate Pape* would still be, together with the Trialogus, the most striking production of his pen, on account of the unity of its contents: a circumstance which obliges us to summarize these contents at greater length.

1. Contents of De Potestate Pape.

Wyclif, in the volume now before us, begins by putting forward certain fundamental notions. To treat of the power which belongs to the Pope, it is necessary to have a clear idea of the nature of this power, and of the different significations given to the words even in the earliest times. It is only then that we shall know what the power of the Church is according to Christ's ordinance; or in other words, what hierarchy He gave it, and how this hierarchy has shaped and evolved itself. To speak of the Church, we must know what the Church is, what its various parts are, and how different the Church is now from what it was in the days of the Apostles. Whilst Wyclif appeals to Holy Scripture almost at every page, and makes it the basis of his expositions, it is easy to see that he assumes a previous acquaintance with his treatises *De Ecclesia* and *De Veritate*, which had been written before.

What is Power? According to Aristotle, it is the principle of movement, of production and destruction; it is either increase, an attribute of God alone, — and as such infinite and eternal; — or created in time and either spiritual or material. Spiritual power, given to the creature, is indeed permanent and indestructible, but may be limited in its action. Material power may be gained or lost.

Another kind of power is the capacity of any creature to be influenced from without; and therefore there must be, not only active, but passive power.

A third kind is the capacity of doing a thing aright: this is either internal or external. In man, according to Anselm, it is called free-will, which may be — either totally or only in part — lost by sin.

Finally, power may be an acquired capacity to produce an alteration in another subject. In man, it is either supernatural, and designed for the utility of the Church, or political and intended to resist the enemies of the Church.

A perusal of Holy Scripture will show us that there are many other significations of this word. The sixth Choir of Angels,

for instance, bears the name of Powers. The word frequently means the same as *dominion*; frequently, too, it bears a figurative signification. All these meanings are in accordance with Holy Writ.

If we restrict ourselves to the consideration of power, as it exists in reasonable creatures, we shall find a great many subdivisions: it is either spiritual or temporal, original or delegated.¹ Amongst these divisions, the most generally accepted is that given by Hugo a Sancto Victore: man's life being two-fold, spiritual and bodily, his power is two-fold also, spiritual and temporal, and each has many and various grades. The Pope is at the summit of the one, the king at the summit of the other. Each has its own laws and its proper character: the lay power, following nature, has earthly welfare for its goal; the spiritual power makes for virtue and follows the law of grace. As spiritual is superior to secular power, as to antiquity, dignity, and usefulness, it came to pass that in the beginning the people of Israel was governed only by the spiritual power.

This division may be objected to, because one and the same person may wield both powers: as in the case of Melchisedech. Again, under the New Covenant, the clergy has aspired to temporal dominion; and lastly it is the King's duty to uproot the vices of the clergy: which is tantamount to spiritual power. We must, therefore, seek for a better definition: Spiritual Power is the power of the Spirit, under whose immediate guidance man is led to follow God's grace. Every man is also a spirit, in his double nature of body united to soul; and if he is not himself the dispenser of grace, he may be the dispenser of the Sacraments, by which his inferiors are led forward in the way of grace. Secular power aims at happiness and progress from a natural point of view. Thus every man possesses two-fold power, spiritual and secular.² Spiritual power is of two kinds; one belonging to the clergy alone, the other shared by all alike. One dispenses the Sacraments; the other practises the spiritual

¹ Secundum distinctionem operum est distinctione potestatum p. 7.   ² Et ita videtur, omnis homo debet habere potestatem super actus membrorum et praeterea habet potestatem viandi in gratia p. 11.

deeds of mercy. Secular power is also of two kinds: political or general: the former belongs only to temporal rulers and masters, the latter to the community at large; but the aim of both is to attain for oneself and others all the good gifts of nature and happiness. It follows that every man, *qua* a compound of body and soul, possesses both general spiritual and secular power; the latter, however, is not shared by children and idiots. As spiritual power is from every point of view superior to secular power, so the priestly power is also above that general spiritual power aforesaid; but that it gives any right to temporal possessions, is a vain imagination which priestly greed has created.¹

Spiritual power is an immediate gift of God. No Pope can either bestow or take it away; though he may have the right to promulgate in due form that which God has commanded. Such power can be neither augmented nor limited essentially; but its exercise requires to be controlled. This power has been given by God to those who deserve it, quite independently of any outward sacerdotal character. Therefore, in the primitive Church, the Apostles never dared to say that they could delegate, or limit, or take away this power; nor did even Simon Magus venture to claim anything of the sort. Civil power also proceeds from God. It was in this sense that Christ spoke to Pilate.² Power is not anything that exists in itself, but a gift of God, in virtue of which man acts in His name.³

2. If all power proceeds from God, then no one has the right to do what is against God's good pleasure. Nothing is given to man by Him, save to carry out His own purposes. Whoso, therefore, receives power from God, must act conformably to His will. Unhappily, men do not always thus correspond to God's designs. There are priests whose negligence is accused, and by no means excused, by St. Paul; and there

¹ Quod autem limitatur potestas clericis super bonis suis temporalibus, seclusa potestate secularium, videtur esse praesumpcio et avaricia sacerdotum p. 12. ² Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum esset desuper p. 19.

³ Concessum est creature quod legitime posset in nomine Domini regulari p. 21:

are some who follow their example. The fault is two-fold: our negligence and the obstruction of Satan, which prevent us from using the power we have. The latter should be striven against, even should the strife end in martyrdom. Can power bestowed by God be entirely lost? Temporal power lasts only during a man's life. But to-day priests have less power than the Apostles: a fact which should be noted by those who boast of imaginary power. He has most, who edifies the Church the most; and to this end a sufficient amount of power is given to every man.

What has become of the power of working miracles, of imparting the Holy Ghost, and of forgiving sins? Miracles are worked by God alone; if a man could work them, he would be himself a God. Not even the Apostles dared to maintain that they conferred the Holy Ghost; the Pope cannot do that. If he could, he would be God. God alone imparts His Holy Spirit, and forgives the sins of such as, by prayer and meritorious deeds, have deserved forgiveness. This, and not the imaginary sacerdotal power of forgiving sins, ought to be believed by every Christian. The Apostles themselves many a time averred that they had no power but that of edifying the Church.¹ How exalted soever a Bishop may be, he cannot absolve one whom God does not absolve; and a simple priest, nay, a layman, has in this respect as much power as the Pope. No one should take upon himself the right either of absolving or of excommunicating, or of inflicting any other penalty; and if he usurps functions that are not his, he is the servant of the devil.

How does God transfer powers? how does He bestow them? and which power is the most exalted? The transfer takes place through inspiration, without regard to external signs and rites. Thus it was with Moses and with the Apostles, who were ordained without external signs. Had any other form of ordination been requisite, we should find it mentioned in Scripture. As to the various divisions of these powers, we must consult

¹ Non habent potestatem nisi ad edificationem ecclesie p. 30, 31.

the Bible, since Papal decisions are often perplexing; they set forth as a Divine ordinance what is not so. It is said that as there are nine orders of Angels, so there are nine degrees of power. The first (after Christ) is that of the Apostles, who fulfilled their function according to His command. When Christ ceased to live on earth, there were other Apostles (as Paul and Barnabas) whose functions were those of Bishops. In the second place came prophets, who preached to the people, and were endowed with knowledge of the Gospel, of past testimonies and of the future. The Apostles prophesied with greater depth and vital strength and fruit than the prophets of the Old Covenant. In the third place come the Doctors, who teach the Gospel and the Prophets in public. Then comes the second hierarchy of power:¹ some have the gift of working miracles, others of healing the sick, others give help to the poor. The third hierarchy is that of the leaders of the people. They should have the discernment of spiritual gifts, in order to lead every one in the way in which he should go; they must understand the language of those subject to them, and be able to explain God's Word. Such are the powers by which the Church is governed, and which endure until mortal sin is committed. The highest gift bestowed on man is the grace of predestination.

3. These ecclesiastical powers being therefore known, it still remains to consider the power of that first of all priests, whom some call the Pope, and others the Roman High Priest. Which of the Apostles possessed the Primacy after Christ? Peter, says Fitz-Ralph; and he gives the following reason. Peter loved Christ most, even more than John did; for His sake, he plunged headlong into the sea. He received the primacy of rank, and is named first among the Apostles; he alone received the keys of Heaven; he was commanded to come to the Master on the waters. He alone was called to watch with our Lord; he alone drew ashore the net containing 153 great fishes; he alone was taught by Christ how to mete out punishment; he alone was told to feed Christ's sheep and His lambs. All this

¹ I. Cor. XII, 28.

points to St. Peter's prerogatives; and because his virtue was greater than that of the other Apostles, he was acknowledged as the Head of the Church. His soul is adorned with three virtues especially: Faith, Humility, and Love.

4. Since Christ cannot abandon His Church, the successors of Peter must still possess this Primacy. But must his successors necessarily be the Bishops of Rome? What qualities should Peter's successor have? And how does a man become his successor? As Peter became Christ's Vicar, through his resemblance to his Master in life and doctrine, even so must it be with his successors. That is a grace which God alone can grant; and, therefore, the choice of the Head of the Church is not valid, unless it agrees with God's will. 'Be ye my imitators, as I am the imitator of Christ',¹ is the formula which St. Paul gives us. For such an election, therefore, no law is necessary; and the best form of election is that which best corresponds to Christ's will. There are four ways of electing a Bishop. 1. Choice by drawing lots. 2. Institution by another Bishop. 3. Hereditary succession. 4. The present form of election. Of all the four, that of drawing lots is the best; it was thus that Matthias was elected. There is then no fear of choosing an unfit person. Having nominated a certain number of the best, i. e., of the most humble, let them draw lots. The objections to this mode of election are worthless. The second mode would not be improper; it was thus that Peter instituted Mark in Alexandria, and Clement in Rome; but this mode is now corrupted by manifold heathen traditions. Institution by right of birth prevailed under the Old Covenant, but there are now most valid reasons against it: the Head of the Church ought to lead a life of chastity, poverty and renunciation. But the present mode of institution is the most undesirable of all; it is artificial and dangerous. At any rate, election by drawing lots is more certain and more authorized.² The greed and ambition of those who make the election is the cause of its not being adopted now.

¹ I. Cor. XI, 1.   ² Eleccio per sortem est securior, magis autentica et per consequens eligibilior. Sed cupiditas et fastus obviant ... p. 71.

Moreover, neither Peter, nor Paul, nor any of the other Apostles, withheld the bishops whom they ordained from watching over the people; Peter's distinguished position had no bearing upon jurisdiction, nor did it give him any juridical rights over the whole Church Militant.¹ The other Apostles, without Peter's permission, founded Churches in divers places: Paul more than Peter, because the conversion of the Gentiles was confided to his care. It is unreasonable to assert that the other Apostles used to appeal to Peter, and did nothing but by his command and authority.² Christ was always in their thoughts. Paul became a Bishop by Divine, not human institution; he set aside all human authority, and admonished Peter even in his own diocese.³ All the Apostles had the same jurisdiction with him.⁴ To this jurisdiction there was no limit save impossibility.⁵ Each of them received the charge of converting the nations; which has only been broken into parts (and pity it is!) by sacerdotal greed. At present the Pope asserts that no one can be holy, unless he admits his claim. What blasphemy! Unless he teaches Christ's law and His love, it is of no use to be under his or any one else's obedience.

5. Both the Pope of Rome and any other Vicar of Christ ought to live as He lived, without any possessions and remote from worldly interests. He should be the most virtuous man of all, resembling Christ both in life and in doctrine. What riches, what pomp, could the Apostles expect to have? They lived in bitter poverty, and were patterns for their successors. It is only so that Christ's Vicars may be enabled to perform their task. The Decretal of Nicolaus III. *Exitit qui seminat*, calling the order of St. Francis (the Minorites) a heavenly and entirely perfect Order, because it is most like the earthly condition of Christ and the Apostles, is an utterance made in this spirit. The Roman Church and its Doctors — especially those of the Minorite Order — should, therefore, uphold the principle of Evangelical poverty; yet they do the contrary, and despise a

¹ p. 75.   ² p. 76.   ³ p. 78.   ⁴ Marc. XV, :5.   ⁵ Non fuit restriccio iurisdiccionis nisi ex insufficiencia p. 79.

Decretal which has Scripture warrant. But if John XXII. rejects a doctrine sanctioned by Nicolaus, how are we to believe in Popes, when one contradicts the other?¹ As Evangelical poverty leads to perfection, so must too lavish endowments do harm to the clergy. Riches, according to the belief of holy men, are a burden to the soul. How then should it not be a thing greatly to be desired by the clergy, that the laity should take all worldly power for themselves? From all this we see how awful it is to condemn as heretical the doctrine that the laity ought to aid the clergy by taking away those possessions with which (on account of the laity's own immoderate donations) they have come to be hampered.² These words will remind every one of the time when Wyclif, from the professorial chair and the pulpit, demanded the secularization of Church property in England. This demand is the origin of his hard struggle with the Papacy. It is a pity, says Wyclif, that our Bishops ignore the Apostolic example, to which the Pope should encourage the world by word and deed. Wyclif, however, is not a fanatical upholder of this principle of poverty. He favours a modest competence which may enable a man to fulfil his duties of a Christian. But for what the priest has to do, temporal power is unnecessary. Let us take it from the clergy, and no doubt they will receive a thousandfold more.

But we are told that the Pope requires this temporal sovereignty to support his exalted position; and the like is said of Bishops and Abbots. This Wyclif contradicts in the words of St. Bernard. Many Saints have accepted endowments; but it is clear that we should follow the Saints only in so far as they follow Scripture. We can rely only upon Saints of the early times, not on those of more recent date, for the latter are already tainted by the world. The former were sometimes in the wrong: how much more the latter! The titles of honour

¹ Quis crederet talibus prepositis, quorum unus sine fundacione alteri contradicit? p. 82.   ² Et patet horrenda dampnacio istius sententie tamquam heretice, quod seculares iuvent clericos, exonerando eos a temporalibus. quibus nimis onerati sunt ex stultis dotacionibus dominorum p. 84.

bestowed on them may, therefore, be disregarded; and though they have taken temporalities, that is no reason why these should not be taken back again. Temporalities in themselves are not hurtful, but the abuse thereof is. Church property is the patrimony of the poor; the clergy should take thence what is necessary towards the fulfilment of their duties. Such was the practice of those Saints who should be praised by all.

If we ask which state of life is most perfect, the answer is undoubtedly, Poverty; for it answers best to the life of Christ and to a state of innocence. Almsgiving is the business of the laity; the clergy should only give spiritual gifts.¹ The endowment of the Church has produced stains which are blemishes on her beauty. The Pope should set the example to cleanse those stains, and to imitate Christ, our Pattern.² St. Bernard, in times past, said to Pope Eugenius: "In this you have obeyed, not St. Peter, but the Emperor Constantine". If the Pope would renounce temporal possessions, God would bestow upon him more perfect gifts, and the power of working miracles.

What of the Pope's jurisdiction over all the Church? We must distinguish between the power of the clergy and that of ecclesiastical government. According to Fitz-Ralph, all priests have the same spiritual power; but in his opinion there is a difference as to jurisdiction. This is given to Peter and to his successors; facts prove this, and the Church Canons as to ecclesiastical jurisdiction agree on this point. As to this last, he is right. But neither from God's law, nor the Bible, nor the dogmas of the Church, can we infer such a groundless extension of Papal jurisdiction over all Christendom; its origin is more truly Pagan. Ecclesiastical government is in reality a power which is not founded upon human institutions, but on the fact that God has entrusted to a Bishop a larger or a smaller part of the Church. This is irrelevant to the human institution of primacy; it only bears on the greater power which God bestows

¹ Distribucio corporalis elemosine pertinet ad ministerium laycale, clericu intento ad distribuendum spirituales elemosinas pociores . . p. 90.   ² Christi vicarius debet incipere p. 92.

on certain men for the greater edification of His Church. Peter obtained the primacy, not because of the fullness of his jurisdiction, but on account of his greater love for Christ and the Church. Fitz-Ralph thinks that the Church must have a head, and that this head was Peter; but according to the Decretal, the Church was formerly ruled by a general council of priests,¹ and knew nothing of a Sovereign Power.² It is also said that Peter received special powers and means whereby to rule over all men; but his primacy was of another nature, not concerning temporal dignities, but his duty to hearken to the little ones.³ Each of the Apostles had in a certain sense a universal jurisdiction in the Church; Paul above the others. To him, as the representative of the clergy, is given the power of the keys; not to the Roman Church as a special privilege.⁴ It was not from Peter that Paul obtained his power; rather was Peter himself sent to Samaria by the Apostles. How would it look to-day, if the College of Cardinals thought of sending the Pope to convert a Pagan nation? But if they did, they would thereby confer no dignity upon him. As all the Apostles were friends, one obeyed the other and thought each worthier than himself, and higher, and receiving directly from God the right of Evangelical authority; even so should it be to-day.

From all this we may infer that the Pope should not interfere in matters temporal, because the clergy has nothing to do with them; he should renounce temporal splendour, because it does not tally with the priestly character; he must watch over his flock and teach the Gospel in prayer and sanctity of life.

6. As none of the Apostles possessed such power as Christ during His earthly life, so none of the Popes has such power as Peter, or any Apostle. Popes cannot work miracles, nor can they write such books as the Bible: and this the Apostles did

¹ Olim ecclesia regulabatur in principio communi sacerdotum consilio; dist. XCV, cap. V. p. 96.   ² Subducta dominacione.   ³ Obedire minoribus.   ⁴ Unde miror quod aliquis habens scripture retorqueret ex isto verbo singulare privilium Romani pontificis p. 97.

under God's leading hand in the early times. If they happen to fall into deadly sin, they lose their power, if they ever had it.¹ Their decisions have not the authority of the Bible, and we need not believe either that they are true, or that their authors were the heads of the Church. Nor do we know whether a given Pope is predestined to salvation — that is, whether he even belongs to the Church.² And therefore Christians have no need to take sides *when two Popes quarrel about the Primacy*; it suffices to believe that Christ is the Head of the Church.³ And as to their decisions, does not one Pope contradict another? What has one Pope to make us believe him rather than another? Holiness of life alone; if he strays from the ways of God, there is no one more hypocritical and mendacious than he. God forbid that we should believe a Pope more than the Doctors of the Church! His writings and deeds often contradict the Bible. We should believe a man only when God speaks through his lips; so his words and acts are to be suspected as mendacious. If the Papal decisions gave authority to the Bible, then the Decretals would be above Holy Writ.

All the Epistles of the Apostles have the same authority. Peter rejoiced when Paul rebuked him; so should the clergy do even now. Wyclif proceeds to answer objections to his doctrine. If it be said that it is contradicted by all the laws and canons of the Church, the clergy (he replies) can rely only on God's authority, for we do not know what authority, if any, has been given to man by God. If again it be objected that there must be a fixed standard both as concerns holiness and power, for otherwise there could be no obedience amongst men, and the higher authority of the Church would be destroyed; he replies: Sanctity is the sign of authority, but not its standard.

The Pope claims to represent Christ: if he goes astray from the ways of the Apostles, he is, in the words of the Bible,

¹ Potestas si quam in principio habuerunt est eis subtracta p. 110.   ² Quia nescimus si prescitus fuerit vel membrum sancte matris ecclesie p. 111. We see that such a passage presupposes the knowledge of *De Ecclesia*.   ³ Wyclif uses other expressions on p. 111; but the sense is the same. He returns repeatedly to this point.

the Antichrist, who, as is well known, will come out of the clergy. A man may nominally be a Pope, and yet possess the attributes of Antichrist. This was Wyclif's favourite theme in his last years. Antichrist has eleven characteristics. Whereas Christ is truth, he is a consummate liar, who instead of following Christ in his words and writings, his life and morals, does exactly the contrary, and instead of being Christ's faithful Vicar, leads the people into temptation. Christ loves poverty; Anti-christ, treasures and worldly power. Christ left us the Bible as the sole source of all wisdom: Antichrist invents¹ new laws, which have no foundation in Scripture. Christ chose poor men despised by the world for His Apostles; the Pope chooses men of the greatest renown (though they are deceitful wretches) to be, as he supposes, the masters of the world. Christ commands His disciples to preach the Gospel to the whole world; the Pope, sitting on his throne in his palace, like another Chosroës, despises this duty, and sends forth his menials to grow fat in stolen castles. Christ taught His Apostles to sustain persecutions and sufferings; the Pope's hirelings struggle and fight for temporal dominion. Christ forbade His followers to wield the sword: the Pope pays his mercenary troops with the money of the poor. Christ refused to revenge Himself upon the Samaritans, who denied Him the necessaries of life; the Pope lays an interdict on those who resist his tyranny. Christ submitted to His judges; the Pope thrusts himself forward as the universal judge. Christ concealed His Deity under a human form; the Pope foists himself on the people as a demi-god, nay, as God, and no one is permitted to judge him. The Apostles, by Christ's own command, forbade any one to confer power for money; the Pope seizes upon all the fattest livings and gives them to his own people. All these are the deeds of Antichrist, deceiving Christendom. There are also many sophistical arguments, which tend towards the same object. For instance, that the condition of the clergy is infinitely superior to that of the laity; that therefore it is not seemly that the latter should judge

¹ Fabricat p. 121.

the former: whereas it is the duty of every one to correct his neighbour when he sins.

7. The primacy of Peter was not in worldly dignity, might, and renown, but in humility and meekness, whereby he was Christ's follower; such is the opinion of St. Bernard, who, both orally and in his writings, has declared that the Pope should have no temporal power, because the Papacy and temporal power, such as the laity are allowed to possess, are contrary one to the other. The monks, the friars, the Apostles, lived without possessions and power. Peter received the Power of the Keys, not for himself, not for any Pope in particular, but in general for every priest who, by imitating, shall resemble him more closely. No special place, no election by men is necessary thereto, because the Gift of the Keys is a Divine mystery. Those Keys are the power and the knowledge how to edify the Church; they should be apparent in the behaviour of every priest, and they were certainly greater in Paul than in Peter.¹ And this knowledge is the knowledge of Holy Scripture, without which the power of the Keys cannot exist. John XXII and others have abused it, hoarding up money, and making simple people submit to their tyranny. If these abuses exist to-day, under the forms of Excommunications and Absolutions, it is the work of the *God of this World*, who dazzles all Christians with his avidity and pride.

The argument in favour of the primacy of the Roman See are worthless. If, for instance, Peter walked upon the waves of the sea, thus showing his ardent love of Christ, this proves nothing in favour of Primacy. Only the humble and poor can find room on board Christ's ship; such as despise the world, and walk in the ways of Our Lord. If the Pope does so, then indeed is he Christ's Vicar.² Peter's Vicar has for his duty to

¹ Sunt dicte claves potestas et sciencia ad edificandum ecclesiam; que signanter debent esse in quolibet sacerdote et (ut credo) in Paulo excellēncius quam in Petro. Paulus enim ex fide scripture plus omnibus laboravit p. 140.   ² Et sic papa prepollens in talibus est verus vicarius Christi . . . Clerus sed papa precipue debet viare per illam semitam p. 146.

keep Christ's flock; but if a so-called Pope sleeps in spiritual slumbers, he stands self-condemned and unfit for his office.¹ When Popes wrangle about plenitude of power, whilst their life and deeds are barren, and forgiveness of sins and penalties is sold for money, and those who live according to Christ's example are persecuted by them, they are truly Antichrists. To them do these words apply. "Many will come in my name, saying, I am Christ, and will seduce many." *Such is literally the case to-day, whilst two claimants are wrangling for the Vicar of Christ's position.*² But Christ says: "Believe them not;" that is, those who now assert themselves to be Popes. *These two ought to be satisfied with poverty; that would reconcile them.* Since it is impossible to know, either by their elections or by their deeds, which of them is the true Pope, let them hold their peace in the faith of Christ, until the Church shall decide between them; and supposing that they are both good Catholic priests, we are ready to submit to either as the Apostles submitted to Peter. But whosoever forces us to obey by deeds of violence, is suspect by the very fact. Peter exacted no other obedience save faith in Christ and the imitation of this example. He craved no temporal dominion, nor money, nor honours. Thus neither the one (Urban VI) nor the other (Clement VII) has any right to extort money from kingdoms and nations or from private persons, unless he can find authority for his act in Holy Writ. But should one of them preach the doctrine of Christ with signs and miracles, as Peter spread the faith, then would the people follow him joyfully: and only in this case would it be lawful to follow such a leader. But whoso usurps these functions to get money or to satisfy his pride, commits grievous sin. But now simony has taken such deep root, that both the flock and the shepherd are rushing to destruction, unless God brings back the clergy to evangelical poverty. Who, therefore, is Christ's true Vicar? He that lives like Christ and

¹ Nullus dampnabilis se ipsum condemnat et ad officium illud inhabilitat . . .
p. 148. ² Necesse est esse verum ad literam; patet quod oportet hoc verifieri de pretendentibus se esse Christi vicarios . . . ib.

Peter; for no one becomes a Pope by taking that title, nor by election; but only he that preaches the Gospel where Christ's Name is unknown, until, Christ being received into apt vessels, *he moulds the Church according to the four Gospels*; who gives his life for the fallen ones, lays his helping hands upon them, and leads his flock into a fold built up with strong stones. To such a shepherd, who could refuse St. Peter's place? Such was St. Peter's behaviour. There was no quarrel about supremacy then: if Peter spoke first amongst his brethren, he did so with humility. Consider how St. James spoke after St. Peter. He says: "I judge;" an expression that would in our days be most severely condemned.¹ Yet Peter did not call James to account for those words, nor did he desire supremacy over his brethren; may, he submitted to the Apostle who rebuked him. Let the Pope rest convinced that no one owes him obedience, save when he preaches God's law and Holy Scripture; that consideration will urge him to preach the law of God. How can he make others better? Let him begin by amending himself, by patient behaviour and suffering of hardships, by remembering that he is only a servant of the Church, which is greater than he. If Peter received the office of Pastor, that was because of his love for Christ and his people. What if a Pope has no such love? Can it be believed that Christ accepts the person of the Bishop of Rome, on account of an election made according to human laws, whilst the man is Christ's adversary in life and doctrine? What folly! Therefore let the Pope remain within the bounds of poverty and self-denial, as set down in Christ's words to Peter.

8. What is meant by the word, *Pope*?² It is nowhere to be found in Scripture. Bishops formerly received this title; the Greeks call their priests by this name even now. It is only since the Endowment, the beginning of the Temporal Power, that the Bishop of Rome has been given this title. Let us suppose, says Wyclif, that a Bishop who like Peter represents

¹ Ego iudico quod verbum retinet hodie graviter sic rusticum et inconsonum reprobatum p. 157.   ² Est ab interieccione pape, quod admiracionem signat, p. 165.

Christ in every respect, shall be called Pope. The Romans make the Pope; so we are wont to say. But how did Rome obtain such an honour? Arguments of pure reason, historical fact, and necessity are pleaded here. 'Because', as Fitz-Ralph tells us, 'Rome is the capital of Christendom'. But then we reproach Christ, who chose Jerusalem as the scene of His deeds and sufferings, for not having preferred to reside in the metropolis of the Empire: and we also condemn those Popes who dwell in Avignon. Rome is the chosen city; but Rome was for a long time less the capital of Christendom than of Heathendom. Are not the Kingdoms of the Mongols far greater at the present day? This reason therefore for choosing Rome as the Papal residence is worthless.¹ Fitz-Ralph has already said that Rome and the Papacy are not necessarily connected;² so that the second reason, holding that the centre of the world whither all nations converge, must be the centre of Christianity, falls to the ground. The third states that the Emperor and the Pope work there together in harmony, for the good of the Church. It is quite the contrary that has happened. Roman emperors, such as Nero, Diocletian, and others, hindered the spread of Christianity with all their might; Constantine, overburdening it with lands and riches, gave it poison.³ And the Roman Curia, thanks to this endowment, has given to our princes examples of all kinds of sin; and the clergy, waxing fat, has left off teaching, admonishing, and punishing. The Popes before Constantine — Peter, Clement, Marcellus, and the others — acted quite otherwise. To-day men have gone so far as even to say that this temporal power is inherited in justice from God and Peter, not from the Emperor; for God's power is supreme. Thus spiritual duties have been disregarded in Rome, but emperors and kings have been summoned and commanded to render services, as masters order their servants. But the foundation of

¹ Ideo procul a catholico, ut dicat locum illum vel populum necessitare ut episcopus suus sit optimus sequax Christi . . . p. 168. ² Papatus et pontificatus Romanus non sic connectuntur, quin ex causa rationali poterunt separari . . .

³ Constantinus venenando dampnificavit ecclesiam p. 168/9.

this power is unsound. Constantine, not Christ, is its origin, as the Saints — Augustine, for instance, and Bernard — bear witness.

Others declare that Rome must be the seat of the Papacy, because no other place has so many martyrs. But the place does not sanctify the man. No other city was the theatre of so many crimes; and many Popes fled from it on that account. If the blood of martyrs sanctifies a place, then Jerusalem is the holiest of all. But the Bishop of Rome is not necessarily the Pope. Many Bishops of Rome have been wicked Antichrists. Let us also not overlook the fact that an Apostle, who has to preach to all nations, must not be bound to one, whilst he may preach to another with greater success. That is one reason why the Apostles would not accept a fixed endowment; just as Christ preferred to preach in the open air rather than in the Temple. If we infer a constant relation between Rome and the Papacy, because Peter constituted Clement there, we may just as well say the same for Antioch, where he instituted Mark. Here as well as there, Peter was Pope; and moreover he was respected by the people in Antioch, not in Rome.

He that confers power upon any one gives him only vicarious power, and not the same. If therefore Peter set up Clement in Rome, it does not follow that the latter was, like Peter, the Highest Bishop; when he died, there was no need that his successor should be Pope. Christ died in Jerusalem, where James became a Bishop, but not Pope. Should not James therefore be Pope rather than Peter? Peter, unless he had a Divine revelation, would give his succession to no one; and that succession should have taken place as at the election of Matthias. Had Peter any reason to give his succession to Clement rather than to John who outlived him many a year? Was it not rather Christ's desire that the Apostles should act in fellowship, and obey each other, and serve each other, under His own leadership?

It is a mere fiction to say that any one can become Pope by a mere election under human prescriptions: there are no grounds for this assertion. *Any one might be a Bishop of Rome,*

*yet not Pope, and vice versa.*¹ The choice of a Pope does not proceed from the election and power of men, but from the grace of God. We have just as much power to predestine a man to eternal salvation. The Apostles did not elect Matthias, but prayed God to show them whom He had chosen. The present form of Papal election was introduced since the endowment of the Church and should be considered as a merely human procedure, and by no means as a channel of God's grace. It may sometimes happen that a worthy man is elected, conformably to God's will; but the reverse may also occur. Let us grasp the idea contained in the words, "Pope", and "Supreme"; they denote the highest perfection of life, etc; it follows that God *alone* chooses a man to be Pope, or Supreme Bishop. There are thus two elections; one, made by men, chooses an individual to be Bishop of Rome; another, made by God, chooses one to be Pope: if the second is wanting, that person is a Bishop, but not Pope.

By what means has the Bishop of Rome come to be called Pope? Chronicles show us that the title has a secular origin, and coincides with the endowment by which the Church became secularized. Ranulphus Higden, the writer whom Wyclif prefers to consult for his historical expositions, tells us how this took place.² For such an origin it is of no use to search the Scriptures. *Other chronicles and decrees admit this purely human origin of the Bishop of Rome's primacy.*³ It is not an article of faith that Clement, Linus, Cletus and the others were Popes in the modern sense of the word. If we consider the word "Pope" in its widest signification, as it was understood by Ambrose and Augustine, there is no doubt that Paul, Clement, and other holy martyrs and confessors were Bishops of Rome and at the same time Popes; and others as well, who excelled in leading the flock entrusted to their care.

¹ Stat esse Romanum pontificem et non papam et econtra p. 175.   ² Nycena synodus hoc contulit privilegium Romano pontifici, ut sicut Augustus pre ceteris regibus, ita Romanus pre ceteris pontifex habereetur episcopis et papa velut principalis pater vocaretur p. 177.   ³ Quotlibet tales fideles cronice et decreta testantur primatum Romani pontificis fuisse humanitus adinventum p. 178.

It is an abuse of language to call every pseudo-pope a Pope. When the Church became secularized, the Papacy and the Roman See were separated. Radulphus de Diceto, dean of St. Paul's, tells us how the Emperor Honorius put things to rights when Eulalius set himself up against Pope Boniface. At that time, Papacy was less spoken against, and this power that had been usurped was not respected so much that a secular ruler who confiscated the temporal possessions and dignities of a Church that went astray should be considered as a schismatic.¹ From the same author Wyclif quotes a list of depositions and of dissensions in the elections of the Popes, which rendered it necessary for the secular judges to interfere. "Then (says he) that law was still valid which empowered the king, as Solomon of old (III. Reg. II, 35), to depose the High Priest.

The Pope was generally elected by the people of Rome, before the secularisation of the Church, and the formation of a sect unknown to Scripture — the Cardinals. Since the Endowment, every century has witnessed some great quarrel amongst the Popes, the cause of which was greed of temporal dignities and possessions. Then, too, it might be said, as Christ said: "Many will come in my name, and say that they are Christ." That can only be said of the Bishops of Rome who blasphemously assert themselves to be the Vicars of Our Lord. But here again we should say, both of those of Avignon and of the others, "Believe them not; their works show them all to be Antichrists, whom we should flee."² This passage shows clearly that Wyclif's attitude, even in respect to the obedience due to Rome, is no longer what it was in 1378. And I believe (he says) neither obedience has the conviction that their Pope

¹ Nondum enim tunc tantum sopitum fuit dominium Romani imperii nec ad autum invaluit usurpacio Romani pontificis, quod fuit reputatum hereticum, quod domini temporales possent auferre temporalia, ymo dignitates atque officia ab ecclesia delinquentे p. 181.   ² Debemus inniti Christi consilio quod facta divisione diebus nostris quibusdam dicentibus: Ecce hic Avenione est Christus et aliis dicentibus: Nolite credere, quia indubie opera fidelia oportet ostendere vicarium Christi . . . Opera autem ostendunt quod uterque eorum sit Antichristus et per consequens fugiendus p. 185/6.

is the true one.¹ Ours — that of Rome — is in the same case as the other, for we have no proof, either by the deeds of Urban VI or by special revelation, sufficient to convince us that our Bishop of Rome is the Pope.² It would be better if there were no Pope, and if we reverted to the practice anterior to the secularization of the Church, when it was governed by a council. Let us not preach blasphemous lies on behalf of either side, for certainly neither of these is the true Pope, and it therefore follows that he is Antichrist. We Englishmen might remain in peace, as formerly, in the old religion of Christ. If they both are Antichrists, the Church should be governed without any such authority. But who can know this? Augustine gives us three marks by which Antichrist is to be recognized. They all of them apply to the present Popes.

9. If the militant Church must needs have a Pope, and no one can be such who has not kept within St. Peter's limits, it seems necessary that we should discuss these limits. Christ is the Head of the whole Church. There must besides be one who, predestined by God to edify the Church, is the Pope by God's election. It is thus that we should understand the passage in the Decretal which relates to this matter.³ But, as has been shown already, the Pope need not be the Bishop of Rome; for if he is made a Pope, he must be the rightful Pope, and therefore God alone can make him, since he must be the most righteous and holy of men. Cardinals are unable to make such a choice. Their Pope brings no advantage, but only harm to the Church; the present form of Papal election is a scandal.⁴ What the Apostles durst not attempt has been introduced by the Cardinals without authorization. Their Chief is superior in power to all the Apostles save Peter. The Cardinals themselves

¹ Wyclif does not use those very words here, but the sense is much the same: Ymo credo indubie utroque clero, qui istis ambobus consensis, neuter clerus habebit contra reliquam evidenciam, quod suus episcopus sit papa. ² Nec nos possumus contra illos ex operibus vel revelacione convincere, quod noster Romanus pontifex sit papa p. 186. ³ VII. qu. I, cap. 41. ⁴ Ritus hodiernus est ecclesie scandalosus p. 195.

form a body unwarranted by Scripture; neither their name nor their institution is mentioned therein. Most of them are not even priests; in no way do they come in the name of the Lord, but only, like Gehazi and Simon, to take Church property and money. They can work no miracles, they do not pray or preach either for those who have instituted them or who approve their deeds. How then can such monsters have received the power to declare who the Head of the Church is?¹ They even set up amongst themselves the most unworthy of all as their chief, and call him Pope, after their fashion, but cannot make him to be Head of the Church.² Moreover, we are forbidden to abandon the forms observed by the Apostles. When the Jews desired a King against God's will, they sinned; how much more do Christians sin when, against the Evangelical law, they set up a man to be more than a King, and call him Pope! This sort of election has obtained only since the secularization of the Church, which has been poisoned with riches and power. Formerly there was no difference between the presbyter, bishop and priest; there were only deacons besides, whose duty it was to take the function of preaching, now neglected on account of this election. The choice of a Pope, and the modern fashion of bestowing livings, breeds hirelings; it gives the Popes an opportunity to aggrandize themselves without opposition, and to increase their worldly dignity and their imaginary holiness: for all those doctors who expect temporal remuneration from the Roman Curia flatter it and say that this power is boundless, because it is able to do all that Christ did on earth, and even more. In reality, a faithful priest of Christ has no power to absolve; he can merely proclaim God's sentence that the sinner is forgiven. Whoever misuses the Power of the Keys, and sets himself in opposition to the Church Triumphant, loses that power by the very fact. Such abuses have comple-

¹ Unde igitur talibus monstris innominatis in scripturā potestas ad constitendum caput ecclesie p. 197. ² Principem super eos quantumcunque indignum possunt eligere, eum papam instar sui nominare extraneo, sed non possunt constituere caput ecclesie.

tely discredited these men;¹ it is no longer believed that they possess Primacy in the Church Militant. As a matter of fact, no prelate can rightly boast of any such power; because he does not know firstly, whether he really possesses it; secondly, whether he does not commit mortal sin in the exercise thereof; and thirdly, whether one of his inferiors does not stand higher than he.

These modern Pharisees, in order to maintain their power, fall into heresy; they say that God has made with them a covenant, to bind or loose as they may decide. What blasphemy! Deep humility would suit the Pope far better than such arrogance, which is an attribute of Antichrist. Instead of being puffed up with worldly glory, he should seek his reward in secret, like a follower of Christ. From all this we see how great a fallacy it is to determine by human election who shall be Pope or any other Church dignitary; for the choice of man gives no right whatever. And therefore, if Robert in Avignon, or Urban in Rome, or any other, claims to be the supreme Head of the English Church, it means that we should shun him as an Antichrist.² Their true Primate, who will bear all responsibility for them at Judgment Day, will serve them humbly, renouncing all honours. It was thus that the Saints understood Primacy. They knew that the choice of men was not necessary, and was dangerous to it.³ They knew what great trouble, what heavy responsibility it entails; but our Prelates do not want trouble, but only power and temporal rewards.

A wrong choice makes a man, not apostolical, but an apostate.⁴ An election made by men is either right or wrong, as it corresponds or does not correspond to God's choice. But

¹ Et creditur quod supercilium phariseicum ad tantum vibravit claves contra semitas immobiles ecclesie triumphantis, quod perit evidencia et surrepit diffidencia in opere clavium, pretendendum, resuperiorem primatum gerere in ecclesia militante p. 203.   ² Videtur . . quod sive Robertus sive Urbanus sive quicunque alias *appetit sic preesse ecclesie Anglie*, signum probabile est, quod sit fugibilis Antichristus p. 212.   ³ Sancti suscepérunt primatus huiusmodi, scientes quod humana electio vel est primatui suo impertinens vel nociva.   ⁴ Electus talis non apostolicus sed apostaticus est habendus p. 214.

according to this principle, when the election has been due to military force or a tumult of the people;¹ in other words, when, as for Urban VI, the choice being due to a riot is null and void, is not the man whose election was caused by the devil or the sins of the electors, to be considered rather as an apostate than as Peter's successor? No one who is not the son of Christ and Peter can be Pope. This cannot be the result of an election made by men; and so such an election has no power to make a Pope. That a man chosen by the Western Church should receive the name of Pope is an abuse; it has no Scripture warrant, and the title has been introduced by a secular law. But does the choice of men give a greater right than the choice of God? Why, even Christ's choice, as we see in the case of Judas Iscariot, does not necessarily mean eternal predestination and perfect grace.

Our chronicles show the growth of Papacy to be caused by the power of the Emperors. This was just as if the Tartar Khan were converted at the present day, and made the Church of Kambalek in Cathay to be the first of all the churches. Then the authority of Rome would be destroyed. Besides, the laws made by the Popes concerning obedience to the Church of Rome, should be understood as supposing that this Church should be capable of performing its task.

10. The objections to the preceding remarks are easy to refute. If it be said that the Pope ought to be the most mighty lord in the world, because he could not otherwise do what is required of him as a duty; that his inferiors in temporal power would not keep their places; and lastly that temporal power is not a drawback, but a privilege, and that it ought therefore to be upheld: Christ's example teaches the contrary. The legate Otho attempted in the year 1226 to extort money; but John Marshall most energetically withheld this attempt. Indeed, the claim then made by the Roman Curia was scandalous. If the Curia has been maintained for centuries by the alms of the

¹ Quando militaris vel popularis tumultus cogit ad eligendum inhabilem ..
pag. 214.

faithful, it can now continue to exist in the same way. St. Paul gave us an example of such a system, when he made a collection in Corinth for the Saints in Jerusalem. Now the Pope decides how great a revenue he must get from England annually.¹ Experience teaches us how greedy of possessions priests are, the Bishops of every country are most greedy during their pastoral visits; they care less for the souls of their diocesans than for the profit they can get out of poor people; and for this purpose superfluous rites and offices have been introduced.²

The Pope has no right to demand such sums of the English nation. It is indeed just that every preacher should have wherewith to live. But the Pope does not preach the Gospel in England; his demand is therefore made on secular, or rather, on Imperial grounds. England is no part of the Roman Empire. Constantine's donation gave the Pope no right over England; and that is fortunate for us. We see how the institution of the Empire has abased Germany; ever since the time of its introduction Germany has declined, and is now in such a state that scarcely any Prince or Count will obey. Thus must fall every State that being subject to this form of spiritual government, is forsaken by God.³ It suffices that England should be subject to the Pope in so far as Scripture authorizes submission.

Secondly, it is averred that the Pope's authority comes from God, not from the Emperor; and that this is demonstrated by the fact of the submission of all countries, and by the testimony of the Doctors of the Church. This is true of the Roman Church, if we mean thereby, not a basilica or a throng of people, but Saints Peter and Paul and those who follow them. The Decretal *Sacrosancta*, on which they rely, deals with spiritual primacy, not riches or worldly renown.⁴ But the fact of coun-

¹ Hic autem papa et cardinales diffiniat dominative, quantum de redditu annuali in animarum periculum papa vult habere de Anglia p. 226. ² Ut scriptor, sigillator, barbitonson etc. ³ Sic enim translatum est Romanum imperium in Germanos, tantum aporiatur, quod vix sibi subditur civiliter dux vel comes. Et generali sic decrescit dominium quod est blasphemо clericali dominio subiugatum p. 227.

⁴ A Deo immediate et non a natura humana papa habet excellenciam dignitatis sed oportet quod mereatur illam excellenciam dignitatis humiliter sine pompa. Et revera

tries and persons having submitted to Antichrist is no proof demonstrative of Papal authority and dignity; even the devil would refute such an argument. This is illustrated by an anecdote quoted by Wyclif from Walsingham.¹

As to the favourable testimony of Doctors, we should believe them only when they are the channels of God's Word. Nothing of the sort is to be met with in the works of the four greatest Doctors. In fact, the Pope's temporal power proceeds from the Emperors, as is indeed to be seen by Constantine's decree. Christianity has nothing to do with the privileges and indulgences granted by the Pope.² Since all men receive indulgences from God according as they deserve them, it is not the Pope's business to bestow them, save only as God's instrument. A doctrine similar to ours, it is said, was promulgated by Urban VI to the cardinals created by Gregory XI — he ordered them to return to evangelical poverty. And for that reason they abandoned him and elected Robert of Geneva to rule over them; a wicked, proud, and quarrelsome man who has no idea of sanctity.³ May the English never accept him as a teacher! We are willing to follow Urban VI, so far as he follows in God's way, but no farther. If, by a miracle, Robert should also walk in the same way, then we can with a clear conscience adhere to both. Distance of place should not prevent us from following the best men indifferently in all that is good.

It follows from what has been said that this power of the Pope, which was given them by the Emperors, is a mere fiction from which we should shrink as from poison. The Apostle's power had only to do with converting and edifying the people, and leading a saintly life; this power was the same in all. Therefore no indulgences granted by bulls are valid, and the Spirit of God needs no bulls to act in our souls.

non est medium merendi ipsam accipere dignitatem tales cesaream p. 230. ¹ Hist. Anglicana II, 382; Ypodigma Neustriae p. 283. ² Propter hoc quidam vocant hanc potestatem iurisdiccionis, indulgencias et alia privilegia paparum cesarea p. 232.

³ Quam sentiam audivi de papa nostro Urbano VI ipsum dixisse cardinalibus... et quia increpans eorum (avariciam et) limitavit eos ad vitam apostolicam primevam, conspiraverunt contra eum... p. 233.

Again, it is pointed out that certain Saints approved of the endowment of the Church. Otherwise there would be no decree, either of Pope or of Bishop, to decide in spiritual matters; the Church would have no Head. To this we reply that those Saints who approved the endowment against God's will, committed a sin; for if much good have resulted therefrom, so has also evil, and still greater evil. It has been the cause of many dissensions in the Church, and the primary origin of corrupt elections. Let us but endeavour to take away all Church property; we shall see then whether Church dignities will be so much sought after.¹ It is therefore a doctrine of Antichrist to dazzle laymen, which says that the Church is robbed when its property is confiscated.

Those Saints who approved the endowment of the Church, must certainly have repented. Why do we pray that God may give us our daily bread?

Returning to the question of spiritual power, we must divide it into two kinds; one granted by God, the other by the Emperor. The first alone is necessary to the good of the soul. To say that the other is also needful, and that without a Pope having this kind of power, we cannot be saved, is a most wicked heresy. If this diabolical hierarchy did not exist, it were much better for the Church; and no arguments put forth in its behalf have the least value.

What therefore should we think of this hierarchy? We should only believe in it when it preaches the Word of God; and so, too, as to obedience either to Urban VI or to Robert of Geneva.² It is no dogma of faith that one of these two is the Pope.³ Blessed be God, the God of truth, who made this schism to be, because only now can this true doctrine be put in practice! Here Wyclif's language is highly interesting, since, in spite of the praise he bestows on Urban VI, he still says

¹ Cuius causa experientia doceri poterit, si subtracta dotacione cessaret aspiracio ad huiusmodi dignitates p. 238.   ² Nec Urbano nec Roberto tenetur fidelis credere, nisi de quanto fidem scripture dixerit p. 248.   ³ Nec est de substancia fidei explicite credere alterum eorum esse papam, ib.

he will have nothing to do with either party.¹ Both sides would do better to reflect on the qualities that a true Pope ought to possess, and to choose a Pope accordingly. First of all, let the Church be no longer endowed: endowment has caused all this misery. How should we interpret the laws concerning the supremacy of the Church of Rome? To understand this, we ought not to follow glossators like Johannes de Deo, Johannes Andrae or Johannes Monachi, who know nothing of theology; we must hold fast to what St. Jerome says of the predestinate believers whose origin is Roman Christianity. These elect are to be found everywhere, whithersoever they go, whether to Avignon or elsewhere. It is of these believers, predestined to salvation, that Jerome's famous sentence: "Haec est fides, papa beatissime", holds good as to the man that the Church of Rome takes to be Primate. Such believers, being predestined, cannot be everlasting condemned, however they may sin, for they receive grace. No one should boast of this grace, nevertheless, since no one can tell whether he is of those Elect. And if Jerome indicated Pope Damasus as one of them, he may have had a revelation on the subject, but we do not know that. He probably inferred it from his saintly life. What Jerome says of Damasus cannot be said of every Pope of Rome, for of some of these, as of Gregory XI,² it has been said that they fell into heresy by greed of lucre. For instance, he condemned the doctrine that the secular power ought to take away temporal possessions from a backsliding Church.³ Yet the successor

¹ Nam ego fidelis philosophus extra utrumque istarum parcium sic opinantium . . . . p. 248. ² On the personally hostile attitude of Wyclif towards this Pope, see Excurs. No. 2 in my Studies on English Ecclesiastical Polity, Transactions of the Vienna Academy, CXXXV, pp. 112—118. ³ Multi (Romanorum pontificum) ratificarunt multas hereses propter lucrum, ut Gregorius vel saltem pseudocardinales, qui hodie sunt cum Roberto, dicuntur dampnasse tamquam valde hereticum, quod domini temporales possunt auferre temporalia ab ecclesia delinquenti p. 252. Here again we see the true genesis of Wyclif's idea of a Reformation. He begins by demanding in the confiscation of Church property, in the name of the Realm of England. From this passage we see how he returns to this point continually. What its final results were is shown in the complete confiscation of all Church property by the Hussites.

of Gregory XI has employed soldiers to accomplish so Catholic a work;¹ and so, too, have secular princes formerly set the Church free from Anti-Popes. Again two Popes are at odds, as in Henry III's time. Each accuses the other of heresy; since the world began, there never was fiercer wrangling. And as formerly the High Priest accused Christ of blasphemy, so now ignorant disciples of Antichrist accuse those of heresy who (like Wyclif) struggle for the true privileges of the Church. Thus a certain man, ignorant in spite of his title of Doctor, has publicly (now that he possesses a fat living) treated the true defenders of the Church as heretics and foes.² Wyclif is comforted by thinking that the Apostles fared no better, and also that the King³ himself is in the same position. Without taking account of his youth, they call him a heretic, who has hired mercenaries against the Church. But are we to believe those men? They are like the cardinals who deserted Urban VI, and now declare solemnly in writing and by their legates that the election which they themselves made is invalid and that Urban VI is not the lawful Pope.⁴ Our theologians say,⁵ on the contrary, that Urban's election was not lawful on the part of the Cardinals, but that it is valid notwithstanding on account of God's choice, so long as the Pope shows himself to be worthy, by actions that really become a Pope. It is clear how totally different Wyclif's position is from that of his contem-

¹ As to these mercenaries of Urban VI., compare Theodoricus de Nyem de Scismate, lib. I, cap. VI. Otto of Brunswick, however, is not necessarily the only person alluded to here. ² p. 253. It is not clear to which of Wyclif's adversaries this passage refers. ³ Sed est consolacio quedam mundana p. 253. ⁴ p. 254.

⁵ Here Wyclif expresses himself very clearly. And the ideas which he expresses, even if he did not name himself in the following page, completely answer to the doctrine which he has hitherto developed throughout the tractate. As to the pleas brought forward by the Cardinals who came to England from Urban VI. and Robert, see Walsingham: *Venerunt et nuncii eorundem cardinalium afferentes literas decem signatas sigillis, petentes et ipsi auxilium prestare cardinalibus, allegantes fortiter pro eisdem. Sed domino Deo favente repulsi sunt apostatici nuncii et admissi papales promissumque subsidium papae grataanter quam cito tempus exigeret oportunum.* See also the *Littera anticardinalium missa diversis gentibus contra papam Walsingham II.* 213—216.

poraries, as to the election of Urban VI. Those who made this choice, may have made it badly, and therefore it may not be valid, if we consider them alone; yet it is valid, so long as it answers to God's will, and as the Pope lives a holy life.¹ Our theologians, in the second place, see clearly that the Church would be far better off were there to be no 'Imperialized' Pope,² or in other words if the Papacy were not accompanied by secular power, and had no subsequent secular aims. Thirdly they see considering the great virtues with which Urban VI is adorned, that he is the true Pope, chosen by God, because all holy Bishops are Popes.³ What then is essential? The works of the elected one make for our belief that he is raised by God to this dignity.⁴ How can it be otherwise? If we come to traditions, Robert's party has the same as ours.⁵ The faithful theologian condemns neither of the two; both may exist, as in Apostolic times.

It is of no use to set against this view Grosseteste's praises of the Pope and Cardinals. He depicts them as they should be, not as they are. And whoso says that the Pope is the soil out of which all advantages to the Church must spring, thereby condemns the Apostles, who believed in nothing of the sort. Faith is independent of the Pope. When there is an interregnum, when there is a reprobate on St. Peter's Chair, this does not destroy the Church.

11. It may be objected that according both to Nature and to Scripture, the Church must have one leader. It is true; but the Pope is not such as he should be. What are the qualities of a true Pope? St. Bernard has enumerated them in 34 points. If he does not possess them, he is no pope; rather a horrible

¹ Eleccio passiva Urbani nostri ex eleccione activa Dei est valida, dum tamen fiat ab ipso electo in veris factis papalibus recompensa p. 254.   ² Dicunt secundo quod nedum catholice sed melius quam modo conversaretur fidelis ecclesia quo-cunque papa cesareo subducto p. 255.   ³ Et dicunt tertio quod pensando virtutum insignia probabiliter reputant Urbanum nostrum verum papam, cum omnes sancti episcopi erant pape.   ⁴ Opera iusta dent fidem papatus, cum nihil sit fallacius quam humana eleccio et tradicio phariseica cum suo iudicio, ib.   ⁵ Easdem tra-diciones habet secta Roberti et nostra . . . ib.

monster, The ideal Pope, such as St. Bernard wishes him to be, is a true follower of Christ; he does not endeavour, as an 'Imperial' Pope does, to obtain temporal wealth and power, but does his duty humbly, always ready to give up temporal possessions, should the good of the Church require it. It may happen that both these characters are combined in one man; in other words, that a worldly-minded Cardinal, having been elected, may be a true Pope notwithstanding; but the difference will soon appear. A true Pope will renounce the rights bestowed upon him by the will of the Emperor, and only consider the real meaning of his title.¹ In the old Covenant there was a High Priest, and different degrees in the priesthood; so it is in the New. Christ is the Head of all priests.² If therefore a Pope maintains that he is the Head of the Church Universal, he at once sets himself above Christ: the very thing that Anti-christ does.³

It is asked whether, according to these principles, a woman, if she be very holy, or a layman can be a Pope. Certainly the Blessed Virgin was the most holy of all women: but a Pope must be one of the faithful whose life is like that of Christ. Women are therefore excluded, being unable to preach the Gospel on account of the weakness of her sex. The history of the female Pope Agnes shows that she fraudulently passed herself off as a man.⁴ A layman, however, can be Pope; but of course we can by no means admit that the priesthood will ever be so corrupt that a layman will be invested with Papal power. Should this come to pass, he would possess the priesthood, even though he had learned no single one of the Seven

¹ Nec videtur quod ista nomina sint directe opposita, cum sacerdos christianus sit sacerdos cesareus vel remisso simul vel per vices; oportet tamen omnem sacerdotum cesareum salvandum titulum imperiale deserere et in predicto titulo finaliter consumare p. 269.   ² Sicut in lege veteri figuratum est tam per Moysen quam Aaron et ceteros succedentes, oportet esse in lege nova unum omnium aliorum sacerdotum principem dominum Jesum Christum p. 270.   ³ Illud autem quod Christus docuit latenter et absconde de se ipso, illud dogmatizat Antichristus publice et infideliter de se ipso; p. 271.   ⁴ Et sic excluditur tam mulier quam angelus a pape nomine. De papa vero Agneta cum ceteris pseudopapis patet quod false vendicaverat nomen pape p. 272.

Liberal Arts, and had not been formally ordained by a Bishop.¹ But does this happen? We can only say that it is possible with God. In every case, God's choice precedes that of man, even when the latter is a right one; for man then only chooses one who is worthy; if worthy, he was already chosen by God.

And as to this point, it is astonishing that the Primate of the Roman Church should be supreme over all functions and rites, as it was in the law of the Old Covenant; whereas those ancient customs lost their validity when Christ came. Why do we not follow the Old Covenant in other matters? in the marriage of priests, for example, and in the heredity of the Pontificate? Let us hold with the Church Triumphant; all imitations of the Old Covenant will disappear. The Apostles shook themselves free of all ancient laws,² and new ones should not be introduced to burden the Church. In his lawful actions, every High Priest of the Old Covenant is a figure of Christ; so that Christ alone is our true High Priest and Bishop of souls. Therefore the Apostles did not let themselves be called Most Holy Fathers, nor Heads of the Church. Whilst Christ was with them, they called themselves His servants in tribulation, and the associates and servants of the Church. This state of things was still existing in the days of Gregory the Great, and so it should be to-day.

As to Primacy as regards Church Orders, all sacerdotal powers are equal and indivisible in all priests, as was already stated by Fitz-Ralph;³ though the execution of certain powers is restricted according to the capacities of each man, none may

¹ Ego credo, quod est necessarium ex suppositione quod sint multi viantes continue a tempore ascensionis usque ad diem iudicii sancciores ceteris, qui teneant statum et ordinem clericalem, sic quod ordinacioni divine repugnat, quin toto clero perverso usque ad laicos Deus subito illuminaret aliquem eorum, sic quod viveret pure exproprietarie et sancte de sorte Domini. Et tunc foret clericus, licet nec aliqua septem artium liberatium sit imbutus nec secundum ritus episcopales sit humanitus ordinatus p. 272. ² Et haec racio quare apostoli docuerunt in facto verbo, et scripto quod cesserunt huiusmodi legalia p. 273/4. ³ Potestates sacramentales in omnibus sacerdotibus sunt equeales p. 275.

glory in it, as though this took place by Divine ordinance.¹ There are those who believe that the Church cannot exist, were this hierarchy to fail, and their dispensation of the Sacraments to cease. And therefore they punish those who disregard such ceremonies more than they would a man who deserts the True Faith. We may accept the threefold division of Bishop, Priest, and Servant, given by Dionysius; but the reception of a higher Order is not a new sacrament. Thus we can scarcely assert that no one will be saved who does not receive the Sacraments in the manner accepted nowadays. Sacerdotal and Episcopal garments may be piously worn, though their primitive signification has been changed, because the outward garb should testify to our internal dispositions.

After a somewhat lengthy digression on sacerdotal vestments in the Old Covenant, of which he speaks only to point out their mystic signification, Wyclif proceeds to deal with the objection that the Orders of the Church would be destroyed, unless the Pope and a sufficient number of the upper clergy possessed the full powers of Holy Orders. He answers: That would be right for a Pope, but not for one such as are the Popes in our days. Formerly every Apostle had, and now every representative of the Apostles has, this plenitude of power. If the Decretals teach that every Pope has much fuller power than any Bishop not Bishop of Rome, it is a lie and a heresy. Peter had no more power than the other Apostles. Why therefore set up such a monstrous idol as the Head of the whole Body of Christ? Truly the Church can exist now as well without such a Head as it did in the Apostles' time without such a hierarchy; and it may remain, now as then, satisfied with the priesthood alone.²

As to vestments, even those that have no Scripture warrant may be retained, if they are suitable. Scripture would have

¹ Superioris non superbiant putantes hoc eis contingere pure ex institutione divina p. 276.   ² Quomodo igitur foret utile tale mendax et monstruosum ydolum ducem totius corporis Christi fingere? Nec periret ex defectu talis monstri ordo confitendi, ordo regiminis vel alterius boni ecclesie, quia sicut in primitiva ecclesia regulabatur sine tali graduacione dominii in clero ex communi sacerdotum officio . . . p. 293.

been overcharged if all such vestments and customs had been noted therein. It contains only what is essential. Now the clergy puts the essential in the last place, and human traditions, even when they are heretical, are made much of. The Church is burdened with such heresies, and they who introduced them sinned grievously. Nothing can be worse than those graduations which a worldly legislation requires for admittance into the clergy. It should be just the contrary here; the poorest, the most humble, is the highest. So also should all priests be friends one to another now, as they were in the days of the Apostles. The position in which the Church stands now towards the secular powers may readily be exemplified. Christ, who paid the tribute due to the Emperor for Himself and His disciples, threw all temporal power aside. Now it is quite the contrary. The Church ought to be purged of these errors.¹ Here comes the famous blasphemy which asserts that Popes have power immensely greater than other Bishops, because they can grant much more abundant indulgences, dispensations, and other privileges. By that means they claim for themselves a far greater fullness of power than Christ gave them. Gregory the Great objected to be called Pope and set above all others. In truth, all that the Bible demands of the clergy can be done by a simple priest; he can even ordain others.²

But how can the Pope be said to be superfluous, if a Head is needed to decide differences within the Church, and grant parishes and privileges? Indeed, laymen are blind; they think that, were it not for the Church hierarchy, secular government would itself come to ruin. And yet the condition of the Church and the Government was never better than during the three first centuries, when no such hierarchy existed. With what veneration would all the people welcome a Pope who became such by Christ's ordination! And is not secular government, both in time and by nature, anterior to the endowment of the Church? Were the Church in the same position in which it

¹ Ad destruendum errorem paparum totus christianismus et specialiter episcopi debent consurgere p. 300.   ² p. 314.

stood in the earliest times, then the position of secular governments would also be more favourable.¹ They say as a proof of the latter's inferiority: The Pope was instituted by Christ, the Emperor by men. This is false. The Pope as he exists at present was brought in by the Emperor, and Christ instituted a form of Papacy such as is not to be seen to-day. At present the Pope trusts in his privileges; a true servant of God laughs them to scorn.

The second point is also false. The institution of royalty proceeds, not from man, but directly from God.²

Dealing now with the well-known comparison between Papacy and the sun, Wyclif says that a sun so liable to eclipses is unnecessary; a thousand manifest examples prove clearly that the Church can exist without it.³ The Papal claims remind us of the latter days of the Church. Of all those who are from all eternity doomed to be castaways, and therefore Antichrists — one of them is greater than all others; and this is the Pope, in so far as he is one of the most inveterate adversaries of Christ.⁴ He takes upon himself to stand in the Holy of Holies, and allows men to call him 'Most Holy Father'. It is said of Antichrist that he will seduce many by the works of the devil, by lies and signs and wonders: this many take to mean the bulls and briefs that set forth the Pope's omnipotence, and are filled with lies regarding indulgences and other matters. Certainly, not all Popes are antichrists. Caiaphas was for instance a great Antichrist, but it does not follow that every high priest was. Nero was too, but not necessarily every emperor. So was Sergius; but not therefore every monk. Whoso deceives the people by Church censures, is above all others an Antichrist. His helpers are those priests who in our

¹ *Ordinacio cesaris non potest deficere stante prosperitate ecclesie* p. 318.

² *Ordinacio regis longe ante hec tempora processit a Deo* p. 319.   ³ *Non oportet regulariter hunc solem eclipsabilem* p. 321.   ⁴ *Mihi videtur, quod nihil plus concordat cum litera vel ebdomalibus Danielis, quam exponendo hoc de pseudopapa, qui est potissimum Antichristus. In hoc enim est abhominatio desolacionis .. pretendit se stare in loco sancti sanctorum; in cuius signum consentit quod vocetur pater sanctissimus. See p. 322/3.*

days obey his laws; and these men are for the most part enemies to God's law. No better example can be given. If we think that the laws of the Church are indispensable, it may be replied that the Church was best governed when there were no laws but God's; as God gave them, they are destined to remain for ever. If the modern laws of the Church were better, we ought to read the Decretals in Church as well as the Epistles and Gospels. Christ's law brings peace, and prepares the way of salvation; it therefore excels all human traditions, and excites mutual love amongst the faithful. It may be objected that in that case justice could no longer be upheld. We reply: God would see to that. Then would the secularization of the Church come to an end; and so forth. Many saints have already lamented the present hampering of Christ's law. The laws of men often lead away from God, they are full of deceit and injustice. This being so, it follows that the Pope should not decide all Church matters by himself; this is shown by the decrees of Boniface VIII., which are contrary to God's law.¹ The Apostles would not have issued such a decree. It is a decree of Antichrist and a blasphemy to say that God approves of all that such a law contains.

As to the second point, — viz, that the Pope is necessary in conferring benefices, — here the law of Christ must decide. His will, and a sign given by Him, will point out the man who in His eyes is fit. The people are the best judges, and present the worthiest Bishop. So it was of old: so it should be now.² The Bible teaches best the duties of the priesthood: how a priest should be inducted, watched over and corrected. The present mode of presentation of Church livings was not known to the Saints who were Popes. Now for the most part they get benefices by protection; the examiners often do not so much as know anything of the life of the chosen man.³ By

¹ Idem est argumentum de generalibus legum paparum principiis et specialiter de maximis Bonifacii VIII. in Sexto, que manifeste obviant legi Dei . . . p. 345/6.

² Sic enim fuit in primitiva ecclesia; nec cessat racio, quare non sic foret hodie.

³ Examinatores ignorant communiter mores persone extraneos p. 348. Pape sanctissimi istam dominativam formam preficiendi prepositos non temptarunt . . . Papa non debet

what right can anyone excommunicate those faithful who are opposed to such proceedings? It is indeed amazing how in our days the Pope installs idiots who have no idea of spiritual teaching, whilst there are numbers of men quite able to take their place. If faith and religion are thus harmed, temporal possession is to blame for it.¹ This too is a sign of Anti-christ, whom it is the first duty of the faithful to withstand. Such leaders of the Church ought to be deprived of their benefices. Should laws be promulgated to uphold them, obedience should be denied to such laws. Excommunications therefore are not to be dreaded. At present the Robertians excommunicate the party of Urban VI and himself; and the latter does likewise. Both seize upon the property of the Church, wherever either is the stronger. O happy schism! cries Wyclif, that teaches so many Catholic truths!² How we should laugh Robert of Geneva to scorn, if he launched an interdict against us because we give no aid to his party! Just so we ought to reject Urban VI with contempt, if, contrary to Christ's law, he should grant property of the Church to unworthy men.³ Anti-christ has by means of snares, i. e., of Church laws, set himself above all secular persons; if these attempted to depose unworthy prelates, the clergy would oppose them.⁴ Their chief pretends that laymen have no right to judge the prelates' doings; he alone, he says, in virtue of his position, has that right.⁵ The laity stands up for the laws and for peace, for freedom and Royal authority; the clergy makes laws for the confusion of the country. One ought indeed to bestow livings on worthy and distinguished men; but this duty is

propter petitionem aut instanciam secularium dominorum preficere clericum vel carum regis in episcopum, dum reputat alium magis aptum p. 350.   ¹ p. 351.   ² Multas pulcas veritates catholicas plane docet ista *felix dissensio* p. 353.   ³ Sic Urbano nostro excommunicante ecclesiam Anglicanam, nisi det fructus ecclesie eque indignis, deridendo rebellaremus contra suam sentenciam pro lege Domini.   ⁴ Manet (inquietum) quantumcunque indignus quoad Deum ex auctoritate nostra dignus, quoisque nos vel satrape nostri decreverimus, quid sit iustum.   ⁵ Vendicat dux exercitus Antichristi quod subditi non attendant ad dignitatem prelati, quem ipse instituit, cum eo ipso censemur habilis . . . p. 354.

tyrannically, nay even blasphemously exaggerated by the phantoms they evoke; and it is just this that has rendered the Church worldly and completely changed its constitution.¹ But ought we then to refuse paying tribute to a temporal lord, if he be a tyrant or a sinner? Not so. Scripture commands us to obey even a wicked master; and besides, the rights and duties of a secular governor rest upon a quite different foundation. Alms are a free gift to the clergy; but the duties of subjects are based on compacts and rights that have no sort of relation with the ruler's worthiness or unworthiness.²

This passage is of great importance, because it proves how little Wyclif's doctrine and attitude contributed towards the Peasants' Rebellion in 1381; it is therefore worth while to quote from it at greater length. Subjects ought, not by compulsion but freely, to obey a master, though he be an utter unbeliever; and only in the case when he can be converted by refusing to serve him and to pay taxes is this refusal justifiable.

Many secular laws had their origin before the Christian era; they are often a mixture of good and evil. But they are just for the most part, since they forbid robbery and other unjust acts. Those decrees of Antichrist, promulgated under pretence of holiness and God's laws, are heretical, and it is the duty of the faithful to resist them.

The clergy should be properly recompensed, so as to be in no want as regards food and clothing;³ but they must have no superfluous possessions; especially such as may have come to them by excommunication.⁴ Then would cardinals and unworthy foreigners no longer get tithes and revenues out of England; these would go to worthy priests who faithfully fulfil their duty. The holiness of their life and the edification

¹ Et totum hoc seminavit in ecclesia civilitas cesarea, que est in clero ad deterius transformata p. 354.   ² Reditus dati seculari domino ut tali debent dari secundum rationem contractus et subiectionis civilis que non respicit dignitatem prepositi quoad Deum p. 355.   ³ Incompossibile est quod desint sibi vite necessaria p. 356.   ⁴ p. 358.

of the Church would be, before God and the people, the surest warrant for a benefice.¹

By hoarding up riches that belong to the poor, and by accumulating temporal dignities, the clergy sins, from the lowest ranks even to the Pope. He should be the holiest of them all, since holiness alone should give him that title.² If he is, God has chosen him; if not, he cannot be Pope,³ since God's choice is of the most worthy. It is not the Pope's business to grant livings or to decide questions of political strife. No one can claim the Papal dignity, that has not been called thereto by God.⁴ Whoso, through pride or greed assumes these honours is self-excommunicated; they therefore that do so evidently care only for what is temporal and disregard the things of the Spirit. And so it were better for the Church, were there no such 'Imperial' Popes,⁵ and were the Church, as formerly, to elect a Chief, or (as did the Apostles of the heathens) to select some one whom they could depose if they saw that the spirit of Satan was in him. Thence follows that it is sheer foolishness in the Pope to bestow a principality on the Church. If he does he goes beyond his powers. Nor has he the right to lay any restrictions or prohibitions on men who know more than he and who possess the Power of the Keys in a higher degree.

If he alone can be Pope who is the holiest of all, does it not follow, as a necessary consequence, that every sin which he commits must strip him of his Pontifical garments?⁶ Yet is not this contrary to the law of the Church, according to which

¹ Vite sanctitas ac ecclesie edificacio erit carta, procuratorum ac medium interpellans ad Deum et populum propter temporale subsidium acquirendum p. 360.

² Quilibet papa in quantum talis tenetur esse sanctissimus viatorum; et sub colore accipit illud nomen p. 360.   ³ Ad esse veri pape requiritur originalis Dei eleccio, sed Deus non eligit ad papale officium nisi dignum; aliter non est papa... Deus eum eligit, qui ad iuvandum populum preeminet p. 362.   ⁴ Nemo sumeret sibi honorem papalem nisi a Deo revelatione abscondita sit vocatus p. 363.   ⁵ Videtur melius fore ecclesie, quod non foret prelatus cesareus p. 364.   ⁶ Si papa debet esse sanctissimus viatorum et aliter non est papa, sequitur quod omne peccatum mortale vel veniale debet degradare ipsum p. 367.

a Pope may only be deposed for heresy? Wyclif answers that all depends on what we understand by 'Pope'; and he once more states his opinions on the matter, in a short summary. What is a Pope? He is called Pope who excels all others in marvellous sanctity, and who is to all men what Christ was to the Apostles. And people call Pope the Bishop of Rome, considering his fortune alone, not his sanctity.¹ Others give the title to any Bishop that, with Ambrose and Augustine, excels the others in holiness.² Nowadays, since the clergy interferes in temporal affairs, those who settle temporal differences are called Popes.³ Only the most saintly man on earth can be Pope. No one is allowed to claim for himself pre-eminence in sanctity. The insignia of the Papal functions, too, are unnecessary; so also are his riches and external dignities. Temporalities ought rightly to be taken from the clergy, because it is on account of them that the Church has fallen from its once prosperous state. Princes have the duty to protect the Church, but not to enrich it; they should watch over the clergy, in order that they live according to Christ's law; if the Pope hinders them in this duty, he is a heretic.⁴

How powerfully Wyclif's arguments tend as a consequence towards the complete separation and secularization of the whole Church of England, may be seen by this powerful exhortation of his: The King's power should be increased; he should not allow a madman, in virtue of his privileges, to squander his own property and that of the poor in the land; and he should restore the Church to its condition in the days of the Apostles. Such is the King's duty.⁵

¹ Aliqui intelligunt papam, ut dicit super quoscunque alios mirabilem sanctitatem, sicut Christus se habuit ad suos apostolos. Et sic intelligunt homines de Romano pontifice in hiis que lucrum et honorem mundanum sapiunt p. 367.   ² Ibid.

³ Ibid.   ⁴ Sive Romanus pontifex sive quicunque alias ex presumptione impedierit hoc sacrum regis officium, habet rationem heretici et pessimi Antichristi p. 378.

⁵ Expergiscat igitur rex prudencia et non permittat maniacos per privilegia consumere bona sua et bona pauperum regni sui, nam reducere ad statum primevum ecclesiam regi principaliter spectat ad sui officium p. 379.

Such privileges as the Pope grants to laymen and to the clergy are either of slight importance — as, for instance, the use of domestic altars — or dispensations which are of no avail, unless they have already been granted by God. When Wyclif in the sequel comes to the question of obedience, he does not, as might have been expected in the times of the Great Schism, take one side or the other, but he affirms (as he does all through this tractate) that whenever a Pope takes any measures contrary to God's law, he is not to be obeyed.¹ There were of old persons abler than he to settle differences within the Church.² When we are told that in virtue of his supreme authority, his officials have power to decide, since he alone has the right to convoke a Council, this is an empty and imaginary tradition.³ It is by an illumination from God and with complete unanimity that a Council should assemble.⁴ Here the Pope may act together with them, and in case he should fail, another — the Emperor, for instance, — or any of the faithful, might take his place.

Finally, Wyclif draws up a synopsis of Papal abuses. There are twelve of them. 1. The form of Papal elections, unwarranted by Scripture. 2. The greed of temporal honours; whereas Popes should be the servants of their brethren. 3. Temporal power which, as St. Bernard says, is a prison to the Pope's spiritual life. 4. Boasts as to Papal omnipotence, which do not amount to much. 5. Excitations to wars and fighting, that the Popes' power may thereby be increased. 6. Greed not only of possessions and of money, but also of predominance over the brethren. 7. A lack of the requisite purity of heart. 8. Burdens which are laid upon them, and which on account of their honours and possessions, they are not able to bear. 9. Their claim to give leaders to Christendom, and the provisions, reservations and privileges which they

¹ Non valet dispensacio papalis, nisi subsit racio scripture . . . p. 385.   ² Fuerant apiores ad decernendum veritatem catholicam quam papa cesareus . . . p. 386.

³ Picta et facta tradicio . . . p. 386.   ⁴ Debet fieri synodus ex mocione divina consensu unaniimi . . . ibid.

bestow for the sake of lucre. 10. Their false pretensions to grant indulgences. 11. Their institution of unfit persons. 12. Their opposition to Christ's law. These Popes are immersed in temporal affairs. It is astonishing, says Wyclif, that the Roman Church does not set Constantine amongst the Saints; and he adds ironically: No doubt because he did not give up his whole empire, but only one half of it. But possibly there are other and worse reasons.

As usual amongst Schoolmen, Wyclif terminates his work, full of such rich materials, by a protestation that it was not his intent to say anything that should not make for the welfare of the Church. On a survey of the contents as a whole, we see clearly the aim of the work, and may elucidate it by giving it another title: *On Papacy, True and False.*

2. How Hus and his followers availed themselves of the Tractate, *De Potestate Pape.*

Twenty years back, we were enabled to recognize the immense influence of this work, in every one of its details, upon Hus and the Hussites.¹ I must once more return to this subject, because the periodical in which my explanations were set forth is little known beyond the frontiers of Bohemia and Austria; and therefore they may possibly not have reached those who take pleasure in Wycliffian researches. And there is another reason besides. Though the conclusions of my work, *Hus and Wyclif*, show clearly that Hussitism is essentially Wycliffianism,² and nothing else, there is a tendency amongst Bohemians to underrate the influence on Hus of his English master. If the Christian world speaks of Hus at the present

¹ Wyclif's book *On the Church* and its Bohemian imitations: Vol. 24 of *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen* pp. 381—412.

² This subject is dealt with at length in an essay of mine, probably little known in England: *Die kirchliche Reformbewegung in England im 14. Jahrhundert und ihre Aufnahme und Durchführung in Böhmen. Monatshefte der Comenius-Gesellschaft* II, p. 151 and seqq. See also my essay: *Der Kirchen- und Klostersturm der Hussiten und sein Ursprung*, *Zeitschrift für Geschichte und Politik* 1888, Heft IV.

day, it does so from a point of view different from that of the Bohemians, who esteem in Hus the man whose activity stirred the Western world to its inmost depths, as the Reformer of the Christian Occidental Church. To appreciate his work to-day, we must study Hus' so-called Reform Tractates. They are few in number, but all so penetrated by Wyclif's doctrines that not one of them, not a single point in them that bears on reformation, belongs to Hus. For instance, were we to reprint (taking only his greatest works *De Ecclesia*, and the controversial tractates against Palecz and Stanislas von Znaim), all the passages which Hus has taken word for word from Wyclif, there would remain nothing that belongs to Hus himself, save a few polemical passages directed against his Bohemian adversaries. When we note that even his lesser works on Reformation are penetrated by Wyclif's teachings, and are presented to us in a thoroughly Wycliffian garb; when we find that his sermons are Wyclif's sermons, word for word;¹ when we know that he caused long quotations from Wyclif's works to be posted on the walls of his Holy Church of Bethlehem; that Wyclif's teachings were at the very basis even of Hus' *Confession*, and that there are many documentary proofs that Hus became a reformer from the time when he perused the Englishman's works;² how is it possible to say that it is 'logically and historically mere nonsense'³ to maintain that Hussitism was but an artificially evolved form of Wycliffianism? Such violent language does more harm than good to the cause it is intended to uphold. Take Wyclif's work out of Hus' writings as a reformer, and there no longer exists what the Christian world once understood by 'Hussitism'. Hus would continue to be not without merit as a Bohemian writer, but he would be no longer mentioned in history. It was Wyclif's doctrine

¹ In my edition of Wyclif's *Sermones*, Vol. I, *Introduction*, p. XXII, I have written more about Hus' adaptations, and especially about those passages in which Hus substitutes *Bohemia* for *Anglia*. ² I have collected these passages in my book, *Hus and Wyclif* (Prague, 1884). They might be considerably added to at the present day. ³ Český Časopis Historický XII, 214.

of the Holy Sacrament, of the Church, the Papal Power, the secularization of Church property, the hurtfulness of monastic life to the commonwealth, — and so forth — that kindled the great revolution in Bohemia, which set half the world in flames. As to *De Ecclesia*, Hus' tractate which bears the same name as that of Wyclif, it proceeds from the latter as a fountainhead, following it even in externals. Thus *De Ecclesia*, by Hus, has just as many chapters as the same work by Wyclif. And as Hus takes from Wyclif's *De Ecclesia* all his theoretical expositions on the subject and sets them forth as his own ideas concerning the Church, so the idea of Papal Power and the description of its evolution is taken word for word, though more or less faithfully, from Wyclif's *De Potestate Pape*. Years ago I selected passages and pointed out their similarity. The text of the work in hand contains an accurate list of the passages appropriated by Hus in his *De Ecclesia*. I refrain from quoting them entire, but at all events two or three may be given, which I have overlooked in the text; and the reader will see, not only that there is dependence, but to what extent this dependence goes.

Wyclif, *De Potestate Pape*,

p. 54:

Beatus Dionysius in libro suo de divinis nominibus capitulo tercio vocat beatum Petrum verticalem, id est capitalem seu capitaneum. Et in libello quem scripsit *De Morte Apostolorum* sic alloquitur Timotheum: Cum separarentur ab invicem, ducti ad loca supplicii, Paulus Petrum alloquitur in hec verba: Pax tecum fundamentum ecclesiarum et pastor ovium et agnorum Christi . . . Et eandem sentenciam tenent leges ecclesie, nam XXIV, q. I *Rogamus Marcellus papa sic loquitur: Rogamus vos fratres ut non aliud doceatis . . .*

Hus, *De Ecclesia*,

fol. 211^b:

Dionysius in libro suo de divinis nominibus capitulo tercio vocat beatum Petrum verticalem, id est, capitalem seu capitaneum. Et in libello quem scripsit de morte apostolorum sic alloquitur Titum (sic): Cum separarentur ab invicem, ducti ad loca supplicii, Paulus Petrum alloquitur in hec verba: Pax tecum fundamentum ecclesiarum et pastor ovium et agnorum Christi . . .

Item XXIV, q. I *Rogamus Marcellus papa sic loquitur: Rogamus vos fratres, ut non aliud doceatis . . .*

Wyclif, p. 56:

Tres autem erant virtutes, in quibus pertinencius Petrus precelle-rat, scilicet fides, humilitas, caritas. Fides, quam oportet esse petram ecclesie, precellebat in Petro, propter quod ordinavit magister Matth. XVI, 16 quod ad questionem, qua quesivit de se ipso, quem dicunt homines esse filium hominis, Petrus pro omnibus responderet: Tu es, inquit, filius Dei vivi. Ubi ortho-doxe confitetur humanitatem in Christo, qui signat illum prophetam promissum patribus vel Messiam. Et secunda pars confitetur Chri-stum . . . .

Wyclif, p. 58:

Quantum ad secundam virtutem que est humilitas, patet . . . . Et istam lectionem didicerunt apostoli a magistro Matth. XI, 29: Discite, inquit, a me, quia mitis sum et humili corde . . . .

Wyclif, p. 60:

Quantum ad tertiam virtutem, scilicet caritatem, patet quod Petrus socios suos precesserat, patet ex fervore operum quod oportet correspondenter ex maiori dilectione procedere; et confirmatur ex hoc, quod aliter Petrus foret nimis ingratus, nisi magistrum tam singulariter eum diligentem a tanta blasphemia abstergentem et super oves suas gracie proficien tem correspondenter magis diligeret. Et confirmatur tertio ex hoc quod aliter magister Johannis ultimo impertinenter quereret: Simon Johan-

Hus, fol. 211^b:

Tres autem erant virtutes, in quibus Petrus precellebat: fides, humilitas et charitas. Fides, quam oportet esse fundamentum ecclesie, precellebat primum in Petro, propter quod ordinavit magister Matth. XXVI (sic), quod ad que-stionem, qua quesivit de se ipso, quem dicunt homines esse filium hominis, Petrus pro omnibus re-sponderet: Tu es, inquit, filius Dei vivi. Ubi confitetur humanitatem in Christo, quo significavit Christum esse Messiam patribus promissum. Et secunda pars confitetur Chri-stum . . . .

Hus, fol. 212^a:

Quantum ad secundam virtutem, que est humilitas, cum Petrus au-didit a magistro suo Matth. XI: Discite a me, quia mitis sum et humili corde . . . .

Hus, fol. 212^{ab}:

Quantum ad tertiam virtutem quae est charitas, patet, quod illam habuit quodammodo supra alios, ut patet ex fervore operum, quae oportet ex maiori dilectione procedere.

Et confirmatur ex hoc, quod aliter Petrus foret nimis ingratus, nisi magistrum suum tam singulariter eum diligentem a magna blasphemia abstergentem et super oves suas gracie proficien tem correspondenter magis diligeret. Et tertio confirmatur ex hoc, quod aliter magister Joannis ultimo impertinenter quaereret: Simon Johan-

nis, diligis me plus hiis, et statim ex maioritate dilectionis committit sibi suam ecclesiam ad pascendum.

Sed notandum, quod multiplex est racio amandi; quidam enim plus amant Christum secundum rationem divinitatis ut creditur de Evangelista, quidam vero plus amant eum secundum rationem sue humanitatis, ut creditur de Philippo, et quidam secundum rationem sui corporis, quod est ecclesia. Et sic de infinitis aliis rationibus et istorum subdivisionibus, pro quibus de quolibet sancto dicunt illud Ecclesiastici XLIV 20 verificari: Non est inventus similis illi . . . .

As to the remaining passages, see below on pp. 5—12, 15—18, 48, 86, 93, 157, 165, 185, 309, 332, 361, 383, 384. On examining these, it will be found that whole pages of Wyclif's explanations have been annexed by Hus. There are also certain theoretical expositions amongst them of which, for the sake of a better elucidation of the matter, I should wish to give at least one instance; it is where Hus speaks about the two sorts of clergy. Compare:

Clerus duplex: Christi et Antichristi.

Wyclif, *De Potestate Pape XII,*
P. 332:

Ideo oportet considerare sectam cleri duplarem, scilicet clerum Christi et clerum Antichristi priori contrarium. Clerus Christi quietatur in ipso capite ac suis legibus. Clerus vero Antichristi vel totaliter vel preponderanter innititur legibus Antichristi; et tamen palliatur esse clerus Christi atque ecclesie, ut populus simulacius seducatur. Et ista tam contraria oportet inniti duobus con-

Hus, *De Ecclesia,*
fol. CCXXVI^a:

Hic oportet considerare sectam cleri duplarem, scilicet clerum Christi et clerum Antichristi.

Clerus Christi quietatur in suo capite Christo ac suis legibus. Clerus vero Antichristi vel totaliter vel preponderanter innititur legibus humanis et legibus Antichristi et tamen palliatur esse clerus Christi atque ecclesie, ut populus simulacius seducatur. Et ista tam contraria oportet

nis, diligis me plus his et statim committit sibi oves suas ad pascendum.

Sed ibi notandum foret, quod multiplex est racio amandi Christum. Quidam enim plus aliis amant Christum, secundum rationem divinitatis, ut creditur de Evangelista, quidam vero plus amant Christum, secundum rationem sue humanitatis, ut creditur de Philippo, et quidam secundum rationem sui corporis, quod est ecclesia. Et sic de multis aliis rationibus pro quibus de quolibet sancto dicunt illud Ecclesiastici XLIV 20 verificari: Non est inventus similis illi . . . .

trariis capitibus cum suis legibus. Et evidencia facti docet descripciones membrorum. Constat quidem quod clerus ecclesie claudicat in duas partes divisa, scilicet in partem Christi et partem cesaream. Ideo necesse est laycos supportatos per ipsos in opinione et vita tam disparest titulare.

Possunt autem iste due partes per hoc discerni potissime, quod clerus cesareus instat attentius pro tradicionibus humanis et privilegiis que fastum et lucrum seculi sapiunt defendendis. Sed clerus Christi laborat assidue pro legibus Christi et eius privilegiis, quibus bonum spirituale acquiritur, ostendendum. Nec fas est fideli discredere quin ista pars sit recta et prior erronea ....

innitiduobus contrariis capitibus cum suis legibus. Et evidencia facti docet descripciones membrorum.

Constat quidem quod clerus ecclesie claudicat in duas partes, propter quod necesse est laicos supportatos per ipsos in opinione et vita tam disparest titulare.

Possunt autem iste partes logice per hoc discerni potissime quod clerus Antichristi instat attentius pro tradicionibus humanis et pro privilegiis que fastum vel lucrum seculi sapiunt defendendis . . . . Sed clerus Christi laborat assidue pro legibus Christi et eius privilegiis, quibus bonum spirituale acquiritur ostendendum . . . . Nec fas est fideli discredere, quin ista pars sit vera et prior erronea.

The reader may safely be trusted to decide whether Hussitism is or is not mere Wycliffianism, imported into Bohemia. That the so-called 'Pre-Hussite' reformers knew nothing of these doctrines, and had nothing to do with a teaching which — as the above quotations prove — dealt a deadly blow to the existing order of the Church, is obvious. But this teaching forms the root, the cornerstone of the Hussite system, which evolved itself more gently in one party, more sternly in the other — that of the Taborites — but always on Wycliffian lines. We may infer thence that the characteristic of Hussitism as it sprang to life in 1403 until 1413 or thereabout, is Wycliffianism; without it, the movement would have stopped short, as many a thinker of the time, though friendly to Reformation in Bohemia, did — as we find — stop short. But I need not go any farther into this question, and shall only add one more remark: that Hus appropriated, together with Wyclif's theories, quotations from various sources to establish them, which he previously did not know, and with the existence of which he could not have been acquainted. Nor is it doubtful that here

and there Hus has blundered in copying from his original. In a speech ascribed to him he admonished the students to peruse Wyclif's works diligently. They may indeed contain many things that they will be unable to understand, not being sufficiently mature; but these they may set aside to read at a riper age.¹ The same speech contains also a passage which bears testimony to the dissemination of Wyclif's doctrines that were then taking root in Bohemia, and of which I should not wish my readers to be deprived.² For the esteem in which Wyclif was held in Bohemia, as the "Fifth Evangelist", we may quote Magister Johannes Przibram, whose testimony is of great value.³

It was the destiny of this work, *De Potestate Pape*, to escape the grand Auto-da-Fé on the 1st July, 1410. Of the great influence it had in the development of the Hussite doctrines we have spoken already, at least in general outline.

3. The Transmission in Manuscript.

No manuscript of Wyclif's *De Potestate Pape* has been preserved in England. Such MSS. as are to be found exist in Bohemian libraries. Shirley's Catalogue indicates four MSS.,

¹ Quod si Aristotelem paganum . . . legimus, cur non legamus libros Wicleff, cum in eis infinite veritates sancte ab eodem elegantissime sunt reposite. Quamvis turbant et clericos tumentes et laycos, non mirum, cum eadem claritas lucis delectat visum legentis . . . Quis igitur vos o iuvenes prohibebit mineram veritatis in Wycleff libris cognoscere? Ergo, quantum ad me attinet, summopere vos moneo, ut libros eius presertim in artibus legatis frequenter atque studeatis diligenter. Quod si in libris eius ea inveneritis, que ob infirmitatem vestri teneri ingenii percipere ut deceret non valetis, pro forciori etate reponite . . . Fontes rerum Austriacarum, Scriptores VI, 123. ² Unde mihi constat quod cum quidam Apocalypsim ad populum non tam predicaret quam garrire inter alia loquens de cauda draconis, que terciam partem stellarum de coelo detraxerat, affirmative dixisset, quod iste draco magister Johannes Wycleff extitit, qui plus quam terciam partem militantis ecclesie in suum errorem pervertit. Ibid. p. 124. ³ Temerarie hodie moderni plurimi sic volunt sentencias omnibus Wycleph immorari et quasi quinto evangelistae inniti, ut nemini licet contra sentire neque melius quam ipse cuiquam sapere . . . Vidi enim, quia ipsi heretici de Wycleph veluti a fonte sentencias capiebant et tractatulis suis pestiferis ea interserebant et quod ipsum Wikleph cunctis doctoribus sanctis preferebant et ei supra Augustinum et Ambrosium plus credebant. Ibid. p. 140.

of which MS. C. 73 of Prague Domkapitel and MS. 3 F 11 of the University Library contain the whole tractate; while the MSS. 3 G 16 and 2 E 3 possess extracts therefrom. When I applied to the University Library in Prague concerning these two last, I was informed on Feb. 13, 1905, that Shirley's notice was not accurate, and that no such extracts were to be found in those two MSS. The letterings may possibly refer to other libraries. But in the first volume of the catalogue of MSS. of the Prague University Library, which was published later, it is noted that in MS. III G. 16 (fol. 15^b) there exists an extract from *De Potestate Pape*.¹ As to 2 E 3, I can give no information; but it matters very little, since we possess the whole tractate in two well-preserved MSS. The copy, which has been made in Prague by a man of learning and ability, forms the basis of the present edition.

The Codex C 73 (A) has already been employed, though not described, in the editions of Wyclif's *De Apostasia* and *De Blasphemia*. I must thank Dr. Kamill Krofta, the able editor of *Acta Urbani et Bonifacii IX* (*Monumenta Vaticana res Bohemicas illustrantia*, tom. V) for the copy; and also for the descriptions of the MSS. The MS. contains *De Blasphemia*, from f. 11 to f. 86; *De Apostasia*, from f. 86 to f. 161, and lastly *De Potestate Pape* from f. 161^b to f. 259^a. The first ten and the eight last leaves are blank. The treatise ends with the words: *Explicit tractatus de potestate pape Johannis W.* after which follows on f. 259: *Cum secundum sanctos spectat ad officium doctoris evangelici.* This is the *Tractatus De Prophetia*, which is to be found in MS. III G. 11 of Prague University Library.²

In this MS. C. 73, after f. 262^a come the words: *Scriptoris cuncti memores sint ista legentes, atque precentur ei requiem inabilei. Neb gest toho dobrze hodem (= Isto namque dignissimus est).* Finally the MS. contains a great part of the index, which concludes with the words: *Secundo principaliter arguit per hoc quod ex officio et ornamentis sacerdotum. . . .*

¹ For the contents of 3 G. 16, see Catalogus Codicum manuscriptorum Univ. Pragensis I. Nr. 541.   ² See Shirley's Catalogue p. 11.

The Cod. III F 11 (= B; saeculi XV ineunt.) contains *De Blasphemia* from f. 1 to f. 69^b, *De Apostasia* from f. 69^b to f. 134^a, on f. 134^b there is: Conclusiones sex de hostia consecrata. Incipit: Hostia consecrata quam videmus. It is therefore a part of Wyclif's *De Eucharistia* conclusiones quindecim. See Shirley, p. 10. From f. 134^b to f. 223^a there is *De Potestate Pape*. The index runs from f. 226 to f. 228^a; it is, like the index in A (Cod. C. 73) incomplete, breaking off at the same sentence as above. From f. 223 to f. 226 we have Wyclif's treatise *De Vaticinacione*. On the last cover are the words:

En redit e superis Hus: Quid, si forte redibit
Zizka tuus vindex? Impia Roma, cave.

On the first: *De Blasphemia pape*, liber de simonia et potestate pape, authore Vigelepho Evangelico.

This MS. belongs to the first part of the XV. century, and is therefore one of the most ancient Wyclif codices, and has been hitherto treated with undeserved neglect. It deserves in my opinion to be placed beside the famous MS. 1294 of the Hofbibliothek, Vienna, which contains Wyclif's *De Ecclesia* and others; they both possess certain peculiarities which I have also noticed in other Wyclif MSS., and which will require the attention of students both of Wyclif and of Hus.

From what I have said, it will be seen that the two MSS. are closely connected. It is worthy of note that in both the contents are absolutely the same, and this extends even to such short tractates as *De Prophetia*. Then it is curious that the index is incomplete and breaks off at the same words in both cases. Looking closer, we see that the marginal notes are, so to speak, identical. The mistakes in both codices are for the most part the same. Now the question comes: Was B copied from A, or A from B, or are they both from the same original? But since we find that in B (on pp. 19, 94, 18, 102, 107 for instance, and on others besides) certain words, and sometimes important ones, are missing, whilst they are to be found in A, A cannot possibly have been copied from B, but B was copied from A. We must remark here that the copyist

of B had no special acquaintance with his subject-matter; for an omitted word supplied by A in a side-note, has been placed by him in a side-note too. Several other details lead us to conclude that there is, between A and B, a relation of dependence.

It is of interest, from a certain point of view, to read the side-notes. They show that the copyist of A was of the Catholic way of thinking. He takes care to add in one place (f. 225^b) the following words: *Nota argumentum optimum pro papam esse et pro eius regimine, sed cave extortam evasionem illius.* . . . The arguments in favour of Papacy and Papal government please him, but the author's final conclusions do not. There are to be found besides such remarks as: *Cave . . . cave foveam;* or *Hic contradicit sibi;* all of which show that the copyist was not friendly to Wyclif's theological system. The reader will also find (f. 395—397) some variants added under the lettering C, from Cod. XI. E. 3. This MS. also contains (f. 58^a—54^b), the *Protestationes multiplices Magistris Johannis Wicliff.*

Amongst these Protestations, published by Höfler in his *Anna von Luxemburg, daughter of the Emperor Charles IV, wife of King Richard II, Queen of England, 1382—1394* (Proceedings of the Imperial Academy of Sciences, vol. XX), there is also a more lengthy one, taken out of *De Potestate Pape*, with several variants of some importance. As we see by the recently printed Catalogue of Prague University Library, these Protestations are to be found not only in Cod. XI. E. 3 (now Cod. 2050) but also in Codices X. H. 12 (now 1990) and XI. D. 9 (now 2043).

4. Date of De Potestate Pape.

As already said, we suppose the reader to be already acquainted with Wyclif's two great works: *De Ecclesia* and *De Veritate Sacre Scripture.*¹ This gives us a clue to the date

¹ Pro cuius declaracione necesse est supponere stabilimentum auctoritatis scripture; de quo patet cap. XIV libri proximi; see below p. 1. Cf. *De Veritate sacre scripture* ed. Buddensieg I, 331. As a matter of fact, both these works precede the present one in the Summa.

at which the present work was written. Buddensieg assigns the autumn of 1378 as the date of *De Veritate S. Scripture*.¹ Shirley gives the date as 1378 or 1379.² *De Ecclesia*, as I have stated,³ was written in the autumn and winter of 1378. As *De Ecclesia* and *De Veritate* were written at the same period, it follows that Buddensieg's opinion is the right one. The tractate *De Potestate Pape* could therefore not have been written either before or during the year 1378. That *De Veritate S. Scripture* was anterior to *De Potestate* is also proved by the fact that the former tractate is quoted in the latter; and indeed we find it quoted with unmistakable distinctness.⁴ We shall thus obtain as the earliest possible date of this work, the year 1379. Let us try whether we cannot also obtain a latest possible date, by finding a reference to *De Potestate Pape* in one of Wyclif's later tractates. Such a reference we find twice in *De Simonia*. Once, when he says that each Apostle in particular, unaware of any supremacy attaching to St. Peter, ordained Bishops and priests indifferently.⁵ Another time he tells us that the Popes formerly begged alms in England, whereas they now claim the first year's revenue, after each new installation of a Bishop.⁶ And *De Simonia* was written either at the end of 1379 or at the beginning of 1380. We have therefore the year 1379 as the date at which *De Potestate* was written.

In another tractate — *De Eucharistia* — there is also a reference to *De Potestate*. "There are", says Wyclif, "many of the faithful" who do not acknowledge the Bishops of Rome either as their shepherd or even as members of the Church; and on the other hand there are other Bishops who bring more credit to the Church militant than they do.⁷ Though the date of *De Eucharistia* is not easy to fix, still a close investigation shows us that it appeared before 1382. These tractates —

¹ pag. LIV.   ² A Catalogue pag. 7.   ³ pag. XXV.   ⁴ pag. 108/9: Quod autem sacerdotes nostri temporis non habent tantam auctoritatem vel potestatem canonizandi libros sicut sunt libri de biblia, videtur ex universalis sermone dicto de Veritate et Auctoritate Sacre Scripture.   ⁵ De Simonia, p. 40, l. 26: Patet ista sentencia (in) tractatu De Papa.   ⁶ pag. 59: Ut patet in tractatu De Papa.   ⁷ De Eucharistia, pag. 271: Ut exposui in tractatu De Papa.

De Simonia and *De Eucharistia* — are of no further use in fixing the date of *De Potestate*, and need no further consideration.

Since a great part of *De Potestate* deals with the elections both of Urban VI and of the antipope Clement VII, we must also take into account the short controversial tract *De Dissensione Paparum*, which, according to Dr. Buddensieg's¹ erudite researches, was written towards the end of 1382 or at the beginning of 1383. But if we compare the two, we shall find that this tractate is of a later date than *De Potestate*.

There is too little of intrinsical evidence in *De Potestate* to enable us to fix its date with greater certainty. Formerly it was believed that Wyclif's greater or less leaning towards or aversion from Pope Urban VI expressed in his works was a standard by which we could fix the date of each of his separate tractates written in his last years. This opinion, however, is wrong. Wyclif might very well, though he rejected Papacy in its then form, consider Urban VI to be the lawful Pope. This does not imply any contradiction for one who is acquainted with Wyclif's theory of true and false Papacy. The false Papacy, the 'Imperial' form of it, as it has existed since Constantine, is distinguished by him from the true Papacy, the ideal form which St. Bernard depicted with such brilliant hues. But how can such a distinction be made between the true and the false form? And is such a distinction even possible? Certainly, and in a hundred ways, as Wyclif shows; righteous works and supreme holiness of life afford us a criterion by which we can distinguish one from the other.² According to this principle, even in the 'Imperial' Church a true Pope may be found. Is not Urban VI just such a man of most holy life? Has he not, for the first time since hundreds of years, brought back the College of Cardinals to a life of evangelical and apostolic poverty?³ We can therefore understand why Wyclif, whenever he speaks of

¹ Polemical Works II, 568.   ² Opera iusta dent fidem papatus, cum nichil sit fallacius quam humana eleccio et tradicio phariseica . . . p. 255.   ³ Quam sentenciam audivi de papa nostro ipsum dixisse cardinalibus Gregorii, qui excessit decalogum; ac quia increpans eorum (avariciam) limitavit eos ad vitam apostolicam, conspiraverunt contra eum . . .

this Pope, always uses the word "our"; but we must also take into account that Urban VI was the Pope whom the Kingdom of England had acknowledged, and this for Wyclif was always a decisive point. It follows therefore that it is no paradox to speak of Papacy as Antichristian, and yet to acknowledge one particular Pope as a true one. And this shows us, too, how unsafe it is to take such utterances of our author in order to determine the date of any particular tractate.

If we look more closely into this, we shall notice that in this very tractate, *De Potestate Pape*, there is an undercurrent of doubt all through, as to whether Urban VI is not himself a false Pope; we shall see that the whole tendency of the work is to prove that the Church does not need a Pope for its existence. There are certain deeds of both Popes which indicate them as Antichrists. In one place he says: "Neither by his deeds nor by Divine revelation can we be assured that our Urban VI is the lawful Pope." Such is the standpoint taken by Wyclif in his *Polemical Works*, his *Sermones* and his *Opus Evangelicum*; and we shall not go astray, if we take the year 1380 as the date when he finally made up his mind on the subject. It was therefore in 1379, or at the latest towards the beginning of 1380, that *De Potestate Pape* was written. We may also find a motive for Wyclif's later attitude in his personal relations towards Urban VI.²

There is one remark in *De Potestate Pape* that might throw light upon the question of its date. He says that the adversaries of Richard II accused him of a special form of heresy — that of employing mercenaries against Holy Church — notwithstanding his extreme youth, which ought to have shielded him from any such attacks. This has obviously nothing to do with the Great Schism. If it alludes to some incident within the Kingdom, this would probably be the attack on Westminster Abbey, which excited so much indignation at the time,

¹ Circa ista tempora (:380) pape Urbanus viginti quatuor conclusiones erroneas, quas Wyclif et eius discipuli tenuerunt, damnavit. Polychronicon Ranulphi Higden, monachi Cestrensis VIII, 406.

and was alluded to in the Gloucester Parliament. And if so, the date of this tractate cannot be later than 1379.

5. The Edition.

The Editor has in the present volume followed the same principles as in his former editions of the Wyclif texts. It only remains for him to thank all those persons and associations that have aided him in his work. Thanks are due in the first place to the indefatigable Mr. F. D. Matthew, who came to my aid with numerous hints which his abundant treasure of knowledge of Wycliffian literature supplied, and who has provided the text with such excellent side-notes, that even a reader who knows nothing of Scholastic terminology will be able to follow the arguments. The editor owes a debt of gratitude equally great to Dr. F. J. Furnivall, who provided him with an excellent copy of the MS. (made by Patera) perfect in every respect, save that the side-notes to the Metropolitan MS. were wanting. I was supplied with them by the assistance of Kamill Krofta, for which I am indebted to the kindness of Mr. Novaček, Director of the Landesarchiv. I take this opportunity to thank them both, and also the Director of the Prague University Library, and Dr. Eichler, of the Graz University Library, who spared no trouble to procure the MSS.

Graz, October 1906.

J. Loserth.

CAPITULUM PRIMUM.

Fol.
161^b Iam ultimo restat videre quomodo Christus, dominus noster, caput universalis ecclesie, ordinavit sponsam suam secundum gradus ecclesiastice

Our subject is:
What kind of
hierarchy
Christ ordained
for his Church.

5 hierarchie. Pro cuius declaracione necesse est primo supponere stabilimentum autoritatis scripture, de quo patet capitulo XIV libri proximi. Secundo suppono vulgatas significaciones terminorum questionis, quas alibi expono diffusius.

10 Quibus suppositis superest tractare *de partibus, de quantitate, de qualitate et habitudine moderne ecclesie ad priorem*. Et cum innata sit nobis via instar nature a priori procedere, necessarium videtur scholasticum stabiliri in materia de quid-
15 ditate et accidentibus potestatis.

Potestas enim est universale instrumentum operandi et communicandi in ista materia. Describitur autem potestas ab Aristotele V Metaphysice i quod est *principium motus vel mutationis aut in altero aut in quantum alterum*. Et

We must first
make clear
what power is
and what are
its accidents.

15. A in marg.: *Potestas quid est.*

7. *Libri proximi, error (ut videtur) scribentis. Liber proximus est De Officio regis, in quo de potestate solummodo regis agitur. Stabilimentum autoritatis sacre scripture in libro Johannis Wyclif De Veritate Sacre Scripture nuper a doctissimo viro Rudolfo Buddensieg edito quasi per totum invenire poteris.*
19. *Rectius Aristotelis Metaph. IV, 12, ed. acad. Borussica: Potestas dicitur . . . principium motus aut transmutacionis in altero aut prout alterum est.*

De Potestate Pape.

sic est communis ad omnem activam potestatem; quo modo videtur scripturam loqui Apocalypsis IX, 3 dicente: *Quod data est potestas locustis, sicut habent potestatem scorpiones terre;* ratione cuius potestatis tenet dominus Ardmacanus II⁵ de questionibus Armenorum, capitulo IV, quod *potestas est extensior quam naturae rationalis potencia.* Sed quia iuxta Aristotelem (ubi supra) potestas equivocatur ad quatuor, scilicet generaliiter ad activam potentiam iam descriptam, que ¹⁰ est vis transmutandi aliquid motu proprio dicto vel mutacione quantumlibet extensiva; et sic est vis generandi atque corrumpendi. Nec solum dicitur respectu essencie extra potens sed eadem essencia, in quantum activa, dicitur habere po- ¹⁵ tenciam agendi intra se ipsam, in quantum est passiva, vel ratione indispositionis contrarie, aut ratione terminandi quomodolibet | faccionem pro- ^{161^a} priam ut passiva. Sic enim est potestas rectifi- candi se in virga, potestas frigefaciendi se in aqua, et potestas intelligendi se in anima; et sic de similibus.

It may be
created or
uncreated.

Quamvis autem transmutatum in istis non sit aliud quam ipsum transmutans, tamen vel est alterum, vel ut terminans potentiam est alterius ²⁵ racionis. Et sic intelligendo potentiam patens est eius divisio, cum aliqua sit increata, et aliqua potencia est creata. Increata potencia potest in- telligi dupliciter, vel personaliter ut pro patre in divinis, cuius actum terminat Verbum suum, ³⁰ qui non est aliud sed alter, et alias quam dicta potencia, quia genitus et causatus; vel essen-

26. B in marg.: *Divisio potencie.*   27, 28. B: *et aliqua potencia est creata deest.*

3. R. Fitz Ralph, Summa in Quaest. Armenorum mihi ad manum non est.   16. Aristoteles, Metaph. VIII, 1, 2.

cialiter ut tota trinitas est una potencia intelligendi ac volendi se ipsam.

Et sic potest vocari potestas illa solum ad actus intrinsecos vel ad extra, ut est effectus extrinseci productiva. Que potestas licet non sit dispar essentia, tamen dicit disparem relacionem rationis hic et ibi. Et omnis talis potestas est increata, immensa et eterna, sicut natura divina, que est illa potencia; et sic loquitur scriptura Danielis VI, 26: *Potestas eius usque in eternum.*

Created power
may be
corporal or
spiritual.

Potestas autem creata vel est corporalis vel spiritualis, et sic subdividendo secundum differentias activorum, in quibus sunt multe differentie, quia spiritualis potestas rationalis creature est perpetua indelebilis sed restringibilis in effectu, corporalis autem potestas est delebilis et acquiribilis, cum sit qualitas de secunda specie qualitatis non inseparabiliter connaturalis substancie cui inest.

Secundo vero modo sumitur potestas in textu Aristotelis, pro passiva potencia | creature, secundum quam dicitur recipere congrue activi extrinseci actionem.

2. Power may
be passive,
responding to
active power.

Sed tertio pertinencius accipitur potestas pro principio faciendi aliquid, non quoconque modo, sed bene, quod Aristoteles dicit *fieri secundum voluntatem*. Et ista videtur mihi potencia rationalis; de qua nono Methaphisice 30 et 10. Et illa subdividitur secundum homines et angelos bonos vel malos; et illa potestas dicitur vel intrinsece vel extrinsece, proporcionaliter ut dictum est de potencia divina; unde potencia rationalis insepa-

3. Power is
what enables us
to do things
well; i. e.
according to
our wishes.

8. B: *ac eterna.* 13. B: *activarum.* 15. Codd.: *indelibilis.*
16. B: *debitis.* 17. *qualitas;* cod.: *quatas.* 24. B: *tercio* deest.

26. Aristoteles, Metaph. VIII, 1. 28. Rectius Metaph. VIII, 2.

The inalienable power of doing right is called by Anselm Free will. rabilis a creatura rationali servandi rectitudinem vocatur a venerabili Anshelmo, *liberum arbitrium*,

ut patet in libello suo De Libero Arbitrio. *Liberum*, inquit, *arbitrium est potestas servandi rectitudinem voluntatis propter ipsam rectitudinem*; tales autem potenciae impediri potuerunt sed non extingui. Verumtamen potestas vel potencia sumitur quandoque pro sufficiencia meritorie operandi, vel incitantibus resistendi, et talis per peccatum potest diminui atque tolli. 10

4. Power may be an acquired accident, e. g. medicinal skill.

Quarto vero modo accipit Aristoteles potestatem sive potentiam pro habitu accidenter aquisito, secundum quod eius subiectum potens est alterius mutatum, ut ars medicinalis vel alii habitus operandi. Nec distat multum sufficiencia iam dicta ab ista potencia. Secundum hoc itaque inest homini duplex maneries potestatis, scilicet super-

It may be supernatural, as in the ministratio[n] of the sacraments, or civil, inflicting penalties on rebels to the Church.

naturalis et civilis. Supernaturalis est potestas, quam Deus dat homini ad spiritualiter proficiendum ecclesie, cuiusmodi est potestas sacerdotalis in conficiendo vel ministrando sacramenta aut alia spiritualia bona ecclesie. Potestas autem civilis est potestas dominativa ad cohercendum rebelles ecclesie secundum penam sensibilem et dicit libertatem | in potentatu et subdicione in extrinseco terminante. Et isto modo videtur Salvator dicere Math. XX, 25: *Principes gencium dominantur eorum; et qui maiores sunt potestatem exercent in eos.* Et Jeremie XXXIV, 9 refert Propheta quomodo *Judei dimiserant servos suos* et ancillas, *ut essent liberi sue potestatis;* quando

3, 4. AB in marg.: *liberum arbitrium quid est.* 18. AB in marg.: *Potestas supernaturalis.* 21. Codd.: *vel ut.* 22. AB in marg.: *Potestas civilis.* 25. Codd.: *subdicionem.*

3. St. Anselmi Dialogus de libero arbitrio Opp. (ed. Lut. Par. 1721) p. 118.

enim homo habet libertatem sine coactivo pre-
posito ad faciendum cum suis quod foret sibi
expedicius, tunc dicitur *sub nullius redigi potestate*,
ut loquitur Apostolus I. Corinth. VI, 12; et sic
5 videtur Apostolum loqui I. Corinth. VII, 4 quando
dicit quod *coniuges non habent sui corporis po-*
testatem, eo quod oportet eos ex debito servire
sibi reciproce in actibus carnalibus, quando esset
utilius contemplari. Et sic servitus et obligacio
10 ad carnalem copulam in coniugio sunt status
imperfecti quodammodo. Preter istas significa-
ciones sumitur *potestas* in scriptura nunc pro
sesto ordine angelorum, ut Colos. I, 16 et ali-
quando pro ipso potentatu, ut Rom. XIII, 1:
15 *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdia-*
sit. Et quandoque sumitur equivoce pro potestate
pretensa vel false palliata, ut Luce XXII, 53
dicit Christus suis captoribus: *Hec est hora vestra*
et potestas tenebrarum. Et istas equivocaciones
20 potestatum oportet diligenter notare secundum
pertinencia materie ventilate.

Quamvis autem nesciam fundare efficaciter ex
scriptura, quod aliqua sit potestas nisi rationalis
potencia, tamen quia videtur Aristotelem et doc-
25 tores nostros loqui extensius, et nomen est vox
sensitiva ad placitum, satis possunt admitti omnes
significaciones termini supradicte, nam beatus
Johannes intelligit in primo libro prophetico
162º homines bestialiter conversantes. | In cuius signum
30 Apocal. IX describit bestias descripcionibus,
quales non possunt corporaliter competere ani-
mali. Ut patet *de locustis*, quas dicit *habere caudas*
similes scorpionum, et aculei erant in caudis earum.

Besides all
these meanings
'power'
denotes an
order of angels.

All these
meanings must
be allowed
since they are
in common
use.

16. AB in marg.: *Potestas pretensa.* 28. *primo*; rectius: *in illo = in iō.*

11—19. Quae de potestate hoc loco memorantur in Johannis Hus De Ecclesia fol. 217^b verbotenus legimus. 32. Apoc. IX, 10.

Et sic intelligitur de potestate equorum, qui post tubacionem sexti angeli exierunt, et conformiter intelligitur capitulo XIII, 4 *de potestate, quam draco dedit bestie*. Unde propter defectum auctoris non audeo dicere quod Deus habet 5 potestatem producendi quicquam ad intra sed solum ad extra, licet habeat potentiam ad omnia producibilia sui intrinseca producendum, nec personam aut actum in Deo sue dicimus subici potestati. Omnes tamen actus nostri liberi arbitrii, 10 sicut opera extrinseca per hos facta, dicuntur nostre subici potestati, ut patet I. Retractacionum XXXII, III De libero arbitrio et in De spiritu et anima XXVI. Unde non sequitur: si unum convertibilem non sit in potestate nostra, tunc 15 nec reliquum vel e contra; antecedens non est in potestate nostra, igitur nec consequens vel e contra. Et sic argumentando affirmative ex opposito: *in potestate*, inquit Augustinus, *nostra non est, nisi quod nostram sequitur voluntatem*.²⁰ Sequitur enim: Deus predestinavit me, igitur habeo virtutem finalis perseverancie et e contra. Sequitur eciam: placet mihi de hoc quod digero alimentum, igitur sic digero; antecedens est in potestate mea et consequens non, quia ex 25 II. Ethicorum *propter illa que non sunt in potestate nostra non sumus laudandi moraliter nec culpandi*.

Even restricting the word to a free rational power exercised by man;

Supposito igitur, quod fiat restriccio potestatis ad rationalem potentiam liberam accidentalem 30 homini, patet quod | tales potestates habent sub- 162^d

29. AB in marg.: *Potestas multiplex libera.*

2. Apoc. IX, 17. 12. Retract. I. c. *sponte homo in libero arbitrio cadere potuit*. De lib. arbitrio l. c. De spiritu et anima l. c. 19. Aug. Retractationum lib. II, cap. II, III. 26. Aristoteles, Ethic. Nicom. II, 9 (?) 31. Hussii Opp. 213^b.

divisionem multiplicem et terminos magistralis, it is of many kinds.
 ut alia est potestas ordinis, alia regiminis vel iurisdiccionis, alia potestas autentica, et alia vicaria vel commissa. Et breviter secundum distinctionem operum est distinccio potestatum. Famosior autem distinccio potestatis pertinens huic proposito est illa quam tangit Hugo II De Sacramentis, parte II capitulo IV, dicens quod *sicut duplex est vita hominis; vita terrena corporalis vel naturalis, alia celestis spiritualis vel supernaturalis, sic duplex est potestas.* Prima vita corpus vivit ex anima, secunda vero vita anima vivit ex Deo illapso per gratiam, et utraque vita suum bonum habet quo vegetatur et nutritur, ut possit subsistere; ut autem in utraque vita iusticia servetur, est dare secundum duos populos, scilicet clericorum et laicos, duplum potestatem, scilicet spiritualem et secularis; et in utraque diversi sunt gradus et ordines potestatum, sub uno tamen capite ecclesie utrimque distributi, et quasi ab uno principio deducti et ad unum relati. Terrena potestas caput habet regem in terris, sicut spiritualis potestas summum pontificem. Sed difficultas scolastica est quomodo iste potestates due describi debeant; et videtur Hugonem innuere quod spiritualis potestas sit potestas clericorum ad dirigendum ecclesiam, ut bene vivat vita spirituali. Potestas autem secularis vel terrena sit potestas laici ad dirigendum ecclesiam, ut bene vivat vita naturali. 163^a Et habent iste potestates suas leges ac bona sua, de quibus principaliter intromittunt, ut laicus

There are powers spiritual and secular of which the heads are respectively pope and king.

9. AB in marg.: *Vita hominis duplex, naturalis et spiritualis.*

11. AB in marg.: *Potestas duplex.*

1—4. Hussii Opp. l. c. 7. Hugo de S. Victore, Patrol. curs. compl. t. 176, p. 418. Loosely quoted.

bona nature et fortune, sed clericus bona gracie et virtutis.

Iste autem descripciones videntur perplexe, cum clerici nostri videntur habere potestatem secularem concessam eis a regibus. Sicut ad 5 reges pertinet subditos suos in virtute instruere, specialiter cum per se finis vite naturalis sit ut ornetur virtutibus, nec aliter est regnum vel populus, nec aliter vivit legaliter. Cum igitur quicquid potestas potest inferior, potest superior, 10 non e contra, potestas autem spiritualis excedit aliam ut anima corpus, patet secundum doctorem quod potestas spiritualis habet aliam instruere, et quando deviat iudicare; spiritualis, inquit, potestas a solo Deo debet iudicari iuxta illud 15 I. Corinth. II, 15: *Spiritualis iudicat omnia, et ipse a nemine iudicatur.*

The spiritual power is said to be superior to the secular in antiquity, dignity and usefulness.

*Unde spiritualis potestas excedit aliam in antiquitate, in dignitate et in utilitate. In antiquitate, quia prius iubente Deo sacerdotium institutum est, ut 20 patet Exod. XXVIII, postea per sacerdotium iubente Deo instituta est regalis potestas, ut patet Deuter. XVIII et I. Regum XII. Ex quo videtur quod ista potestas excedit aliam in dignitate, quia, cum secundum Apostolum Heb. VII: *Maior 25 est qui benedicit, et minor qui benedicitur*, videtur quod potestas consecrandi et instituendi regem excedit regiam potestatem.*

Usefulness:
The Jews were governed only by this till the time of Saul.

Utilitas maioritatis eius ex hoc evidet, quod potestas spiritualis per se sufficit ad regimen 30 populi, ut patet de Israele usque ad tempora Saul sine potestate regia salubriter regulato.

4. B: *videntur deest.* 5. B: *concessa.* 10. B: *quidquid inferior potestas potest.* 14. B: *et deest.* 22. Codd.: *Deo deest.* Addidi e textu Hugonis.

12. Quae sequuntur ex Hugone excerpta sunt. 18—32. Cf. Hussii Opp. 213^b.

^{163^b} Potestas igitur spiritualis cum sit de bonis optimis et per se sufficientibus, excedit potestatem terrenam, cum illa nichil valet sine potestate spirituali principaliter regulante. Sed e⁵ contra ista per se sufficit sine illa.

In ista utique materia tenendum est pro constanti quod potestas spiritualis quoad dignitatem excedit aliam, ut testatur doctor et quotilibet leges hominum fundate rationibus et scripturis,¹⁰ ut patet capitulo V huius.

Quantum ad antiquitatem, patet quod sacerdotium gentile vel naturale precessit sacerdotium leviticum. Et correspondenter de potestate dicitur, ut tangitur XXI capitulo V libri. Unde illo modo
¹⁵ creditur Adam et Cayn eius progenitum ante peccatum fuisse quodammodo naturaliter sacerdotes, et sic potestas spiritualis benedicendi et consecrandi, videtur dignitate, tempore et utilitate precedere potestatem civiliter coactivam,
²⁰ ymmo potestas sacerdotalis levitica videtur potestatem regiam Israheliticam antiquitate precedere, non autem potestatem regiam gentilem, cum tempore Abrahe legitur novem reges fuisse in valle congregatos. Dignitate autem et utilitate
²⁵ videtur sacerdotalis potestas levitica esse prior.

In Deo autem videtur ratio potestatis regie in-
 create precedere potestatem sacerdotalem, sicut secunda persona origine precedit tertiam, et opus sustentacionis, opus confirmacionis, que
³⁰ correspondent istis officiis, et per consequens sacerdos eternus primos parentes matrimonio copulavit, licet spirituale matrimonium Christi et ecclesie ipsum precesserit.

6. AB in marg.: *Potestas spiritualis est dignior potestate regia.*

1—5. Hussii Opp. 213^b.   14. De Civili Dominio III, p. 425 et seqq.

Dignity: This
is self evident.

Antiquity:
It is believed
that Adam and
Cain had a sort
of priesthood.

In God
however the
kingly power
has priority.

Objections to
accepting
Hugo's
description.

1. Both powers were united in one person e. g. Melchizedek.
2. A similar union of powers in clerics.
3. and in kings, since it belongs to them to increase virtue.

Spiritual power
is a power of
the Spirit to
direct a
rational
creature
according to
the gifts of
grace.

Redeundo igitur ad descripciones potestatum predictas, videtur quod capiunt multas calumpnias, primo quia eidem persone insunt ambe potestates simul, que persona fuit layca in veteri testamento, ut patet de rege Salem Melchisedech 5 Genes. XIV, de Moyse et aliis iudicibus qui non erant sacerdotes levitici, in tantum quod videtur multis 163^c ipsos fuisse populares vel laicos. Secundo quia in novo testamento videtur multis quod clerici habeant simul utramque potestatem, cum 10 habent secularem dominacionem, ut fingitur. Et tertio quia reges temporales habent spiritualem ad destruendum vicia et plantandum ac augendum virtutes in se et in aliis, *quotquot autem receperunt Christum per fidem, dedit eis potestatem ratione 15 filiationis spiritualis, ad impendendum opera spiritualia misericordie que indubie est potestas spiritualis, quia potestas data divinitus immediate ad vitam spiritualem gignendam et alendam.* Nec potest christianus sine hac potestate sanctificare 20 sabbatum; quam potestatem auferre a quolibet Christiano foret contradicere legi Dei, ut patet Exod. XX. Omnis enim potestas qua homo sanctificiat se vel tempus est potestas spiritualis.

Et patet impugnacio descripcionis supradicte.²⁵ Ideo ut descripcio dictarum potestatum sit nocior et ecclesie consentaneor, potest dici quod potestas spiritualis est potestas spiritus per se immediate ordinata, ut creatura rationalis secundum bona gracie dirigatur, et sic individuatur tam a subiecto quam obiecto. Est autem omnis homo spiritus, cum sit duarum naturarum utraque, ut loquitur scriptura Luce IX, 55: *Nescitis cuius*

21. B: *quam deest.* 27. B in marg.: *Potestas spiritualis;* A in marg.: *Potestas spiritualis quid est?*

14. Joh. I, 12. 27 et seqq. v. Hussii Opp. 213^a.

spiritus estis, et I. Joh. IV, 3: Omnis spiritus, qui solvit Jhesum, ex Deo nou est, spiritus ibi est subtilis hereticus. Et sic sive analogizetur potestas ad Deum et creaturas racionales, | sive restrin-^{163^a} gatur ad potestates hominum et angelorum, verum est, quod omnis potestas spiritualis est potestas spiritus. Et quamvis homo non det gratiam, ministrat tamen sacramenta, ut subditus secundum bona gracie dirigatur.

¹⁰ Potestas autem corporalis, quamvis sit gracia bonorum gracie, tamen immediate est, ut creature corporal power is the ordering of the creature according to gifts of nature or fortune. Dei ordinetur secundum bona naturalia vel fortune. Et ita videtur omnis homo habere duplē potestatem, cum omnis homo debet habere potestatem super actus membrorum, et preterea habet potestatem viandi in gracia.

Ideo potestas spiritualis capit subdivisionem multiplicem, cum aliqua sit ordinis, et aliqua sit communis. Potestas ordinis vocatur potestas spiritualis quam habet clericus ad ministrandum ecclesie sacramenta, ut spiritualiter prosit sibi et laicis, ut est potestas conficiendi, absolvendi et sacramenta ministrandi. Nam potestas conficiendi ordinatur per se et immediate, ut sacerdos conficiat, sicut habitus virtutis moralis ordinantur propter actus habitibus meliores, et cum sacerdos, ut digne conficiat, dirigitur secundum bona gracie, ideo patet in isto et sibi similibus descripcio supradicta. Potestas autem spiritualis communis, quam habet quilibet christianus, in exercendo opera spiritualia misericordie in se et in aliis, de quibus meminit iste versus:

10. AB in marg.: *Potestas corporalis.* 18. A: *alia.* 18, 19. B: *fit communis.* 19. A in marg.: *Potestas ordinis,* 21. Codd.: *sacramentalia.* 29. B in marg.: *Potestas communis christianis.*

Doc., consul, castiga, solare, remitte, fer. ora,
quia (ut dictum est) quotquot receperunt Christum
fide formata, dedit eis potestatem sic filios Dei
fieri, ut liceat eis dirigere se et fratres suos in
via patris sui Christi, eciam corripiendo, sicut
5
patet Matth. XVIII. Unde correspondenter ad
potestatem spiritualem potestas secularis est
duplex, scilicet civilis et communis. Civilis autorita-
tativa solum domino | civili competit, sed civilis
164^a
vicaria convenit ballivis vel aliis gerentibus vicem
10
secularium dominorum. Potestas autem communis
secularis est qua quilibet potest secundum bona
nature et fortune dirigere se et suos. Et ita sicut
homo non potest esse sine anima et corpore,
nec filius Dei adoptivus sine bonis nature et
15
gracie, sic non stat viatorem esse nisi habeat
Every man
must have
common power
both spiritual
and secular.
16
tam secularem quam spiritualem potestatem
communem, quamvis in infantibus et morionibus
sit ligata. Spiritialis autem potestas est utro-
bique perfeccior, sed et sacerdotalis potestas
20
spiritualis superaddit spiritualem communem.
Quod autem limitatur potestas clericis super
bonis suis temporalibus, seclusa potestate secu-
larium, videtur esse presumpcio et avaricia
sacerdotum. Et sic sunt quotlibet divisiones
25
magistrales potestatum, quas curiositas ecclesie
adinvenit, ut archidiaconus et electus dicuntur
habere potestatem iurisdiccionis, eciam ad ab-
solvendum et excommunicandum, licet non habe-
ant ad hec potestatem ordinis, et talem pote-
30
statem in foro contencioso dicitur laycos habere
ex commissionibus prelatorum.

Wrongful
claims of the
clergy as to
jurisdiction.

Objections to
the
multiplication
of human
powers.

Contra dicta de multiplicitate potestatis humane
arguitur. Videtur enim quod Deus non potest

7. B in marg.: *Potestas secularis.* 33. B in marg.: *Obieccio.*

1. Joh. I, 12. 1—20. V. Hussii Opp. 213^b.

ordinare medium multiplicius pro fine qui eque perfecte fieret per medium brevius, cum omnis talis ordinacio foret frustra; sed omnis finis pro quo ordinaretur potestas tam multiplex eque perfecte si non perfeccius fieret per unicam simplicem potestatem, que est liberum arbitrium, sicut per quotlibet potestates superadditas, igitur ^{164^b} superfluit | ponere tam multas. Minor probatur ex hoc, quod omnis potestas creata est propter opus perfectionis universi secundum ecclesiam vel aliam eius partem, sed in omne tale opus sufficit liberum arbitrium sine potestate accidentali, nam in statu innocencie foret solum talis potestas, sicut post statum innocencie illi qui vixerunt religiosius caruerunt huiusmodi potestate, quid (queso) sufficit homo ordinare vel facere, quod non sufficit ex puro libero arbitrio? Videtur enim quod palliata potestas superaddita pocius perturbat ecclesiam.

²⁰ Item, eadem potestas in numero potest nunc laxari et nun restringi, ut patet de potestate ordinis pari in quolibet sacerdote, licet in prelati suscipiat in laxacione et restricione gradus multiplices; igitur per idem naturalis potestas potest nunc laxari et nun restringi quantum oportet pro regimine ecclesie, igitur cum in tali laxacione non acquiritur nova potestas, nec in restricione deperditur, sequitur quod non oportet superaddere novam huiusmodi potestatem.

³⁰ Minor patet, tum quia potestas non componitur ex suis partibus intensivis, tum eciam quia aliter non foret eadem potestas restricta vel laxata sed omnino vel antiqua perdita vel nova genita. Et illud evidens movet quod non oportet in sacerdote ponere distinctionem specificam inter

Power the same
in kind may be
enlarged or
restricted.

10. *universi*; B: *verum se.*   20. B: *eadem deest*; B in marg.: 2.
28. B: *ne deperditur.*

potestatem ordinis et iurisdiccionis, sed dans potestatem ordinis dat ut sic potestatem iurisdiccionis, quia aliter foret nuda potestas ordinis nimis superflua, quia insufficiens ut sit in materiam quantumcunque exercita. Christus autem quando dedit discipulis potestatem predicandi | dixit Math. ultimo generaliter: *Euntes igitur docete omnes gentes, baptizantes eos;* quando igitur conceditur principale, conceditur accessorium sine quo ipsum non posset proficere. 10

All spiritual power is the direct gift of God.

Item, nulla pura creatura cooperatur cum Deo in producendo quantitatem mentis indivisibilem; omnis huiusmodi potestas est qualitas mentis indivisibilis, ergo nulla pura creatura cooperatur cum Deo in producendo huiusmodi potestatem, 15 et per consequens preter potestatem quam Deus creat in anima non est dare aliam datam ab homine. Assumptum patet ex hoc quod nullum materiale agit in immateriale, ut dicit Augustinus XII Sup. Gen. ad litteram: *Omnis potentatus est 20 substancia materialis,* igitur non imprimet in animam spiritualem huiusmodi potestatem.

Similiter, nulla pure creatura cooperatur cum Deo nisi ut eius organum, sed Deus non requirit creaturam ut organum in produccione subdita 25 huius indivisibilis qualitatis pocius quam in produccione gracie, cum hoc superflueret, igitur creatura non comproducit cum Deo huiusmodi qualitatem.

The pope cannot confer authority on others,

Similiter, posito quod dominus papa committat 30 potestatem per bullas in Angliam Petro archiepiscopo ad absolvendum Paulum criminosum in

11. B in marg.: 3. 12—15. AB: *quantitatem — producendo deest.*
In cod. A in marg. alia manu additur. 21. B: *inprimerit.* 23. B in
marg.: 4. 25. A: *subita.* 30. B in marg.: 5.

7. Matth. XXVIII, 19.

20. St. Augustini Opp. tom. III, 1. p.

casibus curie reservatis, et pono quod dominus papa ante adventum bullarum in Angliam moriatur, tunc dominus papa nec pro instanti propositi sui conferendi Petro potestatem huiusmodi im-
5 primit in Petro subito huiusmodi potestatem nec pro aliquo posteriori signando. Et idem iudicium de qualibet creatura, que daret alteri potestatem, igitur non est aliqua potestas huiusmodi nisi facta; non enim potest Christi vicarius ad votum
10 imprimere tam distanter qualitatem in animam, quia tunc foret superfluum auctorizare potestatem huiusmodi per bullas, et continue post foret accio pape impertinens, sicut foret ipso mortuo
164^a pro instanti | noticie bullarum.

15 Et per idem sequitur, quod non subiacet po-
testati sue revocare potestatem a Deo datam
nec laxare potestatem prius ligatam, sicut non
subest potestati sue quod quandocumque pre-
tendit se dare potestatem huiusmodi quod Deus
20 concurrat prebens principaliter potestatem. Et
aliter certum est quod non datur potestas talis
ab homine; sicut igitur non datur potestas in-
habili vel invito, sic nec potentatus dat potestatem
alteri si pretendit, aliter enim possent homines
25 in se potestatum commercia experiri, et generalis
volicio qua omnis papa vult quod omnes sacer-
dotes Christi habiles et solum tales habeant
potestatem causaret longe aliter quam reputat
ecclesia potestatem.

30 In ista materia videtur mihi quod potestas
dicit nunc absolute potentiam ad regulandum, et
nunc dicit aggregative potentiam talem cum
notificacione aut promulgacione autentica, et cum

or revoke or
increase power
given by God.

Yet be may
have the right
of authentic
promulgation
of what God
has ordained.

2—3. AB: *ante — papa* deest. In cod. A in marg. alia manu additum.
30. AB in marg.: *Potestas;* B: *Responsio ad obiectum.*

30—33. Hussii Opp. 213^b.

sensus sint eque noti, patet quod non repugnat non esse potestatem nisi a Deo, et tamen aliud a Deo dare potestatem, hoc est promulgacionem autenticam in facie ecclesie, quod persona creata habeat a Deo huiusmodi potestatem; tale quidem 5 aggregatum secundum partem datur ab homine, sed non nisi Deus principaliter auctorizet, ut patet inferius. Ad primum conceditur consequencia cum assumpto, sed negatur minor, cum post lapsum necesse est habere potestatem secundum 10 timorem servilem promulgatam ab homine ad coherendum rebelles sicut non oportuit in statu innocencie nec in regimine pie obediencium, quia lex talis propter transgressores posita est, quam non timebit humilis Christianus. | Et con- 165^a
ceditur quod potentatus male accipiunt occasionem ad perturbandum ecclesiam ex ficticia potestatis; oportet tamen Deum dare potestates spirituales ad ministrandum sacramenta, ad coherendum seculariter rebelles ecclesie, preter liberum ar- 20 bitrium, ut patet ex scriptura multiplici.

Power given by God cannot be enlarged or diminished, but the acts arising from it may be controlled. Ad secundum dicitur quod talis potestas non laxatur vel restringitur, augmentatur vel diminuitur quoad suam essenciam, sed quoad execucionem operis quod ab ipsa procederet, quod 25 licet facere, sed non nisi affuerit causa rationalis, quoad Deum. Et illum sensum exponit XXIV canon, quest. prima, *Miramur: Aliud, inquit, est potestas officii, aliud execucio, et ut plurimum in monachis et aliis retinetur potestas officii, velud 30 in suspensiis, quibus ministracio interdicitur, potencia non aufertur.* Et ad conformem sensum conceditur quod naturalis potestas que est

8. AB in marg.: *ad 1.* 22. B in marg.: *ad 2m.*

1—7. Hussii Opp. 213^b. 22—33. ib. 213^b—214^a. 28. Decreti secunda pars, causa XXIV, qu. I, cap. XXXVII.

liberum arbitrium potest nunc laxari per graciam et nunc restringi, et sic per equivocationem solvuntur apparentes discordie doctorum, quorum aliqui (ut Anshelmus) dicunt quod *non potest perdi*,
 5 *augmentari vel minui liberum arbitrium*. Alii autem (ut Augustinus Encheridion) dicunt quod *perdi potest liberum arbitrium per peccatum et augeri per graciam*. Intelligunt autem sufficientiam propinquam ad operam, quam oportet post
 10 primum peccatum dari ex gratia, sicut et ordinis potestatem, preter liberum arbitrium naturale, et sic potestas naturalis augetur vel restringitur per adventum potestatis adventicie et illa consistens in successione, potest instar etatis nunc esse
 15 amplior et nunc minor, licet sit indivisibilis quo
 165^b ad molem. De potestate vero ordinis et iurisdictionis dicetur inferius.

Ad tertium dicitur quod assumptum et consequencia illata videntur michi vera; quamvis
 20 enim creatura cooperatur cum Deo, faciendo signa sacramentalia et sic quodammodo faciendo, quia facit occasionaliter quod Deus dat gloriam,
 imprimis karakterem, vel producit huiusmodi qualitatem supernaturalem, non tamen producit
 25 cum Deo huiusmodi qualitatem, ut dicetur proximo capitulo; sed Deus nunc antecedenter nunc consequenter et nunc concomitanter ad signum sensibile per se facit opus supernaturale, et potestas ordinis est quodammodo causa, quare
 30 Deus sic agit, cum statuit se concurrere cum quolibet sacerdote rite ministrante huiusmodi sacramenta. Sicut natura dat animam post dis-

In what sense
Free will may
be augmented
or diminished.

In the
sacraments
man's
cooperation
is but
secondary;
God gives the
grace.

12. Cod.: *stringitur*. 18. AB in marg.: *ad 3m.*

1—8. Hussii Opp. fol. 214^a. 4. De Libero Arbitrio 121.
 6. Enchiridion ad Laurentium: *Libero arbitrio male ulens homo*
et se perdit et ipsum.

pcionem materie per qualitates elementares et virtutes corporales, quibus non est pars produccionis anime tribuenda sed disposicionis previe, ideo dicuntur coefficere animam quoad animacionem non nude quoad essenciam spiritus,⁵ quia tunc crearent; et sic homo non alterat spiritum imprimendo in ipso aliquod absolutum, sed subautentice facit nosci in signo sensibili, quod Deus dat huiusmodi potestatem.

Concerning nothing is there such a flood of lies as about the grant, withdrawal and restriction of spiritual powers.

Righteousness in the chief sign of power.

Unde inter omnes locuciones blasfemas quibus¹⁰ christianismus illuditur, maximus cathaclismus mendacii est de collacione, substraccione vel restricione huiusmodi potestatum. Quando enim Deus et racio cogunt ad utilitatem ecclesie, ut sic fiat per hominem, tunc et aliter non Deus¹⁵ dat huiusmodi potestatem. Ideo in primitiva ecclesia non usi sunt apostoli tali locuzione civili, quia tunc foret potestas symoniaca ven-^{165°} dibilis et emibilis sicut officium, ideo propter bullas papales non attribuitur potestas subdito²⁰ plus vel minus, cum Deus dat potestatem habilius ad edificacionem ecclesie independenter a tali sacramento sensibili introducto, et rectitudo operis est evidencius signum talis potestatis quam littera vel sacramenta prelati; nec ex hoc²⁵ infertur quod liceret civiliter assumere sibi potestatem ad taliter operandum, quia nemo assumeret potestatem sibi ipsi, sed acciperet ab alio quando Deus necessitat.

Unde Symon Magus non presumpsit sibi assu-³⁰ mere potestatem apostolicam, quia timeret tunc sibi, ne effectualis efficacia operis sequeretur,

10. AB in marg.: *Potestatem* $\left\{ \begin{array}{l} \text{collacio} \\ \text{substraccio} \\ \text{restriccio} \end{array} \right\}$; B: *kata(clisti)ca*; A: (*kathaclismus*). 18. B in marg.: *Nota*

10—14. Cf. Hussii Opp. I. c. 214^a.

ideo voluit emisse potestatem pecunia, ut patet Actuum VIII. Sed nostri prepositi quietati in cortice signorum, solum querentes honorem et lucrum seculi, sunt odibilius Deo symoniaci; et sic conceditur, ut tangitur in confirmacione tercia, quod nimis multe sophisticaciones volant in ista materia, quia omnes que non sunt fundabiles in scriptura, cum ipsa contineat singulas veritates.

10 Potestatem autem secularem regendi civiliter, videtur Apostolum fundare Rom. XIII 1—2 quando vocat temporales *potestates*; et dicit, quod *non sine causa portant gladium*, id est potestatem civiliter coactivam, dicens quod
 15 *idem foret resistere Deo et illis quoad execucionem huiusmodi potestatis, quia (ut inquit) non est potestas nisi a Deo*; quod oportet omnino intelligere quod solus Deus dat huiusmodi potestatem, vel quod non datur a rationali creatura, nisi Deus
 165^a prius ipsam dederit, ita quod hoc signum *nisi sumatur pro si non*, ad modum loquendi scripture. Et istum sensum dixit Christus Joh. XIX, 10—11, ubi legitur Christo tacente Pilatus dixisse: *Nescis quia potestatem habeo crucifigere te et potestatem habeo dimittere te?* Cui Jesus: *Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum esset desuper.* Super quo Augustinus Omelia CXVI notat, primo quomodo Dominus sepe tacuit et sepe respondit. Tacuit coram Pilato, coram sacerdotibus et Herode propter tria, primo ut impletetur scriptum Isaie LIII, 7: *Sicut agnus coram tondente sine voce, sic non aperuit os suum;* secundo

God alone gives civil power,

as Christ declared to Pilate.

4. B: *odibiles.* 10. B: *secularem deest.* 11. B in marg.: *Fundamentum potestatis civilis.* 29. AB in marg.: *Christus sepe tacuit*
 30. A in marg.: 1. 32. A in marg.: 2.

2. Act. VIII, 18—21. 27. Augustinus in Ev. Joannis cap. XIX, tract. CXVII.

ut ostendatur eius miticia Math. XII, 19 recitata: *Neque aliquis in plateis audiet vocem eius*, et tertio ut doceat quomodo verbalis contencio est sepe inutilis; et ideo quando expedit est silentum. Ideo ad tollendum instancias de huiusmodi ne- 5 gativis dicit Augustinus quod generaliter *non sicut reus vel dolosus obmutuit, sed sicut agnus, hoc est simplex et innocens, non aperuit os suum*. Nunquam enim loquebatur excusando se de suo crimine, sicut nunquam tacuit pro suo reatu; et 10 sic utrobique tam eius silencium quam eius responsio propter latens misterium est notandum; ubi, inquit, *non respondit sicut ovis silebat, et ubi respondit sicut pastor docebat*. *Discamus ergo* quatuor veritates, quas pastor in responsione sua 15 docuerit, primo docet dicendo, *quod non haberet potestatem nisi datum esset sibi desuper*, quod per Apostolum suum docuit, *quod | non est potestas 166 nisi a Deo*.

Secundo docet quod *plus peccat qui potestati 20 innocentem occidendum livore tradit quam potestas ipsa, cum eum timore alterius maioris potestatis occidit; propterea, inquit, qui tradidit me tibi maius peccatum habet*.

Et patet tertio, quomodo vanum est excusare 25 Pilatum a crimine sed magis est vanum excusare maioritatem peccati in sacerdote.

Quarto vero innuitur quomodo quis est sub alterius potestate, et quod potentatus superior non est eo ipso culpandus quo inferior excedit 30

Four lessons
from Christ's
words.

² A in marg.: 3. ^{14.} B in marg.: *Quatuor veritates.* ^{16.} B in marg.: 1. ^{19.} B in marg.: 2. ^{21.} Codd.: *cum enim;* ib. *potestatis deest in codd.* Addidi e textu St. Augustini. ^{24.} B in marg.: 3. ^{30.} AB in marg.: *Pilatus habuit potestatem et peccavit.*

^{13.} Ibid. ^{19.} Rom. XIII, 1. ^{24.} Joh. XIX, 11. ^{30.} Augustinus ut supra.

limites potestatis talis: *Talem, inquit, Deus Pilato dederat potestatem, ut esset etiam sub cesaris potestate.* Unde quidam intelligunt Christum non solum intelligere dacionem potestatis Pilati de super non solum a Deo sed cesare, quia cesarem plus timuit ut autorem potestatis sue quam occidere regem gentis alienae. Sed timor ille fuit servilis, cum postposita regula potestatis divine, non timuit occidere innocentem; excusacionem autem non habuit, cum excessit potestatem quam habebat a cesare, qui potuit pretendere se dare potestatem adversum Dominum, sed non Deus.

Et videtur mihi quinto quod magister docet misterium metaphysice per hoc, quod dicit *nisi datum esset tibi desuper*, non solum quod cesar non dat nisi Deus prius dederit, verum etiam quod potestas non est quid absolutum, quod posset per se existere, sed potestas dicitur dari ab autore, quando datum est a Deo creature, ut ministro Dei, quod sic aut sic sufficiat facere ad populum in Dei nomine regulandum, et credere quod hoc sit res que posset | per se esse fore nimis magna stulticia; et sic per hoc participium neutrum *datum* convenienter exprimitur res verbi exprimenda per complexum, ut concessum est creature, quod legittime possit in nomine Domini regulare, et illa licencia est potestas, quam Deus nunc dat immediate per se, et nunc per sacramentale ministerium ad notificandum populo Dei licenciam.

Power is not
a self-existent
thing, but a
grant to a
creature to act
in God's name.

7. AB in marg.: *Potestas quomodo dicitur dari.*

CAPITULUM SECUNDUM.

No one has
power to do
anything but
what God
wills.

This is made
an excuse by
idle priests.

Sed adhuc videtur, cum omnis potestas sit a Deo, quod nemo habet potestatem ad faciendum aliquid, nisi quod Deus intendit ut faciat. Ex quo videtur quod sacerdotes ociantes excusantur,⁵ cum non habent potestatem ad faciendam aliquid quod omittunt.

Hic videtur mihi quod questio prima illata concedi debeat, nam Deus omnisciens non dat homini aliquid nisi propter finem, quem plenissime¹⁰ et distinctione intendit, quia aliter frustra daret.

Item, nemo habet potestatem ad aliquid faciendum, nisi liceat sibi illud facere, cum a Deo non sit potestas nisi legitima, et per consequens Deus obligat eum sub pena peccati vel amissionis¹⁵ premii ut illud faciat, sicut Deus intendit.

Item, recipiens talem potestatem a Deo est ut sic obligacionis, sed oportet Deum cognoscere excessum obligacionis, et per consequens, quid adequate potentatus debet facere ex illa potestate,²⁰ et sic Deus intendit ut illud faciat.

But we must
note the
difference
between what
God wills we
should do and
his will that
we do it.

Sed notandum est, quod sicut aliud est Deum velle quod Petrus sit salvus et aliud Deum velle quod ipse est salvus, sic aliud est Deum intendere, quod Petrus faciat hoc et aliud Deum in-²⁵ tendere quod ipse facit hoc, quia eo ipso quo Deus | obligat Petrum sub obtentu premii vel¹⁶⁶ incursu pene quod Petrus faciat hoc, Deus intendit quod faciat hoc; et sic utrobique solum intendit et vult veritatem, cum veritas est quod³⁰

1. A: *Capitulum 2m. De potestate.* 3. A in marg.: *Potestatem habere ad aliquid faciendum; B: Potestatem habere.* 2, 3. A: *faciendum aliud nisi.* 8. A in marg.: 1. 12. A in marg.: 2. 16. Codd.: *et sic Deus.* 17. A in marg.: 3.

Petrus debet facere hoc, licet non sit verum,
quod hoc facit, et per consequens non intentum
vel volitum a Deo.

Et patet quod non excusatur sed accusatur
5 ocium sacerdotum dicente Apostolo: *Hortamur
vos ne in vacuum graciam Dei recipiatis.* Qui-
cunque enim aliquam potestatem a Deo receperit,
per quam liceat sibi opus Dei facere et ex
negligencia pretermittit, in vanum graciam Dei
10 recipit. Et in hoc imitamur eos, qui ex omissione
instanter operando bonum peccaverunt continue.

Idleness of
priests
condemned
by St. Paul.

The fault is
double;
1. negligence
of those who
have power.

In hoc tamen est duplex culpa, prima est
negligencia potentatus, et secunda maior, crebrior
et periculosior est vetacio sathane, qua adversans
15 impedit ne potentatus exerceat potestatem; et
hoc contingit per mille meandros tradicionis
humane, et specialiter per facta de iurisdicione.
Quando autem non stat per illum qui immediate
habet potestatem sed per alium irrationabiliter
20 restringentem, tunc non sibi sed alii est debitum
imputandum; sed hoc raro contingit, cum causa
martirii foret hominem se exponere pro distri-
bucione prudenti thesauri Domini.

2. Hindrances
of jurisdiction.

Unde videtur multis, quod Deus non intendit
25 ut potens faciat tale opus; nec habet potestatem
ad hoc, sed habet potestatem ut mereatur ex
166^a hoc quod nititur ad sic agendum. Alii | autem
dicunt quod habet potestatem remotam ad sic
faciendum, hoc est, potestatem mediate, qua
30 potest sic facere, et tamen Deus non intendit
simpliciter quod ita faciet, et sic habet po-
testatem sic faciendi, sed non ad finem ut sic
faciat.

10. B: *et deest.* 11. Rectius: *operandi.*

5. II. Cor. VI, 1.

Sed dimissa ista dissensione logica, videtur quod omnis potestas secularis diminuetur usque ad non gradum, quia solum durat pro tempore vie, ut docet Apostolus prima Corinth. XV, 24: *Deinde, inquit, finis, cum tradiderit regnum Deo⁵ et Patri, cum evacuaverit omnem principatum et potestatem et virtutem.* Ymo videtur, cum Christus limitat omni sacerdoti suo formam et numerum obiectorum, quod hodie sunt prepositi potestatis minoris quam erant in primitiva ecclesia, et sic¹⁰ usque ad non gradum. Et id considerarent qui stulte et nescie suam magnificant potestatem. Videtur enim quod proporcionabiliter ut plus meritorie nituntur ad edificandum ecclesiam, sic habent amplius potestatis, cum secundum illam¹⁵ mensuram Deus dat potestatem hominibus; qui libet autem clericus vel laicus habet potestatem sufficientem edificandi ecclesiam, si voluerit esse Dei adiutor, faciens quod Deus destinavit eum ad taliter faciendum. Noverunt, inquam, logici²⁰ quod est in libera potestate hominis facere quod Deus destinavit eum vel ordinavit eum ad fines huiusmodi. Sed aliter loquuntur qui ponunt globum potestatis quam Deus ubilibet potest per se ponere.²⁵

Miracles are
works done by
God alone and
all his works
are miracles.

Secundo principaliter arguitur | de potestate^{167a} faciendi miracula, de potestate dandi Spiritum Sanctum vel graciam, de potestate ampla absolvendi vel dispensandi alia sacramenta.

Quantum ad primum videtur mihi quod miraculum potest dici factum vel faccio quam Deus appropriate facit, et sic solus Deus agit miracula et longe crebrius quam putamus, quia quicunque creat licet solita, quia non miramur ea, non

2. Codd.: *diminuetur dn̄e².*
marg.: *Miraculum.*

21. Codd.: *libertate.*

30. AB in

vocamus miracula, ut declarat Augustinus super Joh. Omel., et sic quilibet creatura, sicut quilibet actus creandi potest dici miraculum, sic et quilibet faccio que Deo est propria. Unde idem 5 esset creaturam vendicare potestatem miraculose agere, et vendicare quod sit alter Deus; quod Deus non potest creature concedere. Creare autem non potest Deus communicare creature, nec annichilare potest alicui competere, ut dictum 10 est in materia de universalibus. Et patet quomodo debemus iudicare intellectu et fide miracula. Periculosum autem est instante tempore Antichristi magnificare signa sensibilia, cum Anti-christi discipuli *extollunt se super omne quod* 15 *dicitur Deus*, de principatu, de potestate, et virtute, quas Apostolus dicit *evacuandos per Christum*. Deus autem ad meritum hominis tam vivi quam mortui sepe facit miracula. Ad quem sensum dicitur corpora mortuorum facere miracula, ymo truncos lapides et multa putrida finguntur facere miracula propter lucrum. Sic autem equivocando in faccione miraculi, videtur 20 quod omne membrum sancte matris ecclesie, de 167^b quanto sic meretur ut Deus operetur miraculose, 25 facit miraculum, et pauci mortui qui sunt in statu merendi beati in patria. Illi autem qui dicunt quod lapis, herba et alia natura corporea habet virtutem faciendi miracula, videntur michi nimis confuse loqui, quia sic omnia forent miracula, cum nemo posset facere nisi miraculum quoad Deum. Alii autem dicunt quod oportet

Danger of too
much
attention to
wonders.

4. A in marg.: *nota*. 7. A in marg.: *Creare*. 11. Codd.: *in-tellectum*. 21, 22. B: *Si autem*.

1. Cf. St. Augustini Serm. LXXX De verbis Evangelii Joann. VI. Cf. et Sermonem CXXVI. 14. II. Thess. II, 4. 16. II. Cor. III, 7.

esse opus mirabile, et sic sunt illis quibus sunt mira insolita opera nature miracula, aliis autem non forent miracula, et sic de multis ficticiis infundabiliter adinventis. Vel ergo dicamus quod solus Deus habet potestatem faciendi miracula⁵ vel equivoce concedamus quod omnis homo promerens apud Deum, ut faciat ad preces suas miracula, facit quodammodo ipsa miracula.

Man cannot
give the Holy
Spirit.

Quantum ad potestatem dandi Spiritum Sanctum vel graciā, videtur dicendum conformiter quod¹⁰ foret nimis magna presumpcio dicere quod homo peccator dat Spiritum Sanctum, quia Christo super quem specialiter descendit columba appropriatur baptizacio ista, ut patet Joh. primo, 33. Ymo nullus talis habet potestatem servandi sibi¹⁵ Spiritum Sanctum, quomodo igitur ad dandum alteri, cum ignorat utrum pertineat ad columbam? Ymo apostoli, ad quorum ministerium dabatur Spiritus Sanctus, non presumpserunt asserere quod dederunt, sed, ut patet Act. VIII, 15, ora-²⁰ verunt pro illis *ut acciperent Spiritum Sanctum*. Ideo vel solus Deus habet potestatem dandi Spiritum Sanctum, vel quilibet laycus baptizando vel promerendo habet potestatem dandi Spiritum Sanctum; differenter tamen episcopus,²⁵ secundum quod autoritative det donum tale, | nimis¹⁶⁷ multum excederet vicariam potestatem. Quis igitur concederet, quod habet potestatem super Deum vel eius graciā, et quomodounque locuti fuerimus, maximum foret quod unus meretur³⁰ alteri primam graciā, quia, cum *in omni motu movens et motum sunt simul*, nimis scandalosum foret quod Romanus episcopus tam distanter, tam generaliter et tam improporcionaliter ad

A bishop has
a spiritual
power but he
cannot grant
the Spirit at
his will.

1, 2. A: *sunt miracula*. 7. B: *promerent*. 9. A in marg.: *Dare Spiritum Sanctum*. 26. Codd.: *Sed quod*.

Deum, alteraret homines, dando graciā, cum multorum talium spiritus, in quibus subiectaretur talis potestas, sunt miserabiliter damnandi non sufficientes iuvare se ipsos. Et si dicatur quod solum limitatur potestas eorum habilibus, cum solum talibus Deus potest dare graciā, revera habiles haberent a Deo graciā non eo plus vel minus, licet tales non sic menciantur se dare graciā. Sicut igitur non habent potestatem faciendi filios Dei, dando graciā predestinacionis, sic nec aliquam graciā, qua Christianus foret gratus Deo. Nec est color si habent potestatem super antecedens, quod habent potestatem super omne consequens vel convertibile, eo quod sic essent potentatus pares Deo, et cum Psalmo LXXXIX, 10 dicitur: *Si in potentatibus octoginta anni, et amplius eorum, labor et dolor.* Et revera minus videtur errorem sapere quod sanitas corporalis subsit hominis potestati, quam quod gracia vel Spiritus Sanctus subsit, nam cum nichil est in potestate hominis dare, nisi quod subiacet sue potestati, nimis magnum foret Christianum habere potestatem dandi Spiritum Sanctum; hoc enim est singulare donum sui principii, cum Christianus non potest ipsum vendere.

^{167^a}

Et conformis est consideracio | de absolucione; The power of
quondam enim reputabatur Deo proprium tollere
peccata tam apud fideles quam apud infideles;
Only God takes away sin.
30 unde singulariter dixit Baptista de Christo, ut legitur Joh. I, 29: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Super quo dicit August. Omel. IV:
Nemo sibi arroget et dicat, quod ipse aufert peccata

27. A in marg.: *Peccata tollit solus Christus.*

32. St. Augustini In Joannis evangel. cap. I, tract. IV, Opp. tom. III, p. 316.

Nor can the pope; indeed many popes have themselves lacked it.

mundi. Iam attendite contra quos superbos inten-debat digitum Ioannes. Nondum erant nati heretici et iam ostendebantur, contra illos clamabat a fluvio. Unde sepe imposuerunt Judei Christo blasphemiam ex hoc quod peccata dimisit simpliciter, quia⁵ non dimittitur peccatum simpliciter nisi ex hoc, quod offensa in Deum laxatur, sed quis dimittit iniuriam, nisi vel factam sibi vel suo subdito? Deus enim dando homini potestatem huiusmodi, prius dimitteret suam iniuriam antequam vicarius¹⁰ suus dimitteret. Et ista videtur sentencia multorum doctorum, ut XXIII, q. V ex decreto beati Ambrosii sic habetur: *Remittuntur, inquit, peccata per Dei filium, cuius levita interpres et quidam excusator est*, quia, ut dicitur XV, q. I: *Nec is:*¹⁵ *Levita minister remissionis est.* Unde super illo decreto Archidiaconus ita scribit: *Prelati quando ligant vel solvunt indignos, mirum est si tunc ligantur vel solvuntur in celis, sed intelligitur de illis, quorum merita ligari vel solvi postulant.* Et²⁰ illud notat XXIV, q. I *Ubi sana et Quicunque.*

God himself
cannot give
absolution save
to one whom
he has fitted to
receive it.

Nec dubium de ista sentencia, ne blasphemetur quod prelati nostri prevalent contra Deum; Deus enim non potest quemquam absolvere, nisi prius ipsum habilitet; cum igitur christianus²⁵ nullum habitat, nisi forsitan orando vel merendo,^{168*} patet quod oportet Deum habilitare hominem secundum meritum eius. Et de isto debet christianus confidere non autem in pseudochristi blas-

4. A in marg.: *Nota bene.* 14. Rectius: *per Dei verbum.* 15. Codd.: XVI, q. I. Corrèxi. 21. Codd.: XXIV, q. I *versus sua (sic) et quodcunque;* B in marg.: *Absolutio.* 22. A: *nec blasphemetur.* 24. A in marg.: *absolvere.*

12. Decreti secunda pars, causa XXIII, quaest. V, cap. XLIX.
15. Decreti secunda pars, causa XV, q. I, cap. XI. Archid. l. c.
21. Decreti secunda pars, causa XXIV, q. I, capp. XXVII et XXIX.

femia, qua sompniat et facit ignaros credere de sua insensibili et infundabili potestate; unde non sinit quod scrutinium sue blasphemie in luce clareat, et licet sit tantum errabilis, blasfematus profundius quod Deus est necessitatus completere omnia sua iudicia. Sicut igitur sacerdotes legis veteris non fecerunt hominem sanum vel leprosum sed notificabant, ut patet IV Sentenciarum dist. XVIII et recitatur inferius, sic presbyteri legis nove. In cuius signum Christus suscitavit Lazarum et fecit Apostolos ipsum solvere, ut patet X, XI: *et decem leprosi, dum ipsi irent, mundati sunt,* ut dicitur Luce XVII, 12, 14 et Psalmus XXXI, 5: *Dixi confitebor adversum me, et tu remisisti.*

The priests in
the old law did
not cure the
leper but
declared his
state; so it is as
to absolution
in the new law.

Verum tamen amplius habent sacerdotes Christi quam sacerdotes legis veteris, quia plus est iudicare de macula spiritus quam de macula corporali, plus eciam est dignum et humile habere gratiam et meritum ex subieccione ecclesie quam corporaliter infirmum esse notificatum in populo esse sanum; et sic licet in multis excellenciis sacerdotum legis veteris superat sacerdotum legis nove, ad sacerdotum tamen Christi non potest attingere, sed generaliter fallit, quando non sequitur arbitrium interni iudicis, ut patet XI, q. III *Ad hoc vera est.* Ista autem blasfema gentilitas, qua sacerdotes debiliores usurpant sibi opus, quod est Deo proprium, maculat matrem ecclesiam, ideo necesse foret eos cognoscere, quomodo quidam tantum a veritate degeneraverant | quod negarunt actionem aliquam competere creature (ut patet IX Metaphysice Com-

How bad
priests usurp
the office of
God.

24, 25. B: *quantum non sequitur.*

8. Petr. Lombard. ed. Lugd. p. 41^b. 26. Cap. Decretalis *Ad hoc vera est* non extat. Sed est Causa XI, q. III *Tunc ve a est.*

ment. VII). Alii autem magis blasfeme concesserant quod Deus omnem actionem illis ad extra communicat tamquam eius vicariis, et hii tamquam alter Nabuchodonosor, de quo Dan. IV, et alter Senacherib, de quo II. Paralip. XXXII⁵ vendicant se esse socios Trinitatis. Considerarent autem dictum Augustini II De Mirabilibus Scripture Sacre cap. IV quomodo sol et luna steterunt contra Gabaon, *non humani imperii auctoritate sed Domini imperantis.* Nil, inquit, propter iubentis¹⁰ hominis verbum creature faciunt, *sed quod Dominus servi sui oracioni obediens precipit,* et cap. XXIV dicit quod lepra Naaman sanata est *in sermone imperantis Dei, et non in re aliqua sacramentum virtutis continebatur, et hinc Elizeus accipere*¹⁵ *munera recusavit.* Et sic attribuerent sibi quod servo est proprium, promulgando, operando et promerendo, quod Deus dignatur per illos facere continue, sumendo ut servi humiliter de se ipsis. Ubi autem dubitant de suo opere, debent vere,²⁰ religiose et secure totam actionem Deo ascribere, cum oportet eum facere omnem actionem creature. Sive utatur igitur in tali accione creature sua ut organo sive non, sibi laus est operis tribuenda, laudem autem creature de²⁵ quanto meretur oportet esse apud Deum absconditam, unde magnificantes suam potentiam notarent formam utendi et ascribendi potestatem in sanctis apostolis, et nimis magnum foret, quod nostri illos excederent.³⁰

They should
attribute to
themselves the
office of a
servant and
ascribe all
power to God.

Example set
by the apostles.

Ipsi autem sepe confitentur, quod non habent potestatem nisi ad edificationem ecclesie, ut patet

7, 8. Codd.: *III De Mirabilibus . . . cap. 3.* Correxii. 12. Codd.: *Cap. 22.* Correxii. 14. Codd.: *non in aqua.* Correxii. 19. Codd.: *continue sumendo ut supera.*

7. St. Augustini Opp. III, 2, 1000.

II. Corinth. X, et iterum confitentur quod *ve
168^c illis nisi edificatorie usi | fuerint potestate*, ut patet I. Corinth. IX, 16: *Ve mihi, si non evangelizavero,
et tercio confitentur se non audere de se ipsis
5 loqui vel aliis nisi quod Christus in eis loquitur.
Nam Rom. XV, 18 ait Apostolus: Non, inquit,
audeo aliquid loqui eorum, que per me non effecit
Christus. Stulticia igitur foret, episcopum cecum
infundabilia et inopinabilia de se ipso presumere.*

10 Quantumcunque itaque fuerit magnus Christi episcopus, non potest quemquam absolvere nisi de quanto contritus prius et absolutus fuerit apud Deum; et tunc videtur multis quod de tanto quilibet simplex sacerdos posset absolvere, ymo 15 quasi contritus secure absolvitur, etsi humana absolucio non sequatur, dimittere autem suam iniuriam sicut peccatum in ipsum potest quilibet christianus eque plene ut papa, sicut ponit Matth. VI et XVIII. Quomodo igitur auderet aliquis 20 dicere quod ipse habet singulariter potestatem absolvendi quemcumque peccatorem a pena et a culpa? Revera foret nimis damnabilis, qui ad detrimentum ecclesie tantum incarcerat huiusmodi potestatem.

25 Et conformiter dicitur de potestate excommunicandi vel puniendi subiectos. Nemo enim habet ut membrum Christi potestatem puniendi aliquem, nisi de quanto Deus prius punierit, quod si excedit, punit ut tortor dyaboli. Et hinc dicit Augustinus in De Mirabilibus Scripture cap. XVII quod *Isaac benedixit non Esau quem voluit, sed*

A simple priest can declare absolution to the contrite as well as the Pope.

2. A in marg.: *Potestatem apostoli quam se dicunt habere.* 10. B: *ita fuerit.* 20. A: *similiter potestatem;* AB in marg.: *Dimittere peccata.* 29. B: *Ex hinc.*

So as to excommunication, no man has the power of punishing thus unless God has already punished.

31. Rectius Quaestiones ex veteri testamento. Quaestio XI Opp. tom. III, 2, 1030.

Jacob quem noluit benedicere, ut in benedictione non hominis ostenderet beneficium sed Dei benedicentis. Denique dictum est in Numeris ad Moysen et Aaron sacerdotes: Vos ponite nomen meum super filios Israhel, ego Dominus benedicam vos. Nec voluntas sacerdotis obesse aut prodesse possit ultra meritum benedictionem poscentis. Nec dubium | fideli de ista sentencia.

168^a

How the power
of orders is
conferred.

Sed tertio principaliter arguitur de modo committendi potestates nec non de ordine et per ditione potestatum ecclesie; et que potestas sit alia prestancior?

God grants it
by his
inspiration, and
outward signs
are
unimportant.

Quantum ad primum patet, cum Deus dat omnem potestatem vicariam, qualem solum Deus communicat creature, non refert sive in signo sensibili, sive inspiracione interna Deus potestatem talem communicaverit creature, quia oportet omnino quod insensibiliter communicet sive sacramentum sensibile affuerit sive non. Unde vana est concencio, quando et quomodo apostoli facti fuerant sacerdotes, ut Ardmacanus libro II De Questionibus Armenorum recitat septem opiniones in ista materia. Prima dicit quod, quando Christus dixit eis Math. XVIII, 18: *Quodcunque ligaveritis super terram erit ligatum et in celis,*²⁵ secunda dicit, quando in cena dixit apostolis de confeccione eukaristie, *hoc facite in meam commemoracionem,* de quo Luce XXII, 19; tercia opinio dicit quod, quando Christus inflavit in eos dicens: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remitterentur peccata, remittentur eis,* Joh. XX, 22, 23. Quarta opinio dicit quod, quando die Penthecostes, spiritus Sanctus apparuit eis in linguis

26. B: *dicit quod;* AB in marg.: *Apostoli quando facti sunt sacerdotes.*

5. Num. VI, 27.

igneis Act. II; quinta opinio dicit quod in ascensione, quando dixit: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos* Matth. ult.; sexta opinio dicit quod, quando primo misit apostolos ad predicandum 5 Matth. X, 8 dicit: *Infirmos curate.*

Sed doctor reprobat omnes istas sex opiniones per hoc quod, quando fecit eos apostolos dedit eis potestatem sui officii, que est potestas sacerdotii; nec sequitur quod primo, quando precipit eis 10 hec facere, habuerunt huiusmodi potestatem. Nam Joh. IV, 2 legitur quod vivente Baptista apostoli baptizarunt et sic predicarunt et multa sacerdotis officia ante mortem Christi exercuerant, cum Yudas fuit episcopus, ut dicitur Actuum primo.

^{169*} In ista | materia videntur mihi tria dicenda: Primo quod sententia ista doctoris sit satis probabilis, secundo videtur mihi vanum nimis discutere quando apostoli baptizabantur, ordinabantur in sacerdotes vel sacramenta alia ministravabant sive receperant ultra quod est in evangelio expressatum. Scivit enim Christus quod infideles christiani signa querentes ad sacramentalia sensibilia, dimissa re sacramenti, attenderent; ideo de ministerio sacramentorum huiusmodi facit 20 modicam mencionem, sed ut ego credo insensibiliter sine sacramento sensibili, tamquam primus magister ordinavit suos apostolos sacerdotes. Sic enim insensibiliter ordinavit Moysen in veteri testamento; ipse autem fuit sacerdos, licet non 25 Aaronita sensibiliter ordinatus; et ita ignoramus locum, tempus et formam, quibus apostoli ordinati fuerant sacerdotes; debemus tamen credere quod si fuisset plus necessarium ad fidem

In such matters we may be content with what Scripture tells us.

Christ probably appointed them without any sensible sacrament.

28. AB in marg.: *Moyses fuit sacerdos, non Aaronita.*

3. Matth. XXVIII, 19.

De Potestate Pape.

ecclesie, Spiritus Sanctus in evangelio expressisset. Unde vana curiositas videtur, plus quam evidenter ex scriptura elicitor, tractare huiusmodi questiones, sed ignoranciam nostram confitendo humiliter debemus gracias agere Deo,⁵ qui noticiam nostram sic salubriter moderavit.

Fitzralph argues that they must have been made priests at once and completely, or the sacraments would be divisible.

Sed tertio videtur doctorem arguere ex inconveniencia quod oportuit simul et plene fieri sacerdotes, quia aliter (ut inquit) *sacramentum sacerdotii foret partibile et non indivisibile ut reliqua sacramenta.*

There is no real objection to such division.

Sed hic videtur mihi iuxta dicta de potestate ordinis quod, quotquot sunt genera officiorum presbyteri, tot sunt genera potestatum, ymo respectu cuiuscunque actus quem debet facere ¹⁵ ex potestate | huiusmodi est dare unam insensibilem; et omnes ille tamquam partes integrales vel aggregata eidem subiecto unam potestatem constituunt. Nec videtur illud insensibile sed signum sensibile quod facit ordinans esse ecclesiasticum sacramentum. Nec est inconveniens sed veritati consonum quod quotlibet parcialia constituunt unum sacramentum, licet sint disparium specierum, nam per se notum videtur fidelibus quod Deus posset dare homini potestatem ad ²⁰ unum et subtrahere potestatem ad aliud.

We must allow that powers are given according the need of each case.

We do not know what powers are necessary to a priest.

Ex quibus sequitur cum dictis de quiditate potestatis, quod oportet dare particulares potestates secundum numerum obiectorum terminantium, quia diceretur aliter quod preter liberum ³⁰ arbitrium nemo acquireret vel perderet potestatem. Ulterius videtur incertum quantam potestatem oporteter viantem habere, ad hoc quod sit sacerdos, vel si omnes sacerdotes sunt paris

7. B in marg.: *de unitate sacerdotalis ordinis.* 27. B: *ex quiditate.*
30. B: *quoniam preter.* 33. A: *oportet.*

potestatis ordinis, quia certum est quod Deus dat vel non dat, ut sibi placuerit, ordinis potestatem. Unde caracterem sacerdotalis ordinis supponimus communiter consequi par officium sacerdotis. In qua materia vellem nos tres solemnitates constituciones humanas ad fidem scripture et puram rationem attendere et non amplius fingere ad onus ecclesie, nisi quod exinde scirent clare deducere, quia potissimum in talibus quod summus sacerdos potest facere, est mereri vel preconizare quod tale sit Dei iudicium, a quo sensu sepe exorbitat; ideo sepe creditur quod absolvit vel excommunicat, et tamen totum contrarium evenit apud Deum, et dum nos viantes sumus ecclesie triumphanti contrarii, necesse est quod sit controversia in universali ecclesia.

Quantum ad tertium, scilicet ordinem potestatum, dicitur communiter | quod sicut sunt novem ordines angelorum, sic sunt novem ordines potestatum; et hoc elicetur ex Apostolo I. Corinth.

XII, 6 ubi declarans unitatem corporis ecclesie ostendit, primo quod divisio graciarum, ministracionum et operacionum procedit ab uno spirituali Domino, qui operatur in omnibus; oportet enim graciam precedere, que sit principium ministrandi in clericis et operandi in laycis. Spiritus autem dat graciam, Dominus recipit ministracionem, Deus exigit ministracionem. Alii, inquit, per Spiritum datur sermo sapientie, alii vero sermo sciencie secundum eundem Spiritum. Alteri fides in eodem Spiritu, alii gracia sanitatum in uno Spiritu, alii

Our legislators
should not
burden the
Church beyond
what
Scripture
clearly bids.

The Pope
often errs in
absolving or
or excommunicating).

St. Paul tells
us that our
Lord grants
various graces,

17. B in marg.: *Novem genera potestatum*; A in marg: *Ordines potestatem (sic) in sacerdotibus novem sunt.* 23, 24. B: *spiritu alio dominio.* 27. B: *recepit.*

24. I. Cor. XII, 5 *Divisiones graciarum sunt, idem autem spiritus.* 28. Ibidem 8—10.

which he
enumerates,

1. Apostles.

operacio virtutum, alii prophecia, alii discrecio Spirituum, alii genera linguarum, alii interpretacio sermonum. Et hec novem videtur Apostolus consequenter ordine suo in subiectis suis exprimere. Quosdam, inquit, *Deus posuit in ecclesia, primo 5 apostolos, secundo prophetas, tertio doctores, demum virtutes, exinde gracias curacionum, opitulaciones, gubernaciones, genera linguarum, interpretaciones sermonum.* Que novem videntur aptanda novem prioribus. Apostoli autem sunt primi post 10 Christum, quorum officium est preeminenter secundum sapienciam et missionem capitis ministrare, et eorum officium gerunt episcopi, sicut dicitur papam gerere vicem Christi. Nec oportet contendere circa gradum disposicionis requisite 15 ad esse apostoli, quia certum est quod est latitudo supereminentis disposicionis ad statum apostolicum requisita, qua deficiente non est apostolus sive episcopus; nec requiritur quod Christus viando ipsum elegerit, ut patet de Paulo, 20 Barnaba, Luca, Marco et Matthia; nec obest quod habeat multa officia, cum 1 debeat pro- 169^d pinquius sequi Christum assumentem summe ministratorie officium septem ordinum, ut patet libro IV capitulo VIII. Ideo officia cleri debent 25 esse supereminenter in apostolis aggregata, sicut sapiencia excedit alia bona.

2. Prophets.

In secundo gradu ponuntur prophete, qui possunt intelligi secundum scienciam evangelizantes prophecias de preterito et futuro; predicatores quidem debent procul fari vulgo abscondita, et secundum scienciam aptare auditorio

14. AB in marg.: *Prima ierarchia; A: primus gradus. Ierarchie quomodo in ecclesia sunt posite.* 22. Codd.: *habeant.* 28. A in marg.: *secundus.*

5. Ibidem 28. 25. In libro IV (De Civili Dominio II) hic locus non extat.

sermonem; et sic habuerunt apostoli alciorem propheticam, vivaciorem et magis fructiferam quam prophete veteris testamenti, ut patet II. Petri I; et illud credo esse supremum officium apostolorum ad extra post sapiencialem contemplacionem ad intra, ideo Christus et eius apostoli instanter exercuerunt illud officium, ut patet Marc. ult. et I. Corinth. I. Et ad istum sensum intelligunt quidam illud Matth. XXIII, 34:

10 *Ecce ego mitto ad vos prophetas, sapientes et scribas et apostolos et evangelistas.*

In tertio autem gradu sunt doctores qui seorsum ad partem sive scolastice sive private docent evangelizatum vel prophetizatum publice.

15 Et illis correspondet donum fidei, cum debent constanter docere rudes instar Christi, qui domi docebat suas predicas parabolas, ut patet Marc. IV.

Habito itaque pastu triplici secundum primam yerarchiam recipientem a Deo sibi tres gradus exemplariter ad primam yerarchiam celestem, consequenter ponit quomodo suffragatur virtus inferior. Et omnia ista manifestant quomodo Deus qui est spiritus rutilat varie in hominibus donis suis. Sicut enim fumus indicat ignem a quo | efficitur, sic quelibet creatura habens variabiliter lumen virtutis sicut radius dicit lucem. Ideo Apostolus vocat hec dona manifestacionem *spiritus*. Alii autem habent virtutem ut Deus faciat per eos mirabilia; per hoc enim spiritus pascitur et virtus anime roboratur, sed hoc est modicum in comparacione ad priora, sicut modicum sit quod Spiritus Sanctus apparuit apostolis in linguis igneis, nisi eos illustrasset interius;

3. Doctors.

A second hierarchy.
1. Lower members of the Church who manifest the Spirit by various virtues.

10. B: *prophecias*. 12. A in marg.: *tercarius*; ib. B: *doctores deest*.
25. A: *sic enim*. 29. AB in marg.: *Ierarchia secunda*.

talem autem virtutem habuerunt patres in primitiva ecclesia plus vel minus. Sed non ascribebant sibi virtutes nisi ut organis ex humilitate magis capacibus.

*2. Those who
heal the sick.*

In secundo vero gradu secunde yerarchie est⁵ gracia curandi corporaliter infirmos, et sic duo sensus extremi, scilicet visus et tactus, in ordine ad animam erant pasti. Unus autem sensus quoad ordinem dignitatis et propinquitatem ad spiritum est prior, sed alius sensus genere, generalitate et¹⁰ carnis propinquitate preponitur.

*3. Who aid the
poor.*

Sed alie due habent virtutem opitulandi egenitibus, pascendi medios cunctos sensus; et hoc fit firmitate fidei, qua auditur, adoratur et gustatur Christus in membris. Apostolus enim corporalis¹⁵ elemosyne pascit tres sensus medios quo auditur vox Christi Matth. XXV, 40: *Quamdiu uni de minimis meis fecistis, mihi fecistis, tunc enim Christi bonus odor sumus Deo, si gustamus internam Christi dulcedinem.*

*Third
hierarchy.
Prelates who
need
1. discernment
of Spirits,
2. tongues,
3. and their
interpretation.*

Sed quoad terciam yerarchiam, qua populus a prepositis regulatur, Deus dedit quibusdam gubernaciones sicut prepositis utriusque membrorum ecclesie, ad quod requiritur discrecio donorum spiritualium et per consequens spirituum moven-²⁵ cium ad illud officium, ponendo, | servando et^{170^b} protegendo quemlibet in illo gradu, ad quem Deus per dona sua disposuit; hoc enim maxime pertinet ad officium prelatorum. Et quia homo est naturaliter animal communicativum in ser-³⁰ monibus et civile, ideo oportet secundo quod talis prepositure curatus habeat genera linguarum,

18. B: *tunc deest; AB in marg.: Tertia ierarchia; A in marg. sup.: Membra ecclesie quam habent similitudinem ad membra corporis humani.*

19. Codd.: *Christus.*

17. II. Cor. II, 15.

quibus communicabit cum subditis, quia aliter foret eis barbarus. Nec hoc sufficit, cum avis posset voces formare, ideo requiritur ultimo interpretacio sermonum, nam viva vox habet ex 5 cooperacione spiritus multum latentis energie.

Et aptantur hec novem dona spiritualia ad membra humani corporis, ita quod trinarius prime yerarchie correspondeat cerebro, in quo sunt tres ventriculi vasa lucidorum spirituum, et quin- 10 que sensuum interiorum, quibus sapiencia, id est Dei noticia, tamquam sol vel dies ad intra per- cipitur. Sed organa quinque spirituum situatorum in capite figurant secundum spiritum dicentem scienciam mundanorum, collum vero quod est 15 organum vociferandi signat donum fidei ex auditu, sed in regione pectoralium cor, stomachus et pulmo ex proprietate correspondent secundo trinario. In regione vero nutritivorum splen et intestina correspondent tercie yerarchie, ymo 20 sicut Apostolus *factus est omnia omnibus*, ut omnia lucrifaceret, sic non est membrum ecclesie, quin pertinenter possit cuicunque membro cor- poris cooperari.

Triplex tamen conveniencia et triplex diffe- 25 rentia est notanda. Sicut enim membra consti- tuunt unum corpus cui anima copulatur, et iterum sicut omne membrum est cuicunque necessarium, | 170^c cum iuvant se reciproce in suis officiis, sic est de membris ecclesie ex vi communionis et vin- 30 culo caritatis. Tercio vero sicut membra se habent in suo regimine, sic et membra ecclesie, cum secundum Crist. Omel. XXII Operis Imper- fecti *homo sit liber quidam, cui tota religio christiana*

These gifts correspond to the members of the body.

Inter-
dependence of
all members;

23. Coequari? 30. B in marg.: *Membrum.*

33. Chrysostomi Opp. (Ed. Migne) tom VI, 751.

all are bound,
to serve Christ,
each in his
own way.

inscribitur. Sicut igitur est affinitas capitum ad pedes, sic ratio et affeccio connectuntur, sicut eciam omne membrum nobile vel ignobile sine contencione servit spiritui, sic omne membrum ecclesie sine contencione minoritatis et obediencie 5 servit Christo, et sicut membra preeminencia non de sua nobilitate superbunt, sed faciunt suum officium secundum regimen anime ad suffragium singulorum, sic debet esse de membris ecclesie; oculi quidem et facies carent tali tegimine, ne 10 velatum deturpent et preparant ad ruinam: sic Christus et apostoli ex fervore caritatis et alienacione a fervore cupiditatis non erant temporalibus seculariter involuti. Sed membra minus nobilia ut pudenda sunt absconsius, multiplicius et 15 tenerius cooperata, et sic est de contemptibilibus per quos feces ecclesie expurgantur.

Alii autem dividunt membra ecclesie in spiritualia vel dextera sicut clerum et membra corporalia vel sinistra ut laycos, et prima pars que 20 debet esse ut tectum domus ecclesie, eo quod non capit in se incisionem dominii, remanet indivisa. Sed secunda pars dividitur in prepositos et operarios ut parietes et fundamentum ecclesie, et sic habemus tres yerarchias ecclesie cum suis subdivisionibus, in partem infimam, medium et supremam. Alii autem ex | textu apostoli trahunt 170^d novem partes ecclesie ad novem partes simplices et spermaticas in humano corpore et alii aptant ipsas ad organa propter convenicias naturales. 30

Difference
between
membership of
the body and
of the Church.

Sed quomodounque loquimur, est notanda diversitas inter membra istorum corporum. Prima, cum partes ecclesie continuantur per gratiam, non respiciunt posicionem vel ubicacionem situs

1. A in marg.: 1. 4. A in marg.: 2. 6. A in marg.: 3. 31. B in marg.: *Diversitas in membris corporis organisi et ecclesie.*

corporei ut membra hominis; secunda cum membra sint mistica, non repugnat sed convenit quod unum membrum habeat diversorum generum officia; homo enim est quasi universitas, 5 ideo sibi convenit instanter agere quantum potest. Tercia diversitas est, licet membra ecclesie habent virtutes influxas a Christo, sicut membra corporis habent virtutes influxas ab anima, a quibus ponuntur in esse membrorum, tamen influencia prior et membrorum operacio est voluntaria et graciosa et meritoria, et secundo influencia anime et membrorum operacio sunt naturales et permanencius perdurantes; licet enim membrum ecclesie posset facillime mutari ex sua 15 vertibilitate ab uno membro in aliud vel ex variacione operis desinere esse membrum vivum, hoc tamen non potest contingere ex differencia spiritus influentis, unde quia tota materia ista est insensibilis, est plena illusione zophistica.

20 Sed quantum ad ultimum scilicet perditionem potenzie, videtur, cum potestas illa sit licencia operandi, quod generaliter perditur per mortale, cum sit illicitum tali aliquid operari. Et ista videtur sentencia beati Gregorii posita in decretis XI, q. III: *Ipse, inquit, ligandi atque solvendi potestate se privat, qui hanc pro suis voluntatibus et non subditorum moribus exercet.* Et sequitur: *Iudicare digne de subditis nequeunt,* 25 *qui | in subditorum causis sua vel odio vel gracia* ^{Members who fall into mortal sin lose their power.} *sequuntur. Tunc, inquit vera est absolucio presidentis, cum interni sequitur arbitrium iudicis, quod bene quadriduani mortui resuscitacio illa signat, quia prius Dominus mortuum suscitavit*

20. B in marg.: *Perdere potestatem;* A in marg.: *Potestatem homo perdit per peccatum mortale.*

25. Decreti secunda pars, Causa XI, q. III, cap. I.X—I.XII.

et vivificavit dicens: Lazare, veni foras et postmodum is, qui vivus fuerat, egressus a discipulis est solutus. Et patet cum cursu ecclesie quomodo maior pars ecclesie tam in foro penitencie quam iuris caret potestate iudicii. ⁵

Confirmatur secundo ex hoc quod potestas talis cum dativo a Deo ad tam excellens ministerium, est quoddam singulare privilegium. Sed secundum beatum Gregorium ibidem: *privilegium omnino meretur amittere qui permissa sibi abutitur potestate.* Cum igitur quilibet potentatus abutitur sua potestate, dum illam exercuerit in mortali, videtur quod meretur potestatem talem amittere, et cum Deus qui dat insensibiliter potestatem non defert meritum sive dignum, videtur quod ¹⁵ eo ipso Deus aufert ab homine potestatem.

Item, Deus potest auferre licenciam vel potestatem ab homine pro delicto, sed quando auferret graciosus dominus si non quando se ipsum dampnificat per abusum ad quod non ²⁰ habet licenciam? ideo cum nemo potest abuti tali licencia nec virtute, videtur quod Gregorius equivocat vocando potestatem, posse vel potentiam aut liberum arbitrium, et alias vocat potestatem amissam ipsam licenciam. ²⁵

Although the wicked lose power, the righteous may profit by their ministrations.

Et idem videtur ex decreto beati Augustini posito XXIV, q. prima, ubi dicit *omnes hereticos, id est, peccato mortali ab ecclesia divisos, non habere aliquid potestatis.* Sed notandum est, ut alias declaravi, quod opus heretici vertitur dignis ³⁰ ad commodum, sicut Deus per se supplet, | quando prepositi excommunicati a Deo subditis ^{171^b} suis deficiunt.

29. A in marg.: *Nota.*

9. Ibid. cap. LXIII. 27. Decreti secunda pars, causa XXIV, q. I, cap. XXXI. *Didicimus.*

Et ex ipsis videtur quod potestas predestina-
cionis (de qua Joh. primo et sepe alibi) est The greatest
maxima potestas, quam Deus communicat viatori. power God
Potestas autem, quam Deus dat beato ad plene grants is that
5 fruendum dominio, et in ipso qualis creatura est of
potestas hominis consumata, de qua quidam in-
telligent illud Matth. ult.: *Data est mihi omnis
potestas in celo et in terra, beati enim habent
fructum cuiuslibet potestatis.* predestination.

10

CAPITULUM TERCIUM.

Habito generali sermone de potestate mem-
brorum ecclesie cum suis subditis et eorum
singulis superest videre de potestate summi
sacerdotis, quem alii vocant papam et alii Ro-
15 manum pontificem. Et quia tota moderna ecclesia
exemplata est ab ecclesia peregrinante pro tem-
pore Christi, ideo restat videre in isto explicari,
quis apostolorum post ascensionem Christi pri-
matum tenuit; et arguit dominus Ardmacanu-
20 VII libro De Questionibus Armenorum viginti
racionibus quod Petrus inter omnes habuit pre-
eminenciam capitalem, primo per illud Math. XX,
quando facta est contencio inter discipulos Jesu,
quis illorum videtur esse maior, in determinando
25 questionem docet *ut qui maior est eorum fiat ut
minor;* quod dictum implicat aliquem esse inter
eos maiorem ceteris. Unde postquam ostenderit
quod maioritas, quam ipse definitive diligit
Fitzralph's
proofs of Peters
preminence.

1. B in marg.: *Potestas (predestinacionis) maxima;* A in marg.: *Po-*
testas predestinacionis est maxima potestas viatoris. 5. Codd.: *domino.*
6. B in marg.: *Consummata potestas.* 10. A: *Cm. tertium.* 21. A in
marg.: *Petrus si ut caput ecclesie primatum tenuit.*

7. Matth. XXVIII, 18.

attenter penes maioritatem mitis et humilis ministerii vertitur verbum ad Symonem: *Ecce, inquit, sathanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum, ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirmas fratres tuos.* Ecce post generalem | solucionem ^{171°} facta est particularis applicacio preminencie ad Petrum, cum non aliter pertinenter magister optimus decideret questionem sedando brigam et instruendo eos in regulis religionis sue, quas ¹⁰ in posterum observaverunt; unde relinquens exemplum suis, ne superbiant de prepositura ecclesiastica, sed pocius timeant propter annexum periculum, sub quodam velamine includente periculum adiutorium atque officium insinuat Petro ¹⁵ primatum. Per cribrum intelligunt doctores ad sensum misticum naturam lapsam corpoream. Ipsa enim est quasi caminus temptationis, in qua spiritus humanus colliditur, sicut in cribro triticum ventilatur. Curvitas ligni signat declinacionem ²⁰ hominis a rectitudine originalis iusticie per peccatum. Tegule dicto ligno infixe que se intersecant ex adverso sunt versucie diaboli et fraus mundi, quibus sensualitati infixis spiritus temptationibus periculosis concutitur, et eo timorosius quo gradus prepositione est alcior; foramina vero spatulis intercepta sunt genera virtutum, quibus temptatus cognoscit humiliter vitam suam esse ventum aut vacuum. Per istas siquidem rimas patet temptati subterfugium, ut ³⁰ ex gracia et gravedine humilitatis evadat collisionis hostilis periculum, si fuerit horreandus in terra vivencium, quia aliter ventus superbie ex-

16. B in marg.: *Per cribrum intelligitur; A: Cribrum mistice quid signet?* 30. B: *ruinas.*

2. Lucae XXII, 31—32.

sufflat ipsum ab area virtutum comburendum ut paleam vel bestiis civitatis dyaboli devorandum. Expetivit igitur sathanas ut post percussionem ^{171^a pastoris posset eos | temptando concutere vento superbie, perplexitate diffidencie et aliis collusionibus spiritualibus, non ad expurgacionem predestinatorum, licet hoc sciverit, sed ad dampnificandum prescitos relictos ut palea, quod obtinuit in Juda. Et sic licencia concessa a Deo sathane ad temptandum apostolos preter eius propositum sicut in beato Job cessit eis ad commodum, cum erant cribrati sicut triticum.}

Sed secundo, ut cognoscat ecclesiam non a se hoc habere, sed a fide et gracia domini Jesu Christi, ut vel sic postposita superbia celebret eius laudem, statim subiungit: *Ego autem rogavi pro te, ut non deficit fides tua,* in quo videtur innuere primatum Petri in hoc quod nomine suo exprimit totam ecclesiam militantem; semper enim manet fides ecclesie in una persona vel in alia, sicut in sancto sabbato, quando defecit in Petro, servata fuerat in Maria. Ista igitur negacio accomoda, verificans dictum Christi, docet quod nomine suo tamquam capitanei expressit ecclesiam. ^{Christ suggests the primacy of Peter in addressing him as if he were the Church.}
 Sed tertio (ut exposui in capitulo V huius) limitat prelacie officium, cum subinfert: *Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos,* quod officium post Joh. XXI, 17 exponit expressius, cum sibi singulariter iniungit tribus vicibus *pascere oves suas;* unde Joh. XX, 1—9 dicitur quod apostoli audito a Magdalena *sublatum esse corpus Domini Petrus et Johannes,* in quibus fides remissius est extincta, cucurrerunt, ut haberent experientiam

5. B: *perplexitate.*   20, 21. A: *vel alia.*   21. B: *deficit.*
 22, 23. Codd.: *negacio accomoda aconda* (sic).   26. B: *tu deest.*
 28. Codd.: *Joh. XX.*

Behaviour of
Peter and John
at the
Sepulchre.

John more
fervent in
contemplative,
Peter in
practical love.

rei gestae. Et quamvis Johannes, virgo et sterilis, synagogam singnificantem, precucurrit citius | Petro, ^{172^a} tamen Petrus ex fervore amoris in effectu positio introivit et ab experientia cum inspiracione interna edoctus resurreccionem credidit, et sic ⁵ Johannem qui fuit post eum precipuus confirmavit. Unde sequitur in textu: *Tunc, inquit, introivit et ille discipulus, qui venerat primus ad monumentum, et vidi et credidit; nondum enim sciebant scripturam, quia oportuit eum a mortuis resurgere.* Quamvis enim Johannes quoad devocationem amoris contemplantis fervencius Petro Christum dilexerit, tamen Petrus quantum ad amorem practicum plus ceteris apostolis diligebat. In cuius signum Johannes, tamquam speculativus ¹⁵ ad percipiendum archana Dei magis dispositus, de *Jesu stante in littore ad signandum cursum mundane viacionis sibi transactum, prius percepit quam Petrus, quia dominus est, ut dicitur Joh. ultimo, verumtamen Petrus, auditio quia dominus est,* ²⁰ misit se fervencius in mare. Et propter magnitudinem istius amoris practici et experientiam fragilitatis humane, cum ipsem ter negavit Christum Math. XXVI, fuit rationi consonum, ut ipse preficeretur caput ecclesie, Johannes ²⁵ autem virgo et contemplativus a mundo abstractus habuit custodiam matris et virginis que fuit iocale sponsi preciosissimum. Et sic habuit signum preeminencie amoris in hoc, quod de tam prope quietus factus est celestis coniugii ³⁰ paronymphus, et preter hec habuit cum ceteris apostolis generalem custodiam matris ecclesie, sed | quadam prerogativa Petrus. Et sic secundum ^{172^b} unam rationem amandi videtur catholicum quod Johannes plus Petro dilexit celeste coniugium, ³⁵

et sine huiusmodi repugnancia quoad aliam rationem amandi Petrus plus hiis diligens plus dilexit Christum atque ecclesiam quam Johannes; et proporcionaliter erant a sponso ecclesie readaptati; ratione cuius Johannes tam crebro dicit, non quod Jesus eum maxime diligebat, ut patet Joh. XIX, XX et XXI, sed quod eum quodam amoris privilegio precipue diligebat.

Ex ista ranga potest pius theologus tamquam ^{Peters primacy confirmed from other parts of Scripture.} fundamento colligere quod Petrus habuit quendam primatum apostolice dignitatis, secundo confirmatur idem ex serie verborum sacre scripture et prerogativa pre ceteris data Petro. Nam Math. X, 2 sic dicitur: *Duodecim apostolorum nomina sunt hec: Primus Symon, qui dicitur Petrus, et Andreas frater eius.* Cum autem nec ordo verborum nec sillaba in scriptura ponatur, quin sit omissa sententia, quid pertinencius daretur intelligi, quod Petrus dicitur primus apostolorum, nisi quod ipse singulariter tenet primatum apostolice dignitatis, cum vocacione Andreas Petrum precesserit, ut patet Joh. I. Non igitur ex indifference preposuit Christus Petrum in vocatione; tercio, ut patet Math. X et Luce VI, ymo communiter connumerando apostolos Petrus preponitur ab eo, qui *dixit et facta sunt.*

Quantum ad privilegia dignitatis ecclesie Math. XVI, 18—19 post confessionem Petri de filiatione Christi naturali, respondit Christus, quasi pro arris mercedis fidei: *Et ego dico tibi quia tu es Petrus, et super hanc petram edificabo ecclesiam meam et porte inferi non prevalebunt adversus eam, et tibi dabo claves regni celorum, et quodcumque ligaveris super terram | erit ligatum et in*

9. *ranga;* cf. De Veritate S. Scripturac p. 124 l. 4. It seems to be taken from English range or rank (Matthew). 24. Cod.: *tercia* 27. A in marg.: *Petra Christus, non Petrus.*

celis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in celis. Sed post Math. XVIII et Joh. XX dat apostolis communiter potestatem. Sed nusquam legitur in scriptura quod alteri quam Petro dedit dominus claves celi; per hoc 5 igitur quod Petrus ex approbacione Christi respondit pro omnibus in precipua materia fidei, que est fundamentum spirituali preposito, et per hoc quod Christus mutato nomine a Symone in Petrum, quod nomen contraxit a se ipso, qui 10 est Petra et fundamentum ecclesie, ut patet I. Corinth. X et I. Corinth. III, videtur concedere Petro quandam prerogativam super ceteros apostolos ad regendam suam ecclesiam, ac si diceret secundum expositionem Augustini De Verbis 15 Domini sermone XIII: *Ego sum petra, (quia Christus) a qua tu es Petrus, id est christianus in fide firmus, immediatus mei vicarius, super quam petram, quam confessus es, per te ut proximum eius capitaneum fundabo ecclesiam meam.* Ideo, 20 dicit Augustinus, *a petra petrus non a petro petra, sicut a Christo Christianus, non a Christiano Christus.* Ideo super me edificabo ecclesiam meam, non super te, nam volentes edificare super homines dicebant: *Ego quidem sum Pauli, ego quidem 25 Apollo, ego vero Cephe, sed apostolus dicit se esse lapidis, qui est Christus.* Cum igitur Christus nominat Petrum primo nomine suo, videtur concedere primitatem, ideo dicit Augustinus quod apostolatus tenuit principatum in signum cuius 30 possessionis et preeminencie subdit Christus: *Dabo tibi post mortem meam claves ecclesie, quam forti-*

19. *per te;* B: *peter.* 28. B: *Petrum* deest.

15. St. Augustini episcopi Sermo LXXVI de verbio evangelii Matth. XIV, Opp. tom. V, 415. Cf. Hussii Opp. 210^a. 30. St. Augustini Sermo LXXVI ubi p. 416.

Only to Peter
were given the
keys of heaven.

ficabo super ecclesiam malignancium, dando tibi potestatem ligandi atque solvendi, ut non superflue occupies claves ecclesie, quas dedi tibi ratione confessionis meritorie humanitatis et deitatis | 172^a qua a Spiritu Sancto edoctus dixisti, tu es Christus et per consequens verus homo filius Dei vivi; quod non fuissest pertinenter additum, nisi intelligeretur de filio naturali. Et ista confessio est maxime pertinens christiano preposito, 10 ut patet Joh. IV, eo quod maxime obviat Antichristo, cum ipse negabit divinitatem et infatuabit, quantum in ipso erit, Christi pauperiem et voluntariam passionem. Ubi enim nos christiani doce- mur a Christo et ecclesia expetere constanciam, 15 prospера mundi despicere et nulla eius adversa formidare, Antichristus econtra cum multis suis docet homines ad mundi prospера aspirare et penalitates contempnere, unde Petrus, quia dixit Christo, *absit hoc a te Domine* ut vadas Jerusalem 20 crucifigi, vocatus est ab eo *Sathanas* paulo post hoc privilegium singulare, ut patet Math. XVI, 23, ad denotandum quod ipse est potissime Christo adversans tamquam alter Antichristus, qui in paupertate et penalitate abnuit sequi Christum. 25 Unde isto scuto fidei armatus est Petrus postmodum, cum pro Christo reliquit *uxorem et omnia*, sequendo ipsum Math. XIX, 27, pro Christo promisit se mori *percuciendo servum pontificis* Joh. XVIII, 10, pro Christo exposuit se in aquam 30 Math. XIV et Joh. ultimo et demum in capite mundi Roma pro Christo pertulit mortem acerbam.

Quid igitur datur intelligi, quod solus Petrus videbatur a domino Math. XIV venire ad ipsum supra mare, nisi quod presens seculum per mare

Peter's
confession a
check to
Antichrist.

Peter's walking
on the water.

14. Codd.: *ecclesiam*. 17. B: *aspirare deest*.

19. Matth. XVI, 23.

De Potestate Pape.

signatum ipse a Deo adiutus, singulariter presidens navicule significanti ecclesiam Christi, subiceret servituti; et istum sensum ponit Augustinus Sermone IV. Quid autem per secundam in mari missionem, de qua Johannis ultimo, *aliis discipulis*⁵ *navigio ad Christum venientibus*, ipse solus tunica ^{173*} succinctus audacter misit se in mare, daretur nobis intelligi vere quod omnes alii Christi discipuli ducatu Petri tunica virtutum et zona potencie ligandi ornati fuerant in via tendendi ¹⁰ ad terminum regulandi? Hoc eciam figuratur per hoc, quod soli tempore passionis Salvator dixerit Marc. XIV, 37: *Simon dormis? Non potuisti una hora vigilare mecum?* per hoc innuens quod ipse solus pre ceteris et pro ceteris haberet capitaliter ¹⁵ in cura pastoralis officii vigilare. Et hoc idem figuratur per hoc, quod ipse solus in secunda piscacione traxit ad litus rete *plenum centum quinquaginta tribus magnis piscibus*, ut dicitur Joh. ult; per hoc enim figuratur quod ipse solus ²⁰ inter apostolos trahit capitaliter sponsam Christi ad terram vivencium in retibus legis Dei. Magnum itaque privilegium vicarii, qui potest trahere animas ad beatitudinem, cum ista secunda piscacio significat capcionem hominum ad ecclesiam triumphantem, sicut prima piscacio signat capcionem hominum ad ecclesiam militarem.

Idem eciam figuratur per hoc quod Christus doctrinam correpcionis, quam voluit tradi cunctis fidelibus, per Petrum voluit in alios derivari. Nam ³⁰ Math. XVIII, 15 legitur: Aspiciens Ihesus in discipulos suos dixit Simoni Petro: *Si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter te et*

11. Codd.: *ad dominum.* 13. Codd.: *Marci XXVI.*

3. St. Augustini ubi supra p. 320.

His plunging
into the sea.

Christ's
address to him
in Gethsemane.

His dragging
the net to
land.

ipsum solum, ut exposui VIII capitulo IV huius et XXIV cap. V libri. Idem figuratum est Joh. ultimo, ubi in conventu duodecim discipulorum universitatem fidelium Christi signancium post 5 triplicem examinacionem amoris ipse singulariter recepit a pastore summo curam et pastum simpli-
 173^b citer | tam ovium quam agnorum, ut sicut ter Christum negaverat, sic ostendat eius amorem in pascendo magnates, vulgus et clericos verbo,
 10 opere et exemplo.

Christ's charge
to him to feed
the sheep.

Quamvis enim sensus mysticus scripture non sit de se evidens ignaris ad probandum scolastice figuratum, tamen si probari potest ex ratione vel scriptura alia quod sensus iste mysticus intentus fuerat ab autore, tunc sensus ille est equivalens literali; et sic sepe probat Apostolus ex figuris veteris testamenti figuratum allegorice in novo, ut patet I. Cor. X, Gal. IV et Heb. VII. Cum igitur non dicetur quid pertinencius figurarunt ista singulariter facta Petro quam prerogativam Petri super alios, videtur quod iste suasiones quietarent fidelem theologum ad fidem questioni propositae adhibendam. Dicat igitur adversarius istam sentenciam, vel quod aliquid est 25 a Christo inpertinenter factum, aut ex indifferencia positum in scriptura, vel aliter dicat quid ordo et singularitas prenarratorum operum quoad Petrum pertinencius quam eius preeminenciam super alios figuraret. Cum enim scriptura sacra 30 exprimit et racio necessitat oportere aliquem apostolum esse tales, ecclesia autem generaliter credat hoc de Petro, Deus notabiliter permitteret

A mystical
sense was
intended
in these
passages.

2. B: 34; A in marg. alia manu: *Nota quod sensus figuraliter equi-valet literali.* 13. Codd.: *tamen sic.* 19. Codd.: *dicitur.*

1. De Civili Dominio II, 62 et III, 519.

ecclesiam suam a principio oberasse, si isti fidei falsitas sit substrata.

Peter's
distinction
continued after
the Ascension.

Item, secundo ex opinionibus Petri post ascensionem eadem veritas probabiliter convinci poterit, nam soli Petro ostensum est lintheum submissum⁵ de celo, in quo erant omnia quadrupedia et repencia terre et volatilia celi, ut patet Act. X, 13 et XI, 7 et sibi soli dictum est de | omnibus illis animalibus: *Surge Petre, occide et manduca.*

His vision of
the great sheet.

Meaning of that
vision.

Lintheum autem quatuor iniciis submissum signat¹⁰ superficiem terre habitabilis hominum, cuius planicies est contexta et trita ut lintheum descendente influencia celi ab oriente, occidente, borea et austro ad temperandum soli planiciem ad usum hominum. Illa autem tria genera animalium sub-¹⁵ missa in lintheo signant per ordinem seculares dominos ut quadrupedia, vulgus ut terre repencia, et clerum ut volatilia in consideracionem contemplativam temporum volancia. Ista quidem tria genera hominum integrant incolas huius²⁰ mundi. Petrus autem surrexit armatus virtutibus et occidit de ipsis tribus generibus, cum extinxit in eis mundialitatem et fecit eos non homines quoad mundum. Sic enim accipitur homo sepius in scriptura, ut patet I. Corinth. III, 3: *Cum sint²⁵ inter vos zelus et contencio, nonne carnales estis et secundum hominem ambulatis?* Unde beatus Petrus verbo et opere interpretatus fuit visionem ymaginativam ad hunc sensum, quod manducare suum erat perversos mores in eis prescindere³⁰ et eos personaliter incorporare ecclesie; sic enim dicit Christus Joh. IV, 32: *Ego cibum habeo manducare quem vos nescitis.* Quando enim predictor, qui Canticorum IV, 2 dicitur *dentes sponge, gladio spiritus occidit carnalitatem et ore ecclesie con-³⁵terit ad penitenciam convertendos: tunc spiritualiter comedit conversos assimilando eos in*

membra matris ecclesie, quod officium pertinuit Petro primarie. Unde Actuum I, 15 legitur quod 173⁴ *exsurgens Petrus | in medio fratrum ostendit per scripturam veteris testamenti quod oportet loco Yude proditoris alium episcopum eligere*, qui suppleat vices suas; et sic secundum prioritatem dignitatis celebravit eleccionem Mathie. Item, Act. II, 14 legitur quomodo *Petrus cum undecim elevavit vocem suam loquens pro omnibus contra imponentes eis ebrietatem, ostendens ex scriptura quod sit spiritualis replecio per Spiritum Sanctum Yohelis III prelocuta*. Item, Act. II, 31 consequenter predicavit Judeis *de resurreccione et predixit eis pre omnibus apostolis quid esset eis necessarium ad salutem, et infra capitulo tercio, 1, 2, Petro et Johanne ascendentibus in templum Petrus habuit preposituram locucionis in claudi sanacione sicut et prenominationem in serie scripture, Petrus eciam pro omnibus respondit magistratibus templi, ut patet Act. capitulo IV, et pro omnibus protulit mortis sentenciam in Ananiam et Saphiram, ut patet V capitulo, et sic in Symonem magum, Act. VIII. Item, in consilio generali, de quo Act. XV, Petrus protulit pro omnibus sentenciam quod conversi ex gentibus non debeant circumcidi nec legis ceremonias observare. Talem autem preposituram usurpare non presumeret tam sanctus apostolus post missionem Sancti Spiritus docentis ipsum omnem 30 veritatem et confirmantis in ipso omnem a Christo instructam humilitatem, nisi sciret pertinere suo officio accipere magnanimititer huiusmodi dignitatem, que videtur specificata a Christo Math.*

3. B: *ostendit* deest.   14. Codd.: *pro omnibus*.   25. B: *ex-gentibus*.

12. Recte Joel II, 28.   13. *resurreccione sc. Christi.*

Peter's lead in
electing
Matthias,

and on the
day of
Pentecost.

Other
instances.

XVII, 23, 26, quando exactores didragmatis in presencia apostolorum singulariter dicunt Petro tamquam eorum maximo: *Magister vester non solvit didragma?* quod Salvator docuit in effectu, quando Petrum solum | in solucione census sibi ^{174*} coniunxerat: *Vade, inquit, ad mare et mitte hamum, et piscem qui primo ascenderit tolle et aperto ore eius invenies staterem, illum sumens da illis pro me et pro te.*

Testimony of
St. Dionysius.

Tercio confirmatur ista sentencia ex testimonio ¹⁰ sanctorum. Nam beatus Dionysius post autores scripture testis precipuus in libro suo De Divinis Nominibus capitulo tercio vocat beatum Petrum *verticalem*, id est, capitalem seu capitaneum, motus ex dicto Christi Joh. I, ubi in prima vocacione ¹⁵ Petri nominat eum Cephas, quod sonat caput. Et libro suo De Ecclesiastica Yerarchia V capitulo vocat eciam beatum Petrum *discipulorum verticalem*, quod ostendit ex hoc quod ipse principaliter celebravit eleccionem Mathie loco ²⁰ Yude, ut patet Act. I. Unde iste sanctus beati Pauli precipuus discipulus et in morte assistens in libello quem scripsit De Morte Apostolorum sic alloquitur Thimoteum: *Cum separarentur ab invicem ducti ad loca supplicii, Paulus Petrum ²⁵ alloquitur in hec verba: Pax tecum, fundamentum ecclesiarum et pastor ovium et agnorum Christi.* Hec testimonia non testaretur tam sanctus et tam subtilis theologus se sensibiliter audivisse et tam diligenter notasse, nisi crederet beatum ³⁰ Petrum fuisse caput collegii Apostolorum post

12. In capitulo tercio De divinis nominibus solummodo legitur: *Aderat autem et Jacobus frater Domini et Petrus summa et porrectissima theologorum summitas.* Ed. Col. 1536.
18. Rectius: *Discipulorum summum* ibid. 24. Epistola apocr. vide Pitra, Anal. sacra IV.

mortem Christi, sicut ecclesia sepe inculcat in servicio huius sancti. Et eadem sentenciam tenent leges ecclesie, nam XXIV, q. I *Rogamus Marcellus papa sic loquitur: Rogamus vos fratres,*
^{174^b} *ut non alind doceatis | quam quod a beato Petro et a reliquis apostolis accepistis, ipse est enim caput tocius ecclesie, cui ait Dominus: Tu es Petrus.* Et idem patet XXI dist. capitulo. *In novo, et XXII dist. capitulo. Omnes et Sacrosancta.* Item, XXIV,
¹⁰ q. III *De illicita.* Item beatus Augustinus in De questionibus veteris et nove legis, LXXIX capitulo, dicit, quod *Petrus erat primus inter apostolos.* Ideo dicit Christus quod Petrus *solveret pro se didragma, ipsum,* inquit Augustinus, *constituit*
¹⁵ *caput eorum, ut pastor esset gregis dominici.* Et idem dicit cap. finali, et in libello Ad Spiritum Sanctum dicit: *flere fecisti apostamat et ordinasti in summum pontificem.* Nec oporteret tantum immorari in declaracione istius sentencie, nisi
²⁰ fuerit propter tria: primo pro declaracione autoritatum scripture per quas questio ista ostenditur, secundo ut cognoscatur sensus ecclesie, ad quem concedit Petrum habere super alios apostolos preeminenciam dignitatis, et tertio ut Petri vi-
²⁵ carii cognoscant formam, secundum quam potestas Petri est ad pastores derivata.

Quantum ad primum, expeditum est in parte, sed pro secundo notandum quod racio quare Petrus ordinatus fuit a Christo post eum caput
³⁰ ecclesie fuit preeminencia virtutum ad regendum

Christ chose Peter for his fitness to rule the Church.

9. Codd.: *Omnis.* 11. Rectius: *cap. LXXV.* 20. Codd.: *prop-
terea.* 27. AB in marg.: *Petrus caput ecclesie quare nominatur.*

3. Cap. XV. 9. Cap. II. Cap. *Omnes* = Dist. XXII, Cap. 1. *Sacrosancta*, Cap. II. 10. *De Illicita* = Cap. VI. Ibid. Aug. Opp. tom. III, App. p. 75. Cf. In Joh. Evangel. Opp. tom. III, 2, 724.

ecclesiam; aliter enim sapiencia patris inprovide eum constituisset ecclesie sue episcopum. Et cum omnes virtutes in genere sint connexe, patet quod Petrus habuit quandam preeminenciam in omni genere virtutum. Tres autem erant virtutes ⁵ in quibus pertinencius Petrus precellerat, scilicet fides, humilitas, caritas; fides, quam oportet esse petram ecclesie, pre ^{174°} cellebat in Petro, propter quod ordinavit magister Matth. XVI, 16 quod ad questionem, qua quesivit de se ipso, *quem dicunt homines esse filium hominis*, Petrus pro omnibus responderet: *Tu es, inquit, filius Dei vivi*. Ubi orthodoxe confitetur humanitatem in Christo, quia signat illum prophetam promissum patribus vel Messiam. Et secunda pars confitetur Christum ¹⁵ Dei filium naturalem, quia aliter impertinens foret confessio. Et inter omnes articulos fidei nullus est ad edificandum ecclesiam Christi pertinencior quam secundum beatum Joh. I. Joh. V, 4 Dei filius vincit mundum: *Quis est, inquit, qui ²⁰ vincit mundum, nisi qui credit quoniam Ihesus est filius Dei*. Nam hoc fundamento habitu consequenter credendum, quod omnia, que fecit vel docuit, sunt sine calumpnia possibili a tota ecclesia acceptanda. Ideo audivit Petrus a Domino: ²⁵ *Beatus es Symon Baryona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed pater meus, qui est in celis*. Et ex ista fide accepit arras prefecture ecclesie. *Et ego dico tibi, inquit, quia tu es Petrus, et super hanc petram edificabo ecclesiam meam*. De quo ³⁰ August. super Johannem sermone ultimo sic loquitur: *Ecclesia quatitur sed non cadit, quando fundatur super petram, unde Petrus nomen accepit*,

19. Codd.; I. Joh. IV. Codd.: *quia quam. tencia Petri in tribus virtutibus.*

20. B in marg.: *Excel-*

26. Matth. XVI, 17. 32. Opp. tom. IV, 1207.

non enim a Petro petra, sed Petrus a petra, petra autem erat Christus. Et propter istas raciones tenentur superiores prepositi predicare fidem ecclesie, unde Luce XXII, 32: *Ego autem rogavi 5 pro te, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando 174^d conversus | confirma fratres tuos.* Ecce quomodo Christus exauditus pro sua reverencia singulariter rogavit pro fide Petri; et secundo iniunxit sibi primum officii et per hoc fundamentum operatus 10 est Petrus singulariter supra ceteros apostolos; per hanc, ut supra dixi, fidem extraxit Petrus gladium et percussit servum pontificis auferendo dextram eius auriculam, ut patet Joh. XVIII; per hanc eciam introivit in monumentum Evangelista, 15 qui prius venerat stante foras, per hanc auditio ab Evangelista, quia dominus est, misit se in mare, aliis discipulis venientibus navigio ad littus, ubi Christus stabat, ut patet Joh. ultimo, et sic de aliis superexcessivis operibus, que ex vehe- 20 mencia sue fidei processerunt. Primum autem allegorizatur a sancto Gregorio, ut patet XXIV, *q. I, Si Petrus: Primo inquit, docetur quod aurem in specie habere non debent, quam in ministerio non habebant.* Sed bonus dominus ipsi refundit 25 auditum demonstrans et ipsos, si convertantur, posse sanari qui in passione Christi vulnerati sunt; tollit eciam gladio spirituali interiore auriculam male intelligentis de passione Domini, dum vel prescindit errorem quo putant esse 30 dexterum non pati pro Christo, vel quod eius divinitas paciatur. Per secundum allegorizatur quod Petrus, gentes signans, licet tardius venit ad thesaurum fidei quam Johannes ex virginitate

St. Gregory's
allegorical
interpretation.

5. *ut;* B: *unde.* 8. B: *Petri deest.* 13. Codd.: *Joh. deest.*
21. A: *allegoriant.* 23. Codd.: *qui in.* 26. Codd.: *saciari.*

sterilis, signans synagogam, tamen prius plenius introivit copiosius ad credendum in Christum. Per tertium vero signatur anagogice quod imitatores Petri et specialiter martyres in sermone fidei citius veniunt ad Christum stantem in littore ^{175^a} eternitatis quam alii navigio, qui arte confessorum prudenter certant diu in vita cum hostibus.

2. Peter's
humility.

Quantum ad secundam virtutem que est humilitas, patet quod necesse est cementem fidei coniungi lapidi ad construccionem celestis edificii, ¹⁰ unde Math. XVIII, 1, 2, quando mota est questio, quis *maior est in regno celorum* magister decreverat, quod *parvulus* in mente humilior; ideo cum Petrus sit post Christum fundamentum ecclesie, necesse est quod sit quodammodo fratribus suis ¹⁵ humilior. Et istam lectionem didicerunt apostoli a magistro Math. XI, 29: *Discite, inquit, a me, quia mitis sum et humiliis corde*, quod Petrus quia eminenter didicerat constitutus est fundamentum primum inter apostolos; unde Augustinus ²⁰ in De Verbis Domini Sermone X: *Discite a me non mundum fabricare, non creare, non miracula facere, nec mortuos suscitare, sed quoniam mitis sum et humiliis corde*. Quamvis autem istam lectionem convenit et oportet quemlibet salvandum ²⁵ advertere, oportet tamen Petrum, si debet esse fundamentum substratum aliis, profundius illam cognoscere, oportet enim fundamentum ecclesie esse humillimum, quia aliter tanta fabrica cuius fundus in terra capitur et cacumen usque ad ³⁰ summum celum erigitur non stabit solidum; fabrica igitur tam gravis in moribus requirit fun-

8. AB in marg.: *Humilitas.* 9. B: *cerventem.* 14. *sit;* B: *sit.*
18. A in marg.: *Fundamentum ecclesie quomodo dicitur Petrus.* 21. B:
in deest.

21. Cf. St. Augustini Opp. tom. V, 1688.

dacionem in summo gradu humilitatis possibili. Et hec racio quare Christus noluit fundare suam ecclesiam in mundi diviciis tamquam stercoribus vel aquis labilibus nec in mundi gloria vel fastu
 175^b seculi tamquam ventis, sed | in stabili paupertate, que securius, brevius et statui innocencie conformius facit humiles regnum celorum acquirere. Unde, ut declarat Lincolniensis in quodam sermone de humilitate, quod vere humilem iste octo
 10 condiciones inseparabiliter consequuntur: *Discutiat, inquit, unusquisque se ipsum diligenter, an vere humilitatis signa ipsum sequuntur. Vere namque humiliis hiis signis dinoscitur: Si correptus a minori non designatur, si non insolecat honoribus,*
 15 *si non elevetur vel delectetur in suis laudibus, si non reddat malum pro malo, nec maledictum pro maledicto sed e contrario benedit. Si inter egales primus est in ope et ultimus in ordine, primus in labore et ultimus in requie, primus in ministrando*
 20 *et ultimus in recumbendo. Si gracias agit divine benevolencie, si tam libenter obedit quam precipit,*
 25 *si in potestate constitutus prius se uoscit subiectum quam prepositum, sicut fecit centurio, de quo Luce VII. Et inter omnes scolas pertinentes pre-*
 posito et Petri vicario non est alia pertinencior,
 sicut enim Petrus acute correptus a Paulo, ut patet Gal. II, humiliiter toleravit, quando eciam missum est pro illo ad confirmandum centurionem
 Act. X, non petiit constipacionem comitive ele-
 30 gantis equestrium sed humiliiter resedit in Yoppen
 pedester et requisitus in domo Simonis coriarii
 iuxta mare venit sibi humilius et instruxit, non
 expectans ab eo retribucionem temporalium vel

Grosseteste's
8 conditions of
humility.

Peter's
humility
shewn in
submitting to
Paul's reproof;

in his
behaviour to
Cornelius.

8. Cod.: *Lincon.* 13. A in marg.: *Humilis vere habet octo condiciones; B.: Octo signa vere humilitatis.*

10. Cf. *Triologum* p. 166, *Serm. II*, 149.

donorum, et quando crebro se exposuit ante alios apostolos, non sic fecit gracia mundani honoris vel commodi, sed humiliter, obedienter et serviliter pro supportando onere Christi. Et sic quicquid de ipso legimus sonans in eius maioritatem ^{175^a super alios apostolos dicit maioritatem sue humilitatis atque servicii, quia iuxta hoc debet in eis maioritas attendi, ut patet Math. XVII et Luce XXII ex diffinizione magistri.}

3. Peters charity.

Quantum ad terciam virtutem, scilicet caritatem, ¹⁰ patet quod Petrus socios suos precesserat, patet ex fervore operum, quod oportet correspondenter ex maiori dilectione procedere; et confirmatur ex hoc quod aliter Petrus foret nimis ingratus nisi magistrum tam singulariter eum diligentem ¹⁵ a tanta blasphemia abstergentem et super oves suas generose proficientem correspondenter magis dilexerit. Et confirmatur tertio ex hoc, quod aliter magister Joh. ultimo impertinenter quereret: *Symon Johannis, diligis me plus hiis,* et statim ²⁰ ex maioritate dilectionis committit sibi suam ecclesiam ad pascendum.

Different ways of love.

Sed notandum (ut supra tetigi) quod multiplex est racio amandi: quidam enim plus amant Christum secundum rationem divinitatis, ut creditur de Evangelista, quidam vero plus amant eum secundum rationem sue humanitatis, ut creditur de Philippo, et quidam secundum rationem dilectionis sui corporis, quod est ecclesia; et sic de infinitis aliis rationibus et istorum subdivisionibus, pro quibus de quolibet sancto dicunt illud Ecclesiastici XLIV, ²⁰ verificari: *Non est*

^{4.} A in marg.: *Petro quidquid ascribitur super alios apostolos dicit maioritatem sue humilitatis et servicii.* ^{10.} AB in marg.; *Caritas.*
^{16.} B: *blasphemia* deest. ^{23.} B in marg.: *Racio amandi multiplex.*

^{20.} Joh. XXI, 15.

inventus similis illi. Et sic quilibet humilior est caritativior, et sic de aliis virtutibus; et quoad aliquam earum eminentiam. Videtur tamen Augustinum super Joh. Omeliam CXXIV difficultare 5 istam materiam in hoc, quod impertinenter tam crebro diceret Johannes de se ipso quod ipsum diligebat Ihesus, nisi eum ultra alios preeminenter 175^a diligeret. Et certum est quod proporcionaliter ut Deus quicquam prius diligit est *ipsum melius* 10 *et e contra*, et ex alio latere videtur quod si Petrus plus diligit Ihesum suum est ipse melior, et per consequens plus amatatur.

In ista materia videtur sanctum sic dicere, Peter represents the active part of the Church, John the contemplative.

quod isti duo apostoli signant duas partes ecclesie, 15 Petrus activam et Johannes contemplativam, quarum prima imperfecta finitur in via, et se- cunda perfeccior consumatur in patria, et sic ad sensum anagogicum Christus plus diligit Johannem dum plus amat vitam in patria, sed Petrus plus 20 amat Christum, quia senciendo miseriam nostram plus diligimus Dei misericordiam, veritatem autem contemplacionis, quia nondum appetet nobis, minus diligimus. Et ad istum sensum Christus plus amavit Johannem, *quia minus*, inquit Augustinus, *amat nos Christus miseros quam beatos*, sed quam personam de illis plus diligit in celo non innotescit. Ex isto dicto videtur tamen quod in vita activa plus amoris Christi presbiter hic indicat in effectu, et sic Deus eternaliter plus 25 amat membrum suum esse in beatitudine quam in via; et tamen quidquid amaverit eternaliter eque amat; et sic non est nostrum modo cog- noscere utrum Deus simpliciter plus amat Petrum

3. B: *eorum.*

4. In Joh. Evang. Opp. tom. III, 2, 820.

in beatitudine quam Johannem. *Non, inquit Augustinus, quantum ab alio quolibet Christus diligitur scire poterat, qui cor alterius videre non poterat, et ideo prudenter non dicit Petrus: Domine, Tu scis, quia amo te plus hiis sed asseruit: Domine,⁵ inquit, Tu scis, quia amo te; caritatem itaque et alias virtutes Petrus habuit in via secundum aliquam rationem ceteris apostolis plus perfectas.* |

CAPITULUM QUARTUM.

Peter's primacy was continued to his successors.

What is required of Peter's vicar and what makes him such.

Supposito quod beatus Petrus habuit primatum ^{176^a} inter apostolos ad regendum, arbitror quod non solum accepit primatum pro se ipso sed pro eius vicariis succedentibus in ecclesia militante. Cum enim Christus non potest ecclesiam suam deserere et oporteat ipsam militantem post Christum ¹⁵ exemplari ab ecclesia apostolica, mandatum est quod, sicut Christus fuit capitaneus ceteri apostoli et post ipsum Petrus, sic oportet continue esse capitaneum in ecclesia militante. Sed antequam discuciatur utrum oporteat ipsum esse ²⁰ Romanum pontificem necessarium, arbitror pre cognoscere aliquas sentencias premittendas. Et primo, qualem oportet esse beati Petri archivicarium et per quid constituitur Petri vicarius. Nec debet fideli verti in dubium quin sicut ²⁵ Petrus ex hinc per se fuit Christi vicarius, quod magistrum suum quoad actus et mores secutus fuit similius, sic oportet Petri vicarium similius sequendo Petrum de corpore ecclesie derivari.

9. A in marg.: *Capitulum 4^m.* 18. post; B: *oportet esse.* 22. B: *permittendas.* 25. B in marg.: *Qualis debet esse archivicarius Petri;* A in marg.: *Vicarius Petri per quid constituantur.*

1. Loosely quoted.

Vicarius enim in quantum huiusmodi gerit vicem superioris a quo capit vicariam potestatem. Si igitur in principio quod debet regulare sequencia Petrus non fuisset sic Christi vicarius nisi quia secutus fuit eum propinquius, per locum a sufficienti similitudine oportet quod Petri archivarius de propinquiori sequatur Christum et per consequens Petrum in moribus.

Item, illius est homo vicarius cuius vicem gerit et a quo procuratoriam potestatem legitime accepit, sed nemo gerit vicem Christi vel Petri nisi sequatur eum in moribus, cum nulla alia se | quela sit pertinens nec aliter recipit a Deo procuratoriam potestatem, igitur ad illud officium vicarium requiritur et morum conformitas et insituentis auctoritas. Cum enim Deus necessario agit omnem actionem creature, patet quod impossibile est habere quemquam talem vicariam potestatem nisi Deus ipsam dederit, sicut dicit Apostolus Rom. XIII, ymo cum illa potestas sit tam excellens dominium supernaturale, videtur quod oportet ipsum singulariter et supernaturaliter dari a Deo. Deus autem non daret provide potestatem huiusmodi illi quem sciret esse proditurum suam ecclesiam, sicut nec dat graciam predestinacionis illi quem scit finaliter periturum.

Ex quibus patet quod humana eleccio nichil valet in eligendo talem prepositum, nisi forte de quanto promulgaverit conformiter ad divinum iudicium. Et ista est secunda sentencia supponenda. Item suppono quod electores devient eligendo unum inhabilem propter affectionem persone, pecunie vel in penam peccati populi, non concordando divine sentencie, tunc cum Deus non approbat nec confirmat quod peccator

We must follow Peter in his way of life, and must have authority from God.

Human choice
avails nothing
unless it
declares God's
will.

13. B: *fit pertinens.*

quem eligunt sit eius vicarius, patet quod eorum activa eleccio non dat electo iusticiam quoad Deum. Sic enim possent electores perverti quod eligunt in Christi vicarium pessimum Antichristum. Et hinc credo quod ritus ecclesie religiose no-⁵ minant talem electum permissione divina episco-¹⁰ pum; non presumunt dicere approbacione vel gracia divina; quod sepius mentiretur. Si dicatur, quod eo ipso quis eligitur apud Deum autorizan-¹⁰ tem eleccionem, quo in eum maior pars con-¹⁵ senserit electorum, eo ipso subditi debent sequi eum quomodocumque viaverit, patet quod nichil infidelius, | quia non solum membra dyaboli co-^{176c} gerent Deum ad malum; sed fides consequentis subverteret statum ecclesie, ideo absit a fidelibus ¹⁵ hoc porisma; tunc enim posset currus Dei ex principiis fidei duci in precipicium, descendendo per latitudinem itineris Antichristi. Ideo debet esse maxima fidei quod precise de tanto debet subditus sequi suum privatum prepositum vel ²⁰ sibi aut sue prepositione legitime consentire, de quanto imitatus est Christum vel docuerit legem suam, aut conversacione et opere ostendit signum vivum sui officii. Patet ex decreto sancti pape Cypriani distinccione VIII *Si solus Christus,* et ²⁵ docet apostolus prima Cor. XI, 1: *Estote imitatores mei sicut ego Christi.* Ecce quam breviter forma exprimitur imitandi. Et hec racio quare apostoli, ne eclipsarent, sed declararent visionem ad se-³⁰ quendum Christi vestigia, non ediderunt novas leges sed legem quam a Christo acceperant sedule docuerunt; dixerunt se esse vacuos et dyasones quasi *nichil*, ut patet prima Cor. XIII, 2,

Rulers are
to be obeyed
so far as they
set forth the
life and will of
Christ.

5, 6. Cod.: *Nominat.* 6, 7. Codd.: *talem episcopum.*

25. Decreti Prima pars, dist. VIII. cap. IX.

et Christum non se vigilancius predicabant, ut patet II. Cor. IV. Nichil enim periculosius in ecclesia quam obumbrare viam sequendi Christi vestigia, ducendo populum ab eius semita, quia error talis secundum imaginacionem Aristotelis primo De Celo et Mundo cresceret in declinationem maximam Antichristi.

Et ex isto quarto colligitur quod, sive electores bene vel male elegerint, operibus bonis debemus credere et quicumque modus perficiendi pre-¹⁰positum fuerit iudicio Christi conformior est eo melior. Nam ex dictis secundo capitulo de potestate eo ipso quo quis copiosius operatur meritorie habet a Deo ad hoc copiosius po-¹⁵testatem. Et hinc dicit Christus Joh. X, 38: *Operibus credite*, et hinc dicit | Crisostomus in De laude Pauli: *Si, inquit, magisterii atque primatus adipiscendi gracia ad procuranda tanta negocia apostoli prosilnissent, consequenter essent de ambizione*^{176^d} *culpabiles*. Sequitur: *Sicut enim, qui princeps fuerit ordinatus, nisi digne sibi impositum ministret officium, meretur eciam maiora supplicia, sic alter etsi non ordinetur, suscipiat tamen et sicut oportet impleat non dico sacerdotium sed sollicitudinem curamque multorum, tunc profecto honore est dignissimus*. Iste sanctus non ponderavit elec-²⁰tiones nostras sed recta officia.

Sed contra illud arguitur per hoc, quod iuxta istam sentenciam perirent de eleccionibus multe leges et multa legum principia.

The success of
an election is
to be judged
by the good
works of the
elected.

4. Codd.: *et ducendo*. 8. A in marg.: *Officii explecio debita ostendit prelatum habere potestatem*. 17. B in marg.: *Nota*. 20. A in marg.: *Ministrans sollicite ecclesie est honore dignissimus*. 28. A in marg.: *t.*

16. Opp. (ed. Migne) tom. I, 830, 931, cf. et IX, 205.

17. Cf. Chrysostom: in ep. ad. Tit. cap. I, Hom. II et saepe alias.

Laws would not be set aside except so far as they were heretical. Sed negetur illud, nisi forte vocentur leges hereses, quibus intricatur ecclesia. Nichil enim est magis hereticum quam pertinaciter defendere quod eo ipso quo electores vel maior pars eorum consenserit viva voce secundum ritus hominum in personam aliquam, eo ipso illa persona legittime est electa; oportet enim subducere subduccionem, quia stat in culpatis electoribus quod electus sit pessimus antichristus et stat illos amore vel odio eligere personam in quam Deus non consenserit,¹⁹ sicut stat ipsos male eligere personam cuius eleccionem passivam Deus approbat. Ideo idem hoc foret credere et electores extollere super Deum, quia ratificare per eos eleccionem quoad personam apud Deum inhabilem, quod Trinitas²⁰ non potest facere. Ideo illi qui religiosius eligunt subducta revelacione solum probabili reputacione pronunciant pro electo.

It is argued that without elections order would fail in the Church.
This is doing evil that good may come.
God has not engaged to confirm any election made.

Sed secundo replicatur per hoc quod oportet pro salvando cursu et statu ecclesie incidere in tales errores absconditos, ne ecclesia destituatur regimine. | Sed iste est communior lapsus in ²¹ heresim, qua dogmatizatur *peccandum esse ut bonum eveniat*. Constat quidem ex fide quod pro toto mundo non consentiret fidelis mendacio²² electorum, sicut nec electores contra veritatem eligerent unum inhabilem quem Deus prius non elegerit et habilitaverit. Et patet quod sentencia electivarum legum debet supponere cetera paria et conformia in preeleccione divina, quia aliter²³ est dicta maxima summe impossibilis et fidelium seductiva. Nec aliquis fidelis ad tantum infatuatur, ut credat Deum ex pacto electoribus assistere et suam eleccionem qualiscumque fuerit confir-

^{19.} A in marg.: 2. *Eleccionis leges quomodo sunt intelligende. Eleccionis modus in prelatum.* ^{28.} Codd.: *humilitaverit.*

mare; tunc enim forent electores inpeccabiles,
 cum in eligendo facilius errare potuerunt. Nec
 tunc convinci poterit error eleccionis nec esset
 eius confirmacio ab homine expectanda. Ideo Electors often
⁵ nichil fideli nocius quam quod in eleccionibus err.
 huiusmodi contingit errare crebrius; quod regu-
 lariter contingit, quando electores eligunt per-
 sonam quam Deus non approbat vel habilitat
 ad tale officium. Et hec racio quare apostoli
¹⁰ elegerunt Mathiam per sortem, ut patet Actuum I. The apostles
 Ubi sunt notanda misteria, primo quomodo beatus elected Matthias
 Petrus ex illo Psalmo CVIII, 8 *episcopatum eius*
¹⁵ *accipiat alter* concludit quod oportet ex hiis
 viris, qui viderunt conversationem apostolorum
 cum Christo, unum institui loco Jude et, quia
 nondum habuerunt revelationem de persona, con-
 stituerunt duos plus habiles scilicet Barsabam
^{177^b} et Mathiam | , relinquentes divino iudicio quem
 illorum voluerit per sortem ostendere electum
²⁰ penes eum; cuius arbitrio oportet in eleccionibus
 dare fidem. Unde triginta electores sequentes
 dixerunt verba notabilia sepe dicte sentencie
 expressiva. *Tu Domine, inquiunt, qui nosti corda*
hominum, ostende quem elegeris ex hiis duobus
²⁵ *unum accipere locum ministerii huius, ubi patet*
 quod oportet Deum eligere et secundum alios
 ritus eligentes valde equivoce eleccionem Dei
 fideliter promulgare, ideo dicit, *ostende quem*
³⁰ *elegeris non ad dignitatem sed ministerium.*
 Sed tertio obicitur, cum eleccio nostra debet
 exemplari et autorizari ab apostolis, a quibus
 trahimus ritus alios, videtur quod debemus in
 nostris eleccionibus sequi illos, nam magis auten-

6, 7. B: *irregulariter.* 8. Codd.: *humilitat.* 12. *Petrus.* Codd.: P.
 17. Codd.: *humiles.* 23, 24. Recte: *corda omnium.* 30. A in
 marg.: 3.

12. Act. I, 20. 23. Act. I, 24, 25.

ticam formam eligendi non possumus cogitare; et obiectus eque moverent contra apostolos. Et iterum videtur quod non plus in isto quam in illis que sonant commodum et honorem licet a ritu apostolorum recedere, quia sic pertinenter⁵ imponeretur nobis quod deserentes fidem scripture exequimur infideliter ritus gentilium.

Four ways
of choice:

1. Lot.
2. Bishop's appointment.
3. Hereditary succession;
4. Election as
as now
practised.

Quantum ad istam materiam diffuse tractat eam dominus Ardmacanus libro VII De questionibus Armenorum, recitans quatuor vias constituendi¹⁰ pontifices: una via est per sortem, secunda via per episcopi institutionem, tercia via per hereditariam successionem et quarta via per electionem; quod variatur secundum diversitatem variam electorum. | Nec movet triplex obiectus¹⁷⁷ istius materie. Primo quod sic temptaretur Deus, si non habentibus ad hec revelationem liceret sortes mittere, quia ista argumenta procederent contra factum apostolorum et contra sortem veteris testamenti. Nec est Dei temptacio, ubi²⁰ devotus Dei orator ignorat quid sit Dei voluntati conformius; qualis ignorancia communiter est in electoribus.

It may be well
to select to the
best of our
judgement
and then cast
lots, as did the
apostles.

Secundus obiectus est quod apostoli elegerunt duos scilicet Barsabam et Mathiam, ideo nos²⁵ debemus operari conformiter. Quantum ad illud non contendo si ordinare multitudinem ut Deus de illa digniorem eligat vocetur eleccio, sed scriptura sic loquitur: *Statuerunt duos etc.* Sed rogo sic arguentem ut consensiat quod utro-³⁰ bique fiat conformiter nisi subsit racio diversitatis; statuant igitur de humilioribus, quantum adest illis certitudo, et de incerto residuo mittant sortem.

8. A in marg.: *Eleccio pontificis quatuor modis*; B: *Quatuor vie eligendi pontifices.* 16. A in marg.: 1. 24. A in marg.: 2. 25, 26. A: *nos debemus nos.*

Et per hoc patet racio ad tertium obiectum, quo arguitur sorte sepe contingeret ineptum eligi; non nominentur, inquam, primo aliqui nisi apti et tunc indubie sors communius indicabit apciorem quem Deus elegerit quam faciunt elecciones hodie celebrate, et preter hoc tradiciones humane de eleccionibus, occupaciones superflue ad illos regulandum et conspiraciones, contenciones nec non deviaciones a divino arbitrio delete multum exonerarent et prosperarent ecclesiam.

Secunda via est probabilis subducto errore instituentis, cum Petrus sic instituit Marcum | et Clementem Antiochie et Rome, Paulus autem Thimoteum et Tytum. Ceteri vero apostoli ordinaverunt episcopos super populos quos evangelizando converterunt, modo autem superadduntur sicut in ordinibus clericorum, de eleccionibus, de presentacionibus, de institucionibus, de introducionibus et confirmacionibus, que pharisei tantum ponderant ut sacramenta ecclesie; et certum est quod totum est tradicio gentilis superflua nisi forte sit medium ducens ad exequendum divinum arbitrium, sic quod rite exequens opus talis officii sine tali ceremonia introducta, sicut dicit Crisostomus, est tam autentice a Deo electus, sicut aliquis cum quotlibet tradicionibus phariseicis quantumlibet sollempniter celebratis.

Et quantum ad omnes leges que videntur sonare contrarium, omnes intelliguntur de legibus humanis in quantum conferunt ut ordinetur conformiter ad divinum iudicium et de inobedientibus ecclesie triumphantí, ideo ne sit contencio de

This would prevent the objection that the lot might fall on one quite unfit.

Appointment by bishops might be good, but is now ruined by all kinds of traditions.

1. A in marg.: 3. 12. A in marg.: *Secunda via.* 17. *super-adduntur;* deest verbum.

istis, ordinavit Spiritus Sanctus quod teneremus nos in limitibus legis sue. Unde istam materiam de eleccionibus tangit beatus Crisostomus super I. Thim. V: *Dignitas, inquit, magisterii et sacerdotii magna est et mirabilis et vere sentencia Dei indigens ut eum qui dignus est in medium deducat.* Nec audivi alios tam insanos, quod dissentirent isti sentencie. Unde quantum ad eleccionem sic loquitur iste sanctus: *Ita antiquitus fiebat, ita et modo fit, cum sine passione humana elecciones facimus, cum ad nil vite huius respicimus, non ad amiciciam, non ad odium; et si in discrecionem non tanto spiritu participamus, sufficit voluntas bona in Deo ponere intronizacionem, quia neque apostoli spiritu participabant, cum Mathiam elegerant, sed oracioni rem committentes in catalogo apostolorum Mathiam annumeraverunt neque ad dilectionem humanam aspiciebant.* Et ita in omni eleccione fieri oporteret, ubi electores sunt ambigui quis est habilior apud Deum. Videtur michi quod debent instar apostolorum sortes mittere, devote committendo sibi iudicium, sicut dicit iste sanctus, quia nemo diffiniret contra divinam sentenciam nec in materia ambigua, in qua non habuerit rationem naturalem, testimonium scripture vel revelationem. Nec est factum apostolorum, a Deo tam crebro in lege veteri exemplatum, magis ceremoniale vel reprobandum, quam leges gentiles in ecclesia minori auctoritate vel evidencia introducte. Ideo secun-

Chrysostom is
in favour of
lot where
choice is
doubtful.

7. B in marg.: *Nota.* 11. Codd.: *respicientes.* 15. B: *participant.*
17. Codd.: *cum Mathiam.* 19. Codd.: *fieri oporteret deest.* Addidi e
textu Chrysostomi.

4. In Epist. I ad Timoth. cap. I, Hom. V (Migne), tom. XI,
p. 525.

dum Crysostomum *cum ista via sit secura et magis utilis propter multa et illam despicimus. qualiter Deus abscondita revelabit?* Est enim intentio huius sancti quod apostoli in eligendo 5 episcopos habuerunt revelationem vel propheciam. *Que, inquit, opera secundum nil humanum siebant, a prophecia et spiritu sancto siebant. Prophecia enim non est solum dicere futura sed presencia, cum Saul secundum propheticum monstratus* 10 *est in vasis occultatus; Deus enim iustis revelat et prophecia fuit hec dicere: Separate, inquit, michi Paulum et Baruabam; ita et Thimoteus electus est* 17^{8b} *a Paulo, qui multas prophecias habuit, ut quando circumcidit Thimoteum et intronizavit.* Et ideo 15 dicit, quod *Deus eum elegit, non humanum iudicium, quod intronizatus recoleret custodiendo Dei depositum.* Quando igitur electores spiritu du- cuntur, alieni a vento calliditatis humane, tunc est simplex institucio vel multorum eleccio legi- 20 tima; et aliter est infecta. Ideo debent electores postposito omni humano iudicio committere se divino regimini, sicut geromantici in punctuando suspendunt fantasiam propriam et committunt impulsum ad motum influencie celestis corporis. 25 Et patet quod quilibet istorum trium modorum eligendi est laudibilis, quando fit conformiter ad eleccionem divinam.

Patet insuper quod eleccio adinventa huma- nitus est artificiosior sed callidior et postquam 30 avari plus sunt terrenis dediti quam merito et labori officii est periculosior. Eleccio vero per sortem est securior, magis autentica et per con-

The apostles
had divine
guidance in
their choice.

10. Codd.: *in istis revelat.* 20. B in marg.: *Nota.*

1. Chrysostomus: *Ad nos in extremam ignaviam delapsi, eciam manifesta abiicimus: si vero manifesta pretermittimus, quomodo nobis Deus obscura et incerta revelabil?*

sequens nunc eligibilior. Sed cupiditas et fastus obviant; dicitur enim quod nostri electores discernunt melius sicut apostoli; nec tales blasphemias credo cessare antequam status prelatorum sint tantum extenuati a commodo temporali quod 5 officium capiatur propter meritum et non honorem vel commodum temporale.

Hereditary
succession was
allowed in the
old law.

Quantum ad quartum modum instituendi sum-
mum sacerdotem iure hereditario patet quod hoc
fuit ex ordinacione Dei olim autenticum, quia 10
Exod. XXVIII et XXIX docetur quomodo filii
Aaron forent sacerdotes iure perpetuo, et idem
patet Numeri XXV de Finees, | filio Eleazari, filii 178^e
Aaron cum genere suo, quod fungeretur sacer-
docio iure perpetuo. 15

Reasons against
its present use.

Sed triplex ponitur causa quare tempore legis
gracie sacerdotium non sic vadit iure hereditario.
Prima quia sacerdotes nostri et specialiter summi
pontifices debent caste vivere instar Christi et
per consequens non relinquere sue carnali soboli 20
ius ad quicquam. Secunda causa est quia Christus
noluit eius vicarios habere seculare dominium
vel honorem sed omnino specie hereditatis ce-
lestis, que solum datur patrissantibus in moribus
spiritualibus filiis adoptivis. Tercia causa est ut 25
nos tempore legis gracie spiritualius procedentes,
discamus eligere meliores et amare duplarem
virginitatem, et quod spiritualis prepositura vel
dignitas sacerdotis non sit carnalis sed spiritualis
ex filiacione in moribus, cum hereditas illa sit 30
cuicunque promerenti indifferens. Necesse est
igitur quod summus sacerdos noster sit in se
totus collectus circa edificationem ecclesie et non

8. A in marg.: *Summi pontificis institucio iure hereditario.* 16. B in
marg.: *Tempore legis gracie sacerdotium non currit iure hereditario
triplici causa.*

divisus ad placendum uxori sue, ut loquitur Apostolus I. Cor. VII. Et hec racio quare oportuit legem illam cessare et novam introduci, ut dicitur Heb. VII. Sed illud calliditate dyaboli est
 5 frustratum, cum episcopi nostri gravius forniciantur cum seculo. Sed quarto obicitur per hoc quod iuxta dictam sentenciam contingit duos episcopos super eodem populo legitime ordinari;
 quod concedo, cum Christus animarum necessario
 10 est episcopus cuiuslibet populi christiani et habet multos episcopos vicarios super eodem populo adiutores. Ipse tamen excellenter et differenter est episcopus ecclesie triumphantis et tocius ecclesie militantis.

There may be more than one bishop in a diocese if all work together usefully.

^{178d} Similiter, eadem persone, quas Petrus, | Paulus et ceteri apostoli ordinarunt episcopos, non excluderunt eos a superintendencia populi sed iuverunt, ut beatus Clemens quem beatus Petrus ordinavit prudenter ut oportet
 20 dicere episcopum Romanorum fuit episcopatus Petri nedum conpossibilis, sed adiutor, nam in quadam epistola beati Clementis directa Jacobo Jerusalimitano sic scribitur: *Beatus Petrus morte sibi appropinquante in collegio fratrum posuit ipsum Clementem per manum accipiens dixit, hunc Clementem episcopum vobis ordino, qui ab inicio mecum fuit.* Nec dubium quin tanti capitis ordinatio quam oportuit ex Spiritu Sancto procedere non instituisset Clementem episcopum,
 25 nisi de facto foret episcopus; ymo videtur quod sicut actus episcopales non repugnant tam simul quam paulative super eodem populo, sic nec

9. A in marg.: *Episcopos duos stat esse super eodem populo.* 30. B in marg.: *Plures episcopos super eodem populo contingit legitime ordinari.*

23. Clementis I. Rom. pont. Opp. dubia. Epist. decret. Migne, Pat. curs. compl. Ser. Graeca I, 464.

pontificum dignitates, sicut videtur de Christo et Petro, cum simul cum eo fuit summus pontifex. Sic enim beatus Johannes fuit episcopus continue ecclesie Asyane et tamen habuit septem episcopos adiutores. Actus ergo spirituales non repugnant⁵ et per consequens potestates vel habitus respectu eiusdem populi. Sed tota repugnancia videtur civilitas et dominium, quod haberent in populo. Hec enim fuit racio quare Abraham et Loth scilicet propter proprietates possessionum non¹⁰ potuerunt habitare simul, ut Gen. XIII.

No essential
distinction
between priests
and bishops.

Tercio confirmatur de rectoribus et suis epis-
copis, qui sunt simul episcopi eiusdem parrochie,
et Deus scit quis quoad Deum est suo adiutore
superior, quia certum est quod ille qui magis¹⁵
spiritualiter prodest parrochie est episcopus su-
perior | quoad Deum; et certum est quod pro-^{179*}
fектus suus est extensior. Nec valet dicere quod
sacerdos talis non est episcopus, quia iuxta de-
cretum Jeronimi positum⁹⁵ distincione *Olim:*²⁰
Olim, inquit, erat idem presbyter, qui et episcopus,
et antequam dyaboli instinctu studia in religione
fierent et diceretur in populis, ego sum Pauli, ego
Apollo, ego sum Cephe, communi presbiterorum
consilio ecclesie gubernabantur. Postquam autem²⁵
unusquisque eos quos baptizaverat suos esse
putabat, non Christi, decretum est ut unus de
presbiteris superponeretur et scismatum semina
tollerentur. Nec est fingendum quod propter
adivventas preposituras secundum dignitates re-³⁰
putacionis humane fit novus ordo supra sacer-
dotum, sed manent septem ordines antiqui hu-
manitus alterati. Non enim princeps secularis per
viam dotacionis et maioritatis reputacionis mun-

20. B in marg.: *Nota.* 28. Codd.: *supponeretur.* Correxii.

20. Decreti prima pars, dist. XCV, cap. V.

dane instituit novum ecclesiasticum sacramentum. Multi igitur sunt episcopi super eodem populo se iuvantes, quia aliter non liceret habere episcopum suffraganeum, cum ille sit episcopus non
 5 Nullatensis, sed illius loci quem incolit et illius populi, cui superintendit. Et idem est iudicium de Petro et Paulo qui simul erant Romani episcopi. Paulus enim erat episcopus sicut Scarioth et omnes apostoli, sed cuius populi si
 10 non gentium quas tantum edificando superintendit predicationibus, miraculorum faccionibus et scriptura, et hec consumavit excellenter et finaliter cum Romanis. Ideo non beatus Petrus sed ipse fuit precipue episcopus Romanorum.
 179^b Sic igitur non repugnat sed consonat multos angelos deputari ad unius custodiam, sed fides scripture testatur Deum, Paulum et ceteros apostolos habere in eodem officio spirituali plurimos adiutores; sic est de spirituali episco-
 20 patus officio senciendum; sed oportet illum excellere qui spiritualiter magis servit. Nec est credendum institutionibus civilibus vel ficticiis de repugnancia iurisdictionum, nisi de quanto fun-
 data fuerint in scripture, quomodo preeminencia
 25 Petri super ceteros apostolos stat in universalis iurisdicione super totam militarem ecclesiam, aut quod certa potestas iurisdictionalis debet esse in alios apostolos, per illam potestatem ad locum et populum limitata. Nam ceteri apostoli edifi-
 30 carunt ecclesiam in regionibus variis, non petita licencia a Petro, Paulus vero universalius quam Petrus convertit gentes, eciam antequam vidit Petrum, ut patet Actuum IX et infra, Galat.

Peter and Paul
were Roman
bishops at the
same time.

We need not concern ourselves about clash of jurisdictions.

6. A in marg.: *Paulus apostolus fuit gencium et Romanorum episcopus.*

13. Codd.: *non deest.*

5. Nullatensis Cf. *De Ecclesia* p. 583. Serm. II, 65.

The apostles
preached and
suffered
without asking
authority
from Peter.

primo et infra; Joh. in Asya minori diu post Petri martirium. Nec oportuit vel decuit illum, qui tam crebras revelaciones Spiritus Sancti habuit, quomodo agendum fuerit, querere instrucionem a suo conservo et consocio Petro vel eius vicario qui instruccione eiusdem magistri indiguit. Et idem est iudicium de sancto Thoma, quando Christus in foro venalium precepit sibi, quod transiret in Yndiam, et sic de ceteris apostolis, ut patet ex fideli eorum cronica quam legit et sollempnizat ecclesia.

Unde Januensis in suo Katholicon narrat ex quadam cronica conformiter | ad cantum ecclesie, ¹⁷⁹ quomodo apostoli per orbem post ascensionem Domini sunt dispersi: Petrus Romam venit, Andreas ¹⁵ Achaiam et uteque ibi crucifigitur, Johannes Ephesum virus intrat sepulcrum, Jacobus maior Jersolimis decollatur, Thomas in Yndia lancea transfigitur, Philippus in Frigia crucifigitur, Jacobus minor partica fullonis Jerusolimis occiditur, Bar- ²⁰ tolomeus in maiori Yndia excoriatur et decollatur, Matheus in Ethiopia in altari lancea perforatur, Symon et Yudas in Persyde a pontificibus ydolorum tumultu populi interimuntur, Mathias in Yndia pro Christo patitur, Lucas in Bythinia obiit, Marcus ²⁵ Alexandrie martirium complevit, Barnabas in Salamia occisus est. Stultum autem et infidele mendacium foret fingere quod omnes alii apostoli habuerunt recursum ad Petrum vel eius vicarium, et ex eorum precepto ac auctoritate fecerunt ³⁰ quicquid fecerant, primo quia habuerunt magistrum omnium eis continue assistentem, iuxta

15. B in marg.: *Natalicia apostolorum*; A: *Apostolorum mortes.*
27. A in marg.: *Apostoli non habuerunt recursum ad Petrum.*

8. In foro venalium. The lesson in the Sarum Breviary says: Apparuit ei Dominus in visu noctis. (Matthew). 12. Januen-sis Catholicon, Cf. De Civili Dominio III, 425.

promissum suum Math. ultimo: *Ecce ego vobiscum sum, omnibus diebus usque ad consumacionem seculi.* Quomodo igitur foret necessarium tam ambigue querere auctoritatem sive consilium, 5 quando tanta copia fontis sapiencie continue fuit presens. Secundo quia Paulus testatur Gal. I, 17 quod post conversionem suam *non venit statim Jerusolimam ad apostolos sed continuo predicavit 179^a in Arabya.* Deinde post annos tres venit Jerusalem 10 videre Petrum et mansit cum eo diebus quindecim, quia (ut dicit in principio) non fuit factus apostolus ab hominibus neque per hominem, eleccione vel instrumentalis institucione, sed per Ihesum Christum secundum deitatem, per cuius revelationem 15 evangelium suum didicerat, deinde (ut narrat cap. II, 1, 2) post annos quatuordecim iterum ascendit per revelationem in Jerusalem cum Barnabae et Tito contulitque cum precipuis apostolis. Michi, inquit, qui videbantur esse aliquid nichil 20 contulerunt, sed e contra cum vidissent, quod creditum est michi evangelium prepuclii, sicut Petro circumcisionis, cum cognovissent gratiam Dei, que data est michi, Jacobus et Cefas et Johannes, qui videbantur esse columpne, dextras dederunt michi 25 et Barnabe societatis. Cum, inquit, venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat. Numquid credimus vas elecciónis et scribam Spiritus Sancti qui vidit quanta mala futura erant in ecclesia pro primatu usus fuit falsitate vel 30 levitate in verbis fidei? quin pocius ad destruendum hereses quas sciverat postmodum pullulare premittens Jacobum dicit quod omnes illi tres

15. B: narravit. 19. B in marg.: *Paulo nihil contulerunt columnae ecclesie.*

1. Matth. XXVIII, 19. 11. Gal. I, 1. 16. Gal. II, 6—8.
25. Gal. II, 11.

They acted
on Christ's
command given
with promise.

Paul's rejection
of human
authority,

nichil sibi contulerant? Cuius sensus repugnaret isti quod Paulus necessitatus fuit accipere autoritativam potestatem a Petro.

Et ad idem vadit secundum verbum quod illi apostoli gaudebant quod habuerunt tales socios¹⁸ in dextero brachio sancte | ecclesie, ista (inquam) ^{180*} apostolorum societas excluderet eosdem esse subditos a paritate potestatis non auctoritative vel iurisdictonis super consocios. Et idem patet per hoc quod Paulus reprobavit Petrum in sua ¹⁹ parrochia; ideo absit fidelem credere hoc de Petro, cum ipse apostolorum humillimus fecit cuncta sua opera post ascensionem auctoritate et nomine Ihesu nichil auctoritati sue attribuens, quia aliter tota scriptura illud obmittens foret nimium de- ¹⁵fectiva. Tercio confirmatur de iurisdicione data comuniter cunctis apostolis Matth. ultimo tam quoad locum quam populum. *Data est*, inquit, *inichi potestas in celo et in terra, euntes igitur docete omnes gentes servare omnia quecumque* ²⁰ *mandavi vobis.* Et Mar. ultimo limitatur iurisdictionis locus: *Euntes*, inquit, *in mundum universum, predicate evangelium omni creature;* ubi patet primo quod alloquitur omnes apostolos pro se et suis vicariis. Apostoli enim iverunt in ²⁵ Asyam, Africam et Europam: et per omnem terram habitabilem exivit virtus sermonis eorum, quia (ut patet ex sepeditis) non est aliqua pars terre vel mundi, quin spiritualiter aleretur ex predicatione evangelii per potestatem datam Christo. ³⁰ Et sic docuerunt mediate vel immediate omnia genera gentium: Grecos, Latinos et barbaros.

Christ's
commission to
the apostles
extended to the
whole world.

12. Codd.: *humilius.* 22. A in marg.: *Potestas iurisdictonis data est omnibus.*

18. Matth. XXVIII, 18—20. 22. Marc. XV, 15.

Et patet secundo quomodo Christus tempore quo apostoli magis recolerent, dedit eis preponderantem sentenciam, quomodo fideliter docerent populum ex integro servare mandata et consilia sua que ad hoc eos docuit. Omnis enim gens debet servare ipsa in una parte | vel alia. Quidam tamen apostolorum peragrarunt plures regiones et quidam pauciores, ut Paulus, qui *plus omnibus laboravit*, visitavit corporaliter et convertit plures provincias. Et breviter cuilibet apostolo vel eius vicario fuit nedum licitum, sed debitum tantum de populo vel terra convertere vel confirmare in fide Christi quantum sufficeret, et non fuit restriccio iurisdictionis nisi ex insufficiencia. Non enim dicit singulariter Petro: vade tu et singulariter predica toti mundo limitaque ceteros apostolos quantum sub iurisdictione sua de terra vel populo subiacebit, quin pocius Spiritus Sanctus dixit Paulo quod *predicaret Iacius inter gentes*, Petro vero quod striccius iret in Judeos, uterque tamen sicut omnes apostoli et eorum vicarii sunt debitores omni homini, ut sibi proximitate meliori modo quo poterint. Absit quin rector vel episcopus debeat proscire populo de alia parochia sive dyocesi, et in casu quo crederet plus professe ecclesie et placere Christo, debet parochiam suam dimittere, et aliis in quibus magis proficeret se gratis adiungere. Sed heu ista religiosa regula primeva temporalium cupiditate disrumpitur, et nostri satrape vertunt evangelizacionem in pecunie collectionem et propter questum circa limites iurisdictionis contenditur, cuius civilitatis origo dicitur cepisse a capite Romane ecclesie. Dicitur enim in nobis

He gave no charge to Peter to control the other apostles.

Our prelates quarrel over limits of jurisdiction for the sake of gain.

1. B: *tempore deest*; A in marg.: *apostoli habuerunt recursum ad totum orbem*. 19. A in marg.: *Paulus habuit iurisdictionem latam*.

It is said that
none can be
saved who do
not pay the
Papal dues.

He who loves
Christ, and
only he, will
be saved.

Christ's
chief-vicar
should be free
from all
worldly cares.

occiduis, quod Romanus pontifex vendicat infideliter quod nemo salvabitur nisi subiaceat taxis suis; sed nichil plus horribile vel blasphemum; ^{180°} cum sine personarum acceptione, quecunque persona vel populus de Yndia, Ethiopia, Grecia vel quantumcunque remota insula crediderit in dominum Ihesum Christum salvabitur, per quemcunque apostolum vel Christi discipulum conversa fuerit nisi finaliter ad infidelitatem redierit; ideo omnes tales fideles. ubicunque terrarum fuerint, ¹⁰ sunt imitatores Petri, Pauli, et cuiuscunque apostoli, ita quod sufficiat diligere caput Christum, cum diligendo ipsum universitas diligitur ordinate. Nec valet alterius obediencia vel subieccio, nisi de quanto docuerit legem et dilectionem Christi ¹⁵ servare, in tantum quod sive dyabolus sive paganus sive inmediate Christus ipsam anunciarerit subducto quocumque apostolo vel eius vicario sufficit ad salutem, cum amor Christi sit per se sufficiens. Et ista est concors apostolorum ²⁰ sententia qui se ipsos parvipenderant et magnificaverant nomen Ihesu.

CAPITULUM QUINTUM.

Supersunt alie tres sentencie premittende: prima sive Romanus pontifex sive quicumque ²⁵ alius fuerit Christi archivicarius, debet vivere maxime exproprietarie et esse a mundo maxime elongatus; patet ex hoc, quod debet esse inter viantes maxime virtuosus et in conversacione Christo similior. Ipse autem sic vixit, ut ex fide ³⁰

^{12.} ita quod. B: quod si. ^{17.} ipsam. B: iam; A in marg.: Romano pontifici subesse non est de necessitate salutis. ^{23.} A in marg.: Cap. V. ^{27.} A in marg.: Exproprietarie vivere debet vicarius Christi.

scripture sepe declarata supponitur; quomodo igitur non oportet eius proximum vicarium conversari conformiter. Hoc enim movebat Petrum, Johannem et ceteros apostolos, qui potuerunt 5 facillime, copiosissime et splendidissime fuisse 180^d dotati | et tamen ex religione et debito imitandi magistrum illud omiserant. Johannes autem, qui post ascensionem Domini septuaginta annis et amplius in maiori parte vixit fixe in pace, po- 10 tuit dotasse suam ecclesiam, si fuisset expediens, cum silvestres frondes mutavit in aurum et fragmina saxorum in gemmas, sed in detesta- 15 cionem amoris pecunie. Et revera ista sentencia de verbis et factis apostolorum daret fidem fidelibus, quod proximi Christi et Petri vicarii debent exire de mundo et conversari similiter et quod conversacio illa perficeret statum cleri. Christus enim ipsam elegerat in se et suis apo- 20 stolis; quod omnipotens et omnisciens non faceret, nisi quia scivit quod perficeret statum suorum militum. Et idem confirmatur ex decretali ecclesie, quam papa Nicolaus tercarius in sexto incorporat, *Exiit qui seminat*, ubi declarat quod status fratrum Minorum est ideo celestis et per- 25 fectissimus, quia statui Christi et apostolorum simillimus. Et ex istis credo quod ecclesia Romana, decretiste et fratres, sed specialiter fratres Minores, defenderent istam sentenciam. Aliter enim non crederetur alicui decretali, cum illam que eviden- 30 cius fundatur ex scriptura ipsimet parvipendunt. Et conformiter dicitur ad obiectum quo dicitur Johannem XXII ordinasse decretales multas

The apostles did not endow churches, though St. John could easily have done so.

Christ chose a poor life for himself and his apostles. Nicholas III. praised the Minorites for their poverty.

31. A in marg.: *Decretales invicem contradicunt scilicet Nicolai III et Johannisi XXII.*

11. Sarum Missal First lesson for S. John's day. Cf. De Ecclesia pag. 189. 23. De Verborum Signif. V, 12, 3.

The utmost we can infer from the contradiction of John XXII is that neither pope speaks with authority.

The emperors are pontiffs and if endowment of pontiffs is good, they should keep it for themselves.

contra istam sentenciam. Quis, inquam, crederet talibus prepositis, quorum unus sine fundacione alteri contradicit? Scolares igitur legis papalis defenderent decretalem predictam, quia aliter non crederetur alicui ipsorum textui, sed eo ipso⁵ quo textus eorum | sic asserit foret sentencia^{181a} minus credibilis et de mendacio plus suspecta; nec dat fidem quod papa subsequens approbat hoc vel illud, quia sequentes sunt communiter minus religiosi et plus ignari; ideo debet eis¹⁰ minor fides in talibus adhiberi. Et istam sentenciam credo fratres et specialiter Minores velle defendere, quia aliter indubie ipsi tamquam mendaces hypocrite multipliciter perturbarent et molestarent ecclesiam. Item, quantum ad scolasticos in fide ecclesie credo quod ipsi consentirent eidem sentencie; nam bonum quod afferunt seculares divicie, non est nisi mundi prosperitas. Sed illam tam sancti doctores quam oraciones ecclesie docent despicere, igitur cum²⁰ pauperies affert bonum spirituale, videtur quod superhabundans dotacio magis imperficeret clerum Christi. Confirmatur primo per hoc quod, cum imperatores sint pontifices, ut patet distinctione *De Capitulis*, videtur quod ante dotacionem²⁵ ecclesie ipsi erant summi pontifices, quia tunc episcopi exproprietarie viventes erant miseri et egeni, cum caruerunt perfectione quam modo ecclesia habet ex mundi diviciis. Illam autem perfectionem diviciarum pertinencius tunc habuerunt³⁰ cesares, igitur undequaque ipsi erant perfectiores pontifices, et sic summi dupliciter tam quoad seculum quam ad Deum. Et ex isto videtur dotacionis imperfeccio quod recipientes illam imperfecerant dominos qui dotarunt. Sed do-

³⁵

25. Dist. X, cap. IX: *Leges imperatorum custodiri oportet.*

minium Christi, quia spirituale fuit, nulli perfeccioni incompossibile, fuit perfeccius. Cum igitur secundum legem ecclesie XIV q. V *Denique si non potest* sacerdos non debet illi | officio vel 5 arti intendere, per quam sequitur deterioracio proximi, videtur quod non debent intendere proprietati civili. Si enim renunciacio temporalium per viam elemosine sit perfecta in laico, multo magis in clero. Illi igitur qui tantum 10 imperfecerunt laicos, remitterent illis sua dominia ex causa multiplici. Omnis enim, qui se regem facit, per quod diminueretur imperium, contradicit cesari. Oportet igitur quod temporale dominium ponat plus imperfectionis quam perfeccio in 15 clerico. Similiter, ultra vite necessaria non est perfeccio in mundi diviciis, nisi ad eas debite regulandum, sed hoc officium est alienum a clero, igitur et superhabundans possessio, sicut docet Apostolus Thim. VI. Regimen enim spiri- 20 tuale et regimen corporale, sicut et occupatio eorum, mutuo se retardant. Et hinc dicunt sancti quod divicie sunt pondus anime. Et quantum ad securitatem habendam et clerum multiplicandum, patet quod illa mundi insecuritas est meritoria 25 et pertinens Christi discipulo, ut patet Math. VI. Mundi autem securitas est fallax et irreligiosa et solum affectabilis imperfectis.

Ex istis quarto colligitur, cum quilibet ex lege caritatis debet appetere maius bonum, sed maius 30 bonum foret tam clero quam laicis, quod laici occuparent totam civilitatem secularis dominii, videtur quod clerici ex caritatis regulis hoc optarent. Ipsi enim forent exinde exonerandi et layci forent circa laycum officium in temporalibus 35 meritorie occupati, quomodo igitur non dictaret

The clergy
should
not accept
a gift which
injures the
giver.

There is
no perfection
in wealth save
in ordering it
properly, but
this is not the
duty of the
clergy

who should
desire all civil
rule to be in
the laity.

caritas, que *non querit que sua sunt*, quod tota civilitas foret contenta in manibus laycorum. Nam nulli dubium | quin secularia iudicia, contenciones,^{181c} pugne et alia laboriosa manualia sunt laycis plus pertinencia, illud igitur magis bonum debet clerus 5 appetere. Et quantum ad arbitrium cleri variantis in perfeccione ac utilitate bonorum seculi, standum est plus Christi et apostolorum arbitrio et non arbitrio nostrorum spiritualiter infirmorum. Et patet horrenda dampnacio istius sentencie tam-¹⁰ quam heretice, quod seculares iuvent clericos exonerando eos a temporalibus, quibus nimis onerati sunt ex stultis dotacionibus dominorum. Et quantum ad obiectum quod per idem, cum layci conversi tempore apostolorum vixerunt ex-¹⁵ proprietarie, clerici debent ex abundanciori caritate auferre bona a laycis, constat quod pauci layci perfecte conversi per apostolos reliquerunt omnia temporalia sua et devenerunt clerici illiterati; et sic apostoli titulo elemosine²⁰ auferebant illa relinquentes imperfectum, scilicet proprietatem civilem ut eis inconsonum. Et utinam nostri episcopi recolerent quomodo apostoli quorum officio funguntur taliter converterint laycos ad perfeccionem regule christiane, relin-²⁵ quendo laycis coaccionem civilem. Perfecti enim debent niti assimilare inferiores ad suam perfeccionem et non per media illicita inducendo in eorum imperfeccionem. Papa igitur qui debet esse proximus vicarius Christi ducendo christianum³⁰ exercitum ad eius sanctitatem debet ista principaliter facere tam opere quam sermone. Item, secundum principia philosophorum melius est

Would that
our bishops
like the
apostles set an
example of
perfection
and drew
others to it.

²⁸ Codd.: *induendo*.

1. I. Cor. XIII, 5.

philosophari quam ditari, sed quam bonum est philosophari tam bonum est amare sapienciam
<sup>181^d incarnatam, igitur melius est ipsam diligere quam ditari. Sed de quanto christianus diligit legem
⁵ suorum consiliorum sequendo ipsum in moribus, de tanto diligit ipsum, igitur hoc est melius quam ditari, cum stat hominem esse peccato miserrimum cum quantumlibet mundi multis diviciis. Ideo (ut sepe dixi) paupertas evangelica non stat in
¹⁰ non habere temporalia, sed in moderate habere quoad modum habendi et multitudinem habitu propter amorem Christi, si quod quantumcumque temporalia iuverint ad faciendum opus viatoris officii, tantum precise Deus vult ut habeat. Unde
¹⁵ cum in statu innocencie et statu patrie deficiet talis civilitas, videtur quod ipsa sapit imperfectionem et est officio cleri dissonum; nec enim est necessarium ad humiliacionem nec evangelizacionem nec aliam sacerdotalem ministracionem,
²⁰ sed ad vite ministracionem ad quam pauca ex promissione Dei sufficient. Ideo sapiens Proverb. XXX, 8 petit a Domino: *Divicias et mendicitatem ne dederis michi, sed tantum victui meo prete necessaria.* Considereremus igitur
²⁵ equalitatem iusticie, si aliquid habemus preter necessarium ad nostrum officium, et indubie sensiemus quod superfluit nobis quocumque civile dominium, cum multi clerici vivunt operiosius sine tali; quare igitur non nos qui
³⁰ debemus scire quod Dei filius naturalis venit in mundum ob amorem nostrum in artissima pauperitate, et hoc ad exemplandum nobis de sorte sua, ut ob eius amorem ac nostrum immensum commodum conversemur conformiter. Nec dubium
^{182^a quin sic multiplicaretur clerus ut olym, | cum}</sup>

Evangelical poverty does not consist in having no wealth, but in the spirit in which wealth is held.

For our work as priests we need no civil dominion.

4. Codd : *ditare.* 8. B in marg.: *Paupertas evangelica in quo stat.*

Alms sufficed
for the priests
when
Christians were
fewer and
there were no
tithes.

Christ's
ordinances are
explained away
or disregarded.

talis non foret familia secularibus onerosa nec in sustentacione subducto globo monstruose multitudinis sumptuosa. Si enim private elemosine, quando mundus fuit irreligiosior et clerus necessario, suffecerunt ad sustentandum totum 5 clerum Christi, quanto magis hodie superaddite oblaciones et decime. Subducamus itaque in clero avariciam, fastum et officio suo impertinens ac superfluum, et non dubium quin satis sufficerent et commodum spirituale ex hinc in secularibus 10 et clericis circumcrescens infinitum excederet prosperitatem et gloriam mundanam ex opposito contingentem. Affectiones itaque personales caritati contrarie faciunt quod ordinacio Christi contempnitur et tot scripturarum ac sanctorum 15 testimonia vel sunt sinistre glossata vel a clero infideliter parvipensa.

Sed contra illud arguitur, primo de papa quomodo non sufficeret dignitati sui officii nisi haberet regna et copiosa dominia pro se et 20 suis officiariis limitata. Et idem est iudicium de nostris episcopis atque abbatibus. Sed ad istud sepe dictum est quod officiariorum superfluitas et apparatum sumptuositas est in causa. Unde correspondenter ad istorum crementum 25 decrescit religiositas et edificatoria officiositas. Unde Bernhardus libro IV ad Eugenium: *Inter hec tu pastor procedis deauratus, tam multa circumdatus varietate. Oves quid capiunt? Si auderem dicere, demonum magis quam ovium pascua hec 30 sunt. Non sic facilitabat Petrus vel Paulus ludebat.* Et sequitur: *Pastorem te populo aut nega aut exhibe; non negabis, ne cuius sedem tenes | te neges 182^b heredem; Petrus hic est, qui nescitur processisse*

17. A in marg.: *Papa ornatus seculariter.*

27. Cap. II (Migne) Opp. I, p. 776. Cf. Hussii Opp. 212^b.

*vel gemmis ornatus vel sericis, non tectus auro
vel vectus equo albo nec stipatus milite nec circum-
strepentibus ministris; absque hiis tamen credidit
satis posse impleri salutare mandatum. Si amas
me, pasce oves meas. In hiis successisti non Petro
sed Constantino.* Inconsequens igitur foret quod
sequitur quod in prelatis mundi gloria sit sepulta
vita edificatoria instar Christi et apostolorum in
ipso abscondita et undique conversacio consona-
10 ac lucrifactiva in clero et laycis copulata. Sed
donemus autori isti iniuriam. Non querat igitur
prelatus mundanam excellenciam sed iuxta regu-
lam Christi inferioritatem ministerii et pacien-
tiam contemptus mundani et iniurie, si contingat
15 propter fervorem anhelandi celestia et totum
reputatum mundo inconveniens erit dulce; et loco
momenti mundane glorie accrescat nomen vite
et operum sanctitate et quod est maius gaudium
eterna inscripcio libro vite.

Let prelates
devote
themselves to
Christ's
service and
welcome the
contempt of
the world.

20 Unde racio quare non insequimur istam sen-
tenciam est infidelitas, qua non credimus scriptis
sanctorum et iudicio sapientum. Ad tantum enim
pulvis mundi et suorum sensibilium nos cecat et
diutina delectacio innaturalis in illis sopita palatum
25 animi discrasiaavit, quod ad magnum Ve nobis
iuxta vaticinium Ysaie V, 20 dicimus *bonum
malum*; et sic de illorum contrariis perversum
est nostrum iudicium maniace in contrarium
iudicium rationis, et tam multi ac magni inciderunt
182^c in istam rabiem, quod maior pars mundi arguet
docentes et servantes istam sentenciam ut insanos,
sic quod generalior, accusacion et perseverancior
est persecucio in paucos docentes licet remisse-

We are so
blinded that we
persecute those
who teach
Christ's
doctrine.

4. Cod.: *implere*. 21. Codd.: *scripti*.

4. Joh. XXI, 15.

istam sentenciam quam olim fuerat in prophetas. Cuius causa est quia superiores ecclesie qui videntur esse aliquid perseveranter dogmatizant oppositum, cum summe odiunt recedere a mundi deliciis, quibus ex declinacione a Christi vestigiis⁵ tam diu subdole sunt sopiti. Quomodo igitur non duceretur currus in precipicium cuius veredus et auriga dicit tam fervide ad deorsum?

It is urged that many saints have approved of endowment.

All saints are not to be followed in all things; even the apostles committed faults.

Secundo obicitur per hoc quod multi sancti dotacionem huiusmodi approbarunt; cum igitur¹⁰ in secularibus sit licita, foret in clericis magis sancta; quamvis igitur quibusdam expeditat vivere exproprietarie, tamen decorat totum corpus cleri quod docetur ut regina celi sit circumdata varietate. Ad illud sepe dictum est quod tales argucie¹⁵ non procedunt, ideo cum sanctus sanctorum docet verbo et opere quod clerus suus debet omnem secularem modum habendi relinquere, patet quod sibi debemus in isto plene credere. Nam iuxta dicta non debemus credere vel imitari alium²⁰ sanctum ecclesie, nisi de quanto in ipso sua sentencia est fundata. Specialiter autem debemus credere et exemplum capere ab illis sanctis, qui primicias spiritus habuerunt, modo autem ordine nimis prepostero fundamus nos in sanctis infimis²⁵ et postremis, qui magis declinarunt | ad seculum, supponentes infideliter si ipsi sic fecerant igitur bene, nam apostoli multa culpabiliter fecerunt de quibus posterius sunt purgati; et multo evi-dencius posteriores confessores commiserunt³⁰ multa crimina, de quibus finaliter penitebant. Magna itaque cecitas in nostris arguere: ipsi sic fecerant, igitur bene. Quis igitur color, si isti per magnam partem vite sue appropriaverint

9. A in marg.: *Secunda obieccio pro dotacione.* 10. B: *huius; modi deest.* 32. Codd.: *ipsis.* 34 an: *approbaverint (?)*

dotacionem ecclesie, tunc non fuit illicita. Secunda stulticia est, qua plus credimus portentis quomodocumque factis, ut imponimus virtuti corporum mortuorum, quam signis vivacibus sanctorum evangelizancium, peccatores plurimos convertendo, in tantum quod si portentum tale sancto nostro ascribimus, cece arguimus quod quicquid fecerat non pecavit. Sed tercia stulticia est qua arguimus, si illi meritorie suscepimus elemosinas donatas ecclesie sub condicione, quam oportet intelligi, quod tunc nec licet ipsas auferre a nostris, necphas est negare, quin licet nobis ipsas expendere quomodolibet consumendo. Notaremus igitur formam, condicionem et usum sanctorum et equaremus ista in nobis, antequam concluderemus per locum a simili. Nec est color, si ceremonia sit in laycis meritoria, quod foret in clericis magis sancta. Sicut patet de homicidiis, de connubiis et multiplici meritorio ritu in laycis, qui foret in clericis venenosus.

Notandum tamen quod temporalia non occasione ab eis data | sed male accepta venenant ecclesiam.

Si enim totus clerus diceret effectualiter quod omnia temporalia que habemus ut clerici forent pure elemosine secularium et bona communia pauperum, secundo effectualiter et indifferenter ministraremus de illis magis egentibus et tertio consumeremus precise de illis quantum est necessarium ad nostrum clericale officium, possemus proprietate usus et ministerii occupare licite omnia temporalia que habemus. Et sic occuparunt omnes sancti episcopi ex mundi diviciis commendandi. Quod si blasfemamus quod nude materia

Another folly
is the weight
laid on portents
as a proof of
saintliness.

A third folly
is to argue
that if alms
were rightly
received they
must not be
withdrawn,
even though
the conditions
of the gift
are
disregarded.

Endowments
would be quite
other if we
recognized that
they are the
common
property of the
poor.

3. Codd.: *virtute*. 21. A in marg.: *Divicie quomodo venenant ecclesiam.* 23. A in marg.: *Nota quomodo clerus potest cum Deo habere omnia bona que habet et quomodo ea sancti habuerunt.*

We claim
wealth as
Christ's
heritage but
use it as
worldly
property.

Danger of
riches.

successionis Christi et apostolorum qui dominati sunt seculariter omnibus mundi diviciis habemus hec omnia, et secundo consumimus illa differenter seculariter et proprietarie, et tercio dimittimus vel remittimus exinde debitum officium clericale,⁵ manifestum est quod irreligiose, iniuste et proditorie consumimus bona Dei; et hoc totum importaret in clero monstruosa civilitas. Sed dubitatur supposito usu legitimo, quis modus vivendi foret perfeccior; nec dubium quin modus¹⁰ vivendi parcior et exproprietarius, quia est securior et vite Christi ac innocencie utrius conformior. Vix enim reperies mundi divitem quin vel nimis afficiatur et occupetur circa eius divicias vel inique ipsas distribuat vel tercio voluptuose¹⁵ atque superflue ipsas consumat, in tantum quod de divite | evadente ista pericula scribitur Eccli. 183^b XXXI, 9: *Quis est hic et laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua.* Et hec fuit ratio quare sapiencia Dei patris ob amorem nostri sic²⁰ vixit exproprietarie et docuit suos cariores sic vivere. Ex quo invincibiliter colligitur quod status cuiuscumque cleri vel episcopi foret subducta appropriacione dotantis perfeccior, licet aliqui sancti in hoc evadant periculum, quia indubie²⁵ predicta triplex occupacio temporalium foret ad onus cuiuscumque clerici qui intenderet perficere officium clericale, nam multitudo familie et mundani honoris nimis distraherent. Distribucio vero corporalis elemosine pertinet ad ministerium³⁰ laycale, clero intento ad distribuendum spirituales elemosinas pociores. Et sic ex dotacione sparguntur in clero macule, que ultra varietatem, quam Christus instituit, non pulcrificant matrem

8. A in marg.: *Nota quod perfeccior modus est vivere clero exproprietarie, id est, nihil horum sibi appropriando vel ecclesie.*

nostram. Et si dicatur quod alicui clero foret melius sic dotari, revera hoc est valde remotum ad inferendum quod status dotati cleri sit statu expropriatarie viventis perfeccior. Sic enim exp̄ediret alicui clero quod foret laycus, ymo ut dicit Christus Math. XVIII: *Expedit scandalizanti ut suspendatur mola asinaria circa collum eius et demergatur in profundum maris.* Hoc est secundum beatum Gregorium in De Cura Pastorali II:

183^e expediret prelato | prescito quod ob errorem laycalis officii sit dampnatus. Non igitur sequitur: Utilius foret Petro esse in statu tali, igitur status ille est alio statu perfeccior. Nam iuxta istam vesaniam quilibet gradus turpis status foret statu honesto perfeccior, quia status perfeccior, quem statuatus deturpat, facit per accidens quod deturpatori peius eveniat, sicut inferioritas status potest cum gracia Dei esse causa per accidens unde homo amplius mereatur; ymo necesse est 20 ut status dyaboli ac membrorum suorum prosit per accidens ecclesie, sicut status peccandi Petri et aliorum sanctorum secundum Augustinum fuit multum expediens. Numquid propterea servabimus talē statum? Notato igitur illo clero, 25 quem decorat imperatoris dotacio, patet quod ipse posset eque perficere opus predicandi, orandi et contemplandi sine tanta copia terrenorum, cum omne quod per se superaddit sonat in mundi gloriam et retardat ab officio clericali, 30 quomodo igitur non foret status signancius ex dotacione imperfeccio? Et idem est argumentum de quocumque clero signato; ex quo colligitur quod si status tocius cleri dotati foret alteratus

It may be best for a given man to be in a state that is not the best.

Even the devils profit the church accidentally.

10. B: *Clerico prescito.* 20. *suorum; codd.: ecclesie.*

St. Gregorii De Cura Past. I pars, cap. II. Loosely quoted.

All priests
should live
alike and only
on alms. in statum exproprietarium similis statui aposto-
lorum vel rectorum in communi vivencium pure
de oblacionibus, decimis et privatis elemosinis,
uniformitas faceret ad decorum ecclesie, quia
pulchrius pulchriori additum, facit totum aggre-
gatum pulchrius quam totum minus pulcrum
additum minus pulchro. Unde igitur auctoritas
membris ecclesie sic strangulare contra exemplum
vel autoritatem Domini clerum suum, cum in
veteri testamento non licuit arare | in bove et ^{183d}
asino nec indui vestimento ex lana et lino, ut
patet Numeri XII et Deutonomii XXII. Si
igitur levite et sacerdotes legis veteris et Christi
discipuli vixerunt conformiter, quare non sic
viveret clerus sequens? quam uniformitatem ¹⁵
Christi vicarius debet incipere, ut coraula;
Christus enim fuit homo pauperrimus sic quod
nemo potuit esse pauperior, ut hic supponitur,
quomodo igitur non eius sequax in terris simillimus,
cum paupertas illa sonat perfeccionem vir- ²⁰
tutis viancium. Sicut igitur oportuit Petrum in fide,
in humilitate, in caritate evidencius sequi Christum
ex dictis in fine tertii capituli, sic oportet Petri
vicarium sequi ipsum. Sed que fides est regulam
perfeccionis, quam Christus instituit, tam cito ²⁵
propter mundum deserere? Vel que humilitas est
sine auctoritate Christi supra alios mortales,
eciam supra elemosinantem seculariter se extollere?
Nam libro IV dicit Bernhardus ad papam
Eugenium, ut recitavi superius: *In hiis, inquit,* ³⁰
successisti Constantino non Petro. Et beatus Jero-
nimus, ut recitatum est XCII distinccione *Olim*,
et XCV distinccione *Absit*, dicit quod *tale sacra-*

The pope
should set the
example.

5. Codd.: *pulcrus*. 8. Codd.: *stragulare*. 28. Cod.: *eliantem*.

30. Cap. III. V. p. 87. 32. *Olim* = Dist. XCV, cap. V. In
distinccione *Absit* quae supra memorantur non inveniuntur.

*mentum superioritas non est a Deo et tunc indubie est a dyabolo. Si igitur papa viveret recte exproprietary cum ceteris paribus sicut Petrus, quomodo non omnes eius subditi conversarentur conformiter? Et istam doctrinam dat Petrus I Pet. IV precipiens quod *seniores et prepositi non sint dominantes in clero sed forma gregis*. Et illud verbum notaret Petri vicarius propter reverenciam dignitatis.*

10 Quantum ad caritatem non video quin repugnat perfectissime caritati viantis quod in Petri 184^a vicario sit tam | dominativa et copiosa possessio, quia cum caritas non querit proprietatem huiusmodi, ut dicit apostolus I. Corint. XIII, patet 15 quod si Petri vicarius ex fervore caritatis omnia illa propter amorem Christi relinqueret, sicut fecerunt apostoli, quod cum paribus foret in eo caritas intensior et foret Petro similior, qui Actuum III, 6 confitetur: *Argentum, inquit, et aurum non est michi*. Et tunc liberalis dominus 20 donaret sibi meliorem possessionem, scilicet virtutem faciendi miracula, sic quod curatus dicere possit cum Petro: *Quod autem habeo, hoc tibi do, scilicet sanitatem; qui enim habet virtutem sa-* 25 *nandi, habet eius fructum, licet non formaliter. Cum igitur iste gradus caritatis foret vicario Petri possibilis et ab illo deficit in magnum dampnum ecclesie, videtur quod propter dissimilitudinem non sit Petri vicarius et per con-*

That the pope
should have so
much wealth
is against
charity.

20 *sequens neque heres.*

Et quantum ad beatos Silvestrem, Gregorium et similes dicitur quod cum pena habuerunt tantum tumultum temporalium exproprietary per

If like Peter,
he had not gold
or silver, God
might give him
the power of
healing.

10. *quin*; codd.: *quando*. 13, 14. B: *modi deest*. 23. Codd.: *do deest*.

6. I. Petr. V, 3. 10. Cf. Hussii Opp. 212^b.

Examples of
Silvester and
Gregory.

medias personas distribuendo bona ecclesie, ipsi autem servabant vitam humilem et pauperem in se ipsis, quod si scivissent peccatores sequentes sic obtinuisse illas divicias, firmiter credo quod ipsas pro se et posteris reliquissent. Et stultus⁵ est qui sompniat et defendit quod non in hoc venialiter peccaverunt. Non enim repugnat quod remisse in gracia occuparunt illud officium sicut meritorie, sed defectu veniali occuparunt temporalia et in posteris propter profundorem maliciam¹⁰ in ocupacionem mortalem et simpliciter Deo odibilem est perversa. Periculum igitur foret trahere in exemplum vel consequenciam modum agendi venialiter culpabilem, quia sic ex pietate doceremus cum Petro | gentes iudaizare, propter^{184^b} quod fuit a Paulo, ut patet capitulo II ad Gal., reprehensus. Et credo quod longe maius peccatum fuit in dotatis episcopis ex hoc quod dotationem huiusmodi admirerunt, Caveamus igitur exempla capere sanctorum ab operibus eorum²⁰ mixtim laudabilibus et venialiter culpabilibus secundum disparem rationem, quia nescimus si in nobis sit predestinacionis gracia vel excusandi racio a mortali. Ideo debemus sequi secure sanc-
 tum sanctorum et virtutes in membris suis, nec²⁵ non in operibus sic mixtis debemus colare rationem laudabilem et illi inniti ratione alia separata. Et credo quod ignorancia huius sententie fecit multos a via Domini declinare. Noverunt sophiste quomodo eadem res est simul laudabilis³⁰ et culpabilis secundum disparem rationem, ut Petrus et operacio sua est laudabilis, quia sub aliquo gradu bona moraliter, et est cum hoc culpabilis et reprobabilis propter defectum habun-

Let us follow
the Holiest and
the virtues
shown in his
members.

³ Codd.: *scissent.*   ^{7.} A in marg.: *Sancti suscipiendo dotationem*
venialiter peccaverunt.   ^{31.} B: *et culpabilis deest.*

dancie virtutis et fervorum amoris. Sic enim sumus omnes in vita continue increpandi; et talis tepiditas, ut dicitur Apocalipsis III, 16 causat vomitum, quia indubie inducit plurimos in mortale.

Sed tertio arguitur contra dicta per hoc quod iuxta sepe et publice dicta a me alia est potestas iurisdictionis et alia ordinis, sicut declarat dominus Ardmacanus libro VII De Questionibus Armenorum VI capitulo, ubi dicitur, quod *potes- states ordinis in omnibus sacerdotibus sunt equeales.*

Sed potestates regiminis variantur, cum Petro et suis successoribus qui soli habent universalem potestatem regiminis data est sic potestas super universalem ecclesiam; et consonat factum |
184^e ecclesie cum multis legibus de regimine vel iurisdictione loquentibus; oportet igitur docere quod officium Petro conveniat et quid sit ab eo vetitum.

Quantum ad illud non discucio, quid fiat de facto, sed quid auctoritate scripture vel ratione debet fieri. Unde Deum contestor, nec ex scriptura nec ex sanctis doctoribus fundari video istius iurisdictionis extensionem tam vanam, sed ex ritu gentilium sicut institutionem pape et cardinalium introductam. Concedo igitur distinctionem predictam. Pro quo notandum quod multi sacerdotes et episcopi habent dispare potestates. Sed potestas ordinis, que est par in quolibet sacerdote,
30 est potestas quam clericus habet in quantum est Christi sacerdos, quam oportet esse communem et quodlibet eius iudicium est potestas sic remissa, qua sacerdos non potest carere manente suo sacerdotio; et illa potestas non potest maius et

I am said to have admitted the distinction between powers given by orders and powers of government; and the pope is said to have the latter over the whole Church.

I do not dispute the fact, but deny the authority.

Every priest of Christ has the same power by his orders.

3. Codd.: 30 causat. 8. A in marg.: *Nota de duplicitate potestate scilicet iurisdictionis et ordinis.* 9. B: *Archidmanus.* 27. AB in marg: *Potestas dispar in episcopis et sacerdotibus.*

minus suscipere. Et preter illam est dare aliam maneriem potestatis iurisdictionis sive regiminis, que fuit dispar in diversis apostolis et continue est dispar in diversis episcopis. Sed illa non attenditur penes institutionem humanam, sed⁵ penes hoc quod Deus ordinavit episcopum intensius vel remissius debere regere maiorem partem ecclesie vel minorem. Et non attenditur in isto ad humanum primatum sed ad quantitatem potestatis quam Deus attribuit ad edificandum¹⁰ suam ecclesiam, et (ut dictum est) omnes habuerunt commixtam potentiam super eodem populo sine repugnancia, Petrus primatum non propter amplitudinem iurisdictionis sed propter fervorem dilectionis Christi et sue ecclesie. Nam ut credo¹⁵ ceteri extensius laborarunt, ita quod tur| pissime^{184d} et inevidentissime arguitur quod, si Petrus habuit primatum inter apostolos, tunc ille habuit iurisdictionem universalem tocius ecclesie, et alii particularem a Petro et eius vicariis limitatam.²⁰

Fitzralph
argues that
there must
be a head to
rule the Church.

Tres tamen evidencias innuit dominus Ardmanus ad roborandum istam arguciam, primo quod oportet aliquem capitaliter sic regere ex auctoritate domini, sed ille potissime foret Petrus.

Ad illud dicitur et in futurum declarabitur quod²⁵ hodierna gentilis iurisdiccionis fuit preter autoritatem Domini ex superbia introducta, quia iuxta decretum beati Jeronimi XCV distinctione: *Olim ecclesia regulabatur in principio communi sacerdotum consilio*, sicut fuit tempore apostolorum³⁰ subducta dominacione. Et ad docendum nos istam sentenciam credo Spiritum Sanctum ordinasse, quod in lege Christi preponeretur quandoque

6. B: *quod Deus est.*   13. AB in marg.: *Petrus quomodo primatum habuit inter apostolos.*   21. A in marg.: *1.*

28. Vide supra pag. 92.

ante Petrum alias Christi apostolus, ut Gal. II Paulus preponit Jacobum fratrem Domini et Act. VIII miserunt apostoli Petrum et Johannem Samarium. Et Act. II docetur eleccionem Matthie ex communi apostolorum consilio processisse.

Secundo arguitur per hoc quod Petro singulariter dicta sunt et concessa multa a Domino; oportet igitur quod illa dicant in Petro quandam preeminenciam, sed nullam pertinencius quam regimen universale predictum; et illud multum notatur, quod soli Petro dictum est Math. XVI, 19: *Tibi dabo claves regni celorum.*

Quantum ad illud, patet quod turpiter petitur quod probaretur, quia, ut patet in parte ex dictis, propter spiritualem primatum, quo ceteris fuit humilior, servicior et ecclesie Christi amancior, et non propter aliquam dignitatem mundanam Deus dedit sibi primatum ecclesie, et sic fuit ad laborem et sollicitudinem suam, quod habuit illam preeminenciam, et hoc fuit obligare obedire minoribus. Et hinc sumitur racio, quare sic meruit paciendo humiliter reprobacionem Apostoli, de qua Gal. II, ut declarat Augustinus Epistola IX. Quilibet igitur apostolus habuit regimen quodammodo universale viantis ecclesie, sed Paulus Petro extensius. Et quantum ad illud dictum Petro Mat. XVI *Tibi dabo claves regni celorum*, patet quod fuit dictum in persona ecclesie sacerdotum, quod aliter nos non gauderemus hoc privilegio virtute horum verborum Domini; unde miror quod aliquis habens fidem scripture retorqueret ex isto verbo singulare privilegium Romani pontificis in solvendo. Hoc enim fuit singulariter

It is said that special powers were given by Christ to Peter.

6. A in marg.: 2. 15, 16. A: *fuit humilior.* 20. A: *et hinc fuit.*
23. A in marg.: *Petrus habuit primatum super apostolos.*

23. St. Augustini Opp. tom. II, 85.

De Potestate Pape.

The power of the keys was given to him as representing the priesthood and confers no privilege on the Roman pontiff.

dictum Petro tamquam generali procuratori ecclesie sacerdotum et non tamquam singulari recipienti pro se solum hoc privilegium, sed limitatum et diffinitum fuit a Christo preter ordinacionem humanam quomodo sacerdotes sibi⁵ habiles privilegio isti participant. Et ista est sentencia Augustini super X, Omelia CXXIV: *Petrus, inquit, apostolus propter apostolatus sui primatum gerebat figurata generalitate personam ecclesie; quod enim ad ipsum proprie pertinet,*¹⁰ *natura unus homo erat gracia christianus, habundanciori gracia unus idemque primus apostolus.* Sed quando ei dictum est: *Tibi dabo claves regni celorum, et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in celis, et quodcumque solveris*¹⁵ *super terram, erit solutum et in celis,* universam signat ecclesiam, que in hoc seculo diversis temptationibus ut ymbris et tempestatibus quatitur, et non cadit, | quoniam fundatur super^{185^b} petram; unde Petrus nomen accepit, que fundatur²⁰ in Christo. Horrenda itaque et infidelis seduccio simplicium laycorum foret ex isto textu evangelii episcopum irrationabiliter reservare sibi potentiam ad ligandum et cecare populum cum laxacione potestatis proprie et suspensione potestatis²⁵ alterius, ut patet in materia de sacramento penitentie.

Paul did not accept authority or licence from Peter.

Sed tercio nimis leviter sollempnisatur quod Paulus accepit autoritatem et licenciam a Petro ad predicandum in gentibus ex textu Gal. II, 9:³⁰ *Cum cognovissent, inquit, graciam que data est*

4. B: *diffinitum fuerit modo preter.* 7. Codd.: *super 10 omelie.*
12. B: *apostolus deest.* 19. B: *qui fundatur.* 24. B: *populum deest.*
28. A in marg: *g.*

7. Augustini Enarr. in Psalm. CVIII, tom. IV, 125, tom. V, 702, 706. 20. Cf. Hussii Opp. 210^a.

michi, Jacobus et Cephas et Johannes, qui videbantur esse columpne, dexteras dederunt michi et Barnabe societatis, ut nos in gentes, ipsi vero in circumcisionem. Sed notet rogo arguens ex isto 5 textu, quomodo Paulus triennio ante illud tempus sine eorum auctoritate predicavit in gentibus, de quo non cepit penitenciam vel reprobacionem a Petro, quia Paulus cicius illud insereret quam reprehensionem Petri. Notet secundo quomodo 10 communi consilio et auctoritate Christi, ut dicit Jeronimus, locuti sunt apostoli in ecclesia primitiva. Petrus autem ex decreto cetus apostolici fuit paracior ad laborem, ut patet Act. VIII, 14 ubi dicitur, quod *apostoli, qui erant Jerusolimis,* 15 *miserunt Petrum et Johannem in Samariam ad confirmandum populum, qui prius receperat verbum Dei;* ubi non notatur Petro humana dignitas, quod apostoli eum miserunt ad illud officium, sicut papa non acceptaret sibi dignitatem et honorem, quod cardinales mitterent eum et unum episcopum socium ad convertendum 185^e unam gentem. Et patet quod minus | inevidenter eliceretur ex isto textu quod Petrus et Johannes cepissent autoritatem ab apostolis qui residebant 25 Jerusolimis; non enim est magna auctoritas cursorem mitti ad operam. Sed tertio notet falsarius verba textus Apostoli et videat si sequatur: Jacobus, Petrus et Johannes dederunt Paulo et Barnabe dextram societatis, igitur dederunt 30 eis autoritatem sive licenciam; dederunt, inquam, eis bonam societatem, gaudentes quod dedit eis Deus graciam predicandi gentibus, sicut Petro Judeis, ymmo precepit separare sibi Paulum et Barnabam ad illud officium.

He had
preached three
years before he
met Peter.

Peter was
sent to Samaria
by the apostles.

The apostles would not have given licence to one who had already received it of God. Unde nimis magna stulticia foret apostolos presumere dare illis vasis licenciam, postquam cognoverunt quod Deus prius dedit ad hoc licenciam et preceptum. Maniaca, inquam, foret stulticia, nos dare licenciam angelis ad exequendum suum officium, quod Deus preceperit, Sufficit igitur Christi auctoritas sive licencia, qua cognita licet rogare et hortari ad illam sedule exequendum. Unde oportet notare pro intellectu istius historie apostolice benedicte, quomodo Apostolus incipit 10 calculate a conversione sua, de qua Act...; tunc enim segregatus fuit ex utero matris sue synagoge, pro cuius defensione infideliter laboravit; et hinc vocat se ipsum *abortivum* prima Cor. XV, 8: *Novissime, inquit, tamquam abortivo* 15 *Christus visus est michi*, quia de matre sua synagoga prodiit ipsa occasione illius exitus pereunte, quia, ut dicitur Act. IX, 10: *Mansit cum discipulis diebus aliquot*; quos absit credere fuisse apostolos, et continue | invalescebat confundens 185^d Judeos propter amorem indubie, quo dilexerat matrem suam.

The apostles consorted on terms of mutual service and honour.

So should our priests and bishops do.

Ex istis colligitur, quod sicut omnes apostoli preter Scarioth erant socii sibi obedientes, honore invicem prevenientes et superiores invicem arbitrantes, qui inmediate a Deo potestatem et licenciam ad evangelizandum acceperunt; sic debet esse de sacerdotibus et episcopis ecclesie iam instantis, ita quod disparitas ditacionis societatem et amiciciam evangelicam non dissolvet, quia per 30 idem Christus per possibile reconversans nobiscum, observans scolam suam ex integro sicut olim, non haberet papam vel dotatos episcopos socios vel amicos sed dominos, quibus solveret tributum sicut olim fecit cesari. Non enim con- 35

2. *vasis*; ita cod.

sonat scole sapientis habere familiam tam discordem a capite quod monstruose et contra policiam humanam servicium ab eis exigeret, et in propria familia doctrine capitis repugnaret,
 5 quod si veniens in mundum illum non invenerit episcopos in conversacione sibi consentaneos et amicos, quomodo laudaret eos ut fideles vicarios, nec ut fideles negociatores in die iudicii beatitudine premiandos; a multis creditur quod nullos
 10 vel paucos inveniet, in quibus scintilla sue conversacionis sit propter antichristianam declinationem ad seculum exemplata.

If Christ were to revisit the earth, he would find few faithful servants.

Si autem queritur quid nos sacerdotes debemus facere, dicitur indubie quod debemus in conversacione sequi ipsum quantum sufficimus. Sic
 15 we priests ought to devote ourselves entirely to priestly duties.
 quod primo abraderemus quantum sufficimus omnem occupationem mentis aut corporis, que fuerit impertinens aut contraria officio sacerdotis.
 186^a Secundo vero poneremus omnem | sacerdotalem
 20 potestatem quantum sufficeremus efficaciter in effectum, et omnium istorum exemplar et specula
 debet esse dominus Jhesus Christus.

The pope should not judge in secular business.

Ex istis sequerentur tres conclusiones gracie ecclesie, primo quod papa non intromitteret se
 25 iudicando de negocio seculari, quia est alienum a sacerdotali officio iuxta illud II Thim. II, 4:
Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus.
 Secundo quod renueret omnem dotacionem cesaream, cum ex facto Christi et Petri patet quod
 30 foret impertinens papali officio, et per consequens omnes alii episcopi ut sit conformitas ad caput, et revera necessario foret conformitas paparum sequencium in ista pauperie ad Christum, sicut

He should give up all cesarean endowments.

13. B in marg.: *Sacerdotes quid debent facere.* 23. *gracie;*
 Codd.: *gloriose;* A in marg.: *prima conclusio.* 26. B: *Il before Tim.*
 deest. 28 B in marg.: *Secundo.*

Petrus et alii sub quibus crevit ecclesia se Domino conformarunt. Tercio quod papa et omnes alii episcopi debent evangelizacione, oracione et sancte vite exemplacione assidue pascere oves Christi; patet ex officio ter limitato Petro Johannis ⁵ ultimo. Unde Augustinus Epistola CXLI ad Paulinum notat, quomodo in textu Apostoli Ephes. IV, 11 officium pastoris et doctoris iunguntur: *Pastores, inquit, et doctores quos maxime discernerere voluisti eosdem puto esse et non alios pastores* ¹⁰ *et alios doctores intelligamus; et ideo cum predixisset pastores, subiunxit doctores, ut pastores intelligerent ad officium suum pertinere doctrinam. Ideo vero non ait: quosdam vero pastores et quosdam doctores, ut superiori locucionis genere, sed quosdam pastores et doctores, tamquam unum aliquid duobus nominibus amplexus est, quosdam, inquit, pastores et doctores.* Et sic spoliatis superfluis, | pateret quis episcopus remaneret habilis ex ^{186^b} thesauro Domini et quis remaneret vacuus pre- ²⁰ sciso organo et officio laycali; et forte reperi- rentur plures pastores cesarei quam fideles vicarii domini Jhesu Christi. Et utinam talis discernendi monstracio foret facta.

CAPITULUM SEXTUM.

25

No apostle had
all Christ's
human powers,
nor has every
pope all the

Septima facta sentencia premittenda est hec:
Sicut nullus apostolorum habuit tantam potestatem
quantam habuit Christus humanitus, sic nec omnes

2. B in marg.: 3. 6. AB in marg.: *Pastores debent esse doctores plebem exemplo et verbo docentes.* 11. *intelligamus deest* in codd. Addidi.
14. ait; B: agit. 25. A in marg.: C. VI. 26. B: *facta deest.*

6. St. Augustini E. ad Paulinum, Ep. CXLIX. Opp. tom. II,
pag. 508.

pape habent tantam potestatem quantum habuit beatus Petrus vel alias Christi apostolus. Prima pars patet ex primogenitura Christi, que non potest communicari alicui eius vicario, cum tunc foret Deus et homo; cum igitur Christus habuit illam potestatem primogeniture humanitus, sequitur probandum.

powers of an apostle.

Item, Christus habuit potestatem ponendi animam suam et iterum sumendi eam, ut patet Joh. X, et sic non potuit aliquis eius vicarius, ut declarat Augustinus Omelia XLVII, ergo conclusio. Si enim Petrus haberet potestatem iterum sumendi animam suam prius positam, oporteret Petrum esse naturam terciam a corpore et anima cui inesset potestas resumendi animam sic positam, quod soli Deo potest competere, quia oportet dare subiectum cui competenteret sic assumere, corpus vero exanime, non habet huiusmodi potestatem nec anima potest se ipsam assumere.

Christ could lay down his life and take it again, which only God can do.

Item, Christus habet per se potestatem ad redimendum genus humanum et ad principiandum gratiam cuilibet alteri de suo genere, sed sic non habet aliquis eius vicarius, ergo conclusio. Antecedens patet per illud Johan. I, 14: *Vidimus gloriam eius quasi unigeniti a patre | plenum gracie et veritatis; de cuius plenitudine nos omnes accipimus, graciam pro Gracia.* Sic igitur nullus alius potest mutari in Deum et hominem, ut sit per se fons gracie, a quo oportet omnem graciem datam ecclesie derivari, quia sic nec potest alius homo vel angelus Jhesu nostro in potentia, in plenitudine gracie vel preeminencia coequari.

Christ had power to redeem the human race.

1. B in marg.: *Potestatem Christus habuit humanitus quantum nullus habuit apostolus.* 14. *terciam;* sic in codd.: *separatam.* 27. Codd.: *accipimus.*

11. Opp. tom. III, 610.

This power
was due to the
two natures
in Christ.

Nec hoc verti debet fideli in dubium, qui credit,
quod nullus alius potest idemptificari personaliter
Jhesu nostro, et quod natura divina ac humana
idemptificantur in persona filii, licet ille nature
infinite distinguantur, quodammodo necesse est
divinitatem Christi in humanitatem eius ex vi
unionis supereminenter incomunicabiliter aliis
personis influere.

Some argue
that God can
give to a man
the grace
and power
given to
Christ's
humanity.

Nec sunt obiectus, quos ignari obiciunt digni
memoria. Arguunt enim quidam: cum gracia et¹⁰
potestas date Christo humanitus sint tantum
finite, derogaretur infinite divine potencie nisi
posset eandem vel tantam ponere in quocumque.
Et confirmacio est quod Christus sicut est eiusdem
speciei nobiscum sic et quelibet gracia vel¹⁵
potestas quam habet humanitus. Stat igitur Deum
ex omnipotencia sua augere potestatem vel
graciam in Petro, quounque parificata fuerit
qualitati in Christo. Tercio confirmatur per hoc
quod omnem qualitatem potest per se ponere²⁰
et per consequens in quocumque subiecto voluerit
et cum anima Petri sit tante capacitatis, ut anima
Christi, Deus potest facere qualitates tales positas
in aliis spiritibus informare. Sed et istud arguunt
ex hoc quod verbum Dei potest quamcumque |²⁵
naturam humanam seorsum vel simul assumere;¹⁸⁶
quo facto inessent sibi tanta gracia et potestas
sicut Christus habet humanitus, igitur non posita
illa unione Deus potest faciliter facere qualitates
huiusmodi informare hominem non assumptum.³⁰
Sed benedictus dominus qui nos liberavit de
istis arguciis. Dictum est autem in materia de

2. B: *et personaliter.* 9. A in marg.: 1. 12. Codd.: *infiniti.*
14. A in marg.: 2. 19. A in marg.: 3.

32. Cf. De Benedicta Incarnatione cap. XI, pag. 189 (?)

incarnatione, quod Christus non potuit aliam humanitatem assumere, verumtamen potuit facilime si voluisset, dictum est eciam quod ipse tam secundum corpus quam animam est eiusdem speciei cum quolibet alio fratre suo. Et dictum est tertio quod ex vi unionis ipostatice gratia, potestas et pulchritudo vel speciositas in Christo est alterius speciei quam aliqua qualitas consimilis nominis in alio homine potest esse. Et ideo incarnacio Christi perfecit totam universitatem creatam tam secundum individua quam universalia, cum multa talia aliter non fuissent. Sicut igitur individuum unius speciei licet infinitum creverit, non potest in toto parificari individuo alterius speciei, sic est de gratia Christi, de potestate, speciositate sue humanitatis. Qualitates autem multe, sicut patet de corporali pulchritudine, principiantur a relacione, ideo idem esset querere istas qualitates in alio homine et querere alium hominem qui simul sit Deus et homo. Ideo errant, qui nude arguunt idemperitatem specificam qualitatum ex idemperitate specifica subiectorum. Oportet enim principia rerum tendere ad maiorem unitatem quam sit in suis effectibus, cum summa unitas sit in primo principio et summa diversitas in sua universitate creata. Nec est michi sermo de qualitate que potest per se esse, quia certum est quod est dare unam naturam qualitatis, que non potest esse nisi informet substantiam, cum non sit nisi substantiam accidentaliter esse qualis. Et qui sompniant aliam ex vanitate subtilitatis circa sacramentum eukaristie, ultra hoc quod sciunt fundare in scriptura sacra, in antiquis sanctis doctoribus vel rationis efficiacia, debilitant scolam Christi. Paratus sum tamen eis annuere si illud probaverint et non ante. Et credo quod scola possit aliunde occu-

In treating of the Incarnation we have said that Christ was of the same species with his brothers but by the hypostatic union his power and beauty were other than man's.

A quality cannot exist without a subject and those who fancy it may do so in the Host injure the Church.

pari circa fidem scripture ut olim usque ad tubam novissimam, antequam rima ad fundandum illud in scriptura sacra in qua est omnis veritas sit reperta; et tamen, si foret utile, autor scripture non omississet illud inserere nec quatuor sancti doctores illud detegere neglexissent; unde oportet ecclesiam cavere ab huiusmodi novitate. Et colligi potest solucio ad tres predictas argacias, quomodo vel peccant in materia vel in forma. Et patet prima pars predicte sentencie. 10

The popes have
not all the
powers of the
apostles.

Our prelates
cannot work
miracles, which
are not needed
now.

Et secunda pars patet ex potestate faciendi miracula et ex potestate auctorizandi scripturam sacram et ex potestate edificandi ecclesiam.

Quantum ad miracula, patet quod cessant hodie in nostris episcopis, cum satis est post fidem in ¹⁵ evangelio divulgatam ipsam impressam sanctis exhortacionibus confirmare. Cum igitur Deus non dat quicquam superflue, sequitur quod Deus non dat in nostris prepositis, ut olim dedit discipulis, ^{187^b} potestatem faciendi miracula, et per consequens ²⁰ nunc non habent; hec autem fuit racio, quare Apostolus non miraculose sed per viam naturalis medicine sanavit Thimoteum, bonum regimen iniungendo. *Utere, inquit, modico vino propter stomachum tunum et frequentes tuas infirmitates* ²⁵ prima Thim. V. Sed communicando cum infidelibus convertendis per miracula exercuit illam potestatem, ut patet Actuum ultimo copiose.

Item, si nostri episcopi habent tantam potestatem faciendi miracula eciam primitiva ut olim, ³⁰ cum sepe foret necessarium uti huiusmodi potestate, culpandi sunt ex ocio potestatis et discredendi tamquam factores pompatici, cum nesciunt

11. AB in marg.: *Secunda pars.* 24. A: *utere inquam;* B in marg.: *inquit.*

24. I. Tim. V, 23.

ratione vel facto ostendere huiusmodi potestatem. Apostoli enim sicut habuerunt potestatem vexatos a sathan liberandi, sic etiam habuerunt potestatem tradendi Sathan peccatores inficienes 5 ecclesiam. Nam Mar. ultimo dicit Christus: *Signa autem eos qui crediderint, hec sequentur: In nomine meo demonia eiicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent, et si mortiferum quid biberint non eis nocebit.* Et patet in cronicis quod apostoli 10 habuerunt huiusmodi potestates, ut patet de Paulo Act. ultimo; et quod apostoli habuerunt potestatem tradendi perversos sathan, patet Act. V de Anania et Saphira, et prima Cor. V de fornicario, qui cognovit uxorem patris et 187° prima Thim. primo de Ymeneo | et Alejandro, quos Apostolus tradidit sathan propter blasphemiam.

The apostles
had power to
cast out devils
and to deliver
offenders to
Satan.

Item, secundum Apostolum prima Cor. XII, 4 *divisiones graciarum sunt*, quas Dominus dividit 20 singulis prout vult; et ille gracie vel sunt potestates vel ad potestates consequentes, igitur sicut non omnes parificantur in graciis, sic nec in potestate. Nec valet dicere quod nostri prelati in potestate precipua sunt pares apostolis, quia 25 summa potestas concessa christiano stat in hoc, quod sit Dei filius adoptivus, cum aliis inde sequentibus, ut puta quod constituatur super omnia bona Dei. Sed ex dubio cuiquam prelato nostro simplex ydiota sibi subiectus in hoc 30 ipsum exuperat, igitur non in hoc debet pompare de preeminencia potestatis, ymo si parificantur apostolis in potestate ministrandi sacramenta et aliunde apostoli ipsum excesserant, videtur quod

All are not
alike in grace
or power.

1. B: *modi* deest. 6. Codd.: *sequuntur*. 7. Codd.: *loquuntur*.

5. Marc. XVI, 17—18.

Even in the
ministrations
of sacraments
the Apostles
had greater
power.

tota aggregata potestas in apostolis fuit maior,
ymo cum apostoli mediate eadem potestate
suffecerunt instituere sacramenta et tam miracu-
lose ac tam efficaciter ministrare eadem sacra-
menta, videtur quod apostoli habuerunt ampliorem ⁵
et efficaciorem potestatem ad dispensandum
ecclesie sacramenta. Nec ostendunt in signis
efficacibus, quod habeant vel absconditam potes-
tatem; cum igitur posset esse error in institu-
cione et error in potestatis abusione, ratione ¹⁰
cuius Deus non conferat sed auferat huiusmodi
potestatem, videtur signum luciferinum gloriari
sine efficacia operis de huiusmodi potestate.
Opus inquam ^{187^a} | meritorium de celo ecclesie in-
stanter tractum in preteritum gigneret conso- ¹⁵
lacionem et gaudium potentatus et daret fidem
subditis quod Deus sibi communicat potestatem.
Status autem et potestas magna viancium incu-
teret eis ex altitudine casus formidinem. Et patet
ex secundo capitulo per multa media quomodo ²⁰
in qualibet potestatum novem patres in primi-
tiva ecclesia excesserunt. Aliter enim prelati
nostrи nimis illuderent subtrahendo usum huius-
modi potestatum.

It our prelates
have these
great powers
they should
use them.

Our priests
cannot rule
books to be
canonical,

Quantum ad auctorizacionem scripture sacre ²⁵
patet ex modo loquendi beati Augustini IV De
Doctrina Christiana VI cap., quod *apostoli et evan-*
geliste qui scripserunt libros canonicos erant eorum
autores, licet solus Deus fuerit autor summus.
Aliter enim nulla creatura haberet auctoritatem ³⁰
ad aliquid faciendum. Quod autem sacerdotes
nostrи temporis non habent tantam auctoritatem
vel potestatem canonizandi libros sicut sunt libri
de biblia, videtur ex universalis sermone dicto

de veritate et auctoritate scripture. Et patet ex hoc,
 quod idem esset parificare eorum dicta auctori-
 tati scripture, et asserere quod Spiritus Sanctus
 et Jhesus noster hec in ipsis loquitur. Sed vite
 eorum elongacio, sentencie contrariacio et propria
 confessio contradicunt; vivunt enim voluptuose
 et sermo eorum sapit avariciam. Sed Sapiencie
 I, 5 dicitur, quod *Spiritus Sanctus discipline effu-*
git fictum, ideo perit illis evidencia auctoritatis,
 quod Spiritus Sanctus dicit in illis suas sentencias
 188^a et cum in Christo non fuerunt *Est et Non*, | ut
 patet II Cor. I, 17, 18; ipsi autem sepe con-
 trariantur evangelio ac eciam sibi ipsis, ideo
 perit illis quantum ad illa in quibus extraneant,
 Christi auctoritas; sepe enim contradicit posterior
 precedenti. Et quantum ad conformacionem pro-
 priam, sunt multa dicta sanctorum paparum
 eminenciam scripture concorditer confitencium,
 sicut faciunt sancti doctores, in quibus fundant
 suam sentenciam, ymo in V Decretalium de sen-
 tencia excommunicacionis cap *A nobis confitetur*
 papa de sua ecclesia, quod *sepe fallit et fallitur*,
 eciam de excommunicacione et absolucione in
 quibus magis attenderet. Ideo non possent pa-
 tencius accusare se ipsos de supina blasfemia
 quam parificare dicta sua extranea evangelio,
 specialiter cum deficiunt in potestate minori, ut
 puta interpretacione sermonum facta in loquendo
 omnia linguarum genera, ut fecerunt apostoli et
 sui conversi, ymo in exercendo gracias sani-
 tatum. Et ista sunt modicum in comparacione ad

nor have their writings any claim to such authority as belongs to Scripture.

21. AB in marg.: *Auctoritas sacre scripture excellit omnes alias scripturas.*

1. De Veritate Sacre Scripture = Book VIth of Wyclifs Summa Theologiae ed. Buddensieg (Lipsiae et Londoniis) 1904. 21. V, 39, 28.

superiora carismata. Ostendant igitur istas potestates, conversiones infidelium vel sanaciones infirmorum per suas epistolas, ut factum est cum scripturis apostolorum, et est evidencia quod Christus in eis loquitur, ymo ut dictum est⁵ superius, generaliter potestas subtrahitur pro mortali. Sed multi eorum ex ingratitudine incident in mortale, ideo necesse est quod potestas si quam in principio habuerunt ex ingratitudine sit subtracta.

10

If they had such power theological study and canon law would be useless.

Item, si sint paris auctoritatis cum nostris auctoribus, cum continue multiplicant leges suas^{188b} addiscere sicut legem fidei scripturarum, quod est contra leges multas ecclesie, que preferunt theologiam et privilegiant eius discipulos, similiter tunc destruerentur iura canonica, quia tota illa facultas foret pura theologia, quia sermo quem Deus in eis loquitur eque evidenter sicut locutus est olim in scribis fidei scripturarum.

Similiter, tunc difficultaretur christiana religio²⁰ ultra patres veteris testamenti vel infideles de secta Machometi, qui de paucioribus legibus sunt contenti, multo magis in secta Christi, qui Mat. XI, 30 promisit *onus suum esse leve*, et ille qui Mat. V, 17 dicit, quod *non venit solvere legem sed implere*, facit verbum abbreviatum Mat. XXII, 40 dicens, quod *in dilectione Dei et proximi lex pendet et prophete*.

It would imply that God gave an imperfect law to the apostles.

Similiter, Deus foret insufficiens et improvidus, si incomplete dedisset legem suam per eius³⁰ cariores apostolos, relinquens ingracionibus eius presbiteris ex declinacione ab eius vita et verbis legis tam necessarie complementum. Sic enim fuissent patres primitive ecclesie frustrati a fructu

12, 13. multiplicant . . . addiscere; ita codd. 14. Codd.: *prefuerunt*.
15. B: *privilegiant* 24. Codd.: *levem*. 29 AB in marg: *Lex Christi sufficientissima est*.

finali legis dominice, cum nescierunt decretales epistolas.

Similiter, non plus tenemur credere illis epistolis quam tenemur credere quod auctor eorum sit caput ecclesie militantis, sed hoc non tenemur credere absque formidine, non solum quia nescimus si moritur, verum quia nescimus si prescitus fuerit vel membrum sancte matris ecclesie. | Sic enim electis duobus papis de primatu contentibus christianismus foret perplexus et non sufficeret in Christum credere; non enim teneor plus credere dicto hominis quam teneor de illo credere sanctitatem vel quod Deus in ipso loquitur, sed non teneor pariter credere sanctitatem vite in nostris prepositis, sicut in sanctis apostolis, igitur non tantum teneor credere suis scriptis; tunc enim tenerer credere quod sunt confirmati gracia predestinacionis.

We are not bound to believe that the pope is head of the Church.
What if rival popes are elected?

Similiter, ista sentencia inficeret totam scripturam sacram, cum Apostolus Gal. I, 8 audacter asserit, quod si illis *vel angelus de celo evangeliaret preterquam quod evangelizatum est, anathema sit*. Modo autem multe gentes transferuntur cum Gal. doctrina Apostoli per epistolas decretales. Cum igitur per falsigraphum oportet tantum illis credere sicut apostolo, relinquitur quod oportet apostolo in isto discredere, cum licet eis ut referunt contra apostolum dispensare, eo quod ipsi auctorizant scripta apostoli.

Item, Apoc. ultimo propter auctoritatem libri propheta sic loquitur: *Si quis apposuerit ad hec, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro*

11. AB in marg.: *Credere epistolis decretalibus.* 14. A in marg.: *Nota de Caifa.* 20. AB in marg.: *Auferre Addere scripture sacre non licet.*
21. Codd.: *illi.* 22 B: *quod deest.*

30. Apoc. XXII, 18, 19.

isto, et si quis diminuerit de verbis libri prophecie huīus, auferet Deus partem eius de libro vite et de civitate sancta. In veteri vero testamento est aliud duplex testimonium: primo Deutero. IV, 2 per sanctum Moysen Deus precipit Israeli: *Non addetis ad verbum quod vobis loquor neque auferetis ex eo.* Et Proverb. XXX dixit vir cum quo Deus est ne addas | quicquam verbis illius et ar- 188
guaris et inveniaris mendax. Cum igitur nostri non doceant quod *hec dicit Dominus*, illud vi- 10
deretur nimis magna presumcio parificare dicta illa legi scripture. In cuius confirmationem unus papa revocat, suspendit vel abrogat epistolas et bullas alterius, sed facta sua falsificat. Ideo vel oportet falsificare totam fidem scripture vel omnes 15
satrapas sequentes in auctoritate postponere. Hoc tamen papa habet pre aliis, quod sibi ut pape plus credi debet propter vite sanctitatem, cum debet ut sic conformius sequi Christum, quod si manifeste declinat ab hac semita, nullus 20
est simulacior, mendacior et quidquid tunc locutus fuerit de mendacio plus suspectus. Ideo absit michi plus credere cuicunque Romano pontifici, quam quatuor sanctis doctoribus vel eis similibus, primo quia facta et scripta multorum 25
paparum plus discordant a lege Dei; secundo quia non debemus credere verbis hominis nisi de quanto debemus credere quod prima veritas in ipso loquitur. Fides inquam est, si quid sit veritas, verbum Domini ipsam loquitur, libencius 30
autem loquitur sapiencia in iusto sibi benivolo, quam in mendace sibi contrario. Tercio quia criminosus mentitur quicquid dixerit, non auctori-

One pope
revokes the
decrees of
another.

I would rather
rely on the four
great doctors.

5. B: *precepit.* 17. AB in marg.: *Credere pape.*

7. Prov. XXX, 1, 6.

tate vel racione sui, sed racione sermonis primi dicentis, credenda est veritas quam ipse balbuciet menciendo. Revera qui convictus est mendax in opere vel sermone, antequam purificetur quicquid dixerit est suspectum.

Item, si quilibet papa haberet tantam potestatem edificandi ecclesiam et quicquid aliud faciendi cum sanctis apostolis et cum non exce-

^{189*} deret Mattheum, Johannem et ceteros citra Petrum,

If the pope's claims are allowed, the decretals would be of more authority than the gospels.

videtur quod, sicut omnes alii apostoli, ut fingitur, erant minoris auctoritatis quam Petrus, sic et quilibet papa ipsum succedens. Si igitur papa habet auctoritatem canonizandi epistolas Pauli, quod ipse non habuit, quia tunc foret per se autenticus, videtur quod quilibet papa sequens omnem apostolum citra Petrum auctoritate excesserat, et sic decretales essent maioris autoritatis quam quatuor evangelia et paris auctoritatis cum Petri epistolis.

Sed deliramenta sunt ista, cum tota scriptura capit parilitatem auctoritatis a Spiritu Sancto, quem credimus eius autorem. Nec credo beatum Petrum fuisse maioris auctoritatis quam ceteros, quia ore, digito et auctoritate Domini locuti sunt et fecerant facta sua. Ideo auctoritas Dei non cepit magis vel minus in ipsis. Nec aliquis apostolus in quantum illa privata persona sed in quantum homo divinus, ut loquitur Augustinus IV De Doctrina christiana cap. VI; vel in quantum Christus participative, ut loquuntur multi sancti, ut sic (inquam) sunt omnes paris auctoritatis, unus ad unum et aliud ad aliud, secundum quod Deus eis diviserat dona sua, et quicquid aliquis apostolus ut talis dixerit est paris auctoritatis cum

All the Scripture is of equal authority, as were all the apostles.

10. AB in marg.: *Auctoritatis paris sunt scripture apostolorum.*
26. B: *in episcopis.* 31. B: *in quantum.*

quolibet. Et hinc Petrus ut solidum membrum sancte matris ecclesie gaudebat de Pauli iusta correpcione; non enim spectat ad membra corporis usurpare vel remurmurare contra aliena officia. Et sic videtur michi quod quilibet sacerdos debet esse sub non gradu potestatis et auctoritatis secularis, et pure in nomine Domini precipere sic vel sic facere; quod si sit antichristus, membrum dyaboli vel aliter Scarioth, non habet aliquam huiusmodi potestatem. Unde ut sepe repecii, pure de tanto debet christianus implere quod precipit.

So should it be
with priests
now, who
should
speak in the
name of the
Lord.

Objection:
1. This would
confuse all
law and order
in the Church.

Sed contra illud | arguitur per hoc quod iuxta ^{189^b} dicta nullus apostolus vel predestinatus citra Christum est maioris auctoritatis quam quilibet, ¹⁵ quod confunderet gradus ecclesie et iura papalia, cum sicut Petrus et ceteri apostoli fuerunt parisi auctoritatis, sic debet esse papa et quilibet sanctus episcopus, ymo quilibet predestinatus. Ubi igitur foret papalis sentencia de maioritate ²⁰ et obedientia?

2. There must
be degrees
of authority,
even if it rests
on holiness.

Similiter, iuxta dicta de sanctitate debet capi auctoritas, sed unus est reliquo sanccior, igitur maioris auctoritatis quam evangelium. Nec valet referre omnem auctoritatem pure ad Deum, quia ²⁵ sunt gradus auctoritatum, cum unus constitutus est sub alterius potestate, aliter enim periret regula obedientie humanae et maioritas auctoritatis ecclesie.

3. In receiving
orders a man
receives
authority and
rule.

Similiter, suscipiendo potestatem ordinis, quis ³⁰ suscipit a Deo potestatem et auctoritatem regiminis, quia potestatem pascendi ecclesiam, quod est optimum regimen et iurisdiccionem summa, quam Christus umquam instituit, cum plus sit differencie

13. B in marg.: *Objectus de auctoritatis maioritate*; A in marg.: 1.
20. Codd.: *papali*. 22. A in marg.: 2. 30. A in marg.: 3.

ius Dei quam ius cesaris. Nec dependet potestas regiminis a loco vel populo, quia distinguitur ab actu potestatis, data indistincte a Deo ante locum vel populum, ideo cum non variatur correspondenter ad tale obiectum, manifestum est quod quiescit ante tale iurisdictionis obiectum. Sic enim habuerunt apostoli quiescentes in Jerusalem datam a Spiritu Sancto potestatem regiminis, et tamen nondum fuit ad eorum noticiam distinctus 10 populus limitatus.

Ad primum videtur michi, ut sepe tetigi, quod omnis clericus debet pure inniti auctoritati divine, dimitendo auctoritatem gentilem adinventam a regibus gencium, qui infideliter blasphemaverant 15 quod sunt Deus, ut patet de Nabugodonosor Danielis IV; et hinc sumpserunt sibi nomen auctoritatis et capitalis dominii, Christus autem 189^c docet suos apostolos gentilitatem istam aufugere, ut patet Luce XXII et Matth. XX. Unde quia 20 aliquid licencie remansit in ista gentilitate, ideo remansit cum civitate verbum auctoritatis, per quod ego intelligo superioritatem potestatis civilis. Sed postquam dotata est ecclesia, introducta sunt irreligiose nomen iurisdictionis et 25 auctoritatis cum similibus, que civitatem sapiunt. Et sic conceditur quod unus episcopus est reliquo maioris potestatis quam quidam vocant auctoritatem. Referendo autem auctoritatem ad Deum et negando auctoritatem sed promulgacionem 30 inesse formaliter creature neganda foret in apostolis auctoritatis maioritas. Secundo vero intelligendo auctoritatem in quantum dicit Dei preconem habere potestatem ad promulgandum eius sentenciam, sic omnes apostoli vel evangeliste

I reply:
1. The clergy
should rely
only on divine
authority,
having nothing
to do with
civil power.

All authority
belongs to
God; man's
part in it is
only
promulgation.

11. B in marg.: *Solutio.* 23. AB in marg.: *Auctoritas potestatis vel iurisdictionis.* 28. B in marg.: *Nota.* 31. B: *auctoritas.*

sunt paris auctoritatis, cum ipsa non potest maius aut minus suspicere. Ad quem sensum scriptura sacra est paris auctoritatis utrobique. Sed tertio michi infundabiliter loquuntur quidam de auctoritate, ut dicit maioritatem sanctitatis vel carismatum

We do not know what grace or power God has given to any man, and we try to make up for our ignorance by ordaining degrees in the clergy.

multitudinis, et quia illud est nobis incognitum, transferunt auctoritatem gentiliter ad ordinacionem humanam, ut quotlibet gradus ponunt in papa, archiepiscopo, rectore et simplici sacerdote, cum quotlibet intercisionibus, que quia auctoritate ¹⁰ divina bene possunt fieri secundum divisiones graduum, discretionis et potestatis quam ipse distribuit, ideo sollempnizantur instituciones humane, quamvis ordinacioni divine contrarie, et observantur amplius quam lex Dei. Sed loquatur ¹⁵ sic de auctoritate, qui in scriptura sacra sciverit hoc fundare. Leges autem papales de maioritate et obediencia possunt intelligi, | quando insti- ^{180^a} tucio humana de prepositoris hominum correspondeat divino iudicio, sic videtur quod pro- ²⁰ porcionaliter ut quis ponitur in maiori pre- eminencia quoad homines, sic ponatur realiter in maiori preeminencia virtutum et gracie quoad Deum; quod quia nunquam vel raro contingit, nec superest (ut credo) ad illud fundandum scrip- ²⁵ ture auctoritas, ideo taceo quoad leges et facta, dicens quod illud bene potest fieri de Dei potencia absoluta, sciens quod sic non fuit inter Christi sacerdotes in ecclesia primitiva. Et patet in parte quomodo dicendum est ad primum ob- ³⁰ iectum.

2. Holiness is a sign but not a measure of authority.

Ad secundum patet ex dictis, quomodo ex sanctitate ut signo remoto debet capi duplex auctoritas, et non ut de equata mensura, quia tunc diminueretur vel extingueretur ut sanctitas

³⁵ 3. *tercio*; adde: *videtur*. 19, 20. Codd.: *correspondent*. 20. Codd.: *sic videt*. 30. A in marg.: 1. 31. A in marg.: 2.

promulgantis, quod est falsum, cum infideles ut Balaam, Cayfas et ceteri dampnabiles propheta-
tarunt. Sanctitas tamen est signum auctoritatis divine et firmitatis inaumentabilis auctoritatis
humane, et sic gradus prepositure et auctoritatis civilis nuncupate surrepserunt cum dotacione et temporalium cupiditate non solum in seculares clericos sed in fratres, cum ipsi constituunt tribunos, centuriones, decanos et alios sicut Judei,
qui servarunt ceremonias veteris testamenti, ut notatum est Exod. XVIII. Sed servata vera humilitate octuplici, de qua superius, omnia ista superfluerent sicut superfluisserent in sanctis apostolis, et sic defectus instruccionis virtutis est causa, quare ista sunt modo utilia.

Ad tertium patet quod potestas ordinis est potestas regiminis, quam quilibet habet in quantum presbiter; quam solum cognoscunt qui noverunt universalia, et illa distinguitur a potestate ordinis sive regiminis excedente gradum remississimum|
potestatis. Et sic idem episcopus habet multas potestates ordinis sive regiminis, ut patet superius.

Nec prelatus dat curato novam potestatem regiminis nisi sit fidelis preco Dei prius dantis; ymo videtur michi quod sacerdos prius fuit debitor eidem populo, cui per episcopum suum preponitur, cum apostolus Rom. I, 14 confitetur *se esse Grecis, Latinis et barbaris debitorem*, verum tamen ex novo voto et munere recepto est amplius obligatus. Ritus autem gentilis ecclesie in hac parte videtur dare licenciam ad congregandum commodum temporale et inhabili quoad Deum, et talis iurisdictio non frenata per scripturam maxime induceret sectam Antichristi. Si igitur nostri habent potestates episcopales pares

Balaam and others prophesied though wicked.

3. The power of orders is also a power to rule,

but a curate does not receive it by a bishop's appointment unless he is a faithful herald of God, from whom the gift comes.

15. A in marg.: 3.

cum apostolis, ostendunt se dampnabiles, quod
ociando tantum illis potestatibus abutuntur. Si
autem potestates terrenas habuerint supra apo-
stolos, hoc false et antichristiane habent a principe
mundi huius. 5

A pontiff who
claims to
be Christ's
Vicar while
leaving his way
is the worst of
Antichrists.

Octava sentencia est: Romano pontifice vel
quocumque alio fingente se gerere primatum
vicarie potestatis Christi in terris, ab eius semita
declinante secundum sensum scripture nullus
pleni vel periculosius gerit de facto nomen et ¹⁰
opera Antichristi. Pro declaracione istius sentencie
notandum est primo secundum modum loquendi
scripture: *Quod quicumque est Christo vel legi*
sue contrarius, dicitur Antichristus, et concordat
literalis composicio, cum Antichristus dicitur ab ¹⁵
anti, quod est contra, et Christus quasi contra
Christum. Et isto modo loquitur Evangelista in
prima epistola sua canonica II cap. 18: *Et sicut*
audistis, inquit, quia Antichristus venit, nunc Anti-
christi multi facti sunt. Et illos vocat Christus | ²⁰
Matth. XXIV cap. *Pseudochristos a pseudo* quod ^{190^b}
latine dicitur falsus vel decipiens, et sic quilibet
dyabolus vel membrum eius est realiter anti-
christus. Unde videtur michi illos esse culpandos
qui preter auctoritatem scripture sompniant quod ²⁵
de tribu Dan in illo loco cum equis et curru
igneis et ceteris ficticiis dominabitur Antichristus.
Doctores autem qui sic loquuntur vel ad modum
loquendi propheticum loquuntur mistice vel
videntur ad modum concionatoris fingere. Certum ³⁰
est itaque quod persona prescitorum aggregata,
est unus Antichristus, sicut quotlibet membrum
eius, et illius erit unus capitalis in malicia plus

The whole
body of the
reprobate are
Antichrist;
so is each of
its members.

6. AB in marg.: *Antichristus quis est secundum scripturam.* 16. B
in marg.: *Anti valet contra.* 24. A in marg.: *De Antichristo.* 27. AB
in marg.: *De Antichristo.*

accensus; ymo videtur predestinatum, dum crimen fuerit Christo contrarius, dici posse realiter Antichristum, modo quo ille qui *dixit et facta sunt* Mat. XVI propter adversacionem nominat Petrum ⁵ salhanam. Est igitur christiano necessarium cognoscere Antichristum.

Secundo notandum, quod de clero necesse est Antichristum trahere suam originem; cum enim non omnes sacerdotes confirmati sunt, necesse est quod aliqui propter status excellenciam cadant profundius. Sic magnus Antichristus fuit Lucifer cum suis complicibus, sic magnus Antichristus fuit Scarioth cum avaris suis sequentibus, et ita de generacione nequam, que processit ¹⁵ Cayn usque ad novissimum reprobandum, unde beatus Evangelista II epistola canonica concedit, quod multi seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Jhesum Christum venisse in carne; hic est seductor et antichristus, unde ²⁰ prima epistola IV, cap. 1: *Multi pseudoprophe*te *exierunt in mundum;* et sequitur eorum descripcio: | ^{190^e} *Omnis spiritus qui solverit Jhesum ex Deo non est,* et hic est Antichristus de quo audistis quoniam *venit,* et declarat quod ille Antichristus sit mundo ²⁵ deditus et de clero prodiit. Cui conformiter loquitur Christus Matth. XXIV, 5: *Multi, inquit, venient in nomine meo, dicentes quia ego sum Christus, et multos seducent,* et illos nominat posterius *Pseudochristos.* Ex quibus videtur quod ³⁰ surgent de clero.

Antichrist
must originate
from the
clergy.

Et concordat racio cum antichristus peccato ^{The special sin} of Antichrist ^{of} is hypocrisy.

gravissimo et magis subdolo erit Christo contrarius. Sed illud peccatum oportet esse tradi-

1. A in marg.: *Nota contradicit sibi de ecclesia. 7. A in marg.:*
Antichristus ex clero.

7. Cf. Wyclif, De Antichristo == Op. Ev. III, 6.

toriam ypocrisim, quia illam scit dyabolus magis efficere, et simplices propter velamentum eam minus percipere. Et ad istum sensum vadunt verba Apostoli II epistola ad Thym., II Petri epistola, et epistola Jude cum aliis dictis propheticis, quia indubie talis est apcius instrumentum dyaboli ad simplices seducendum. Quando enim dyabolus videt constantem dilectionem Christi in laycis et cum pietate ceca ignoranciam legis Christi, ex alioque latere avariciam Scariothis in clero, non est sibi placencius crimen propter ingratitudinis et duplicitatis gravedinem, quam seducere christianos in propriis instrumentis; sic enim victus est a Christo. Unde sine assercione ymaginor tercio quod sit unus nominetenus papa pseudonomine, cui iste XI condiciones insint ex instinctu patris mendacii. Primo quod ubi est Christus veritas Joh. XIV, Pseudo ubique innititur mendacio, quod notum est esse contrarium veritati, innititur, inquam, mendacio in verbis, in scriptis et vita, dicendo se propinquissime |
1. He says he
is a follower of
Christ, yet goes
and leads
others astray.
16. AB in marg.: *Antichristi condiciones.* 17. AB in marg.: 1.
18 et 20. Codd.: *innitatur.* 23. *tamen;* A: *tantum.* 27. AB in marg.: 2.

190^a
dum tamen sit ab eo in moribus maxime elongatus, aliter enim non palliaret seducendo populum, quomodo veniret in nomine crucifixi, ut 25 Christus prophetavit Matth. XXIV et Joh. XV.

2. He does not
imitate Christ
in his poverty,
Secundo, ubi Christus regularissime tenuit summam pauperiem, iste Pseudo irregulariter summe seculo innititur; aliter enim non esset de mundo, sed ex Deo, qui per pauperiem vicit mundum, ut prophetatum est I Joh. II et Joh.

16. De Condicionibus Antichristi in plurimis operibus Johannis Wyclif tractatur. Conferas e. g. Opus evangelicum III, IV, .106, .135/6. De Christo et suo adversario Antichristo cap. XI. Pol. Works II, 68o. Sed sunt ibi duodecim condiciones.

17. AB in marg.: 1.
23. *tamen;* A: *tantum.* 27. AB in marg.: 2.

XVII, cum enim sibi desunt miracula et vite sanctitas; aliter valde pauci suo disciplinatu*i* iungerentur. Modo autem ex instinctu dyaboli totus mundus est mundo deditus, sic ubi Christus renuit oblacione dyaboli omnia regna mundi, ut dicitur Matth. IV, iste Pseudo dicit maniace quod dominetur capitaliter super tota habitabili et per eius licenciam et pacienciam singuli reges regnant.

10 Tercio, ubi Christus anathemate gravi prohibuit quod non adderetur aliquid impertinens legi sue, ut patet Gal. primo et sepe alibi, iste Pseudo fabricat leges novas, que nusquam reperiuntur in scriptura sacra; in qua secundum Augustinum 15 est omnis veritas, sed sunt legi Christi latenter contrarie. Nec mirum quia sacerdos et propheta paulative declinantes a lege Domini preposituram talis legiferi meruerunt, ut prophetatum est Psalmo IX, 21. Ubi propheta de Antichristo 20 loquens secundum exposicionem sanctorum: *Constitue, inquit, legislatorem super eos.* Et istam legis translacionem oportet sequi extraneum sacerdotem, quia Heb. VII, 12 dicit Apostolus, 191^a quod *translato | sacerdocio necesse est ut legis 25 translacio fiat.* Et iste triplex funiculus, scilicet commentum mendacii, commentum favoris seculi et commentum tradicionis inique sunt basis tocius retis dyaboli.

Quarto, ubi Christus elegit discipulos simplices 30 idiotas, mundo pauperes et introitu ad suam religionem fecit plus pauperes, ut patet Matth. XIX; iste Pseudo eligit sibi plus inclitos, callidos et astutos, et prius mundo abiectos elevat in falsos dominos urbis et orbis. Aliter enim foret 35 discipulus magistro nimis dissimilis et ex con-

but claims rule over the whole world.

3. Against Christ's prohibition he makes new laws not founded in Scripture.

Christ chose poor simple men for his disciples; the pope chooses such as are illustrious or astute.

6. Codd.: *dicat.*

10. AB in marg.: 3.

20. Codd.: *supositum.*

29. AB in marg.: 4.

trarietate foret societas desoluta, quia Ecclesiastici XIII, 3 scribitur: *Quid communicabit cacabus ad ollam? quando enim se colliserint confringetur.*

5. Christ bade his disciples to go out through the world preaching; the false pope dwells in a rich palace and does not preach.

Quinto, ubi Christus precepit suis discipulis ire in mundum universum et predicare indifferenter 5 evangelium docereque omnes gentes servare quecumque eis mandaverat, ut patet Matth. ultimo, iste Pseudo docet et care conductus suos discipulos modo contrario servare oppositum, cum ipse residens in sumptuoso palacio constructo de bonis pauperum, ut alter Cosdroe, nulli predicit et discipulos tales optat, qui in castris conquestis mutescendo resideant nisi forte superbe, blasfeme, eciam scandalose in verba de potestate sua proruperint. Et istarum 15 scolarum promulgata contrarietas confundit seculum.

6. Christ taught his disciples to submit to persecution; the pope teaches his to fight for dominion.

Sexto, ubi docuit Christus suos discipulos possidere et servare vitas suas quietas atque perpetuas in paciendo tribulaciones atque iniurias, 20 ut patet Matth. V et Luce XXI, iste Pseudo docet verbo et opere suos discipulos ex immensitate sue dignitatis | quoscumque eis contrarios debellare, quia aliter paulative periret ab eis dominium; et sic sunt in capitulo impiorum, de 25 quibus Sapiencie II, 1 scribitur: *Dixerunt impii cogitantes apud se non recte: Exiguum et cum tedio est tempus vite nostre, non est refrigerium in fine hominis*, et cetera que sequuntur.

7. Christ forbade his disciples to take the sword;

Septimo, ubi Christus prohibet suis ferire cum 30 gladio sed pati ut ipse, cum potuit hostes suos faciliter superare, ut patet Joh. XVIII, iste Pseudo docet et conductus milites de bonis pau-

3. Codd.: *colliderint*; ib. B: *refringentur*; A: *confringentur*. 4. AB in marg.: 5. 11. B: *Cosdree*. 15. Codd.: *prorumperint*. 18. AB in marg.: 6. 30. A in marg.: 7.

perum ad cumulandum sibi superfluitates ster-
corum et discipulos suos, qui severius exequuntur
illud officium, plus commendat et promovet ad
seculi dignitatem, sic quod Christo conversante
nobiscum non foret suis cum illis societas vel
amicicia nisi inter homines prope pares. Et secun-
dum Apostolum II Cor. VI, 15 *non est commu-*
nicacio Christi ad Belial, ut tangebam superius.

the pope uses
the spoils of
the poor to
hire soldiers.

Octavo, ubi Christus prohibuit cariores eius
discipulos Jacobum et Johannem imprecari ignem
de celo descendere instar Helye, IV Reg. primo
ad vindicandum de Samaritanis negantibus eis
necessaria, cibum et tegumina, ut patet Luce IX, 56,
iste Pseudo deficiente materiali gladio fingit
fulmen anathematis in eos, qui nolunt sue tyran-
nidi obedire, sic quod ubi Christus dicit suos
discipulos esse spirituales nulli obnoxios, cum
ipse non venit animas perdere sed salvare, ut ibi
dicitur, iste Pseudo pro nichilo perdit utramque
vitam multiplicitum animarum.

Christ would
not call down
fire on the
Samaritans;
the pope
curses all who
do not obey
him.

Nono, ubi Christus dicit in suo Apostolo prima
Cor. VI, 7 *quod omnino est delictum in gentibus*,
191° *quod iudicia | secularia sic exercent*, cum ipse
renuit tale iudicium, ut patet Luce XII, iste
Pseudo hortatur viis et modis scolares suos con-
tendere, dicens quod condidit multiplices leges
sacras ecclesie et ordinavit satrapas ad comple-
mentum talis iusticie; ideo sicut excomunicantur
qui impediunt pugiles ecclesie, qui volunt exequi
eius iura, sic excomunicantur iniuriati in paciendo
iniurias, cum ob torporem eorum leges et pos-
sessiones ecclesie sunt extincte. Unde Apostolus
dicens: *Quare non magis iniuriam patimini?* per

9. Christ
refused to be
a judge;
the pope
is always
grasping at
jurisdiction.

5. *sut* in codd.   9. AB in marg.: 8.   21. AB in marg.: 9.
25. AB: *ortatur.*

33. I. Cor. VI, 7.

antiphrasim locutus est yronice, sicut quando dicit quod talia debent per contemptibiles ecclesie iudicari, et sic ubi Christus cum sua familia suspensus fuit a talibus intendens pure saluti anime, iste Pseudo cum sua familia trahit⁵ sibi omnia secularia negocia, gracia congregandi pecunie.

10. Christ
humbly hid his
deity under
cover of his
manhood;
the pope
claims to be
God in
earth,

Decimo, ubi Christus ostendit humiliter suam inferioritatem celans sub testa humanitatis suam divinitatem, ut patet Joh. XIV et alibi sepe in¹⁰ evangelio, iste Pseudo proclamat pompatice et blasfeme quod est Deus mixtus vel Deus in terris, quem nemo debet corripere, cum habens omnes leges in scrinio pectoris, debet ad votum scripturam autorizare, exponere vel quantum¹⁵ libuerit abrogare, et sic propter iniustam pene gravedinem periculosius est in mandatum suum quam in mandatum Christi offendere, cum potest^{191d} declarare quoscumque sibi contradicentes, licet pure asserentes fidem scripture, esse hereticos,²⁰ cum pure ex bullis suis ad votum habilitat et inhabilitat quemcumque voluerit, ymo eo ipso quo pretendit se quovis modo solvere vel ligare, eo ipso sic solvit vel ligat. Et ipse supra Christum habet plenam potestatem civiliter domi-²⁵ nandi, et sic de infinitis blasfemiis, ex quibus infertur prophecia Apostoli II. Tess. II, 3 de Antichristo dicta quem *hominem peccati* nominant, ita ut *in templo Dei sedeat, ostendens se tamquam sit Deus*, ymo ut dicit Apostolus, *extollitur super 30 omne quod dicitur Deus*. Deus enim non potest taliter dominari nec nude per bullas sine interiori illapsu quemquam habilitare, nec potestatem preter Dei licenciam ab imperatore capere.

and fulfils
St. Paul's
prophecy of
the man
of sin.

8. AB in marg.: 10.

28. II. Thess. II, 4.

Undecimo et ultimo patet quod Christus abnuit omnem sentenciam, in qua necesse foret facere alicui iniuriam, ideo Luce XII, 14 dicit cuidam petenti eius iudicium: *Quis me constituit iudicem aut divisorem super vos?* Unde et eius apostoli ab alienati sunt a divisione cuiuscumque prepositure, que lucrum temporale sapiunt, quia didicerant a magistro Matth. X, 8: *Gratis accepistis gratis date.* Iste autem Pseudo cum discipulis suis palliat, quod ad eum solum spectat in solidum, omnes preposituras sapientes pinguedinem tempore tribuere; | nec potest propter plenitudinem potestatis symoniam committere, sed propter plenitudinem dominii oportet quemcumque secundum pinguedinem sui beneficii de thesauro Pseudo afferre; et de plenitudine potestatis facit reservaciones mentales absconditas, et virtute earum plus offerens preponetur, cum potest anteriorare vel posteriorare tempus ad libitum, ymo non obstante quod *Christus sit cum suis apostolis omnibus diebus usque ad consumacionem seculi*, ut dicit Matth. ultimo, iste tamen Pseudo potest dispensando tempus redimere et mutare, sic quod quando est maxime necessarium Christo et sue ecclesie consilia Christi servare, liceat sibi consilia ipsa suspendere, privilegia quemcumque propter questum concedere, et quantumcumque Christo inhabiles tamquam habiles approbare, et quicquid fecerit debet tota militans ecclesia, quam oportet esse sub dictione ut legem Christi ratum credere.

Christ's
disciples
made no
money by
prelacies, the
pope makes all
appointments
a matter of
gain.

Multe sunt versucie velate sub istis XI, in quibus falluntur simplices versuciis Pseudochristi, et indubie quicumque fuerit talis Pseudo vel ei

1. AB in marg.: *II.* 32. Multe; codd.: *materie.*

22. Matth. V, 20.

consociens est secundum quod plus vel minus istis condicionibus participat Antichristus. Ideo docet beatus Evangelista epistola sua canonica, postquam Antichristum descripscerit: *Nolite, inquit, eum recipere in domum vestram, nec ave*⁵* ei dixeritis;* quod oportet intelligi nec in persona sua propria nec in membris, *qui, inquit, dixerit illi ave, communicabit | operibus eius malignis,* et ^{192^b} iste si est talis est heresiarcha solvens Christum infideliter in naturis persone, in Christi legibus ¹⁰ et in membris, cuius scolam oportet cordatos theologos affectione donorum suorum et timore suorum supplicationum postpositis animose detegere. Et ipsum describunt omnes libri sapienciales vel propheticci alterius testamenti, et propter ¹⁵ nostrorum recordiam et membrorum suorum crescenciam in brevi tempore magis invaluit. Nec dubium quin sit infidelis Christo, qui aliquo quinque modorum consentit homini contra Christum.

The pope says
that the clerical
perfect than
state is more
the lay and
that the laity
have no right
to judge the
clergy.
He says too
that the man
and his state
are one.

A man may
and must
judge of
deeds open
and visible.

Sunt autem multa sophistica quibus homo iste illudit simplicibus christianis; dicitur enim primo quod status cleri sui est infinitum perfeccior quam status aliquis laycalis, ideo non pertinet ipsos de statu cleri cognoscere. Dicit secundo ²⁵ palpatu*s* in metaphysica quod omnis status hominis est realiter ipse homo.

Contra utrumque istorum invexi sepius: contra primum est decretum Crysostomi Imperfecto Omelia ²⁶, ubi docet, quod *homo debet indicare de operibus manifestis, quia aliter precluderet lex Christi naturale iudicium et foret sibi ipsi con-*

8. Codd.: *ille.* 18. B: *infideles.* 25. AB in marg.: *Judicare de prelatis.*

4. 2. Joh. 10. 30. Opp. tom. VI, 743 (?) Cf. In Matth. Hom. XXIII Opp. tom. VII, 307.

traria, cum ipsem docet Matth. VII, 15 attendere a falsis prophetis ex fructibus cognoscendis, aliter enim necessario cecaret laycos ad elemosinas suas Antichristi discipulis improvide parciendum.

5 Contra secundum patet quod repugnat priori, cum if the man and his state are
^{192°} tunc omnis clericus foret infinitum | perfeccior one every cleric is infinitely
 quam laycus; quod soli Christo potest competere; more perfect than any
 iterum omnis homo vel angelus maneret continue layman.
 in eodem statu, sicut manet constanter in eadem Moreover the
 10 humanitate, et sic nullus status posset maius aut state of every
 minus suscipere. Et iterum periret status et christianorum man and angel
 distinccio, ymo propter casum Luciferi non foret status angelorum deterior, nisi forte would be
 dicatur quod status sit qualitas anime vel pec- unchangeable.
 15 catum. Ideo certum est quod status iuxta methaphysicam scripture verissimam est denominacio,
 qua natura rationalis dicitur formaliter stare
 respectu finis ultimi, et sic in homine aliquis est
 status corporis, aliquis status anime et aliquis
 20 mixtum; aliquis etiam est status quoad mores et
 aliquis quoad ritus vel religionem, aliquis totalis
 et aliquis parcialis. Unde de statu corporali et
 statu mentali rationali vel integra individua
 potest intelligi illud Yob. XIII quod homo
 25 miserabilior lapsus nunquam in eodem statu per-
 manet continue, nam secundum statum integrum
 variatur, ut patet de etate, de morum varietate
 et de circumstanciis statum integrantibus, que
 communiter variantur; manet tamen idem status
 30 communis et individuis successivis intercisis vel
 continuus.

Ex istis logici sollicitant se quod continuum componitur ex non quantis, cum status continuus sicut etas per indivisibile vel duo aut quot-

5. Codd.: *tercium.* 11. Godd.: *status christianorum.* 15. AB in marg.: *Status hominis quid est.* 30. *intricisus* in codd. 32. B in marg.: *Nota.*

libet indivisibilia excedit aliud, nam P. superstes,
 qui incepit cum Paulo nunc desinente est per
 instans antiquior quam fuit Paulus vel ipse; nec
 est possibile unum continuum <sup>192^a per indivisibile
 excedere aliud nisi indivisibile faciens ad maiori-⁵
 tatem eius sit pars talis maioris, ut est in numeris.
 Et sic potest argui de statu sanitatis vel infirmi-
 tatis, de quo quis meritorie continue elicit actum
 caritatis, gaudendo et laudando Deum de statu;
 et patet quod actus terminatur exclusive ad ¹⁰
 instans ut sanitas vel infirmitas, et (ut videtur)
 est continue novus actus, sicut continue novum
 obiectum, ad quod actus essencialiter terminatur.
 Et ita videtur quod captis duobus predestinatis,
 quorum primi meritum terminetur exclusive ad ¹⁵
 septimum gradum, et secundi totale meritum
 terminetur inclusive ad eundem gradum, status
 primum in patria correspondenter se habebunt;
 nec negabitur antecedens, cum stat de duobus
 predestinatis unum exclusive et alium inclusive ²⁰
 incipere mereri ab eodem instanti. Postquam
 originaliter peccando continue antefuerant in
 mortali et continue equaliter merendo pro eodem
 instanti decedant. Constat quidem quod actuum
 merendi aliquis est successivus, cuius incepio ²⁵
 est per remocionem de presenti, et aliquis per
 posicionem de presenti. Sic enim Christus potuit
 incipere purgasse Baptistam ab originali pro
 primo instanti sui esse, et alium communem sibi
 et aliunde undique parem creasse in gracia et ³⁰
 beatificasse eos correspondenter ad merita, et
 sic de mille casibus possibilibus et de facto in
 quibus implicatur unum quantum excedere aliud
 per indivisibile. Ex quibus oportet concedere
 aliquam esse maximam partem quantitativam,³⁵</sup>

1. Il. codd. 6. *numeris*. Cod.: *m'us*. 7. B in marg.: *Casus notabilis*.

eius parem excesso, et adiectum cum facit quantitative totum maius, oportet esse partem quantitatивam maiorati | per ipsum.
 193^a

Istam materiam diffuse prosecutus sum alibi
 5 cum aliis dubiis annexis, ideo transeo dictum
 repetens superius, quod status exproprietarye
 vivendi est quocumque statu civili perfeccior,
 sicut status virginitatis est quocumque statu
 coniugati perfeccior, natura angelica est natura-
 10 liter natura humana superior, vita contemplativa
 est vita activa perfeccior et sexus femineus est
 sexu masculino fragilior; et tamen constat quod
 multi coniugati sunt multis virginibus meliores,
 multi homines superiores dyabolis gracia non
 15 natura, multi activi sunt multis contemplativis
 sancctiores, et multe femine virgines in iuvenili
 estate multis viris eciam decrepitis plus constantes,
 ut sepe meminit Augustinus in scriptis istius
 materie. Ideo necesse est volentem istam materiam
 20 intelligere considerare perfeccionem quam habet
 homo in quantum exproprietarye vivit, et per-
 feccionem quam habet in quantum civilis pro-
 prietarius, et illarum perfeccionum quas voco
 perfecciones simpliciter supra perfecciones in-
 25 dividuas, primam inveniet plus perfectam. Ille
 autem perfecciones more universalium non pos-
 sunt augmentari vel minui, sed perfecciones vel
 status individui secundum quod illis alia com-
 moda sunt adiecta, et sic, ut sepe repecii, status
 30 exproprietarye vivendi propter excellenciam per-
 fectionis, congruit clero Christi.

Et istam sentenciam approbat tota Trinitas
 cum tota ecclesia triumphante, tota natura be-

The state of
being without
property is,
as a state,
better than that
of a civil
owner.

4. AB in marg.: *Status diversi secundum gradus.* 12. B: *et tantum.*
 26. B in marg.: *Perfecciones in universali non augentur sed in singulari.*
 32. AB in marg.: *Status exproprietarye approbatur a tota Trinitate.*

stiarum cum condicione status innocencie et siores monachi, qui propter perfeccionem decreverunt statum illum eligere. Et patet probabilitas cronice, | quam narrat Cestrensis libro IV,^{193b} cap. LXXXVI quomodo tempore dotacionis⁵ ecclesie audita est angelica vox in aere, dicens quod *hodie effusum est venenum in ecclesia sancta Dei*. Nam quomodocumque hoc fuerit, hoc est verum, cum clerus a statu perfecciori decidit sine equivalente recompensa, ut eventus patulus¹⁰ rei probat. Unde manifestum signum foret Pseudo-christi dampnantis ut hereticum quod genus illorum qui sic maculaverunt matrem nostram possunt eam purgare de macula quam ex eorum stulticia sic contraxit. Unde capitalis defendens¹⁵ pertinaciter istam sentenciam contra perfeccionem membrorum Christi et sancte matris ecclesie, heresiarcha racionaliter potest dici.

A man may be
in several
states at once.

Sed dubitatur si homo sit simul in multis statibus. Et videtur planum quod sic de statibus²⁰ tam corporis quam anime compossibilibus, sicut homo habet simul denominaciones multorum actuum, ut puta qualitatum.

The higher a
man's state,
the worse his
sin.

Similiter differendum est utriusque preposito peccanti propter dignitatem status, ut patet²⁵ LXXXII distincione cap. *Presbiter* et sepe alibi; et cum hoc valet efficaciter testimonium Augustini in multis locis, ut ubi docet quod in Pharaone, in Nabuchodonosor propter statum et dignitatem regalem ad regimen populi subiecti³⁰ Deus inspiraverat propheticam, et propter sacer-

2. *monachi*. Codd.: *monses*. 7. AB in marg.: *Vox hodie effusum est venenum*. 19. AB in marg.: *Status multos si tenet homo*.

4. Cestrensis, i. e. Radulphus de Higden in Polychronico. Non est cap. LXXXVI sed XXVI, tom. V, 130. 26. Decreti Prima pars, dist. LXXXII, cap. V.

dotalis dignitatem Deus dedit Cayphe propheticam, ut dicit Augustinus in de Questionibus veteris et nove legis XXXV, et hinc David rite pepercit Sauli, ut patet I Reg. XXIV.

5 Similiter, aliter nullius status celsitudo gravaret peccatum, quod est contra illud Sapiencie VI, 6 *Durissimum iudicium hiis, qui presunt, fiet, ymo* aliter cuiuscumque prepositi status extingueretur,
 193° antequam quicquam boni vel mali | faceret, que
 10 contradicunt scripture, cum ecclesie legibus, communi modo loquendi et sanctis doctoribus. Supposita igitur constancia statuum et facta limitacione ad statum quem preter nudos ritus humanos Deus ordinat, est dubium quomodo
 15 status variatur propter actus statui dissonos vel peccatum. Videtur enim quod status cum sit accidens tam parve constancie quod sit inalterabilis et per idem immobilis, cum manet eius dignitas cum peccato; aliter enim status sacerdotalis posset per alteracionem subiecti equiparari statui laycali et quilibet status cuilibet. Similiter, cum dignitas status hominis sit impertinens suis moribus, videtur quod stat eundem esse simul quantumcumque dignum et indignum
 20 et propter multiplicitatem statuum foret impertinens discernere per statum de hominis dignitate, nec sufficit homo cognoscere statum totalem aggregatum, tum quia infinitus est statuum numerus, tum quia aliquem statum proximi
 25 oportet viatorem quomodolibet ignorare. Similiter, cum status denigrari et debilitari poterit et alias serenari, videtur quod omne mortale statum quem invenit inficit, cum secundum Augustinum facit hominem esse nichil.

A man's state
is not changed
by his sin.

5. A in marg.: 1. 22. A in marg.: 2.

3. Opp. tom. III, App. p. 53.

We cannot
judge of the
spiritual state
of others.

Ex quo videtur quod sicut homo dubitat de proximo si sit in mortali vel prescitus, sic dubitaret de excellencia cuiuscumque status viantis. Sic enim fuit status exproprietarie vivendi Scariothis vilissimus, ymo cum status sit successivus⁵ et dubitatur de fine qui est status beatitudinis secundum Boecium III de Consolatione philosophie videtur, quod quilibet foret de totali statu fratri sui ambiguus. Hic oportet supponere descripcionem et distinctionem supradictas | de statibus. ¹⁹³

Change may
be in substance
or in
concomitant
good or evil.

Et secundo oportet notare quomodo dupliciter aliquid dicitur transmutari, vel subiective vel gracia concomitancie. Subiective ut sola substancia transmutatur; gracia concomitante omnis status vel res alia inexistens homini melioratur¹⁵ vel peioratur propter concomitanciam virtutis aut vicii. Et sic res in natura sua continue nunc est melior et nunc peior, et sic fides et spes possunt nunc formari caritate et nunc remanere informes, cum ipsa non permittit secum crimen²⁰ ut suprema virtus et simplex. Et patet, quod triplex primum argumentum roborat veritatem. Quantum ad primum trium argumentorum sequencium patet ex distinctione iam posita, quomodo status non alteratur subiective sed con-²⁵ comitative. Et quandoque per peccatum extinguitur, quod pertinet ad eum cognoscere, qui nobis incomprehensibiliter ordinat cunctos status; quamvis autem materia de statibus sit valde amplius ambitus, ut medicus tractat de statu corporis, ut³⁰ precedit ad felicitatem vie sive miseriam, politicus

It is in the
latter way that
state is altered.

1. A in marg.: *3.* 4. A in marg.: *Nota optime.* 5. B: *Vilissimis.*
7. Codd.: *de questione.* 11. AB in marg.: *Mutari dicitur aliquid dupli-*
citer. 19. Codd.: *caritatem.* 23. B in marg.: *Ad primum.* 30. AB
in marg.: *Diversitas statuum. Dignum et indignum stat eundem esse ho-*
minem. 31. B: *politicus.*

7. Opp. (ed. Migne t. LXIII), pag. 720.

autem considerat de statu partis populi, secundum quem respicit pacem reipublice, tamen theologus et curatus, qui debet esse animarum medicus, considerat de statu hominis secundum virtutes vel vicia, ut respicit statum beatitudinis; et de tali statu est nobis sermo. Ipse autem infinitum excedit status alios, eciā status vivendi sive officii, qui dicuntur ratione concomitancie virtutis vel vicii alterari; et patet ad primum obiectum.
 10 Ad secundum dicitur quod status temporalis est
 194^a impertinens moribus quantum | ad naturam status pertinet, vel in se simpliciter quod solum considerantes naturas universalium et reduplicativas concipiunt, verumtamen quantum ad denominacionem respectivam concomitancie status, tales valde pertinenter respiciunt virtutes et vicia; et hinc voco eos status dispositionis et alias virtutis; et sic concedo quod stat eundem esse dignum et indignum equivoce quoad dignitates
 20 morum et status, ideo pertinet specificare de qua hominis dignitate loquimur, quando ex statu dignitatem hominis arbitramur, et ultra conceditur quod non sufficimus hic cognoscere nisi imperfecte de statu totali hominis, quia ignoramus
 25 de exitu.

As doctors treat of the state of the body, so priests should of the soul.

Duty of reprobating superiors.

Ad tertium patet quod status denigratur vel serenatur solummodo concomitanter, et hoc quoad Deum, quomodo omne mortale denigrat, et super isto currunt multe leges hominum propter quas
 30 pusillanimes timent sibi nedum corripere sed peccata publice predicare, ut V decretalium De Hereticis cap. *Cum ex iniuncto* in fine prohibetur quod inferior publice corripiat patrem suum; et

10. AB in marg.: *Ad 2.* 26. AB in marg.: *Ad tertium.* 27. *solummodo;* cod.: *sodo.* 30. AB in marg.: *Corripiere potest subditus prepositum.*

32. Decr. Greg. IX, Lib. V, tit. XXXII, cap. 2.

multe sunt leges huiusmodi, que omnes intelliguntur quod nemo debet illegitime fratrem suum corripere; non enim subiacet ordinacioni humane correpcionem fraternalm quam Christus precipit Matth. XVIII cap. prohibere. Nec debet quis⁵ attemptare corripere suum prepositum, nisi propter defectum notorium, quem dicere debet ecclesie, quando prepositus notorie excidit a ratione patris et pastoris. Quando scilicet nec gignit nec foveat subditum verbo Dei, tunc enim¹⁰ est tam expers racionis patris quam expers est quilibet a quocumque patris opere alienus; unde peccant qui mendaciter tales patres nominant vel pastores. Sed ut procedam | minus intricabi-

Our attack on
the pseudopope
is not personal
except to any
who feels that
it fits him.

^{194^b} liter et remocius a verbis scandali, securius servo¹⁵ me in verbis generalibus et condicionalibus, que ad auditorium et personam rei debent faciliter applicari efficaciter ad errantem, ut nullus papa nisi forte sibi conscious imponeret sibi raciones declaratas superius convenire autonomatice pseudo-²⁰ pape. Unde non evidencius posset quis scandalizare se ipsum, quam sibi applicare sine pluri data evidencia verbum huiusmodi generale. Sic enim exierunt incipiendo a senioribus adulteram accusantes Joh. VIII. Sic et sacerdotes et Pharisei²⁵ cognoverunt quod Christus de ipsis diceret in suis parabolis, Matth. XXI. Quod si probabiliter cognovero, quod predicans applicat ad me verbum huiusmodi generale, examinabo primo veritatem sentencie, secundo utrum in hoc sum conscious³⁰ michi ipsi. Et tertio festinanter instar me ipsum corrigere et reddendo Deo gracias verba generalia nitar equaliter tollerare, quia nimis ostendunt suam stulticiam, qui ex talibus verbis com-

13. B: *patres* deest. 16. B: *et* deest. 17. B: *et rei.* 16. Codd.: *ad* deest.

munibus convincunt illegitimatam correpcionem vel scandalum, verumtamen sciens peccatum quantumcumque alti prepositi esse notorium et periculosum ecclesie, debet ex fervore spiritus 5 peccatorem quem credit aliunde non corrigi publice arguere cum Johanne, ut patet Mar. VI de Herode; oportet tamen in talibus quod homo a se ipso correpcionem incipiat et pura intencione procedat et utrobique sensui legis 10 Domini innitatur, pro cuius exposicione nullus fidelium offendetur, ut patet de Paulo.

CAPITULUM SEPTIMUM.

Sed ulterius transcurrentum est per argumenta capta ex fide evangelii, ut sciatur quam sententiam reportant in testimonium veritatis. Ex 194° primo | itaque argumento capto a diffinizione Christi Luce XXII elicetur, quod preeminencia Petri in alios non stat in honore, in dominatu vel gloria seculari sed in omnino oppositis. Patet 20 primo ex hoc quod stat in fidei sinceritate et humilitate et in servitute, ut patet ex dictis.

Similiter primatus Petri stat in preeminencia sequendi Christum in moribus; Christus autem omnia predicta abnuit et condiciones oppositas 25 acceptavit.

Similiter, Luce XXII, 26 sic loquitur: *Qui maior est vestrum, fiat ut minor.* Constat autem ex doctrina prima Petri II quod maiores in ecclesia debent esse quasi modo geniti infantes, qui magis 30 alienati sunt ab honore, a dominatu vel gloria seculari; debet autem primas post Christum esse minor, ad serviendum flexibilior, ut dicitur

Causes of
Peter's
primacy.

Humility.

Mildness.

10. *pro cuius.* Codd.: *procius.* 22. A in marg.: 2. 26. A in marg.: 3. 29. B: *infantes qui magis deest.*

Matth. XX. Sic enim Christus fuit omnium hominum servus necessarius ac mitior, ut docet Ambrosius epistola, et Augustinus De Verbis Domini sermone VIII: hominem coaptatum unam fecit Deus cum servo personam. Voluit inquam regnum suum conquerire per humilem pacientiam iniurie, et cetera arma virtutum et non per gentilem dominatum, quem apostolis suis prohibuit, sed reverti voluit ad iudicium in celesti Dominio gloriose. Unde infidelior, horribilior et stulcior non posset fieri argucia quam ex vicaria primatus Petri et Christi eius magistri, arguere vel fundare in eorum vicariis triplicitatem predictam mundanam, cum omnino contrarium inferatur.

15

Pro declaracione vero istius materie adduxi alia multa testimonia de Christo et unum de beato Bernhardo oportet repetere. Nam libro secundo ad Eugenium ita scribit: *Quid dimisit tibi sanctus apostolus, quod habeo, hoc tibi do. | Quid illud?*^{194d} *Unum scio: non est aurum neque argentum, cum ipse dicat: argentum et aurum non est michi. Si habere contingat, utere non pro libitu sed pro tempore. Sic eris utens illis quasi non utens. Ipsa quidem ad animi bonum non spectant, cuiusmodi sunt divicie, nec sunt per se bona nec mala, usus autem horum bonus, abusio mala, sollicitudo peior, questus turpior. Esto ut alia ratione hec tibi vendices sed non apostolico iure. Nec enim ille tibi dare potuit quod non habuit; quod habuit hoc dedit, sollicitudinem ut dixi super ecclesias. Numquid domina-*

7. Codd.: *veritatum.* 18. A in marg.: *Nota. Nota beatum Bernardum contra dominacionem cleri sed non contra temporalium possessionem et appropriationem evangelicam;* B in marg.: *Quid dimisit Petrus suis successoribus.* 23. *utere.* Codd.: *vere.* 24. Codd.: *malicia temporis.*

3. St. Augustini Opp. tom. V, p. 373. 19. Cap. VI. Opp. (Migne) I, 748.

cionem? Audi ipsum: non dominantes, ait, in clero, sed forma facti gregis. Et ne dictum sola humilitate putas non eciam veritate, vox Domini est in evangelio: Reges gencium dominantur eorum etc.
 5 Et infert: vos autem non sic. Planum est, apostolis interdicitur dominatus. Et igitur tu tibi usurpare audes aut dominans apostolatum aut apostolicus dominatum. Plannum est, ab utroque prohiberis. Si utrumque simul habere voles, perdes utrumque.
 10 Alioquin non te exceptum de illorum numero putas, de quibus Deus sic conqueritur: Ipsi regnaverunt et non ex me, principes extiterunt et non cognovi eos. Iam si regnare sine Deo iuvat, habes gloriam sed non apud Deum, at si interdictum tenemus
 15 audiamus edictum, id est qui maior est vestrum, fiat sicut minor et qui predecessor est sicut qui ministrat, forma apostolica hec est, dominacio interdicitur, indicitur ministratio, que et commendatur exemplo ipsius legislatoris, qui secutus adiungit,
 20 ego autem in medio vestrum sum tamquam qui |
 195^a ministrat. Ecce quam breviter iste sanctus et quam plane dilucidat sentenciam sepedictam tamquam sequentem formaliter ex scriptura, et revera dampnare, hereticare vel impugnare sentenciam tam sancti, tam devoti, tam profundi atque subtilis theologi sicut fuit beatus Bernhardus ab ecclesia canonizatus et in celo cum angelis gloriosus propter istam sentenciam quam verbo docuit et exemplo, videretur nimis ceca
 25 presumpcio et specialiter in materia fidei quam dictavit tam lex Christi quam lex naturalis.
 30 Constat quidem ex dictis sanctorum et testatur canon XXIV q. III cap. *Heresis*, quod qui aliter

Great authority of St. Bernard.

7—8. Codd.: *aut dominus . . . aut apostolatus dominium.*   18. Codd.: *que et commendatur deest.*   19. Codd.: *adiungi.*

intelligit scripturam sacram, quam Spiritus Sanctus flagitat, adiuncta pertinacia, est expresse hereticus.

He taught that
the Pope should
not exercise
secular rule.

Iste autem sanctus intellexit et expressit tam opere quam sermone quod non licet sacerdoti Christi, specialiter Romano pontifici, seculariter⁵ vel civiliter dominari, in tantum quod papatus et vera secularis dominacio qualis est licita in laycis formaliter contradicunt. Et virtute huius precepti vixerunt apostoli, sancti monachi et mendicantes exproprietarie, usque hodie dicentes tam vita¹⁰ quam verbo quod Dominus suis sacerdotibus hoc precipit; aliquos tamen voluit habere usum temporalium largius et alios striccius ex titulo elemosine secularium dominorum subducto seculari dominio. Unde credo beatum Bernhardum¹⁵ habuisse noticiam de toxico dominandi in Romano pontifice; et ideo dicit libro III ad Eugenium: *Nullum tibi venenum, nullum gladium plus formido, quam libidinem dominandi;* non enim | se-^{195^b} quitur ex primo testimonio scripture Luce XX,²⁰ quo docetur Petrum super alios preeminere sed eius oppositum.

Et ideo libro II declarans pape officium: *Si hec facis, inquit, honorificas ministerium tuum, non mediocris est iste principatus. Hoc enim est extirpare malas bestias a terminis tuis, quo greges tui securi in pascua educantur. Domabis lupos, sed ovibus non dominaberis. Pascendas utique non premendas suscepisti.* Timebat enim iste sanctus ex dominacione illius sedis subversionem vocate³⁰ ecclesie.

Quantum ad secundum argumentum de illo Matth. X, ubi recitatis nominibus apostolorum Petrus preponitur, indubie notatur primatus Petri,

18. Cap. I, p. 759. 24. Cap. VI, p. 749. Recte: *ministerium tuum et ministerium te.*

quem Christus intenderat, ut scilicet Petrus sit capitaneus et pugil precipuus ad ducendum Christi exercitum sibi similius, scilicet fide, humilitate et passione, ideo Petrus querendo de vita evangeliste signantis vitam contemplativam recepit responsum a Deo: *Quid ad te, tu me sequere* Joh. ultimo, 19. Istum igitur sensum comportant argumenta duo facta, ut sepe repecii, et non dominacionem vel honorem secularem, aut, ut dicit Bernhardus, potestatem seculariter castigandi; sicut caput verbis et intuitu, non autem corporali invasione vel instrumentalı defensione, pascit et regit residuum corporis, quod si pape deficiunt visus, auditus et omnis sensus ad regendum capitaliter corpus Christi, quid sibi et pape vel capiti Christi ecclesie? Revera nulla eleccio vel approbacio humana potest facere quod talis fit caput vel articulus Christi ecclesie, sed mendaciter presumendo sic nomen fit caput ecclesie malignancium et synagoge sathanæ. Homo enim habet ex se | potenciam vadendi et esse membrum dyaboli, sed non habet nisi a Deo esse membrum ecclesie; oportet enim proximum Christi vicarium esse instar sui spiritualem, ut docet Luce IX, 55, 56 de tribus apostolis appetentibus humanam vindictam: *Nescitis, inquit Christus, cuius spiritus estis, filius hominis non venit animas perdere sed salvare.* Miticia namque et non guerra possidebunt terram vivencium, ut docet Veritas Matth. V. Et hinc notat Crysostomus super primam epistolam Thym. Omelie V: *Non, inquit, ait apostolus auctorabiliter neque dominative neque cum potestate, sed fili,* ait, Thymothee, et ideo

Peter was not
to maintain
his primacy
by force.

30. A in marg.: *Claves Petrus recepit non simpliciter pro se sed generaliter pro ecclesia.*

31. Opp. tom. XI, 527.

dicit Bernhardus, quod *pascendas non premendas* suscepit Eugenius oves Christi; debet enim pugnare tamquam spiritualis miles cum gladio spiritus, ad spiritualem Dei iniuriam vindicandam. Sed postquam mixta est cum religione sacerdotum civilitas, surrepsit in clero superbia, civilis exacco et monstruosum dominium, ita quod illud Psalmi IX de Antichristo loquentis verificatur hodie: *Dum superbit impius, incenditur pauper.*

The gift of the
keys was to
Peter as
attorney for
the Church.

Paul held the
keys (knowledge
and power)
even better
than Peter.

Et quantum ad illud tactum de clavibus singulariter datis Petro, ut dictum est, nulli fideli licet ambigere, quin Petrus tamquam generalis attorney gerebat personam ecclesie, ubi recepit potestatem non singulariter pro se et quocumque Romano pontifice sed generaliter et supereminenter pro quocumque sacerdote similius sequenti, cui est quicumque locus vel eleccio humana impertinens, quia donacio istarum clavium est divinum misterium. Sunt enim dicte claves potestas et sciencia ad edificandum ecclesiam, que signanter debent esse in quolibet sacerdote, et (ut credo) erant in Paulo excellencius quam in Petro. Cum enim impium videtur sine ratione ponere in Petro ocium et potestatis abusum, Paulus autem ex fide scripture prima Cor. XV, 10 plus omnibus laboravit, videtur quod habuit amplius potestatis; laboravit, inquam, evangelizando, scribendo et persecuciones amplius paciendo, et clavis potestatis regiminis quam dicimus auctoritatem singulariter Petro competere non fundatur. Potestas enim ad regendum eccle-

7. A in marg.: *Ad 2;* B in marg.: *Ad secundum in secundo argumento.* 10. A in marg.: *Ad 2 in secundo argumento.* 19. AB in marg.: *Claves potestas et sciencia ad edificandum ecclesiam;* ib. A in marg.: *Claves Petrus recepit non singulariter pro se sed generaliter pro ecclesia.* 25. AB in marg.: *Paulus habuit amplius potestatis.*

1. Ubi supra. 9. Psal. X (sec. Hebr.) 2.

siam datur unicuique episcopo, quantum potest matri sue proficere, sive evangelizando sive sacramenta ministrando sive oracione, contemplacione, exemplacione edificando. Unde propter exceptionem, quam debemus habere, claves iste dicuntur singulariter sacerdotibus Christi competere, sic quod potestas sit materiale spiritualis clavis presbiteri, et formale est sciencia Dei, non sciencia mathematica, non logica vel disputacio scolastica, sed sciencia scripture, quam episcopus debet excellenter cognoscere et docere. Unde sicut materia prima non potest esse sine forma materiali nec econtra, sic videtur michi quod potestas clavium sacerdotalium non potest esse sine predicta sciencia nec econtra.

Unde Johannes XXII et alii seculum sapientes, quia non excesserant in ipsis clavibus et earum officiis, fixerunt claves potestatis et auctoritatis, quas congregando pecunias simplices sue tyrannide et yprocrisi subiecerunt. Sicut enim sunt due vie, una descendendi in viciis ad infernum et alia ascendendi in virtutibus ad ecclesiam triumphantem, sic sunt due porte sive introitus. Sacerdos autem debet habere claves ad serandum portas inferi a simplicibus sibi subditis et ad aperiendum simplicibus portas celi, et sic debet aperire pascendis omnibus thesaurum virtutum, et ipse primo virtuosis operibus sequelam ovium exemplantibus et excitantibus introire. Unde quotquot potestates vel sciencias tales prelatus habuit, tot claves habet, que omnes solum duas constituunt. Quod autem claves iste specificantur ad excomunicaciones et absoluciones, Deus huius seculi per fastum et avariciam cecando simplices introduxit.

John XXII and others forged keys which subjected simple men to their tyranny.

It is false that the keys mean excommunication and absolution.

17. non; add: parum; ib. AB in marg.: *Clavum abusus quomodo fit.*

32. B: ad deest.

Et sic intelligo decretum XXIV, q. I, *Quodcumque* cum eis similibus, que omnia oportet intelligi potestate militantis ecclesie non errante; quod solum est verum quando iudicio triumphantis ecclesie est conformis; non enim potest aliter⁵ aperire ianuam regni celorum eciam sibi ipsi. Si autem claves iste quoad materiam sint verse in affeccionem terrenam et quoad formam declinant monstruose a sciencia apostolorum ad artem luciferi, necesse est quod tales suis clavibus¹⁰ aperiant portas suas et dogmatizent discipulorum suorum precipicium ad infernum.

Peter's boldness in walking on the sea gives no authority to his vicar.

Quantum ¹ ad tertium argumentum de adventu ^{196^b} Petri ad dominum super aquas cum aliis exemplis audaciam Petri signantibus, patet quod docent¹⁵ ad sensum expositum vicarium Petri obligari diversissime ad faciendum similiter. Unde non video quomodo patencius, turpius aut convincibilius posset papa mendax allegare pro sua preeminencia quam afferre dictas autoritates ad²⁰ confirmacionem sue preeminencie, faciendo ad sensum misticum eis contrarium, quia hoc esset afferre dampnacionem suam ex verbis propriis. Cum igitur ambulacio Petri super aquas signat suppeditacionem temporalium sub affeccione per²⁵ quam viam vicarius Petri ut talis duceret ecclesiam plus vel minus, que maior confusio quam allegare illud iudicium ex lege Domini et cum hoc vivendo sub aquis mundi profundius in fastu et questu seculi, perplexius profundari? Deus³⁰ enim ex ore proprio iudicat huiusmodi servum nequam. Si igitur sequimur Petrum moraliter in dictis audaciis, debemus postponere vecordiam omnium omissionum temporalium, omnium tribu-

His courage
should be an
example,

^{1, 2. B:} *Quicunque.*   ^{13. B in marg.:} *Ad 3.*

lacionum corporalium et omnium amissionum favorum mundialium, ut similius sequamur Christum et Petrum et induemus formalius corpus suum, cum secundum doctrinam prima Petri V, 3 debemus esse *forma facti gregis non coacte sed ex animo*. Quomodo igitur non proficit sed officit ad hoc seculare dominium; unde beatus Evangelista prenuncius Antichristi, qui statum tocius ecclesie previdit | prophetice Apoc. XII, 3—4 sic effatur: *Ecce, inquit, draco magnus rufus habens capita septem et cornua decem et in capitibus eius septem dyademata, eciam cauda eius trahebat terciam partem stellarum celi, et misit eas in terram, et draco stetit ante mulierem, que erat paritura, ut cum peperisset, filium devoraret.* Mulier ista amicta sole habens lunam sub pedibus est mater ecclesia, sponsa Christi, habens ipsum qui est sol iusticia amplexantem, cum de sponso Cantic. II, 5 dicit sponsa Christi: *Leva eius sub capite meo, et dextra illius amplexabatur me.* Ista mulier habet lunam sub pedibus, quando omnia temporalia, que sunt ut luna mutabilia, appetitui ecclesie substernuntur iuxta illud Apostoli Philipp. III. *Omnia detrimentum esse et arbitror ut stercore, ut Christum lucrifaciam.* Hec mulier habet capitaliter duodecim apostolos et eorum veros vicarios; hec mulier, ut dicit Johannes, parturiens cruciatur ut pariat, quia Christi vicarii signando Christum in animabus fidelium, utrimque sicut oportet varie tribulantur, cum Act. XIV, 21 dicitur *per multas tribulaciones oportet nos intrare in regnum celorum* et prima Cor. IV, 15 post multas tribulaciones expressas dicit Apostolus *in Christo Jesu per evangelium,*

In the
Apocalypse the
woman is the
Church and the
changing moon
beneath her
feet a symbol
of things
temporal.

3. *induemus* (sic); Cod.: *minemus.* 4. Cod.: *Petri IV.* 10. AB in marg.: *Mulier ecclesia sancta cuius filium araco voluit devorare.*
24. esse. Codd.: *feci.*

ego vos genui. Et Gal. IV, 19 signanter dicit Apostolus: *filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.* Ideo dicitur quod mulier peperit filium masculum, qui redempturus est omnes gentes. | Draco autem est quicumque ^{196^a} capitalis in ecclesia Antichristi, draco propter venenum ypocrisis et voracitatem populi simplicis. Magnus autem propter pretensionem potencie, rufus propter effusionem sanguinis, quem consilio, auxilio et specialiter omissione causat in ecclesia ¹⁰ ex consensu; necesse quidem est ut veniant bella inter gentes et regna pro inordinato amore temporalium, quando sacerdotes Christi, qui debent mundum relinquere, sunt maxime mundiales. Septem capita sunt universitas peccatorum vel ¹⁵ evidenciarum, quibus suadet se esse caput ecclesie. Et decem cornua universitas potentatum, qui militant sub vexillo huius principis Antichristi. Cauda eius est cleri communitas, que exemplo suo trahit stellas in terram, quando viros contemplativos ²⁰ inducit, ut deserentes splendorem virtutum et situm altum in firmamento ecclesie mundialiter conversantur. Oportet igitur quod Christi vicarius sit minime mundialis, ut patet Joh. XVII, et I. Joh. V, quia aliter submergit se in mari non ²⁵ cum Petro ambulans fideliter super aquas. Et iste sententia evangelica movebat beatum Bernhardum libro III ad Eugenium, quando dixit: *Nullum tibi venenum, nullum gladium tibi formido, quam libidinem dominandi.* ³⁰

Unde Augustinus sermone XIV De Verbis Domini notans *navicellam Petri signare ecclesiam et mare seculum*, cuius fluctus sunt persecuciones tyrannorum inflicte fidelibus, docet quomodo

8. B in marg.: *Draco agnus rufus.*

28. Ubi supra. 31. Opp. tom. V, Append. p. 132.

The dragon
signifies the
chief
Antichrist.

nauta huius navicelle debet artemonem arborei crucis infigere et ipsum lignum cum Christo |
197^a suspenso ut velum erigere et sic eum efficaciter

How the ship
of the Church
is to be
navigated.

respiciens erit securus a turbine. Et hinc dicit

5 Petrus nauta huius navicelle: *Christus passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum, ut sequamur vestigia eius.* Et beatus Johannes: *Sicut Christus pro nobis animam suam posuit et nos debemus pro fratribus animam ponere.* *Huic igitur velo simplex conversacio et vera confessio religentur et tuti esse possumus, quantumlibet mare seviat aut ventus incuciat, quod nostra navicella non mergetur; quantumlibet inter flatus et fluctus seculi conturbetur.*

15 Sed notet fidelis quod in ista nave non navigat nisi qui in humilitate et paupertate odit seculum. sequendo Christi vestigia. Ideo dicat fidelis prepositus: *Si tu est Christus, non miror si solidam carnem super liquantes aquas suspenderis, sed fac quod mirer, iube me ex potestate divina venire ad te super aquas,* quod non facit fidelis ad sensum mysticum nisi calcata affecione cunctorum temporalium imitetur Christum in moribus, et sic papa prepollens in talibus est 25 verus Christi vicarius, ut tangitur in quarto argumen-
to, quo Petrus Joh. ultimo *misit se in mare ex calore fidei satis salvum.* In quo, ut reor, datur intelligi quod stat christianum meritorie sequi Christi vestigia et sic esse in corpore Christi 30 mistico, quod est Petri navicula, licet videatur in facie errantis ecclesie esse foris. Decet enim scripturam sacram esse gravidatam multiformi

The navigator
must follow
Christ in
humility and
poverty.

1. *artemonem;* B in marg.: *antemnam.* Aug.: *Sed in his sensacionibus erigatur antenna.* 5. AB in marg.: *Petri navicula.* 6. Codd.: *sequimur.*

5. I. Petri I, 21. 7. I. Joh. III, 16. 9. Aug. l. c. loosely quoted. 17. Matth. XIV, 28. 26. Joh. XXI, 7.

197^b

sentencia, ut preter literam factum illud signat iuxta | quod martyrio cicius venitur ad Christum stantem in eternitatis littore, quam contemplacione vel officio confessorum. Et preter hec tercio signatur quod sicut apud Deum est possibile⁵ quod quis intromittat se cum mundo et adiutorio ac miraculo suo evadat periculum, ut dicit Christus Luce XVIII, 24—27 *quam difficile qui pecunias habent regnum Dei introibunt; facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem in regnum¹⁰ Dei.* Et dixerunt, qui hec audiebant, et quis potest salvus fieri? Et ait illis: que impossibilia sunt apud homines possibilia sunt apud Deum. Et videtur michi quod illam difficultatem signavit Petrus Matth. XIV, 30, quando veniens super¹⁵ aquas ad Dominum propter ventum validum cepit mergi; quamvis enim multi divites proni ad pompam, quos oportet finaliter mundum deserere, innitentes Christi adiutorio salvabuntur, via tamen veniendi navigio est clero securior, quia lignum²⁰ salutis supponitur, ut medium impulsivum periculorum, que ex aquis mundi contigerint.

Ex quo videtur quod clerus sed papa precipue debet viare per illam semitam, in qua posset securius et expedicius sequi Christum; securius,²⁵ quia status expropriarius est elongacior a periculo temptatorum, et expedicius, quia minus intricatur cum mundo et hostibus, qui a legis Dei observancia retardarent. Unde propulsa vecordia ex temporalium pinguedine talis expropriarius³⁰ est ad martyrium pro Christo paracior; in cuius signum cronicantes notant quod post dotacionem fuerunt pauci vel nulli pape martyres. |

Nec obest talis sensus varietas, cum aqua nunc^{197^c} signat divicias, nunc tribulaciones et nunc po-

9. B: *et facilius.*

The rich man
may be saved
by Christ's
power,
but the way of
poverty is safer.

pulum in scriptura. Posset et quartus sensus moralis elici ex isto opere secundum doctrinam Crysost. super secundo capitulo, II. Thym. mōrāli V, scilicet quod vadentes in mundi diviciis tamquam vertiginosi habent de spiritualibus incertum iudicium. Constat quidem naturalibus quomodo in vertiginosis spiritus, qui sunt vehicula interiorum sensuum, circumducti faciunt appareniam quieti corporis, ac si corrotaretur homine stante fixo. Sic cogitacione et fantasia fixis in temporalibus detecto timore Dei immobilis, diviciis se sperificantibus ad corruptionem sensibilium instar aque, necesse est fantasiam et affectionem vertiginosi proporcionaliter circumduci; et talis non foret bonus dux itineris ad sequendum. Unde erivatis multis malis avaricie imaginatur iste sanctus animam talis extrahi et peccata sua in qualitates sensibiles commutari. *Videres tunc, inquit, animam pallidam trementem, verecundantem, velatam, agoniam habentem, se ipsam miserabiliter contempnentem.* Et hec racio quare Christus voluit duces sue ecclesie instar sui a mundialibus elongari, ne fantasia corrupta contempnant veras divicias, et talis indubie licet reputacione humana, tamen non auctoritate Domini foret papa.

Ad quintum patet ex illo Mar. XIV quod P. et quilibet eius vicarius debet cum Christo vigilare attencius in custodia gregis sui, quia Psalm. CXX, 4 dicitur quod *non dormitabit neque dormiet, qui custodit Ysrahel*, quod si no[n] mine

4. Codd.: *vadantes*. 12. *sperificantibus*. B: *ad modum spere se rotantibus*; additur et in A in marg. 25. *tamen*; A: *tantum*. 27. B in marg.: *Ad 5.* 31. AB in marg.: *Papa non est verus vicarius Christi, dum Christum non imitatur.*

3. In Ep. II ad Timoth. cap. II Hom. V, Opp. tom. XI, 628.
19. pag. 628.

A man engaged
in worldly
pursuits sees
spiritual things
confusedly.

The vicar of
Peter must be
a watchful
guardian of the
flock.

tenus papa dormierit sompno spirituali letifero,
nullus dampnabilius se ipsum condemnat et ad
officium illud inhabilitat, cum sibi ipsi in vita et
nomine contradicit. Nec debet communitas fide-

If not, the
faithful should
not follow him.

lium sequi talem; habet enim ex mendacio signum⁵

potissimum Antichristi, ut declarat Crysostomus

Omelia VIII, exponens illud II. Thim. III, 1 *In*

novissimis diebus instabunt tempora periculosa,

ubi declarat processisse hereticos a mundi prin-

cipio, dyabolo contra plantacionem Dei menda-

cium seminante. Et correspondenter de membris

istorum causatum ut Caym contra Abel, filii Dei

contra filios hominum, Abraham et Pharao, Yacob

et Esau, Moyses et magi, prophete et pseudo-

prophete, apostoli et pseudoapostoli, Christus et¹⁵

Antichristus continue repugnarunt et continue

opponebatur mendacium veritati. *Dyabolus,* in-

quit, et *membra sua operibus nichil monstrant, sed*

verbis magna false promittunt, ut patet Genes. III, 5

ubi dicit dyabolus: Nequaquam moriemini, sed²⁰

eritis sicut dii. Quod si de maioritate potestatis

pompose contendimus et in vita ac sanctis operi-

bus sumus steriles, absolucionem a pena et a

culpa pro pecunia promittentes et tamen in vi-

vendo Christo conformiter subditos non iuvantes,²⁵

sumus indubie Antichristi. Quod si torpemus in

declaracione talium, Spiritus Sanctus necessario

dissipabit consilium Achitofel, dividens membra

Christ's
prophecy of
Antichrist.

Antichristi ab invicem fidelibus precipiens ne se-

quantur. Nam Matth. XXIV, 5 dicitur: *Multi³⁰*

venient in nomine meo, dicentes quia ego sum

Christus | et multos seducent, quod cum necesse^{198a}

sit esse verum ad literam, patet quod oportet

hoc verificarci de pretendentibus se esse Christi

12. *Causatum.* Codd.: *catum.* 21. AB in marg.: *Antichristi qui sunt.*

7. Opp. tom. XI, p. 643. 17. Loosely quoted.

vicarios, unde quia sofisticacione dyaboli nimis seducitur populus, non credens signo abhominationis stanti in loco sancto Dan. IX cap. prophetato, abbreviabit Deus dies propter electos faciendo divisionem inter apostatas, ut vel sic noscatur veritas. Et statim de cavendo periculo divisionis subiungit, tunc *si quis dixerit vobis: Ecce hic est Christus aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi et pseudoprophe, et dabunt signa magna.* Ecce, inquit, *predixi vobis.* Istam propheciam Christi omnis catholicus tenetur credere. Et videtur michi ipsam posse exponi de istis dicentibus hodie se esse papas; uterque enim dicit se esse Christum Deum, et maioris vel pluris potestatis quam Ihesus noster; in cuius nomine tamquam eius summos vicarios referunt se venire; et certum est quod ista divisio est ad instrucionem ecclesie. Ideo videtur salubris doctrina Christi, quod neque nudis verbis dicendum, quod nunc papa sit Rome, nunc quod papa sit Avinione, debemus credere, sed ipsis operibus Christo conformibus, ut docet Joh. X, 38 de se ipso, quia certum est, quod nuda verborum promulgacio nec fallax et subdola satraparum eleccio facit fidem de Christi vicario, sed ut dicit beatus Crysostomus: *Nudis foliis verborum ut signis generacionis adultere innititur Antichristus,* quia hoc est magis contrarium verbo | Dei. Unde uterque istorum, ut michi videtur, debet contentari de isto regnorum responso: ex quo non claret eis ex eleccione vel opere quis est papa, qui escutin fide filii Dei, quousque ecclesia plene doceatur, quis eorum fuerit verus papa, et sup-

It may refer
to those who
now claim
to be popes.

They should
wait patiently
for a decision
and meanwhile
serve the
Church as
true priests.

13. Codd.: *se hodie esse.* 16. Codd.: *summos vicarius.* 30. *De isto regnorum responso* i. e. que regna eis respondere debeant.

7. Matth. XXIV, 23, 24, 25.

ponentes utrumque eorum esse bonum sacerdotem atque catholicum, parati sunt obedire utriusque secundum formam, qua Apostolus obedivit debite beato Petro. Et quicumque extorserit maiorem obedienciam est suspectus. Petrus enim non 5 peciit obedienciam maiorem a populo nisi quod credatur fides Christi et efficaciter opere compleatur. Non enim peciit dominacionem seculi, pecuniam vel vectigal. Nec subest alteri eorum auctoritas plus querendi, et specialiter de regnis, 10 populis vel personis exigendo pecunias vel pin-
They have no authority to claim tribute and the nations should not allow their lordship.
 guium beneficiorum collaciones, nisi fundare sciverit ex ratione vel scriptura quod Christus vel Petrus obedienciam huiusmodi vendicavit vel debuit vendicare. Si autem alter eorum regno 15 vel populo fidem Christi predicare voluerit vel fidem susceptam instar Petri confirmare miraculis, videtur michi quod populus grataanter debeat obedire, dominacionem autem ut venenum debet expellere, gracias agens Deo, qui abbreviavit et 20 detexit venenosam tyrannidem Antichristi. Nec moveat quod tempora ista sunt prospera, Christus autem dicit, quod *est tribulacio magna, qualis nunquam fuit*. Loquitur autem de miserabili tribulacione anime maxima que iam instat, quia dor- 25 micio Symonis et Yude vigilia in cautelis faciunt litargire quod multi sompno letifero | insensibi- 198° liter moriantur. *Paratus sum autem revocare istam sentenciam, docto quod sit contraria fidei christiane.* Sed videtur michi indubie quod non amplius 30 quam ostensum est, debet catholicus talem ducem sequi vel ei ut Christi vicario obedire, et nichil

Wyclif will
recant if taught
better.

5. AB in marg.; *Obedire pape.*

23. Matth. XXIV, 21. 28. In Protestationibus J. W. (ed. Höfler, Anna v. Luxemburg in Denkschriften der Wiener Akademie 1870/71, p. 147) haec protestacio deest.

infidelius quam quod oportet de necessitate salutis christianum exercitum tali capite regulari. Et patet quod in isto quinto arguento facto pro papa debet ipse diligenter attendere quod non sit ad instar Petri reprobati fumo fastus vel avaricie soporatus; de quo sompno dictum est alibi. Nam habere solum nomen Petri vicarii vel pastoris est ex mendaci ypocrisi magis dampnabile quam si foret homo huius prepositure, cum Gregorius beatus primo libro *De cura Pastorali* II cap. exponendo illud Matth. XVIII, 6 *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis minimis, qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria circa collum eius et demergatur in profundum maris: Pastores, inquit, perversi in moribus quod verbis predican, moribus impugnant; unde fit, ut cum pastor per abrupta graditur, ad precipicium grex sequatur; quia, cum layci dicta prelatorum cognoverint, per opera pervertuntur.* Hinc scribitur per prophetam: Causa sunt ruine populi sacerdotes mali, de quibus dicit Dominus per prophetam: Facti sunt domui Ysrahel in officium iniquitatis. Nemo quippe amplius in ecclesia nocet, quam qui perverse agens habet nomen vel ordinem sanctitatis, delinquentem autem hunc redarguere nullus audet; et in exemplum culpa vehementer extenditur, quando peccator pro reverentia ordinis honoratur. Indigni namque, tanti ponderis pericula fugerent, si Veritatis sentenciam sollicite cogitarent, qui scandalizaverit etc. Per molam quippe asinariam secularis vite circuitus

^{198^a} 2. B: *regulare.* 9. Codd.: *foret si homo.* 9—10. In codd. hic locus corruptus est. Legitur in A: *prepositure tam Gregorius beatus, Gregorius primo libro De Cura . . .* B: *tam Gregorius beatus quam Gregorius primo libro . . .* 10. AB in marg: *Nocent in ecclesia maxime mali sacerdotes. Sacerdotum perversitas causat mala.* 17. B: *ut deest.* 30. B in marg.: *Mola asinaria quid signet.*

10. De Cura Pastor. l. c. Cf. Hussii Opp. fol. CCXXIV^a.

ac labor exprimitur et per profundum maris extrema dampnacio designatur. Qui igitur ad sanctitatis speciem deductus vel verbo ceteros destruit vel exemplo, melius projecto fuerat, ut hunc ad mortem sub seculari habitu terrena acta constrin- 5 gerent, quam quod sacra officia in culpa ceteris imitabilem demonstrarent, quia nimirum si solus caderet hunc utrumque pena inferni tollerabilior cruciaret.

Iste sanctus papa novit condiciones et pericula ¹⁰ adiacencia perverso preposito et specialiter Romano pontifici, cum peccatum commissionis vel omissionis in ipso foret scandalum toti gregi.

Danger of
accepting the
office of Pope
from wrong
motives.

Per hoc patet responsio ad sextam rationem, in qua ex secunda piscacione Petri notatur in ¹⁵ ipso preeminencia sepedita. Ex quo notaret papa ex preeminencia dignitatis periculum, sciens quod vocatus ad tale officium ex corpore vel negligencia gravius est dampnandus, ymo acceptans illud officium plus propter piscacionem ²⁰ fastus aut questus, quam propter piscacionem animarum trahendarum ad litus soliditatis perpetue in retibus regis Christi, ut sic peccat mortaliter, ut patet XXIII cap. quinti libri, et per consequens quamdui duraverit talis declinans ²⁵ intencio in occupacione vocati beneficii ecclesiastici vel dignitatis crimen amplius continue invalescit, dicente Lyncolniensi in quadam epistola: *Dispensacione beneficiorum quisquis abutitur, qui ad alium finem quam ad fidei et caritatis augmenta- 30* *cionem eadem utilitur. Quomodo igitur excusatur | distribuens bona ecclesie propter carnem vel fa-* ^{199*}

4. Codd.: *suaverat ut hunc.* 5, 6. B: *constringerentur.* 14. A in marg.: *Ad 6.* 28. Codd.: *Linconiense.*

10. Hussii *De Eccl.* fol. CCXXIV*. 24. De Civili Domino III, 485 seqq. 29. Epistola Roberti Grosseteste directa domino Hugoni de Pateshillis ed. Luard p. 99.

vorem mundi lucrificatione Christi postposita. Re-

cole quomodo Petro dabatur titulus beatitudinis,
quia *caro et sanguis non revelavit sibi*, et per con-

sequens ex equo opposito acquirit titulum damp-

nacionis qui propter carnem vel sanguinem sic
accipit vel distribuit bona Dei. *Consule*, inquit,
conscienciam tuam, utrum plura ecclesiastica queris
beneficia, ut caritas augeatur in oviibus aut tu auge-
aris ex ovium operibus, ut tu pascas oves verbo,
exemplo et oracione aut tu pascaris ex ovium lacte,
vide utrum Deo dicere possis cum Augustino in
De Verbis Domini Sermone XLIX: Domine, tu scis
quia dixi, scis quia non tacui, scis quo animo dixi,
scis quia flevi, cum dicerem et non audirer; ipsa
puto integra racio est nostra. In ista materia con-

vincere potest pius theologus, attendens ad con-

versacionem pontificum ydolorum, quod pec-

catum Symonis est tam publice induratum, ut
nisi pastor summus trahat clerum ad vitam pau-

perem per subtractionem elemosinarum secula-

rium, tam grex quam pastores vadent in preci-

pium. Stupor enim huius veneni mortiferi ex

diutina consuetudine ad tantum invaluit, quod
verba quantumlibet acuta et ex fide desiderabilia

non movent clerum possessionibus soporatum.

Ideo non restat nisi denudare stertentem litär-

gicum, subtrahendo velamentum somniferum;

olim enim verificatum est illud Apostoli Hebre.

V, 4: *Nemo sibi sumit honorem, sed qui vocatur*

^{199^b a Deo, ymo hodie debet esse, si non | essemus}

peccatis cecati occultatis periculis, quod nemo

sumeret sibi dignitatem huiusmodi per procura-

toria media sumptuosa, subdola et laboriosa, quin

pocius necessitatus apostolo, propter vite sancti-

Prevalence of
simony.

17. AB in marg.: *Prelatus verus (B: bonus) non est qui vita bona caret.* 29. AB in marg.: *Dignitates ecclesiasticas quomodo usurpant.*

tatem coactus susciperet onus tam arduum cum intencione faciendi opus evangeliste, subducta affecione prosperitatis terrene et per consequens cum timore. Inde distinccione XL sub auctoritate Jeronimi dicit canon: *Non est facile stare in loco Petri et Petri tenere cathedram, quia non sanctorum filii sunt qui tenent loca sanctorum sed qui exercent opera eorum.* Attendamus igitur ad opera pastorum primitive ecclesie et non ad temporalia preter ordinacionem primevam ex pia ignorancia conglobata, et videbimus ex decreto (ut sepe repecii) quod nimis multi mendaciter sunt prelati. Ideo dicit Spiritus Apoc. III, 9 quomodo illi *de synagoga sathane dicunt se esse Iudeos et non sunt sed menciuntur.*

15

The mystical
meaning of the
153 fishes.

Redeundo igitur ad exposicionem scripture videamus secundum mellifluum sub cortice verborum *centum quinquaginta trium magnorum piscium.* Nam, ut inquit Augustinus, De Verbis Domini Sermone XIV: *Quando possumus de dividinis operibus, que leguntur, intellectum alicuius mistice significacionis exculpere quasi de abstrusis favorum cellis mella producimus. Vel Christi discipulos imitantes spicas manibus confricamus, ut ad grana vitalia in eis latencia contingamus.* Exponit autem Augustinus LXXXIII questionum questione LVII illum numerum seriose notans, primo quatuor gradus status ecclesie; primo enim a quaternario resultat denarius sub quo ecclesia ymo tota universitas continetur. Dicit enim Apo- stolus | prima Cor. XI, 3 quod *mulieris caput est vir, sed viri caput est Christus, caput autem Christi est Deus,* in quo gradu quadruplici patet quod

25. AB in marg.: *Pisces 153 quid signant.*

5. Cap. II. 20. Opp. tom. V, App. p. 131/32. 26. tom. VI,
p. 25 De centum quinquaginta tribus piscibus.

199^e

Deo correspondet unitas, Christo binarius propter duplicitatem naturarum, cum humanitas in potentia fuit sibi semper adaptata, trinarius vero correspondet homini, cum sit memoria, racio et voluntas, quaternarius autem correspondet carni vel corpori quod dicitur ex quatuor principiis scilicet punctali, linearis, superficiali et profundali vel quatuor electis, colligendo autem unum duo tria quatuor constituant decem. Sed natura humana egrediens denarium ex prevaricacione decalogi (ut dicitur cap. XXIII, V huius) indiguit reformante, ideo mediator Dei et hominum, sponsus et formator ecclesie, corpus suum quod est quaternarius duxit in dictum denarium et passione sua redemit ecclesiam. Et hec racio quare ieiunavit quadraginta diebus. Sed quia quadragenarius resultans ex ductu quaternarii in denarium habet septem partes aliquotas, ut XX, X, VIII, V, IV, II, I, que integrant quinquaginta, iam post resurrectionem quadraginta diebus exspectavit ascensionem et post decem dies reformatam ecclesiam confirmavit, mittendo consolantem Spiritum dono septemplici. Sed quarto dictus cesar semper augustus augmentando semper progressus diens dictam ecclesiam, consumavit, quando dictum quinquagenarium triplicavit, quod constituit centum quinquaginta et in eternitate extra illum numerum beatificavit; quod fit, cum fides, spes et caritas tocius ecclesie quoad miliciam consti-^{199^a} sumatur. Pisces igitur captos a spiritu predestinante ministerio hortancium ad bona gracie Petrus trahit in terram vivencium, quando usque ad

Various significations
to be drawn
from the
number 153.

The fishes
are the elect.

2. naturarum. B in marg.: *vel anime.* 7. punctali. Codd.: *peccati.*
Aug. l. c. . . . quod progressio a punto ad longitudinem, a longitudine
ad latitudinem . . . 20. 21. B: *quadraginta — ascensionem* deest.

11. De Civili Dominio III, 485.

finem oves diligens corroborat verbo et opere finalem docens perseveranciam in virtute. Qui igitur voluerit esse Christi vel Petri vicarius, oportet ut ad instar eorum ex animo faciat similiter cum vita imitatoria et non nudum nomen⁵ vel eleccio in facie ecclesie facit papam. Predicet igitur cum apostolo, ubi nominatus est Christus, donec in vasis capacibus formetur Christus et tunc ex quaternario evangeliorum format ecclesiam. Secundo lapsis conversis suis¹⁰ det animam complens quadragesimam penitencie pro ovibus reformatis, tertio implorando eis Spiritum Sanctum imponat eis manus operatrices, oves morbias confirmando, recolens illud Luce XXII cap. 32 dictum Petro: *Et tu aliquando con-*¹⁵
versus confirma fratres tuos. Unde Act. VIII,¹⁷ legitur quod Petrus confirmando *imposuit eis manus.* Et quarto reducat oves ad stabilimentum cubi supra petram firmam quomodolibet proiecti, stantis sine vituperio anguli. Quod si quatuor²⁰ virtutibus cardinalibus tamquam quatuor equis superficialibus lateralibus substrata sit equa operacio et supposita virtutum continuacio secundum similitudinem captam ex operibus presidentis, tunc enim vendicare potest ex debito locum Petri.²⁵

Peter's
behaviour at
the council of
Jerusalem.

Per hec patet responsio ad septimum, in quo probatur preeminencia Petri per illud Act. XV, quod Petrus humiliter se pretulit ad laborem. Non fuit tunc inter apostolos de prepositura contencio, sed octuplex vera humilitas necessitavit³⁰ Petrum respondere pre aliis. Et utinam papa modernus vellet exercere illam clavem | sciencie^{200*} fidei instar Petri, tunc enim non temptaret im-

2. AB in marg.: *Vicarius Christi verus qualis est.* 26. A in marg.:
Ad 7.

6.—7. Cf. Rom. XV, 20.

ponere fidelibus graves ceremonias eciam ultra
ritus iudaycos, sed sine illis vel obediencia exacta
a Petro diffiniret libertatem eorum stare in isto,
quod eis et gentibus suffecit ad salutem gracia
5 domini Ihesu Christi. Et post hec Jacobus so-
cialiter et domestice alloquitur populum in hec
verba: *Viri fratres, audite me, Symon narravit*
quomodo Deus visitavit sumere ex gentibus populum
nomini suo; propter quod ego iudico non inquietari
10 *eos, qui ex gentibus convertuntur.* Ubi notum est
quod Spiritus Sanctus non scribit eum beatissi-
mum papam Petrum, sed vocat eum Symonem
ex humilitate socium, et Jacobum non ex aucto-
ritate Petri, sed Domini sic locutum, et ideo
15 singulariter dixisse, *ego iudico*, quod verbum foret
hodie graviter ut rusticum et inconsonum re-
probatum. Nec valet allegare contra modernos
episcopos Jacobi sanctitatem, quia tantum distat
papa a sanctitate Petri, qui nec in hoc reprobavit
20 Jacobum nec vendicavit quod ex sua auctoritate
Jacobus sic loquatur. Sicut igitur episcopi longe
sunt a sanctitate Jacobi, sic pape nimis distant
a sanctitate Petri. Unde igitur pape auctoritas
ad vendicandum de episcopis quod non est
25 exemplatum in iurisdicione Petri super alios
sanctos apostolos vel conversos? Petrus autem
nullam dominacionem vendicavit super alios fra-
tres suos, sed apostolo reprehendenti ipsum hu-
200^b militer | obedivit. Recolat igitur papa quomodo
30 nemo debet sibi obediire, nisi de quanto ut Dei
organum dixerit legem suam, nec tenetur sibi
credere, nisi de quanto tenetur credere quod
Deus in ipso loquitur; et hoc movebit eum ad
allegandam legem Domini, in qua est omnis

Peter claimed
no authority
over James.

33. Codd.: *movebat.*

7. Act. XV, 13, 14, 19.

veritas et ad innitendum preeminencie sanctitatis, quia aliter est ut Antichristus maxime discredendus et a comitiva fidelium precipue fugiendus. Et tertio recolat quod Roboam ex dominacione pompatica, quam didicit ex consilio iuvenum dixit⁵ false, quod *minimus digitus suus fuit potentior dorso patris*, et per hoc divisum est regnum, ut patet III. Reg. XII, 10 et notat Crysostomus Omelia prima Operis Imperfecti. Et applicet ad hoc verba sua et opera, si implicat se *extollere*¹⁰ *super omne quod dicitur Deus*, exigens dominacionem quam Christus non potest exigere, et videbit quod ratione huius precipue christianismus dividitur, nam fideles ab eo recesserant propter fetens eius dominium, et hinc impeditur utrumque¹⁵ conversio infidelium ad legem Domini; tam extranea, inquam, videtur conversacio eius a Christo quod longe plus variatur ab eo quam conversacio sacerdotum veteris legis a Moyse, qui sensu, verbis et doctrina remanserant, sed vita et opere²⁰ recesserunt. Iste autem papa videtur extraneus a Christo, qui tam vita quam doctrina ab eo discordat, nam Matth. XXIV, 11 Christus dicit quod *predicabitur hoc evangelium de pseudochristo in universo mundo in testimonium omnibus gentibus*,²⁵ pseudo autem nedum est interpositus, ut sit testis Christo in terris, sed persequitur illos, qui hoc evangelium attestantur; unde videtur quod non de illis Christus tantum | confidit, ut de sacerdotibus legis veteris, cum Matth. XXIII, 3 suis³⁰ 200c precipit: *Omnia quecumque dixerint vobis facite, secundum opera eorum nolite facere, dicunt enim et non faciunt*. Dicitur autem quod nostri prelati ex maiori elongacione a Christo per superinductam dotacionem cesaream nec dicunt nec faciunt.³⁵

Our
prelates preach
another
gospel than'
Christ's.

Nam ubi beatus Gregorius ex animo iter arripuit ad Anglicos convertendum, papa modernus ut legem sibi limitat quod non predicet ne cadat in heresim, propter quam est solummodo deponendus, ut videtur ex XL distinccione: *Si papa.* Sed scandalosa sunt ista, primo quia papa sciret cavere sibi de heresi antequam acciperet huiusmodi dignitatem, secundo quia papa, qui dicitur habere tantam potestatis plenitudinem, diffiniret quod non foret heresis quicquid dixerit, vel saltem protestaretur, quod non habet animum a lege Domini declinandi. Tercio heresis periculosior est in vite discordia, ymo per idem nullus prepositus predicaret, cum pro heresi et specialiter reali sit dignus deponi, et papa propter causam multiplicem cicius aufugeret illud periculum. Ideo non est nisi antichristiana et accusatoria excusacio in peccatis. Accusatoria dico, quia ut sic patenter iudicat, quod sit alienus a vicario Christi, et in aliis dicitur comuniter quod peccare non poterit. Et sic notaret Petri vicarius illud septimo replicatum, quomodo Matth. XVIII propter primum fuit dictum singulariter Petro, quod fratrem suum corriperet, ubi sunt tria Petri vicario anno 25 tanda, primo cum debet fratrem suum corripere, 200^a debet primo | omnium irreprehensibilem se servare, nam caritas debet incipere a se ipsa. Secundo notandum est quod Petri vicarius debet esse in modo corripiendi prudens, assiduus et intentus, quod non excomunicet ante finem correpcionis tercie in quo viderit fratrem suum non esse apcius corrigendum. Tercio debet notare, quod sit socius et minister ecclesie; aliter enim

A scandalous reason is given why the Pope should not preach.

How Christ's vicar should correct others.

1. He should keep himself clear of fault.

2. He must correct wisely.

3. He must remember that he is a servant of the Church.

5. AB in marg.: *Papa quare non predicat.* 21. AB in marg.: *Vicarius Petri debet notare dicta Petro.* 24. *ubi;* B: *ut.*

5. Cap. VI.

4. That the
Church is
greater than
he.

non adhiberet sibi multitudinis testimonio, et quarto diceret ecclesie ut maiori, sic enim missus est a parva apostolorum ecclesia, ut patet Act. VIII.

Ad octavam confirmationem Johannis ultimo⁵ ubi Petrus singulariter recepit pastum ovium propter prerogativam amoris quo Christum et corpus suum dilexerat, vere concluditur primatus Petri predictus; quod si papa fuerit expers predicti amoris, quid sibi et papatui? Nunquid credimus Christum acceptare personam Romani pontificis propter elecciones aut invenciones humanas, cum hoc quod sit in vita et moribus Christo contrarius? Deliramentum blasphemum foret sic credere. Unde videtur quod papa timens¹⁰ mentiri Domino, servaret se in limitibus paupertatis et apostolice a mundo alienacionis, in quibus Petrum Christus constituit; certum quidem est, quod si mentitur de Christo et Petro, dicens quod virtute successionis vicarie Petri habet ex²⁰ ordinacione divina tantam excellenciam mundanam super ecclesiam, oportet quod finaliter super verecundo mendacio sit convictus, quia cum peccatum sit mentiri super discolum in materia impertinente fidei; quanto maius peccatum²⁵ est mentiri super beatos et caput ecclesie in materia fidei, in qua tota ecclesia est seducta? Si igitur papa sit Petri vicarius | procuret pro^{201*} ecclesia instar Petri. Petrus autem procuravit assidue quod clerus Christi poneretur in statu³⁰ exproprietary plus perfecto, quod si papa viis et modis nitatur degradare se et clerum ab illo statu evangelico ad statum secularem proprietarium, quis dubitat, quin sit infidelissimus pro-ditor, preparans viam dyabolo? Quomodo super-³⁵

*It was for
his great love
that Peter was
chosen to feed
Christ's sheep.*

5. A in marg.: *Ad 8.* 15. *sic.* Codd.: *si credere.*

abit ecclesiam Christi cum mammona? Ille, inquam, vivit exproprietarie qui ob amorem Dei et securitatem a seculi seduccione relinquit omnem titulum humane securitatis de dotacione vel ele-
 mosina perpetua, spe suspensus in Deo, cui in superiori ecclesie officio inturpate et assidue famuletur, qualiter vixerunt prophete legis veteris, Christus cum suis apostolis et multi posteriores docti ab illis. Unde paulative recepit iste status gradus et sophisticabatur mille versuciis; nam tempore apostolorum dividebantur exproprietarii, alii ministrando mensis et alii pure intendentes evangelizacioni et aliis spiritualibus operibus sacerdotis, ut patet Act. VI. Secundo
 recepit clerus glebam et paulative dotaciones ulteriores ex titulo elemosine sine affecione vel securitate humana, ymo rapinam et oblacionem talium cum gaudio susceperunt. Et sic fuit tempore Augustini et aliorum sanctorum, qui leviter
 peccaverunt. Sed cum istis surrepsit venenum dyaboli, quo cum expropriacione de facto propriacionem immiscuit in affectum, ut patet de Scarioth et multis sequentibus; secundo vero subintroducte sunt lacius cautele dyaboli, quibus elemosine occupate a notorie indignis sunt | ut hereditas avidissime vendicata. Et ad defendendum istam cleri avariciam sunt multe leges condite, in tantum quod oblitio tali officio summe pro lucro temporali contenditur, et illud venenum
 est periculosius et extensius: ideo ve illis, qui fovent ipsum propter animum dominandi.

Sunt autem multi fuci, quibus discipuli Anti-christi perturbant ecclesiam: querunt enim descripcionem vite exproprietarie et arguunt quod

How the Church gradually fell away from the life of true poverty.

1. A in marg.: *Quid est vivere exproprietarie;* B in marg.: *Vivere exproprietarie.*

Antichrist's
disciples say
there is no
distinction
between the
states of
poverty and
possession.

omnis homo vivit tam proprietarie quam ex-
proprietarie, et sic inponunt magnam stulticiam
pape Nicolao III. et sanctis doctoribus, ymo
nostris religiosis, cum dicunt quod non sit sta-
tuum istorum distinccio. Notum est, inquam, ex⁵
modo vivendi tam preterito quam presenti quod
in alio statu est clerus postquam recepit dota-
cionem cesaream et in alio antequam fuerit sic
dotatus, sicut in alio statu vivunt religiosi pos-
sessionati, eciā in alio fratres et alii, quibus¹⁰
non sunt elemosine perpetue humanitus sic affixe.

Status igitur exproprietarius cleri est status cleri
conversandi sine dotacione et elemosinacione per-
petua secularium dominorum. Et status cleri

Endowments
make the
difference,
since they are
maintained by
secular
authority.

proprietarius est status cleri conversando ex¹⁵
dotacione vel elemosinacione perpetua secularium
dominorum, ut contingit personis vel ecclesiis
cleri quibus appropriatur ecclesia vel annuus
redditus ex pacto elemosinacionis perpetue; que
omnia oportet originari ex auctoritate dominorum²⁰
secularium, licet alii de clero ad hoc adiuverint
et autorizare false finixerint. Et patet quod talis
appropriacio sapit ingratam diffidenciam de Christo
et suis legibus, qua homo superflue exponit se
spinis et temptationibus huius mundi. Status²⁵
igitur exproprietarius non | est non habere tem-^{201^c}
poralia, sed habere ex puro titulo Dei sine
autorizacione humana vel sollicitudine preter ne-
cessaria ad cleri officium. Nec obest perfeccioni
illius status quod sint in illo statu pessimi, quia³⁰
distinguitur a statu morum. Supposito igitur quod
status ille sit alcior atque perfeccior, patet quod
ille papa ingrate et infideliter ducit ecclesiam,

12. A in marg.: *Nota*; AB in marg.: *Status exproprietarius. Status*
proprietarius. 25. A: *spernis.* 26. B: *non before habere deest.*
27. AB in marg.: *Privilegium cleri datum a Christo.* 31. AB in marg.:
Status exproprietarius alcior.

quia nititur statum illum deprimere et alium exaltare. Non enim licet degradare clerum Christi a statu quem ipse instituit, sed status proprietarius in quo per papam confirmatur ecclesia est 5 inferior statui quem Christus instituit, igitur non licet pape sine auctoritate divina a statu illo deicere clerum Christi. Petrus enim vel Paulus non habuit huiusmodi potestatem.

Item, papa tenetur specialiter stare pro privi-
10 legiis cleri sui, sed precipuum privilegium per
quod distinguuntur cleri a laycis stat in hoc
quod cleri serventur in statu exproprietario al-
ciori, igitur hoc privilegium debet papa in se et
subditis observare. Sic enim fecit Apostolus in
15 quo locutus est Christus Heb. XIII, 5, 6 quando
sic docuit: *Sint mores sine avaricia, contenti pre-
sentibus; ipse enim dixit: Non te deseram neque
derelinquam Ita ut confidenter dicamus: Dominus
michi adiutor, et non timebo quid faciat michi
20 homo.* Que doctrina videtur expresse facere pro
expropriacione contra propriacionem.

Item, papa non habet potestatem a Deo ad
deteriorandum sed meliorandum ecclesiam, ut
dicit Apostolus de se ipso II. Cor. X, 8: *Si ali-
25 quid amplius gloriatus fuero de potestate nostra,
quam nobis dedit Dominus in edificacionem et non
in destruccionem.* Et patet de ratione; nam bonus
201^a dominus cesar semper | Augustus non dat pote-
statem homini, ut dampnificet sponsam suam,
30 magna autem dampnificacio foret statum tam
altum et securum perdere sine equivalencia re-
compense; omnis enim mundana ditacio non potest
attingere illum statum, cum maior ditacio plus
abducit. Quomodo igitur autorizabit Christi vi-

The Pope
should protect
the privilege
of the clergy,
which is, to
live the higher
life.

Christ has
given authority
to no one to
make the
church worse.

16, 17. Codd.: *contemptis presentibus.* 24—27. Codd.: *Si aliquid —
destruccionem* in marg.; et patet; B: et deest. 29. *suam;* B: *s.*

carius ex fastu vel avaricia sic ducere gregem Domini per abrupta, cum posset securius in pacuis quas Christus instituit ducere oves suas? Securius dico propter dietam a morbis putridis preservantem, propter facilitatem tenendi ad pacua semper virencia preparantem, et propter securitatem insultus latronis et male bestie excludentem. Sic enim prudens paterfamilias seminat semen bonum non inter spinas, ne ex earum cremento frugum contrario suffocetur. Scit enim Deus infirmum statum sue familie, quomodo prona est ad omnia morborum genera, ideo ut summus medicus iniungit dietam, que licet videatur antichristo Romano contraria, est tamen statui nostro fragili summe consona. Nam iniungit nobis quoad statum exproprietarium relinquere omnia; quod debemus nos curati facere, viventes pure de decimis, oblationibus et privatis elemosinis laycorum. Et quia cum illo statu exproprietario stat elemosinarum abusio, ideo secundum beatum Jeronimum Petrus adiungit, quod perfectum est scilicet statum morum, dum dicit: *Et secuti sumus te*, sine hoc enim non potest esse salus fidelium. Sed illius, qui reliquit omnia, est status perfeccior quam remanentis in seculo, quia statui summo propinquior. Istam autem | materiam decet cunctos fideles cognoscere, quia caucius cavebunt a lupis qui veniunt in vestimentis ovium, securius sequentur Christi vestigia dimissis viis Antichristi, et prudencius preparabitur ad discredendum suis blasfemiis et ab adhibendo sibi cultus indebitos et consensum.

10. suffocetur; sc. semen. 14. Codd.: Romani. 29. Codd.: dimissis aviis. 30. preparabitur; adde: via.

22. Matth. XIX, 27.

God knows
our weakness
and enjoins
the safer state.

CAPITULUM OCTAVUM.

Iam restat videre si oporteat regulariter Romanum pontificem esse papam et inmediatum ac proximum vicarium Christi in terris. Sed proximum nomine *pape*, notandum, quod in scriptura sacra, si bene habeo, non exprimitur, sed est ab interieccione *pape*, quod admiracionem signat, derivatum. Unde eis convenit proprie qui in conversacione sunt admirabiles sanctitate; ad quem sensum Ihesus noster est summus papa possibilis, cum de eo scribitur Ysaias IX, 6: *Et vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, Deus fortis, princeps pacis.* Olim autem vocati sunt quicumque sancti episcopi sancti pape. Unde epistola VIII Jeronimi ad Augustinum sic loquitur: *Domino vere sancto et beatissimo pape Augustino Jeronimus salutem.* Item, Augustinus epistola XVIII ad Paulinum sic loquitur: *Libros beatissimi pape Ambrosii credo habere sanctitatem tuam, eos autem multum desidero quos adversus nonnullos imperitissimos et superbissimos, qui de Platonis libris dominum profecisse contendunt, diligentissime ac copiosissime scripsit.* Item, epistola X ad Aurelium scribunt Alpius et Augustinus: *Domino beatissimo pape Aurelio;* nec fuit iste Aurelius papa episcopus Romanus, ut patet epistola CXXXIX ad Genesiosum, in qua enumerat omnes episcopos a beato Petro usque ad Anastasium, qui tunc eandem

Derivation of
the word
"Pope."

Formerly
used of other
bishops.

1 A in marg.: c. 8. 4. AB in marg.: *Papa hoc nomen quid signet.*
14. A in marg.: *Quod pape vocabantur Jeronymus, Augustinus, Ambrosius, Aurelius et alii. Nota Augustinus mirabiliter contra Wy.*

8. Cf. The English Works of Wyclif ed. Matthew p. 471. See Freeman's William Rufus I, 292. Cf. Huss, 256^b. 14. Ep. CXII. Hier. ad. Aug. Migne Patr. tom. XXII, 916 et Aug. Opp. II, 189. 18. Ep. XXXI al. XXXII Opp. tom. II, 58. 23. Ibid. pag. 87. 26. Ep. LIII al. CLXV ib. pag. 120.

cathedram rexit, et olim communiter | vocabantur ^{202^b episcopi pape. Unde Bonifacius comes epistola CII scribit Augustino: *Tue sanctitatis epistolam admonitu me terrificantem suscepi; etenim venerabilis papa: Si thorus ille legitimus pavidos habet accessus, quo debet puniri suppicio qui divinas temerat raciones?* Et epistola III sic in fine alloquitur idem Bonifacius Augustinum: *Ora igitur, venerabilis papa, ut talis de inimicis sepe ulcio procedat, ymo ut recitat Archidiaconus: . . . . .*}

Greci vocant cunctos presbiteros papas; unde ratione dotacionis atque dominii baptizatus fuit terminus ut approprietur Romano pontifici. Sed

It has come to mean the bishop who is nearest to Christ in life and work.
How came it to be assigned to the Roman pontiff:

qui non est vis in servacione termini, suppono quod specialiter significet illum episcopum, qui gerit altissime, simillime et propinquissime vicem Christi, sicut fecit Petrus post ascensionem, et regulariter dicimus quod faciunt Romani pontifices. Sed quia videtur mirabilis saltus et infundabilis a Christo ad totum genus Romanorum pontificum regulariter sic saltare, ideo multi ad inveniunt vias varias ad istam ficticiam colorandum. Quidam autem dicunt hoc procedere per viam racionis, quidam per viam Petri successionis, et quidam per viam eleccionis.

Armachanus says: Because Rome was the chief city of Christendom.

Quantum ad primum fingit dominus Ardmacanus libro VII De Questionibus Armenorum racionem multiplicem, prima quia Roma est capitalis civitas christianismi, ideo decet quod capitalis episcopus ibi regat.

Sed quantum ad istam evidenciam videtur, quod accusat summum pontificem dominum Ihesum Christum, qui elegit Jerusalem passioni, et hoc

10. Codd.: *Archidiaconus*; seq. lacuna.

13. AB in marg.: *Papa*

specialiter quid significet.

3. Ibid. App. pag. 1.

7. Ep. XIV al. CXCIV App. pag. 4.

videtur rationabile, quod ille qui venerat totum genus humanum redimere, in medio terre habitabilis ostenderet medicinam iuxta illud Psalmi |
 202^c LXXIII, 12: *Deus autem rex noster ante secula*
5 operatus est salutem in medio terre. Secundum cosmimetras Jerusalem ponitur in medio habitabilis, locus autem ille foret convencior summo pontifici quam angulus Europe Roma, quia aliter Christus indubie non taliter elegisset, potissime
 10 cum tempore Christi et Augusti Cesaris fuit Roma in medio florum sui dominii, et imperator minus impius quam sequentes tempore apostolorum.

Iterum videtur quod racio ista, cum stat contine, accusat papas sequentes, qui in maiori parte Romam non rexerant, sed incrassati quieverunt Avinione; et cum pocior racio nunc subesset, eo quod ille locus imperii dicitur esse de pape dominio, et sic remanet multiplex racio,
 20 primo et principaliter regendi hunc populum, cum crescentibus rationibus donorum debet secundum beatum Gregorium crescere racio humilius et promcius ministrandi. Nam secundum Apostolum prima Thym. V, 8: *Qui non providet*
25 suis et maxime domesticis fidem negat et est infideli deterior, papa igitur provideret specialiter Romanis de bonis spiritualibus, cum sit eorum dominus et curatus. Racione dominii debet eos seculariter defendere et racione patris spiritualis
 30 et peculiaris debet eos instar Pauli spiritualiter gignere et fovere.

Item, si super ista racione dependet racio papatus Romani pontificis, cum ista racio sit secundum fortunam valde mutabilis, sequitur quod
 35 oportet papatum proporcionaliter variari, nam

If so, what
of the popes
who fatten at
Avignon.

Their first duty
is to Rome
where they
claim
dominion.

Capitals may
be changed.

8. *quam;* codd.: *quia.* 15. Codd.: *papa.*

tempore apostolorum et diu post non fuit Roma civitas christianismi, vel plenius civitas synagoge sathane, cum imperator et maior pars populi fuerat infidelis, ymo ut declarat dominus Armacanus libro ^{202^d | VII, cap. XVI De Questionibus Armenorum, ad tantum restrictum est Romanum imperium, *ut non solum imperio Magni Canis de Cathay, sed modo insuper imperio Persarum, imperio Usbeck, imperio Soldani et imperio barbarorum sit minor dominio seculari*, ymo secundum ¹⁰ relacionem eorum, qui remotas visitarunt contratas, sunt multe civitates, que Romam exuperant. Ideo procul a catholico, ut dicat locum illum vel populum necessitare, ut episcopus suus sit optimus sequax Christi. Et ideo infra dicit dominus Armacanus cap. XVIII: *Mihi, inquit, videtur quod papatus et pontificatus Romanus non sic connectuntur quin ex causa rationali poterunt separari.* Et conformiter tollitur secunda racio, qua fingitur quod in capite mundi, ubi est generalior con- ²⁰ fluxus populi, reciperet ipse efficacius doctrinam Christi et exemplaretur apcius, quomodo principes Romani forent Christo subiecti, nec non tercio fons cleri assisteret fonti secularis dominii, ut milicia cleri corroboret, et clerus principibus con- ²⁵ sulat et regat secundum evangelium Ihesu Christi.}

Ista autem triplex ficticia non est racio, quia in toto continet oppositum. Nam Nero, Dyocletianus et genus tyrannorum succedencium fuerunt precipua obstacula, quare non currebat in imperio evangelium et lex Christi, sicut patet ex notis cronicis, ymo Constantinus succedens ve-

7. *Canis* = (*Khan*). 8. Codd.: *Catnay*. (*Cathay* = regnum Sinec.)
9. *Usboth* in cod. 18. *quin*; codd.: *quando*.

5. Cf. Summa domini Armacani in Questionibus Armenorum VII, 16 fol. XL VIII Paris 1511 (R. L. Poole).

There are
empires greater
than the
Roman.

The papacy
separable from
the Roman
pontificate.

With this falls
the plea that
in the capital
the clergy had
more influence
for the good of
the Church.

nenando magis diutine dampnificavit ecclesiam; et iterum clerus ex avaricia nimis dampnificavit imperium, et quod plus est dedit principibus perniciosum exemplum de omni genere peccatorum, et quod est infidelissimum, obmutuit in-crassatus corripere vel docere. Nam ante dotacionem Petrus, Clemens, Marcellus et alii sancti Romani episcopi usque ad mortem dilexerunt cesarem et eius populum docendo et corripiendo.

20³^a Sed postquam dotati sunt, laboraverunt recordia atque blasfemia, recordia timendo dicere principibus et populis sua vicia, quin pocius lacte adulacionis mollificarunt et dissolverunt suos dominos, ut dando illis temporalia contra regulam

15 Christi dampnificant se et illos. Et tertio prorumpunt in maiores ingratis blasfemias, dicentes quod non habuerunt dotacionem illam a cesare, sed iure successionis Christi et Petri, qui fuerunt summe taliter dominati. Ideo non docet eos visitare principes et eis impertiri aliquid spiritualis doctrine, sed residere ubicumque voluerint, imperatoresque et reges advocare et abiectissima mundana servicia imperialiter ab eis recipere.

Non sic fecit Petrus, ideo indubie dissonat scole
25 Christi, cum post multiplicacionem donorum temporalium satagerent visitando donatores, humilius refundere pociora. Sed quis tam ingratus Christo abbati non foret ingratus proximo? Christus enim ob amorem nostri venit summe inops et
30 egenus, ut dicitur II. Cor. VIII ad finem, et ut nos clerici et specialiter Petri vicarii vivamus similiter.

Econtra autem nos pro excusacionibus in peccatis fingimus de eo blasphemum mendacium

Endowment
made the clergy
shirk their
duty of teaching
and reproof.

6. AB in marg.: *Predicaverunt episcopi Romani ante dotacionem.*

12. AB in marg.: *Dotacio imperatoris deduxit et multiplex malum.*

24. Petrus; codd.: P. 27. Codd.: *Christi.* 30. *finem XV;* Rectius: *VIII, g; XV = 15* videtur esse: et.

It is false that
Christ ruled
and that it
becomes his
disciples,
to do so.

quod dominatus | fuit et apostolos suos dominari 203^b
docuit summe civiliter. Et virtute istius mendacii
coloramus nostrum monstruosum dominium. Non
enim decuit regem seculorum assumere sibi ad
perfeccionem humanam seculare dominium, nisi 5
hoc faceret ad summum ultra quam alicui alteri
bene potest competere Quomodo igitur ipse
acciperet tam varce et indigne sessivam in do-
minio ad quod aspirat, relinquens mendacibus
ab eo degenerantibus possessionem gloriosam et 10
plenam super omnia regna mundi. Nonne (ut
sepe repecii) leges papales convincunt, illud
mendacium, primo XCVI distinccione *Constantinus*,
incorporatur cartha Constantini et pape, testi-
ficans formam qua donavit cece partem illam 15
imperii suo episcopo? Nonne secundo ex testi-
monio magni doctoris Augustini posito distin-
ccione VIII *Quo iure* docetur expresse, quod
clerus non habet proprietatem secularis dominii,
nisi ex lege cesaris et dono secularium domino- 20
rum? Nonne tertio beatus Bernhardus libro II,
III alloquitur Eugenium papam sub hiis verbis,
ut recitavi diffuse superius: *Quid dimiserit pape*
sanctus apostolus? quod habeo, inquit, hoc tibi do;
quid illud? certe non est aurum neque argentum, 25
cum ipse dicat: Argentum et aurum non est michi.
Si habere contingat, ntere non pro libito, sed pro
tempore, sic eris utens illis quasi non utens. Ipsa
quidem quantum ad bonum anime spectat, nec
bona sunt nec mala, usus tamen horum bonus, 30
abusio mala, sollicitudo peior, questus turpior.
Esto ut alia quacumque | ratione hec tibi venaces 203^c

If the clergy
hold property,
they do it by
Cesar's law.

8. sessivam; ita cod. 11. AB in marg.: *Possessio pape data est a Caesare, non a Christo vel Petro.* 15. B: *formans.* 21. Codd.: libro III.

13. Cap. XIV. 18. Cap. I. 21. St. Bern. pag. 748.

sed non apostolico iure; nec enim tibi dare quod non habuit, potuit; quod habuit, hoc dedit, sollicitudinem ut dixi super ecclesias. Numquid dominacionem? Audi ipsum. Non dominantes, ait, in clero sed forma facti gregis, et ne hoc dictum sola humilitate putas, non eciam veritate, vox domini est in evangelio: Reges gencium dominantur eorum, vos autem non sic. Plenum est: apostolis interdicitur dominatus.

10 Ecce hoc triplex testimonium manifeste convincit illud mendacium, lex propria, Augustinus, Bernhardus, qui manifeste dicit, quod non iure apostolico papa habet hec temporalia. Ideo dicit libro IV: *In hiis successisti non Petro sed Constantino.*

Et patet quam horribile est fingere talia blasphemica mendacia propter dominia temporalia pallianda. Patet eciam, quod nec seculares nec clerici iuvantur per assistenciam talium antichristianorum 20 sed profundius peiorantur, tam quoad bona temporalia quam spiritualia. Quoad temporalia, ut prophetatum est Dan. II et exponitur inferius, hoc fecit scissionem imperii. Et quoad spiritualia, patet quod mutuo se inficiunt ex consensu. Assistencia autem cleri tenentis se in statu primevo decoraret miliciam et econtra, ut patet de beatis Sebastiano, Martino et ceteris sed apostatarum assistance deturparet.

Quinta causa ficta est loci sanctitas ex multiplice christianorum martyrio, ubi decet sanctissimum caput ecclesie conversari. Sed constat quod locus non sanctificat habitantem sed econtra, ut dicitur II. Machabeorum V. Locus enim non est de genere activorum, cum sit quantitas et

Worldly gifts
do not aid
the Church
but injure it.

Another plea
is sanctity of
Rome for its
many martyrs.

31. AB in marg.: *Locus non sanctificat hominem.*

14. Cap. III, pag. 776.

influencia celestis vel est sanctitati impertinens
vel | loca sunt alia magis apta.

203^a

Against this
may be set
its pollution
by much
wickedness.

Similiter, si locus capit sanctitatem, per idem malediccionem ab incolis facinus committentibus in eodem, ut patet II. Regum primo de monte 5 Gelboe. Sed Rome ab imperatoribus et carnicibus sibi subiectis, qui permanencius incolebant locum post et ante quam martyres, fuit multiplicius facinus perpetratum, igitur locus ille foret evidencius maledictus. Et in signum huius multi 10 pape fugiunt illum locum, sicut Balaam propter influenciarum varietatem fecit altaria variari, ut dicitur Numeri XXIII.

Moreover
Jerusalem has
higher claims.

Similiter, si sanctitas martyrum fugat facinus et locum sanctificat, Jerusalem foret locus sanc- 15 tissimus, cum ibi predicavit et passum fuit caput martyrum, ibi occisus est uteque Jacobus et multi martyres, ymo in veteri testamento occisi sunt plurimi, ut testatur Christus Matth. XXIII, 37: *Jerusalem que occidis prophetas et lapidas eos* 20 *qui ad te missi sunt*, et IV. Regum XXIV, 4 scribitur quomodo *Manasses effudit sanguinem innoxium et implevit Jerusalem cruore innocencium*, et ob hanc rem noluit dominus propiciari. Difficile autem est sompniare, in qua istarum civitatum 25 occisi sunt plures martyrio. Sed certum est quod Christus predicans, conversans et occisus in Jerusalem, infinitum excedit totum collegium martyrum Rome vel alibi occisorum, et preter hec locus est sanctitate antiquior.

30

It is not
proved that
the bishop
of Rome must
be pope.

Ex ipsis colligitur quod nec iste quinque rationes nec alie fingende stabiliunt quod oportet realiter Romanum pontificem esse papam. Multi enim Romani pontifices | sicut et imperatores 204^a erant pessimi antichristi, et civitas illa cum gente 35

sua modo prevalet et modo subditur, cum multe sunt hodie civitates, gentes et comunitates plus divites, inclite et amplius populose. Quomodo igitur apostoli, quibus preceptum est indiferenter 5 omnes gentes, limitarent se ad illum populum, cum possent plus lucrificare Christo in alio populo eciam non converso. Unde ut credo hec fuit una racio, quare apostoli non receperunt dotacionem fixam in terris, ut ubicumque ter- 10 rarum spiritus eos moveret ad plus prodessendum ecclesie illuc tenderent indilatae. Iuxta quem sensum scribit Apostolus Hebr. XIII, 14: *Non habemus hic manentem civitatem sed futuram inquirimus*, aliter enim dominium affixum retraheret 15 affectionem convertendi. Et hec racio, quare Christus non fuit affectus templo, ut patet Mar. XIII, sed predicavit sub divo, nunc in deserto, nunc in montibus, nunc in mari et sub verbis indifferen- tibus et generalibus, ut patet Matth. ultimo, 20 precepit apostolis predicare.

Quantum ad secundam ficticiam ad colorandum connexionem predictam Romani et summi pontificis per institutionem Petri, patet quod innititur foliis sine fructu, non enim plus sequitur: Petrus 25 ordinavit Clementem episcopum Romanum, igitur ordinavit eum summum pontificem quam sequitur, 204^b ordinavit | Marcum Anthiochie sibi succedere, igitur ordinavit eum sibi succedere in summum pontificem, locus autem (ut dictum est) est in- 30 differens ad papatum et eque plenus papa fuit Petrus Anthiochie sicut Rome, et preterea An- thiochie accepit a populo insignia et non Rome.

Item, quicumque superstes dat alteri potestatem solum dat sibi potestatem vicariam et non parem,

Endowment
would have
hindered the
apostles'
journeys.

That Peter
ordained
Clement proves
nothing or the
papacy might
be at Antioch.

7. AB in marg.: *Dotacionem et loci appropriacionem quare apostoli fugierunt.* 20. Codd.: *apostoli.* 21. Codd.: *ficticium.*

Nor does
Clement's
succession
to the bishopric
carry the
papacy.

Why Clement
rather than
James?

Peter would
not presume
to choose
Christ's
vicar without
a revelation.

Was John the
Evangelist
subject to
Clement?

That the pope
is such

igitur ex hoc quod Petrus instituit Clementem Rome pontificem, non sequitur successorem suum fuisse summum pontificem sicut Petrus. Nec valet ficticia, qua dicitur quod Petrus Rome obiit, 5 ideo successor suus ibidem debuit esse papa. Nam Christus papa summus obiit Jerusolimis et tamen Jacobus Alphei tenens ibidem episcopatum a Christo datum et ibi obiens non propterea fuit papa. Que igitur liga Petri ad Clementem pocius quam Christus ad Jacobum, ut episcopus succeden¹⁰s loco quo obiit foret papa?

Item, non subiacet humane potestati sed solum divine constituere quemquam summum pontificem, igitur non debet supponi in Petro tanta presumpcio, ut eligat hominem de quo non fuit sibi ad hoc facta revelacio in summum pontificem et immediatum Christi vicarium super terram, specialiter cum super ista fatuitate, non relinquatur nobis scriptum autenticum, sed in eleccione Mathie reliquit hoc divine iudicio, ut patet¹⁵ Actuum primo; quanto plus in eleccione maioris. Quis |, inquam, crederet quod Petrus diffiniret²⁰ beatum Clementem sequi Christum similius quam Evangelistam, qui diu vixit post Petrum, vel beatum Evangelistam debere Clementi ut maiori²⁵ vel capiti necessario regulandi obedienciam et reverenciam, qualem pape iam exigunt a subiectis. vel quod Christus aut alius apostolus talem maioritatem instituit, vel policiam in sua ecclesia approbavit? Voluit enim omnes apostolos esse socios sibi³⁰ invicem obedientes et servientes sine dominio vel magisterio alicuius capitanei preter Christum.

Et ex ipsis infirmatur tercia ficticia quod per viam eleccionis et institutionis humane ponitur

6, 7. A: et tantum. 22. A in marg.: *Nota tempore apostolorum et evangelistarum ·Clemens a Petro eligitur, ergo non secundum sanctitatem.*

quis Romanus et summus pontifex. Et quamvis ista sentencia sit maxime propinqua facto, tamen nimis elongatur a religione fideli et stabili fundamento. Cum enim aliquem stat esse Romanum pontificem et non papam et econtra, ut patet in Christo et Petro, patet quod oportet istas duas elecciones esse racionis disparis et nature ordine separatas. Stat enim aliquem esse Romanum pontificem et pessimum Antichristum, sicut econtra stat aliquem esse summum pontificem, cum hoc quod sit loco illi indifferens, ut patet ex dictis. Unde dominus Ardmacanus libro VII, cap. XVIII De Questionibus Armenorum dicit quod sunt duo pontificatus naturaliter differentes, et oportet quod sint eciam apud Deum due elecciones. Sed videtur michi quod eleccio qua quis eligeretur in papam vel summum pontificem non subiacet potestati vel eleccioni humane. Nam idem est hominem eligere in papam vel summum pontificem | et eligere ipsum in apostolicum maxime propinque per graciam sequentem Christi vestigia; sed hoc non subiacet ordinacioni vel eleccioni humane, igitur nec aliud sive idem; sic enim eligeret quis hominem in predestinatum vel quo-
cumque aliter graciosum. Et confirmatur ex factis et verbis apostolorum Act. I in eleccione Mathie apostoli, quod est minus quam eligere summum pontificem, ubi ipsi non eligunt sed rogam Deum, ut ostendat ipse quem elegerit. Sicut igitur electores non eligunt summum pontificem in eligendo alterum Scarioth vel Antichristum, sic casualiter eligendo eum quem Deus elegerit non

4. AB in marg.: *Romanum pontificem stat esse et non esse papam.*
 12. Cod.: Cap. XIX. AB in marg.: *Eleccio pontificis summi non subiacet eleccioni humane.* 29. AB in marg.: *Eleccio pontificis secundum reputacionem hominum.*

13. Loosely quoted.

by human election
is true to fact
but lacks
religious
sanction.

Man cannot
choose a pope
truly,

since it
depends on
grace which
man cannot
judge.

eligunt talem in summum pontificem, sed in fungentem tali officio, quod non dicit excellenciam gracie vel alia carismata, que sunt propria dona Dei.

Man's election
does not make
a pope unless
God too has
chosen him.

Unde post dotacionem sunt elecciones hominum 5
introducte et cadunt super officio, dignitate vel
dominacione humanitus instituta et non super
carismata Deo propria. Ut communitas eligit ho-
minem in pontificem cesareum vel nuncupative
dictum, et sic cadit eleccio humana super episco- 10
pum, ut dicit communiter episcopum secundum
reputacionem vel approbacionem humanam, quod
fit sepius cum errore, vel secundum autorizacionem
divinam, quod semper sit iuste, unde quando
contingit quod eleccio humana concordat cum 15
eleccione divina, tunc homo eligit verum episco-
pum et summum pontificem, sicut sepe contigit
de Romanis pontificibus veris papis. Et quando
discordat ab eleccione divina, tunc eligit false
reputatum summum pontificem et non summum 20
pontificem, | licet errando illud crediderit. Unde 205^a
cum iste terminus *papa* et *summum* dicunt summi-
tatem in moribus, quam mirabilitatem solius Dei
est facere, videtur quod solus Deus eligit ho-
minem in papam vel summum pontificem, quia 25
non videtur fundabile quod isti termini exten-
dantur ad false nuncupatum huius, quia sic dy-
abolus foret summus pontifex. Episcopus autem
secundum apostolum est nomen officii et sic aliud
est eligere papam et aliud eligere hominem in 30
papam, quia secunda proposicio implicat quod
cadat eleccio in papatum, sed prima proposicio
verificaretur de eleccione persone ad quocum-
que officium vel preposituram, ut populus eligit

2. *dicit*. Rectius: *dat*. 14. B: *fit iuste*. 28 AB in marg.: *Aliud est eligere hominem in papam et aliud eligere papam*.

papam, quando instituit vel acceptat personam ad officium vel dignitatem humanam, quam personam Deus eligit ad preeminenciam sanctitatis, unde, cum scriptura Deutro. XXVI, 17 signanter 5 dicit: *Dominum elegisti hodie*, patet quod quedam eleccio est institucio vel quedam faccio, et quedam eleccio est acceptacio; et per consequens oportet preter eleccionem instituencium esse eleccionem equivocam, que sit approbacio sub- 10 ditorum. Sic enim populus eligit dominum, quando effectualiter acceptat, quod ille sit dominus suus et spondet fideliter se esse sibi ut domino ser- viturum. Unde quando successione hereditaria vadit dominium, adhuc est alia eleccio subditorum; 15 ad quod oportet movere vitam et mores in spiri- tuali preposito, et aliter est intrusoris monstruosa extorsio. Et patet quod debet esse pape duplex eleccio, una humana in Romanum episcopum et alia pure divina in papam vel summum ponti- 205^b ficem; qua deficiente Romanus pontifex | non est papa sed unus alius mundo absconditus. Sed cum tres fictiones non sufficiunt, remanet dubium, quomodo dicta duo nomina sunt connexa. In qua materia credendum est cronicis. Narrat enim 25 Cestrensis libro IV, cap. XXXVI, quomodo excellencia Romani imperii adinvenit papatum sui pontificis super alios: *Nycena, inquit, synodus hoc contulit privilegium Romano pontifici, ut sicut Augustus pre ceteris regibus, ita Romanus pre ceteris pontifex haberetur episcopis et papa velut principalis pater vocaretur.* Origo autem istius nominis et excellencie fuit in dotacione ecclesie,

An election
requires
acceptance
by the subjects.

The true
origin of the
name 'Pope'.

6. AB in marg: *Eleccio duplex est.* 14. Codd.: *estatis* (sic).
24. AB in marg.: *Papa illud nomen unde habet ortum.* 25. Codd.: *cap. XIV.* Correxii. 29, 30. Codd.: *Romanus pontifex pre ceteris deest.*

25. Polychronicon Ranulphi Higden V, 140. Hussii Opp. CCXX^b.
33. Cap. XIV.

ut specificat Decretum XLVI distinctione *Constantinus*. Ideo superfluum et labor inutilis foret fingere mendacia, quod sic oportuit esse ex rationibus ad hoc urgentibus vel scriptura. Unde quia ista videtur levis fundacio et ecclesia Romana tunc sibi cadere a papatu, narrat idem

The right to be sole pope was first granted by the Emperor Phocas.

Cestrensis libro V cap. X, quomodo *Bonifacius IV impetravit a Foca cesare, ut ecclesia beati Petri Rome caput esset ecclesiarum, quia caput ecclesie Constantinopolitane se scripsit papam*. Quotlibet tales fideles cronice et decreta testantur primatum Romani pontificis fuisse humanitus adinventum. Nam si papa fieret vagus ut olim et nulli loco affixus sed in mari mortuo vel deserto, et sic post eum papa secundus, et sic ad finem viacionis ecclesie, patet quod non obstante isto vere foret papa.

Local claims as strong in other cities as in Rome.

Ideo oportet quod aliqua sit racio pape ante notacionem loci huius qualiscumque. Ideo vere dicit dominus Ardmacanus | libro VII cap. XXI De Questionibus Armenorum: *Quod Petrus ideo fuit Christi vicarius, quia fuit sibi similior in virtute*. Et foret inanis ficticia quod, ubicumque fuerit talis electus humanis titibus, consequitur quod sit Roma; non enim est racio, quare pocius fieret ibi Roma quam Anthiochia, Jerusalem vel Constantinopolis. Tales enim locorum illorum metropolitani dixerunt se esse papas propter disparem rationem: Anthiochia, quia ibi vocati sunt primo discipuli christiani, ut patet Act. XI, et beatus Petrus ibi resedit episcopus multis annis, et tertio quia prius recepit fidem Christi quam Roma. Episcopus autem Jerosolimitanus

3. esse; B: se. 6. tunc; adde: videbatur. 7. Codd.: Cap. LVII.
18. AB in marg.: *Vicarius Christi quare dicitur Petrus.* 22. Codd.:
insanis. 27. Codd.: *metropoli.* 28. A in marg.: *Papa Antiochie.*
32. A in marg.: *Papa Jerosolimitanus.*

vendicat papatum propter Christum, propter primitatem fidei, propter mortem Jacobi, qui ibi primo secutus est mortem Domini. Constantinopolis vero propter nomen cesaris, qui dotando tantum decoravit ecclesiam. Et Roma, quia ibi sancti apostoli sunt occisi et realiter, quia impetrarunt a cesare hoc privilegium.

Et revera omnes et singulas istarum causarum propter impertinenciam ad papatum est turpe fingere, sed turpissimum quod papa aliquis impetrat privilegium illud concedere vel donare, quam potest concedere, quod datus episcopus vivat Christo similius. Sed sicut sophista vel maniacus concedit quod Deus regnat in angelis et tamen non sequitur propter suum concedere sive imperium plus vel minus, ita est de concessione privilegii pape vel cesaris, ut quis se quatur Christum similius in virtute. Sed cum locus sit huic dignitati impertinens, oportet rogare trinitatem obnixius, implorare suffragium ecclesie utriusque humilius et attendere devote bonis operibus, ut Deus eligat quem voluerit, et ostendat oraculis vel sanctis operibus, que precedant eleccionem humanam, quia eleccio humana est istis impertinens. Concedo igitur cum domino Ardmacano historiam de beato Petro quomodo timore cesaris proposuit sub colore Christi consilii a Roma aufugere, et quomodo obvianti Christo in porta civitatis et querenti: *Domine, quo vadis*, responsum est ab eo *venio Romam iterum crucifigi*. Per quod Petrus expectans concepit, quod dominus crucifigendus fuit ibi in ipso, quia iuxta rectam logicam Christi Matth. XXV

All these claims are groundless and wrong; the worst is a privilege begged from the Emperor.

3. A in marg.: *Papa Constantinopolitanus.* 5. A in marg.: *Papa Romanus.* 15. *suum*: Hic aliquot verba desunt. 20 Codd.: *obnixus*.
25. AB in marg.: *Fuga Petri de Roma.*

33. Matth. XXV, 34 seqq.

Christo faciunt vel non faciunt homines quicquid fecerint vel non fecerint membris suis, et sic nedum fuit ex divina ordinacione, quod Petrus et Paulus inibi morerentur, sed omne quod fit in mundo fit ex ordinacione divina accessoria⁵ vel directa. Accessoria in viciosis operibus, de quibus bonum ordinat, et directa in virtuosis operibus vel operibus naturalibus. Causam autem quare Christus ordinavit gloriosos apostolos ibi pati martyrium est exemplar et speculum aliis martyribus, quod ordinavit postmodum ibi pati, cum aliis bonis exemplum sequentibus. Sed credo quod nullus fidelis tantum insaniet, quod fingat dominum ordinasse ibi illorum martyrium, ut doceat fore papam quemcumque Romanum epis-¹⁰ scopum successorum, quia (ut dictum est) nomen tale inolevit ex institutione humana et sepe opinioni hominum in istis falsitas est substrata; locus enim ille est impertinens, ut eius episcopus sit precipuus sequax Christi.¹⁵

It is not a matter of faith that Clement and others were popes in the modern use.

Unde videtur non esse de substancia fidei, quod Clemens, Linus, Cletus vel alius post Petrum Romanus episcopus fuit papa, intelligendo | pa-^{206a} pam, ut dicit primitatem alienum excludentem. Intelligendo autem papam communiter, modo quo Ambrosius, Augustinus et ceteri sancti episcopi erant pape, manifestum est quod Paulus, Clemens et ceteri sancti martyres et confessores Romani episcopi erant pape simul cum aliis, quod si aliquis eorum in regimine ovium Christi omnes conver-²⁵ santes secum excesserat, tunc fuit iste papa ad sensum superius limitatum.

Abusio autem termini infundabilis videtur michi vocare quemcumque pseudopapam nudo nomine

6. AB in marg.: *Ordinario divina est duplex.*   12. AB in marg.; *Roma est impertinens ut eius episcopus sit precipuus sequax Christi.*
16. Codd.: *nomine.*   25. AB in marg.: *Papa dicitur dupliciter.*

papam vel caput ecclesie. Unde gentilitas et primatus affecio docuerunt quod quicumque Romanus pontifex censeatur papa et gerat primatum huiusmodi super singulos alios sacerdotes; unde patet quod Deus non ordinasset apostolorum martyrium Rome propter hunc finem, nisi verus papatus regulariter sequeretur. Sed frequenter post dotacionem ecclesie separatus est papatus a Romano pontifice, igitur Deus non intenderat per illud martyrium illum finem; tunc enim Deus frustratus a suo proposito improvide ordinasset et negligenter omisisset in suo testamento tam necessarium primatum ad regimen sue ecclesie. Ideo certum est quod invencio humana fabricavit institutionem istam de papa.

In cronicis autem Cestrensis narravi alias quomodo multi Romani pontifices de papatu defecerant, et repeto illa que scripta sunt in cronica aurea Radulphi de Dyceto decani sancti Pauli, cui Angli darent fidem. Narrat enim libro I, cap. II, quomodo anno domini CCCCXX presbiter debat in Roma Bonifacius papa et contra hunc ordinato Eulalio, ac pro hoc dissidente ecclesia ambo iussu Honorii Augusti urbe egrediuntur, et sic reprobato Eulalio iussu Augusti Bonifacius, quia prior ordinatus fuerat, sedi apostolice restituitur. Nondum enim tunc tantum sopitum fuit dominium Romani imperii nec ad tantum invaluit usurpacio Romani pontificis quod fuit reputatum hereticum, quod domini temporales possunt auferre temporalia, ymo dignitates atque officia ab ecclesia delinquentे.

Such modern
popedom is
of man's
invention.

The history of
Boniface and
Eulalius shews
how great
was the power
of the lay ruler.

3. B: gerit. 4. modi deest in codd. 20. AB in marg.: *Deposicio paparum.* 23. Codd.: *per.* 24. Codd.: *urbem.* 26. *quia;* codd.: *qui.*

20. Radulphus de Diceto, 1183 decanus Londoniensis S. Pauli († 22. Nov. 1202 vel 1203) ed. Stubbs I, 83. Hussii Opp. 230^a.

Other instances
of rival popes
as related by
Ralph de
Diceto.

*Secundo, anno domini CCCXCIII contra Sy-
machum papam ordinatur Laurencius per con-
tencionem.*

*Tercio, anno domini DCCLXVIII Constantino
papa scismatico oculis privato Stephanus papa⁵
constituitur; hic synodum Rome congregat et ordi-
natos a Constantino scismatico reordinat.*

*Quarto, anno domini DCCCLI adversus Bene-
dictum papam Anastasius presulatum invadit.*

*Quinto, anno domini DCCCCVII presidet Leo¹⁰
papa, contra quem Chrystoforus surgit.*

*Sexto, anno domini DCCCCLXVIII collecta a
tota Ytalia episcoporum synodo Johannes papa de
nephariis causis infamatur, qui dum se excusaturum
venire cunctatur, Leo adhuc laycus eleccione omnium¹⁵
et consensu imperatoris papa substituitur. Sic Leo
fecit ordinaciones et alia, que erant apostolica.
Nec longum Romani alterata fide apud impera-
torem papam recipiunt Johannem. Ille autem sy-
nodo collecta Leonem depositit et eius gesta cassa-²⁰
vit. Statutumque est synodum a Leone non nomi-
nandam synodum sed prostibulum favens adulteris.
Quicumque igitur eo ordinante erant dampnati
iuissi suam ipsorum proscriptiōnem | presentare in^{206c}
cartha hec continentē: Pater meus nichil sibi habuit,²⁵
nichil michi dedit, et sic depositi manserunt in illis
gradibus, quos habuerant nondum a Leone ordi-
nati. Iste Johannes papa cum uxore cuiusdam
oblectans a dyabolo in tempore coitus percutitur et
sine viatico dominico obiit.*

30

13. B: *synode.* 14. Recte: *excusatum.* 20, 21. B: *Cessavit.*
21, 22. Codd.: *nominanda synodus.* 25. Codd.: *Pater nimis.*
26. Codd.: *mansuerunt;* recte: *remanserunt.*

1. Radulfi de Diceto p. 89. 4. Ibid. p. 124. 8. Ibid. p. 137.
Recte: 855. 10. Ibid. pag. 142. Recte: 903. 12. Ibid. pag. 151.
Recte: 963. Huss 230^a.

Septimo contigit Romanos contra iuramentum, quod imperatori fecerant, scilicet quod nunquam eligerent papam sine eius et sine filii eius Othonis consensu, Benedictum papam constituant, sed imperator Roma obsessa adeo Romanos afflixit, ut Leonem papam se recepturos promitterent et sic Benedictus renuitur.

Octavo, anno domini MXLV Benedictus, qui symoniace papatum invaserat, cum esset rudit litterarum, alterum ad vices ecclesiastici officii exequendas secum papam Silvestrum consecrari fecit; quod cum multis non placeret, tertius superinducitur Gregorius, qui solus vices duorum impleret.

Nono, anno domini MXLVI Rome uno contra duos et duobus contra unum de papatu altercantibus rex Henricus contra eos Romam vadit et eis canonica et imperiali censura depositis, Clemens presidet, et ab eo rex Henricus in imperatorem benedicitur, iurantibus Romanis se sine eius con-
sensu nunquam papam electuros. Tunc enim practizata fuit lex sepe tacta, que ponitur III. Reg. II, 35 quod instar Salomonis rex debet in casu deponere summum pontificem. Tunc eciam accepit rex ab eo humiliter benedictionem, quod post infidelitatem vocatum est necessarium sacramentum et confirmacio sine qua non fit aliquis imperator. Sed ista facta mendacia extra fidem
206^a *scripture ex gestis | et factis preteritis cum rationibus professorum scripture relicta sunt a domino convincenda. Tercio patet quod antequam introducta est novella et infundabilis secta cardinalium, papa fuit electus a populo Romanorum.*

The emperor
Henry IV
(like Solomon)
deposed the
chief pontiff.

14. AB in marg.: *Juramentum imperatoris dicitur necessarium sacramentum.*

1. Ibid. p. 11. 8. Radulfi de Diceto pag. 187. Huss 230^a.
14. Ibid.

Decimo, anno domini MLXVIII Rome duobus de papatu contendentibus Alexander cum suam purgasset innocenciam de symonia recipitur, Cadalus Parmensis episcopus reprobatur, unde dictum est

Cadalus in Parma Parme fuit arcus et arma. 5

Cadalus occubuit, Parma ruina fuit.

More instances
of rival popes.

Undecimo, anno domini MLXXXIII Henricus urbem Rome infregit et Wybertum in sede apostolica constituit, Hildebrandus vero Beneventum adiit, ubi usque ad obitum suum deguit. 10

Duodecimo, anno domini MLXXXVII Desiderius, qui et Victor, papa contra Clementem est factus.

Decimo tercio, anno domini MXCI fertur fuisse duos, qui dicebantur Romani pontifices a se in- 15 vicem discordantes et ecclesiam Dei inter se divisam trahentes, Urbanus scilicet, qui primum fuerat episcopus Ostiensis, et Clemens qui Wybertus archiepiscopus Ravenensis. Que res per plures annos ecclesiam Anglie in tantum occupavit, quod ex quo 20 Gregorius, qui et Hildebrandus, defunctus fuit, nulli loco pape usque ad hoc tempus subdi et obedire voluerit.

Decimo quarto, anno domini MCXXX Innocencio papa regente intrusus est Petrus Leonis et dictus 25 est Anacletus, qui regem Rogerum Sycilie consecravit, sed Innocencius papa transivit in Franciam, unde dicitur:

Romam Petrus habet, totum Gregorius orbem.

Decimo quinto, anno domini MCLIX rexit Ale- 30 xander papa, contra quem Octavianus intruditur, sed in scismate moritur, et sic Guido Cremensis | sed Johannes intrusus reconciliatur. 207^a

19. Cod.: *populares annos.*

1. Radulfi de Diceto p. 200. 7. Ibid. p. 211. 11. Ibid. p. 216. 24. Ibid. p. 246. 30. Ibid. p. 303. Huss, 230^b.

Itaque infra quemcumque centenarium annorum a tempore dotacionis ecclesie facta est notanda contencio inter papas. Sed abhinc ex superhabundanti cautela dyaboli plus cecata est ini-
5 quitas Antichristi, cum autem apostoli habuerunt planiores revelaciones quam prophete veteris testamenti et maiores zelum habeant ad profectum ecclesie, non licet discredere quin prophetaverant hos eventus precipuos ut periculum
10 infidelitatis, ita ut tractus ad inferos caucius caveatur, quin indubie istorum antichristorum dissensio dicit patenter, si velimus attendere, quod gradus et vita eorum discordant, et displicant suis autoribus. Et causa dissensionis est honor
15 mundanus vel globus temporalium, quia aliter non foret facile fingere, unde dissensiendo contendant pocius circa illud officium post dationem ecclesie quam perante.

Ex quibus ut supra colligo tamquam michi probabile, quod Christus summus propheta Matth. XXIV, 5 dicens, quod *multi venient in nomine suo, dicentes se esse Christus, et multos seducent*, intelligit de Romanis pontificibus blasfeme menticibus, quod sunt eius vicarii, quos autorizat
25 ad taliter dominandum. Et sic videtur michi probabile quod idem sit sensus Apostoli II. Tess. II, 3, 4 ubi prophetat, quod *ante diem iudicii oportet, quod veniat dissensio primum et reveletur homo peccati, qui extollitur super omne quod dicitur Deus*. Sed tertio videtur michi probabile quod debemus quoad hoc inniti Christi consilio, quod facta tali divisione iam diebus nostris quibusdam dicentibus: *Ecce hic Avinione est Christus et aliis dicentibus, nolite credere, quia indubie |*

In every century since endowment there have been quarrels for the popedom.

This strife has been due to ambition or avarice.

It is to such that Christ's prophecy of Antichrist refers.

10. Codd.: *ita et.* 28. *Discessio in Vulgate.*

25. Huss 220^b.

opera fidelia oportet ostendere Christi vicarium, ^{207^b}

The works
of the rival
popes shews
they are
antichrists.

cui opinio vel eleccio humana est impertinens. Opera autem Christo contraria ostendunt multis quod uterque eorum sit antichristus et per consequens fugiendus, ymo credo indubie utroque ⁵ clero, qui istis ambobus consensit, neuter clerus habebit contra reliquum evidenciam quod suus episcopus pro quo zelat sit papa, quia (ut alias ostendi) error eligencium non impedit, quin electus sit papa. Nec nos possumus contra illos ex ¹⁰ operibus vel revelacione convincere, quod noster Romanus pontifex sit papa. *Ideo videtur securum, cum melius foret ecclesie, quod nullus foret huiusmodi, quod vivamus ut ante dotacionem, quando ecclesia communiter regulabatur per socios,* et pro ¹⁵ neutro asseramus blasfema mendacia, cum tota vita sua debet capi relicto ambiguo, nam nichil nocius, quam quod stat utrumque istorum esse pseudopapam et per consequens Antichristum. Nec est racio vel auctoritas cogens quod alter ²⁰ istorum sit papa, igitur ista fides non est ecclesie imponenda; et nimis leve foret quod utraque istarum parcium imponat relique scisma vel heresim sine causa notoria, et specialiter cum persone aggregate religiosorum in ista sentencia ²⁵ sint divise. Stat enim quod homines inculpate eligant Antichristum, ut patet ex dictis, et stat quod homines viciosissime eligant quem Deus bene elegerit; ideo patet quod argumenta neutram partem necessitant ad credendum suum prepo- ³⁰ situm esse papam. Ideo nos Angli debemus quiescere in antiqua religione Christi ut olym, neutri parti credendo nimis faciliter. Si enim uterque istorum [|] est Antichristus, sine tali capite ^{207^c} debet ecclesia regulari, sed quis scit hoc? Docet

The Church
would be better
without either
of them.

We English
should not
accept either.

enim Augustinus in De Verbis Domini Sermone XLV ex triplici scripture testimonio signum evidentissimum Antichristi: primum est illud Apostoli Rom. X, 3: *Ignorantes Dei iusticiam et suam volentes constituere, iusticie Dei non sunt subiecti.* Unde quia illud signum concludit infallibiliter Antichristum, exponit Augustinus idem pertinencius: *Quid, inquit, est aliud ignorare Dei iusticiam et suam velle constituere nisi dicere, ego sanctifico, ego iustifico, quod ego dedero sanctum est, dimitte Deo quod Dei est, agnosce, homo, quod hominis est; ignoras Dei iusticiam et tuam vis constituere, iustificare me vis, sufficit tibi ut mecum iustificeris.* Vendicant enim quidam secundum 15 leges suas regere totum mundum et tamen nesciunt secundum leges Dei se ipsos regere vel suos domesticos, et cum illi habent pseudodiscipulos publice asserentes quod ipsi melius et universalibus regunt ecclesiam quam Christus 20 vel eius apostoli.

Secundum testimonium est illud Joh. V, 43 tactum superius: *Ego veni in nomine patris mei et non accepistis me. Si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.* Super quo dicit Augustinus: 25 *De Antichristo dictum est, et omnes sic intelligunt: Ego veni in nomine patris mei et non suscepistis me, si alius venerit in nomine suo, hunc suscipietis.* Sed audiamus Johannem: *Audistis, quia Antichristus venit, et nunc Antichristi multi facti sunt. Quid autem expavescimus in Antichristo, nisi | quia nomen suum honoraturus est et nomen domini contempturus.* Quid aliud facit, qui dicit: *Ego iustifico? respondet eis subditus, ego ad Christum veni*

4. Codd.: Rom. I. 10. Cod.: *ego sanctifico, ego sanctifico.* 21. B
in marg.: *Nota;* A in marg.: I. 28. B in marg.: *Nota.*

1. Serm. CXXIX Opp. tom. V. 633. 28. I. Joh. II, 18.

The signs of
Antichrist as
taught by
Augustine.

non pedibus sed corde; ubi evangelium audivi, ibi credidi, et ille: Non es mundus. Quare? quia non fui ibi. Hec Augustinus. Et patet, cum oppositorum est eadem disciplina, Antichristus autem et Christus sunt oppositi, oportet quod scriptura⁵ condiciones Christi detegens, indirecte condiciones detegat Antichristi. Ideo dicit capitulum predictum de Antichristo: *Scrutamini scripturas, quia putatis in illis habere vitam eternam, et ille sunt que testimonium perhibent de me.* Unde redi¹⁰ arguendi sunt fingentes quod solum erit unus Antichristus, qui procreabitur ex fratre et moniali, quia certum est quod omnis dampnandus erit Antichristus, et scriptura docet nos sic loqui de illo; ideo fabule tales celant multos Antichristos¹⁵ et palliant eorum versicias, sic quod incaucus precaventur.

Antichrist
seeks the praise
of man and
not of God.

Tercium testimonium notificans Antichristi discipulos est, quod sint gloriam ab invicem exspectantes et gloriam, que a solo Deo est, non querentes, ut docet Veritas Joh. V; nam in hoc sunt Christo contrarii, qui instanter fecit actus iustissimos, et correspondenter ad illos exspectavit gloriam a solo Deo. Unde in predicto capitulo Johannis de Antichristo: *Amen, amen dico vobis,²⁵ non potest filius a se ipso facere quicquam, nisi quod viderit patrem facientem.* Ex quo patet quod oportet omnia opera Christi esse iustissima, et sic intelligitur auctoritas Christi sequens: | *Iudicium meum iustum est, quia non quero voluntatem meam sed voluntatem eius, qui misit me, patris.* Et patet veritas connexionis sequentis: Si ego

1. *ibi*; cod.: *et.* 4. A: *eadem* deest. 18. A in marg.: *3.*
22. B: *facit.*

3. Serm. CXXIX l. c. 8. Joh. V, 39. 25. Joh. V, 19.
29. Joh. V, 30.

testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum non est verum, sed pater testimonium perhibet. Si eciam Baptista sine Christi exaccione testimonium perhibuit Veritati: *Ego, inquit, habeo testimonium maius Johanne, opera enim que dedit michi pater ut perficiam; ipsa opera que ego facio testimonium perhibent de me.* Ex istis textibus eliciunt sancti versicias antichristi, ipse enim summe sitit honorem et lucrum mundanum, cum Christus omnino fecit contrarium. Ideo docet Augustinus ubi supra quomodo Antichristus nitetur quod sine eius seculari obediencia non est salus, quod cum non habet testimonium ex scriptura, fingit in multis epistolis testimonium a se ipso: *Si boni sumus, inquit Augustinus, facite quod scriptum est: Imitatores mei estote, sicut et ego Christi. Si autem mali sumus, quod Deus magis facit, sic nec deserti estis nec sine consilio remansistis; audite dicentem: Que dicunt facite, que autem faciunt nolite facere. Sed prelati contra hec: Nisi boni fuerimus, peristis. Sed hic est alius, qui veniet in nomine Christi. Sed hunc Antichristum alloquor, igitur vita mea ex te pendebit et salus mea ex te religabitur: Sed fundamentum aliud nemo potest ponere nisi Christum, veni igitur mecum, Antichriste, si vis esse super petram, et noli velle esse michi pro petra. Et patet ex* 208^b *textu Johannis sequenti, quomodo Christus nititur testimonio iustorum operum et scripture, non* 30 *autem solis verbis hominum, ut superius dicit Crysostomus esse consuetudinem Antichristi; hec considera et applica ad facta Romanorum pontificum et vide si consonant ritibus antichristi,*

Antichrist claims that without obedience to him is no salvation.

He rests his claims on witness of men.

21. B: *fuerimus* deest. 32. B: *applica de.*

4. Joh. V, 36. 15. Opp. tom. V, 636.

See how like quod si uterque istorum dicit conformiter ad
the Roman pontiffs are to illam extravagantem decretalem Bonifacii VIII
Antichrist.
Unam Sanctam quod nisi quis obediatur sibi ut
capiti tocius ecclesie, non est de numero sal-
vandorum, oportet utrumque relinquere tamquam 5
alterum Antichristum. Multi enim erant tales de
Romanis pontificibus, unde narrat predictus cro-
nicans in libro suo de Floribus Historiarum, quo-
modo anno gracie DCV papa Sabinianus libera-
litatem beati Gregorii predecessoris sui derogavit 10
et sub hoc obtentu manum egenis subtraxit,
Gregorius eum *per visum ter pro culpa tenacie*
et huius derogacionis increpavit, et quarto hor-
rribiliter increpans et comminans in capite per-
cussit, quo dolore vexatus paulo post obiit. 15

Grosseteste and Innocent IV. Item, simile narrat Cestrensis libro suo VII
 MCCVI *ad papam Innocencium misit Robertus Lynconiensis epistolam invectivam satis et tonantem,*
pro eo quod ecclesias Anglie indebitis exaccionibus 20
vexare videretur; hac de causa ad curiam vocatus
est, et cum ibi molestaretur, appellavit constanter
a curia Innocencii ad tribunal Christi; unde con-
tigit, quod Roberto in Anglia obeunte audita est
vox in curia pape: Veni miser ad iudicium; reper- 208^c
tusque est in crastino papa exanimis, quasi cuspide 25
baculi in latere percussus. Qui licet perspicacius
effulserit miraculis, transferri tamen in sanctorum
cathologo a curia non est permisus. Nec est pu-
tandum istos sanctos irregularitatem vel offensam
Dei incurrere ex percussione letali summorum 30
pontificum; qui viderunt quod erant precipui

2. AB in marg.: *Obediencia pape nota bene.* 9. DCCV; codd.:
 LXVII. 10. AB in marg.: *Gregorius sanctus papa occidit suum suc-*
cessorem. 17. 1206 (sic). Non est Innocentius III sed Innocentius IV.
 18. AB in marg.: *Appellavit Lincolniensis ad tribunal Christi.*

3. Extrav. Comm. lib. I, tit. VIII, cap. 1. 9. Polychronic.
 Ranulphi V, 412. 17. Ibid. VIII, 240.

Antichristi, persequentes ecclesiam. et receperunt mandatum a Domino sic tractare hostes ecclesie, pro cuius prosperitate secundum religionem et institutionem Christi, dum erant vivi, a Deo 5 zelaverunt.

Item, notat lex ecclesie, quomodo Marcellinus episcopus urbis Rome, qui foret dux christiani exercitus thurificavit ydolis, ut patet distinctione XXI. *Nunc autem divina*, ubi dicit glossa ordinaria quod consilio congregato confessus quod fecerat et in se tulit sentenciam deposicionis, et post (ut reor) exutus ab illo officio veniens coram Dyocleciano, confessus est se esse christianum et martyr effectus est; considerans enim suam blasphemam vecordiam in papatu et preparans se per satisfaccionem ad martyrium, pro nichilo habuit huiusmodi dignitatem; diebus autem nostris, ut plus involverunt se seculari domino sunt peiores, quia Christus non diceret de eis: *Omnia quecumque dixerint vobis, facite*. Nec illi ut sacerdotes legis veteris putant habere vitam perpetuam in scriptura, cum ex eius ignorancia multi antichristi 208^a cadunt in multas blasphemias | et ex scripture contemptu multos, qui pie vivere volunt in Christo 25 persequuntur, nituntur enim viis variis facere, ut credantur quod sint caput universalis ecclesie, et ipsa indubie est tunc cum paribus acephala quoad ippos.

Sed Augustinus in *De Verbis Domini* ubi supra: *Quid, inquit, tibi fecit ecclesia ut eam velis quodammodo decollare? qui, inquit, sic decollare*

6. AB in marg.: *Marcellinus papa ydolatravit.* 12. B: *exustus.*
18. Codd.: *in seculari.* 26. AB arg.: *Caput ecclesie.*

9. Cap. VII. Cf. Glossam ordinariam ed. Ven. 1595, p. 91.
19. Matth. XXIII. 3. 30. Serm. CXXX *De Verb. Joh. VI. Opp. tom. V, 637.* 31. Sermo XLVI. Opp. tom. V, 230.

vult et corpus et caput conatur occidere. Cum enim non sit communicacio Christi ad Belial, quomodo Christo tam contrarius in vita et moribus erit ex eius participio caput ecclesie? *Erubescunt, inquit, negare Christum, hoc tamen maius est, cum Christum non vidimus sed credimus, verba autem illius nobiscum sunt, in quibus ipsum negamus, comparete itaque vos Iudeis, illi contempserunt pendentem in ligno, vos contempnitis sedentem in celo.*

Our prelates
deny Christ
in deed.

Et ne pallietur huius negacionis negacio, que 10 potissime consistit in facto, attendamus quomodo superiores satrape, quibus regeretur ecclesia, honorificum reputant legem Christi ignorando contempnere eos qui pie volunt vivere, et pericula eorum, sicut debent ex Ezechielis XXXIV 15 detegere, nituntur omnimode tribulare, ut ostendit Augustinus in De Verbis Domini Sermone LXXXIX: *Quisquis, inquit, me audis, incipe in Christo vivere, et probabis quod dico, nam cetera pericula, de quibus Apostolus, possunt quiescere,* 20 *pericula autem in falsis fratribus usque ad finem seculi quiescere non noverunt.* Et intelligit modo Apostoli per falsos fratres generaliter quoscumque falsos nomine christianos. Redimamus itaque tempus, quantum dies mali sunt, *hoc est, inquit, | 25 tempus redimere, quando aliquis infert tibi litem* 209^a *perdere substanciam, ut Deo vaces, non litibus.* Quia, inquam, superiores ecclesie factis negant hanc legem, quam Chrisus in vase suo loquitur, ideo statim multitudine persecuntur eum, qui 30 nititur dare fidem in populo, quod ipsi dicte legi apostoli precipue sunt astricti; et sic ipsi et multi per ipsos perdunt tempus propter lucrum

4. AB in marg.: *Periculum falsorum fratram.* 24. AB in marg.:
Redimere tempus quid est. 28. B: *ecclesie deest.*

18. Ibid. p. 803/4.

turpissimum, vocatum a ceteris commodum temporale. Nec sunt audiendi discoli, qui fingunt quod omnis res durans sit tempus, et sic clerus emens ecclesiastica beneficia vel secularia do-
 5 minia emit tempus, quod est hodie necessarium clero, cum layci clericis oppido sunt infesti; anti-
 christiana deliramenta sunt ista et sensus Apostoli subversiva. Intelligit enim Apostolus tempus pro-
 prius pro duracione successiva tocius mundi, que
 10 quamvis omni homini et omni corpori sit com-
 munis, tamen quando homo in illa secundum legem
 Dei progreditur et allocatur in die novissimo de expensione impensi temporis sibi ipsi proficit
 ad salutem, tunc propter illum proprium et utilem
 15 modum habendi redimit sibi tempus. Redimit dico, quia Christus emit tempus toti ecclesie, cum aliter pure naturaliter numerasset tempus ho-
 minum. Sed merito Christi factum est tempus accep-
 20 tabile, quia in brevi tempore homo ex ac-
 cepcione divina potest beatitudinem promereri.
 Sed cum ille qui creavit te sine te, non iustificat te sine te, necesse habemus doctrinam Apostoli Ephes. V, 15—16 attendere: *Videte, inquit, quo- modo caute ambuletis, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.* Oportet igitur preter redemp-
 25 cionem generalem temporis per Christum nobis It is to forego
 209^b tempus redimere, | quod tunc secundum Augusti- a life of self
 num facimus, quando temporalium affluenciam et indulgence
 vitam voluptuosam pretermittimus vel mutamus,
 30 ut Christo vivamus accepctius et nobis utilius,
 tunc enim novo modo habendi acquirimus nobis tempus. Et secundum Augustinum iudicium illius
 episcopi, ymo iudicium Christi, in ipso sufficeret finem imponere omni liti. Ideo illud iudicium debet

What it is
to redeem the
time.

11. Codd.: *sensem legem.* 12. Cod.: *allocaciter.* 23, 24. B: *quo- modo deest.*

dux christiani exercitus, scilicet vicarius Christi, magis attendere, cum filii huius seculi sunt prudentes et callidi, ut ex stultis commerciis habeant hic dies prosperos quoad mundum, sed mali sunt et fatui cum ex tali negociacione dies una perditur valens mille.

CAPITULUM NONUM.

There must be
a pope, but he
must be of
Christ's
appointing.

Cum autem necesse est papam continue in ecclesia esse militante, nec est papa vians nobis cum nisi limites Petri servaverit, necessarium videtur de limitibus istis et potestate pape cognoscere. Arguant autem multi per raciones naturales et alii testimonii scriptis quod continue oportet aliquem esse papam; quod est concedendum, nam necesse est Christum, qui solus est caput universalis ecclesie esse usque ad finem seculi cum ecclesia militante, ut patet Matth. ultimo; et preter hec necesse est esse confuse aliquem predestinatum viantem, quem Deus propter excessum edificacionis ecclesie sue plus approbat; quem oportet ex eleccione Domini esse papam; et illam eleccionem non potest frustrare humana eleccio. Et sic intelligo decretum VII questione prima, ubi beatus Gregorius ita scribit: *In apibus princeps unus est, grues unam sequuntur ordinem | limitato. Imperator unus, iudex unus provincie. Roma autem condita duos fratres reges simul habere non potuit, sed fratricidio dedicatur. In Rebecce utero Esau et Yacob bella gesserunt. Sic*

7. A in marg.: *Capitulum 9.* 12. A in marg.: *Caput ecclesie necesse est esse Christum. Nota Gregorii pro papa siendo, pro archiepiscopis, pro archipresbyteris et archidiaconis.* 26. In Decr.: literato.

25. Cap. XLI.

singuli ecclesiarum episcopi, singuli archipresbiteri, singuli archidiaconi et omnis ordo ecclesiasticus suis rectoribus innititur. Oportet igitur unam militarem ecclesiam habere conversantem unum prepositum, cum secundum philosophos omnis multitudo ad unitatem reducitur.

Data igitur tota ista sentencia patet ex dictis quod alienum est ex istis inferre quod talis prepositus sit Romanus pontifex vel humanis ritibus institutus. Sed sicut in brutis dux ostenditur a natura, ut patet ex decreto predicto, sic dux christiani exercitus debet ostendi revelatione divina, quia nichil falsius, quam quod humana eleccio facit papam, nam solus Deus iustificat hominem. Omnis qui facit papam vel membrum sancte matris ecclesie, facit iustum, igitur solus Dominus facit papam. Maior patet per Augustinum in De Verbis Domini sermone XLV cum locis similibus, ubi reputat oppositum nimis hereticum. Et minor patet ex hoc quod papa (in quantum huiusmodi) est pater sanctissimus atque iustissimus, cum notum sit quod cardinales eligendo membrum non eligunt papam, nec proficit sed officit talem in ecclesia presidere. Ideo Act. primo legitur, quomodo dominus non apostoli Matthiam in apostolum elegerunt. Et certum est quod cardinales ex ficticia introducti non habent efficaciorem auctoritatem quam habuerunt dicti apostoli.

Unde videtur multis quod ritus hodiernus eligendi papam inductus sit ecclesie scandalozus, primo quia est infundabilis ex scriptura. Christus enim cuius potestati humane non possunt equiparari apostoli, elegit sibi apostolos et unum

17. AB in marg.: *Facere membrum ecclesie.*   30. AB in marg.:
Eleccio pape.

The cardinals' election is of no effect.

The modern form of election is as scandal.

The apostles capitaneum inter illos. Petrus autem et omnes would not elect alii apostoli non presumpserunt nec audebant eligere unum apostolum, ut patet Act. primo cap. de Matthia, igitur multo magis cardinales infundabiliter introducti non habent potestatem ad 5 eligendum caput universalis ecclesie quod ex-

The cardinals have been introduced without authority. cederet omnes apostolos preter Petrum. Dico autem illos infundabiliter introductos, quia in utroque testamento, si non fallor, fundari non potest eorum institucio sive nomen. Unde quidam 10 dicit quod cardinalis dicitur a cardine, quia in illis porte inferi sunt rotatae; sunt, inquit, altera filia sanguisuge, de qua Proverb. XXX, 15: *San-*

guisuge due sunt filie, dicentes: Affer, affer; non They do not take the place of the apostles who were all bishops. enim gerunt vicem apostolorum, cum omnes apostoli erant episcopi. Multi autem eorum non sunt presbiteri.

Isti autem videntur inferiores illo de quo Marci IX, 3: *Magister, vidimus quendam in nomine tuo eiicere demonia, qui non sequitur nos,* quia ut patet ex responsione Christi, ipse fuit 20 non Christo contrarius, ideo fuit ex evangelio minus istis cardinalibus improbatus. Non enim videntur venire in nomine Christi eos mittentis,

They heap up benefices and devour the goods of the poor. cum tamquam alter Geysy beneficia ecclesiastica congregant et cumulant et pro eorum vendicione 25 nummos per se vel suos acceptant et sic bona pauperum voluptuose et superbe devorant. Sed

They surpass Gehazi and Simon. nec faciunt miracula nec predican neque orant, sic quod notando quantitatem yocrisyis et operis,

They do not even supply the place of deacons. nec Geysy nec Symon dignus est dici eorum 30 minister | in servicio Antichristi, quod si est ita: 210° ve illis, ve eorum autoribus et ve omnibus, qui facinori eorum consenciunt. Nec supplant tales vicem dyaconorum, quos constituerunt apostoli,

11. Codd.: *dicunt.* 13. AB in marg.: *Cardinales quid faciunt.*
25. Codd.: *commutant.*

ut patet Act. VI, quia nec faciunt eorum officia nec vivunt eorum vita.

Nec valet indagare ex ritibus veteris testam
menti, quia nec subest causa neque licencia; ymo
5 quando doctores residebant Jerusalem, ut dicitur
fuisse tempore Christi, tunc maxime dissipaverant
legem Dei. Ideo nisi dominus dissipaverit con
silium Achitophel, possent talia monstra crescere
10 in ecclesia, in specie, in numero et in spoliacione
sine fine. Unde igitur talibus monstris innominatis
in scriptura potestas ad constituendum caput
ecclesie, cum non sit opus hominis facere aliquod
membrum ecclesie. Principem autem super eos
quantumcumque indignum possunt eligere, eum
15 papam instar sui nominare extranee, sed non
possunt constituere caput ecclesie; quod si Deus
elegerit et ipsi instinctu Dei in talem consen
serint, possunt illum populo intimare. Sed unde
talibus ultra apostolos a Deo auctoritas ad eli
20 gendum caput ecclesie?

Secundo principaliter arguitur ad idem per hoc, It is not lawful
quod non licet ecclesie recedere ab observanciis for the Church
apostolicis, quas Christus docuit, sed ante dota
cionem ecclesie sacerdotes Christi sine dominio
25 erant socii et communi consilio secundum legem
Dei rexerunt ecclesiam, ut patet ex dictis; igitur
non licet a limitibus illis ad ritus gentiles re
cedere.

Maior patet ex hoc, quod ritus humani ser
30 vantur ut evangelium, igitur longe evidencius The Israelites
ritus Dei. Non enim licuit sine gravi offensa filii sinned in
Ysrahel petere sibi regem, sed rege dato eis a wanting a king;
210^b Domino propter offensam | graviter sunt puniti,
ut patet I. Reg. VIII et infra; multo magis chri
35 stiani sine licencia Domini, qui contra evangelium we worse in
sibi constituunt plus quam regem quem papam appointing
nominant. Unde decrementum ecclesie, quod a pope.

What claim
have there
'monsters' to
appoint a head
of the Church.

for the Church
to abandon the
observances of
the apostles.

The Israelites
sinned in
wanting a king;
we worse in
appointing
a pope.

continue plus invaluit, et cronice istius materie confirmant eandem sentenciam: Narrat enim Cestrensis libro 86 cap. quomodo *ex tunc ecclesia Romana quanto plus cepit ditari, facta est magis instabilis, adepta plus sollicitudinis et subiectionis,*⁵ *quam spiritualia devocionis, plus exterioris assecuta pompositatis quam interioris ut creditur felicitatis.*

The poison of
endowment in
the Church
proclaimed by
the Devil.

Proinde et hostis antiquus facta per Constantinum hac publica largacione ecclesiis legitur publice in aere proclamassem 'hodie infusum est 10 venenum in ecclesia'. Unde Jeronimus scripsit in

vitis patrum, ecclesia ex quo crevit in possessionibus, decrevit in virtutibus. Nec moveat, quod videtur dyabolum patrem mendacii sic clamasse, quia certum est quod oportet demones, qui 15 letantur cum male fecerint, ministrare Deo et esse nuncios veritatis; et decet Deum per manomanam preconizare plebi periculum. Alia autem pericula ex hoc, quod sequuntur post correpcionem ecclesie, scimus stultissime applicare ad 20 substraccionem voluptatum ecclesie, sed vindictas prevaricacionem sequentes quas est evidens ex scriptura et sanctis doctoribus ex hinc sequi abnuimus inde sequi. Ex hinc enim oportet debilitari ecclesiam atque imperium, ut prophetatum est 25 Daniel II. Ex hinc eciam debilitati sunt episcopi in virtute et populus consequenter, nam, ut patet ex cronicis predictis, tunc debilitati sunt Romani episcopi in tantum, quod instar magcrum | Pharaonis, qui in tercio signo defecerant, magnus 30 hereticus fuit papa tercius post Silvestrum. Narrat

Heresy soon
followed on
endowment.

2. AB in marg.: *Ecclesia Romana a tempore dotacionis facta est instabilis.* 3. Recte: *libro IV, cap. XXVI.* 5. Codd.: *adepa temporalia sollicitudinis.* Correx. 6. A: *contra spiritualia.* 12. AB in marg.: *Ecclesia crescens in possessionibus decrescit in virtutibus.* Vox: *venenum infusum est in ecclesiam Dei.* 19, 20. *correpcionem; in corrucionem?*

3. Polychronicon Ranulphi Higden VI, 130.

enim Cestrensis libro suo IV quomodo post Silvestrum successit Marcus, cui successit Julius, qui passus est exilium decennale, et post hunc successit Liberius, de quo cap. 91 lib. IV Cestrensis dicit, 5 quod iussu Constantini exulat tribus annis, quia Arrianis favere noluit. De cuius consilio clerus Romanus ordinavit interim Felicem papam. Qui celebrato consilio duos presbiteros Arrianos condemnans eiecit. Hoc auditio Liberius ab exilio 10 revocatur, qui exilii diuturnitate devictus et papatus resusceptione exhilaratus, ad hereticam pravitatem consensit et Felice deiecto ecclesiam Petri et Pauli et Laurencii tenuit violenter, ita ut clerici et sacerdotes Felici faventes Liberio non prohibente in eccl^{esi}a cruciarentur, Felix vero martyrizatur. Iste autem maledictus Liberius non foret plus de papatu exhilaratus et cadens in heresim pocius quam pape ante dotacionem nisi propter in naturalem papatus pinguedinem.

20 Et patet probabiliter maior secundi argumenti. Minor autem ex hoc evidet, quod ante dotacionem ecclesie non fuerunt nomina cleri taliter baptizata et per consequens nec dignitatum officia. Idem enim fuit ante dotacionem ecclesie presbiter, 25 episcopus et sacerdos, ut dominus Ardmacanus ostendit libro XI De Questionibus Armenorum V cap. ex scriptura multiplici, primo ex illo ad Tytum I, 5, 6: *Reliqui te Crete, ut ea que desunt corrigas, et constitutas per civitates presbiteros, si 30 quis sine crimine est, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accusacione luxurie aut non subditos.*

210^a Et | subdit causam condicionis presbiteri. Oportet,

Endowment led
Liberius astray.

Before
endowment
there was no
distinction
between elders,
bishops and
priests.

2. AB in marg.: *Depositio pape heretici.* 4. Nunc cap. XXVII.
26. AB in marg.: *Episcopus presbiter et sacerdos olim fuit idem.*
29. B: *per civitates* deest.

1. V, 146, 148, 158. 25. Cf. Trialogum 276.

inquit, *episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem*. Ecce quod eundem quem prius vocat presbiterum, id est seniorem, vocat secundo episcopum, id est superintendentem.

Evidence from
Scripture.

Item, Act. XX, 27—28 legitur, quod Apostolus⁵ vocans ad se maiores natu ecclesie Ephesiorum, dicit eis: *Non subterfugi quominus nunciarem consilium Dei vobis. Attendite vobis et universo gregi, in quo Spiritus Sanctus posuit vos episcopos regere ecclesiam Dei, quam aquisivit sanguine suo.* Ecce¹⁰ quod omnes maiores natu id est seniores vel presbiteros vocat episcopos.

Item, eidem consonat dictum Apostoli prima Thym. III, 1: *Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*, quasi diceret episcopatus non dicit¹⁵ supra presbiteratum nisi opus superintendencie, unde V cap. specificat dicens: *Qui bene presunt presbiteri, duplice honore digni habeantur, maxime quo laborant in verbo et doctrina Dei.* Et sequitur: *Adversus presbiterum accusacionem noli recipere*²⁰ *nisi sub duobus vel tribus testibus.* Presbiteros dicit episcopos, quia aliter non diceret IV cap. 14, quod *gracia data est sibi cum impositione manuum presbiteri.* Cum igitur ad solos episcopos pertinet manus imponere, ut patet Act. VIII, patet quod²⁵ Apostolus exprimit indifferenter sacerdotes nomine episcopi et nomine presbiteri; tunc enim non erat coactiva iurisdiccionis vel temporalium dotacio que faceret diversitatem.

The only other
order was of
deacons.

Item, prima Thym. III, 2 scribit sibi Apostolus³⁰ quales condiciones debet habere episcopus: *Oportet, inquit, episcopum esse irreprehensibilem, unius uxoris virum.* Et immediate subiungit: *dyaconos autem pudicos, non bilingues, | non multo*^{211*}

24. Codd.: *ad deest,* 28. B: *erant.*

17. I. Tim. V, 17. 20. V, 19. 22. I. Tim. III, 7—8.

vino deditos, non turpe lucrum sectantes. Si, inquam, inter ordinem episcopalem et ordinem dyaconatus foret ordo medius, iste magnus doctor gencium, qui complete et inmediate evangelium suum dicit a Domino Ihesu Christo, ut patet Gal. primo, distinccionem et regulas illius ordinis non pretermisisset; ymo nusquam in epistola aliqua ponit distinccionem illorum ordinum, sed concludit presbiteros, sacerdotes et episcopos sub nomine apostoli, quem gradum ecclesie inter novem nominat primum tamquam dignissimum, ut patet I. Cor. XII. Et idem dicit Ephes. IV. Unde et illud testantur alii sancti doctores, ut patet in decretis, distinccione XCIII *Legimus* sub auctoritate Jeronimi, ubi allegantur dicta testimonia Apostoli ad hunc sensum. Et adducitur duplex aliud testimonium, primum illud Apostoli Phil. primo: *Paulus et Thymotheus, servus Ihesu Christi, omnibus sanctis qui sunt Philippis cum episcopis et dyaconibus.* Secundum exemplum est dictum Petri I. Pet. V, 1, 2: *Seniores igitur, qui in vobis sunt obsecro, consenior et testis Christi passionum, pascite qui in vobis est gregem Dei.* Per seniores intelligit iste sanctus cum decreto presbiteros, quibus interdicitur dominatus. Et distinccione XCV *Olym* sub auctoritate Jeronymi sic recitatur expressius: *Olym idem presbiter qui et episcopus, et antequam instinctu dyaboli studia in religione fierent et diceretur in populis: Ego sum Pauli, ego sum Apollo, ego sum Cephe, communi consilio presbiterorum ecclesie gubernabantur. Sicut, inquit, presbiteri sciunt se esse ex ecclesie consuetudine | ei, qui sibi prepositus fuerit, esse subiectos, ita episcopi noverint se magis consuetudine quam*

Jerome's authority.

14. Decr. Prima pars, Dist. XCIII, cap. XXIV. 18. Pil. I, 1.

27. Cap. V.

dispensacionis dominice veritate presbiteris esse maiores et in communi debere ecclesiam regere.

These elections prevent preaching, which is a priest's first duty.

Tercio principaliter arguitur ad idem per hoc, quod precipuum officium pastoris suspenditur per elecciones novellas, sed suspenso tali officio non est pastor nisi equivoce, igitur expeditius foret ecclesie quod non foret ad talem dignitatem humana eleccio.

Assumptum patet de pastu populi verbo Dei, ad quam ydoneitatem non attenditur, sed omnino¹⁰ postponitur in eleccione huiusmodi. Et constat quod per se ab illo pastu pastor ecclesie trahit nomen, non autem a pastu corporali, cum hoc sit officium laycale. ut pulchre declarat Augustinus in *De Verbis Domini Sermone XLIX*, ex-¹⁵ ponens textum Joh. X de pastore mercenario et lupo. *Mercenarius*, inquit, *videns aliquem loqui peccata aut sentire secundum perniciem anime sue vel aliquid facere sceleratum, et tamen quia videtur habere alicuius momenti personam in ecclesia, nude si sperat commodum, obmutescit. Videt, inquit, hominem perire in peccato, videt illum sequi lupum, id est dyabolum, videt illius guttur morsu trahi ad supplicium, et tamen non illi dicit: Peccas, uec illum obiurgat, ne perdat commoda sua; talis²⁵ mentaliter videt lupum venientem et fugit.* Sed bonus pastor usque ad mortem facit contrarium. In quo secundum Augustinum | est integra racio^{211*} pastoralis officii. Securos, inquit, *nos fecit Spiritus Sanctus per Ezechiem XXXIII, 7*, quia limitavit³⁰ nobis speculatoris officium.

Papal election multiplies hirelings.

Et mundum in testem invoco, quod ista papalis eleccio et sua beneficiorum distribucio seminat

2. Codd.: *et deest.* 8. Codd.: *humanam.* 9. AB in marg.: *Pastor dicitur a pastu.* 17. AB in marg.: *Mercenarius.* 26. AB in marg.: *Beneficiorum distribucio papalis.* 30. Codd.: *XXXIV.*

14. Opp. tom. V, 660 (Serm. CXXXVII).

in ecclesia mercenarios nimis late, ex parte vero paparum dat occasionem nimis extollendi vicariam potestatem, nimis appreciandi seculi dignitatem et nimis affectandi fantasticam sanctitatem. Illi autem doctores, qui expectant remuneracionem temporalem a papa, dicunt quod est incomprehensibilis potestatis, quia potest omnia que Christus potuit humanitus et multa ultra, que concernunt regimen ecclesie activorum. Nec est aliqua opinio Antichristi magis heretica vel blasfema, quia certum est ex fide quod non habet aliquam potestatem nisi quam Deus dat sibi ad edificandum ecclesiam conformiter legi sue. Quod si habet tantam potestatem, adhuc reddit nimis se dampnabilem, quod non exponit scintillam eius ad regimen presentis ecclesie adeo vacillantis, ymo ut declarat Lumbardus IV sentenciarum distinctione XVIII cap. II et infra ex testimoniosis sanctorum Augustini, Ambrosii, Jeronymi. divisus ab ecclesia, ut prescitus non habet potestatem huiusmodi; et quantumcumque verus sacerdos christianus non habet potestatem absolvendi, nisi ad promulgandum divinam sentenciam vel arbitrandum penitenciam aut acceptandum vel refutandum personam secundum quod digna fuerit aut indigna; quod si quis abutitur clavibus discordans ab ecclesia | triumphante ostendit se expertem a clavibus sancte ecclesie; et creditur quod supercilium phariseicum ad tantum vibravit 30 claves contra semitas immobiles ecclesie triumphantis, quod perit evidencia et surrepit differentia in opere clavum pretendendum se superiorem primatum gerere in ecclesia militante. Sed benedictus Yerarcha tocius ecclesie, quod

3. AB in marg.: *Potestas pape magna.* 31. B: *perit evidencia deest.*

17. Opp. ed. Migne CXCII, 1106.

Doctors flatter
the pope in
hope of reward.

Even a true
priest has not
the power they
claim.

The keys have
been flourished
till they are
discredited.

satis est fidei in ipsum credere. Unde Jeronymus exponens illud Matth. XVI, 29: *Tibi dabo claves regni celorum, hunc, inquit, locum aliqui non intelligentes, sumunt aliquid de supercilio phariseorum, ut dampnare innoxios vel solvere se putent noxios, cum apud Deum non sentencia sacerdotum sed vita reorum queratur. Sed sicut Levit. XIV ostendere se sacerdotibus iubentur leprosi, quos illi mundos vel leprosos non faciunt, sed discernunt, ita et hic.* Unde non video de quo prelatus sic¹⁰ posset pompare inanius quam de huiusmodi potestate, quia ignorat si habeat aliquam huiusmodi potestatem. Ignorat si exercens potestatem reddit se dampnabilem ex errore mendaci ab ecclesia triumphante. Ignorat tertio, si simplex subiectus¹⁵ suus habet eo quantumlibet amplius potestatis. Ideo indubie sacerdotalis potestatis pompacio fetet coram Deo et homine. Coram Deo, quia illi quorum potestas a Deo suspenditur per peccatum vel ex inhabilitate nunquam acceperant²⁰ potestatem, inmiscent in Christum pompose blasphemias, | dicentes se posse ultra hoc quod poterunt apostoli vel eciam Ihesus noster. Addunt eciam in palliationem sue versucie horrendam heresim, quod Deus pepigit cum eis. quod ipsis²⁵ assisteret quicquid pretenderent se solvere vel ligare, eo quod quicquid apostoli rite secundum claves ecclesie sic solverint vel ligaverint, Dei assistencia confirmabat.

Sed ceca argucia, unde cap. IX ex auctoritate³⁰ beati Augustini magister sic loquitur: *Quodcumque ligaveris super terram etc. hoc est ego Deus*

10. AB in marg.: *Clavium abusio et pompa.* 19. Codd.: *ille.*

2. Hier. Comment. in Ev. Matth. Lib. III, cap. XVI, v. 19. Migne XXVI, 118. 31. Magister, i. e. Petrus Lombard. l. c. pag. 887..

The priest
cannot know
what powers
he has.

*et omnes celestis milicie ordines et omnes sancti
in gloria mea laudant vobiscum et confirmant,
quos ligatis et solvitis. Non dixit, quos putatis ligare
et solvere, sed in quos exercetis opus iusticie vel
misericordie. Aliter autem opera vestra in pecca-
tores non cognosco. Quis igitur non horreret, quod
sacerdos cogit Deum et totam triumphantem
ecclesiam consentire culpabiliter sue stulticie vel
quicquid in isto fecerit ad ratam prudenciam
imputare, vel quod populus sine iudicio debet
credere esse confirmatum a Deo, quicquid sacerdos
fecerit in hac parte. Tales blasphemias et mille
permittit Deus in peccatum ecclesie, confitens
vero erit optimus iudex peccati proprii, con-
siderans si perfecte dolet de commisso in Deum,
si humiliter proponit et non vult sic peccare
amplius. Sacerdos autem qui apponit materiam
in confitentem ignorat hoc; verumtamen multum
valet apud utramque ecclesiam, quod quis humili-
liter confiteatur | presbitero, quod ipse secundum
clavem sciencie aptet sanificam medicinam, et
quod oret ac supportet cum ceteris membris
Christi pro scelere confitentis. Sic enim secun-
dum Augustinum super Johanne Sermone CXXI,
ecclesia sanctorum in ratione meriti dimittit
peccata.*

Quantum ad secundum pomposum, quod est <sup>Danger of pride
in order or
state.</sup> ordinis vel status dignitas, consideraret sic pom-
pans dignitatem naturalem et statum dyaboli, et
in quantam indignitatem incidit per peccatum,
ut pulchre declarat Augustinus in De Verbis
Domini Sermone LIII: *Melior est, inquit, virgi-*

1. Codd.: *omnes*. 14. AB in marg.: *Confessio que fit sacerdoti*.
32. AB in marg.: *Dignitas unde causatur*.

24. Opp. tom. V, 595. 32. St. Aug. Serm. CCCLV, Opp.
tom. V, 1379 Loosely quoted.

God does not
confirm all
binding and
loosing of the
priest.

ginalis sanctitas quam pudicicia coniugata, sed at-tende superbiam et humilitatem, iungeque virgi-nitati tue humilitatem et eris matre tua melior, quod si tu virgo admittas superbiam et mater tua servet humilitatem, ipsa est longe melior te superba.

Need of
humility.

Nam sicut bonum bono adiunctum facit integrum magis bonum, sic hoc malum facit totum malum sive bono adiunctum fuerit sive malo; privat enim te ratione membra humili capitis, quod est Christus, quod si est, ut patet in lucifero, qui ¹⁰ est melior te natura, ubi est potestas vel dignitas, de qua pompas? Nichil, inquam, foret clero utilius et specialiter Christi vicario quam sentire humiliiter de seipso, quod Augustinus declarat subtiliter et devote, dicens quod genus humanum post ¹⁵ lapsum omnino indiguit celesti medico, quod quia non suffecit ad ipsum ascendere, Deus ineffabiliter descendit ad ipsum, docens vita, opere et sermone, quomodo oportet genus humanum si sanabitur humilitate contraria | vie superbie ²¹² qua adeo recesserat sanum redire ad dominum. Et hēc racio, quare Christus servavit in vita et doctrina summam pauperiem et humilitatem; Anti-christus autem querit mundanam gloriam Christo contrarie, ut dicitur Joh. V; et ideo licet papa ²⁵ sic fecerit (ut dicit Augustinus) non est de Christi ecclesia, quia si sit verus papa est homo humillimus, mundanos honores et lucrum seculi parvipendens. Et sic Christus est humanitus via, per quam oportet omnem salvandum incedere, ³⁰ que via cum sit arta impossibile est tumentem superbia per illam semitam penetrare. Sed de quanto collisus stante illo tumore plus illi vie facietenus innititur, de tanto comportando pro-

12. B: *pompōs.* 23. Codd.: in marg. *Antichristus quis est. Via est Christus.*

hibens plus offendit. Nec est talis tumorositas vera magnitudo, sed innaturalis mundana aquositas, que repugnat omnino Christi vicario, quia aliter est mendacissimus Antichristus. Et sicut 5 dicitur Johannis XIV, 6: *Viator habet, qua vult ire, cum Christus est via, quo vult ire, Christus est veritas et ubi vult manere, Christus est cursiv.* Quamvis autem in via non sunt insidie, cum sit Christus, tamen iuxta illam sunt multa pericula, 10 iuxta illud Psalmi CXXXIX, 6: *Iuxta iter scandalum posuerunt michi.* Vis secure incedere, tene te in via regia et omnino desere mundum ac eius gloriam, quia aliter es indubie Antichristus et non de Christi ovibus. Christus enim non potest 15 superbum talem ad se trahere, cum oportet exaltacionem ad Deum per humilitatem procedere. |
 212^d Ideo quomodocumque pompaveris, exaltando te ipsum et querendo mundi gloriam, ille qui sentenciavit, quod *qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur*, non potest mutare suam sentenciam, quin talis sit magis alienus a Christo et per consequens Antichristus.

Quantum ad tertium scilicet vite sanctitatem, patet quod necesse est gloriantem sic in laudibus 25 hominum considerare se sollicite in speculo scripturarum. Consideret igitur papa et impleat ea que exposita sunt de Petro, et tunc non delectabitur in laude hominum nec in mundana gloria, sed in spe premii absconditi in Christo, 30 et sic non video, quin affectans humanas laudes et gloriam propter vite sanctitatem sit detestandus hypocrita et mendaciter contrarius sibi ipsi, nam

The proud
cannot walk
in the way
which is Christ

We must not
claim praise
of men for
holiness.

5. Codd. in marg.: *Viator attendat Christum.* 10. Codd. in marg.: *Antichristus.* 17. Codd. in marg.: *Gloriam fugere (Cod.: sugere) debet prelatus.*

6. Matth. XXIII, 12.

si talis prius est sanctus, luciferina affeccio laudis hominum extinguit sanctitatem quam reperit. Si sit semper non sanctus, inducit in se et populum blasphemum mendacium. Unde papa Petrus II Petri II, i prophetat de talibus: *Erunt, inquit, pseudo-5 prophete in populo, sicut in vobis erunt magistri mendaces*, et post diffuse describit eos dicens, quod sunt velut irracionabilia pecora, in hiis que ignorant *blasfemantes*. Tales forentilli, qui dicerent, quod habent ex eleccióne hominum eciam notorie 10 perversorum potestatem absolvendi a pena et a culpa et concedendi ex supererogatis meritis sanctorum, distributis ad libitum indulgencias sine fine. Et tales communiter ignorant voces proprias; et illos beatus Judas describit per hoc, quod 15 *ma | iestatem blasfemant*, et ubi sanctus Michael 21³^a disputans cum dyabolo pro Moysi corpore, non est ausus in ipsum inferre iudicium, *hii tamquam muta animalia offendunt in hiis, que norunt noticia sensibili*, cum audent ultra archangelum maledicere 20 quibuscumque qui voluntati sue restiterint, licet ignorent de eis divinum iudicium. Et super hec blasfemant gravius dicentes, quod oportet Deum virtute elecciónis eis assistere et quecumque promiserint ad implere. Unde sanctus Apostolus 25 describit eos nota sextuplici superbiorum: *Hii, inquit, sunt in epulis suis macule, convivantes, sine timore se ipsos pascentes, nubes sine aqua, que a ventis circumferuntur, arbores autumpnales in-fructuose, bis mortue, eradicatae, fluctus feri maris, 30 despumanentes suas confusiones, sidera errancia, quibus procella tenebrarum conservata est in eternum*. Et ista sex, cum sint scriptura sacra, decet

4. Codd. in marg.: *Prelati mali quomodo ab apostolis sunt descripti.*
16. B: *ut ubi.* 21. Codd.: *restituerint.*

16. Judae Ep. I, 8, 9, 10. 24. Judae 12, 13.

exponere. Quantum ad duo prima, patet quod spectant ad peccatum carnis, cum quantum ad modum convivandi sunt macule in abstracto, convivant enim mundi dominos et carnales amicos ^{Those whose hospitality is for pleasure and show.} ⁵ contra doctrinam Christi Luce XIV, 12—14: *Cum facis prandium aut cenam, noli vocare amicos tuos neque cognatos neque vicinos neque divites, ne forte et ipsi reinvitent te et fiat tibi retribucio. Sed cum facis convivium, voca pauperes, debiles, 10 claudos, cecos, et beatus eris.* Istud autem servatur in nobis potissime, qui vivimus de elemosinis laycorum et bonis pauperum. Quamvis ^{213^b} autem licet convivare, tam spiritualiter infirmos quam sanos, ut spiritualiter edificantur et reedificant, hoc tamen non debet fieri ratione comodi temporalis.

Secunda gentilitas est sessio, quam Christus docuit in facto aufugere, quando in eadem tabula atque perapside discipulos suos pavit, ut patet ²⁰ Matth. XXVI, quod non observant hii, qui sollemnizant convivia de bonis pauperum sedentes singulariter tamquam reges in solio.

Et quoad tertium scilicet modum prandii: Si in nostris episcopis sit gentilitas ritus ex superbia ²⁵ episcopi introducta, patet quod omnia eorum convivia sunt macule in abstracto, quod si secundo timore Dei postposito nimis sumptuose paverint se ipsos non pauperes, et hoc gracia voluptatis sue ac glorie secularis, quis dubitat, ³⁰ quin de illis prophetaverat sanctus Judas?

Quantum ad secundum iugum, quod concernit ^{Those who not preaching are like waterless clouds.} peccatum mundi, dicitur primo, quod sunt *nubes sine aqua*, que a ventis circumferuntur, nubes, que exalantur de terra, ut sint medium inter ³⁵ laycos et celum, scilicet ecclesiam triumphantem, quod si sint sine pluvia predicacionis, ad quemlibet impulsum venti fortune pro congregandis et

conservandis temporalibus circumducti, signum est quod eclipsant radiacionem solis iusticie et signant pestilencias spirituales.

Those who are like fruitless trees.

Et quantum ad secundum, patet quod prelati ratione ordinacionis divine, qua debent spiritualiter fructificare subiectis, debent esse *arbores autumpnales*. Quod si habent istam triplicitatem dyaboli, primo quod sint *infructuosi* quoad opus ewangeliste, secundo quod sint *bis mortui* secundum spiritualem rationem proprie persone et prelati, et tertio quod sint *eradicati* sine spe insercionis in vite vera fructificando secundum legem Christi, tunc sunt illi de quibus Apostolus prophetavit.

Those who are like wild waves and become the instruments of the devil.

Quantum ad tertium iugum, quod concernit peccatum dyaboli, dicitur primo quod sunt *fluctus feri maris despumantes suas confusiones*; quod fit, quando Antichristi sunt instrumenta impii et crudelis dyaboli, cui proprietates maris inseparabiliter sunt coniuncte; tales enim involvunt simplices in caribdim, quando spumant mendacia de sua fantastica potestate; hoc enim erit eis blasfema confusio in die iudicii. Sexto et ultimo dicitur quod tales pseudo sunt *sydera volancia*; tradunt enim naturales quod ex materia terrestri viscosa ad supremum intersticium aeris exalata fit materia secundum formam et dispositionem variam sublimita; et dicitur, postquam fuerit ignita et mota, nunc stella cadens, nunc draco ardens, et nunc stella cometa. Ita mortaliter ex statu laycali lutoso sunt aliqui ad supremum statum militantis ecclesie exaltati, quos cum malignus tetigerit, sunt succensi superbia, cupiditate et omni genere peccatorum, sed cum summe in Deum, qui est ignis, recalcitrant, decidunt se.

Those are like wandering stars who in high place in the Church are afire with pride.

cundum raciones Deo absconditas, nunc uno modo,
nunc alio, in formam polipi vel abiecte materie,
quibus procella tenebrarum perpetuo parata est
post diem iudicii. Prepositi autem et specialiter
summus pontifex timerent sibi de sensu hoc

All prelates
should shun
human praise.

mystico et specialiter de superbia vel laude

^{213^d}

humana, de extollencia | sui status; ipsa enim est

spuma fantasticum Antichristi, cum ad nichil
valet nisi ad frustrandum mercedem Domini

centis Matth. VI, 2: *Amen, dico vobis receperunt
mercedem suam*, et Joh. V, 44 *quomodo potestis*

*credere, qui gloriam ab invicem recipitis, et gloriam
que a solo Deo est non queritis?* Debemus enim,

laudes humanas et occasiones earum aufugere,

¹⁵ dicente Paulo papa, prima Tessa. II, 5, 6, 9:

Neque, inquit, aliquando fuimus in sermone adul-

lacionis sicut scitis, neque in occasione avaricie,

*Deus testis est, neque querentes ab hominibus
gloriam, operantes continue, ne aliquem vestrum*

²⁰ *gravaremus, predicavimus in vobis evangelium Dei.*

Et antequam papa fuerit conversacione contrarius

vite Pauli, dimitteret omnem eleccionem, omnem

gloracionem et omnem ocupacionem, que hodie

consequitur papas nostros.

²⁵ Unde beatus Crysostomus Omelia XXVIII

Operis Imperfecti super Matth. XX, 27: *Qui-*

*cumque voluerit inter vos primus esse, erit vester
servus. Secularem, inquam, primatum desiderare*

et si racio non est, tamen causa est, quia etsi iustum

³⁰ *non est, tamen utile est, primatum autem eccl-*

esiasticum concupiscere neque racio est neque causa,

*quia neque iustum est neque utile. Quis enim
sapiens ultiro se subiceret servituti laboris, et quod*

15. *papa*; ita cod. 25. Codd. in marg.: *Appelere primatum secu-*

larem. 26. Codd.: *I. Matth. XX.*

25. Recte Homilia XXXV ex cap. XX.

maius est periculo tali, ut det rationem pro omni ecclesia apud iustum iudicem, nisi forte qui non credit iudicium Dei, nec timet uti abutens primatu suo ecclesiastico seculariter convertat eum in secularem. Ex istis videtur primo, quod non licet | 5 papatum vel aliquam dignitatem ecclesiasticam 214^a eleccione humana appetere, quia ut sic primatus stulte se supponit periculo, stulte quia non humana eleccio facit ius presidendi, sed promulgat in casu, quo in electo presint virtutum insignia, 10 et insuper constituit se obligaciorem ad populum, nec accrescit exinde profectus, sed periculum, et ideo sancti apostoli non suscepserunt primatum talem ab homine.

The contention
of the rival
popes marks
them as
Antichrists.

Videtur secundo quod, sive Robertus sive 15 Urbanus, sive quicumque alius, appetit sic preesse ecclesie Anglie, signum probabile est quod sit fugibilis Antichristus; unde beatus Crysostomus ubi supra: *Quicumque desideraverit primatum in terra, inveniet confusione in celo, ut iam inter 20 servos Christi non sit de primatu certamen, non festinet unusquisque, quomodo aliis maior appareat, sed quomodo omnibus inferior videatur, quoniam non qui maior fuerit in honore ille est iustior, sed qui inferior fuerit hic est maior.* Ideo primatus 25 in populo non est ab aliquo appetendus. Quomodo igitur non habebit ecclesia nostra talem suspectum, qui et nescit fidem scripture et se ipsum vel familiam suam privatam regere, et tamen presumit se dignorem sciencia et virtute, 30 ut regat tantam ecclesiam? Utinam ecclesia vellet dicere talibus sentenciam Christi et beati Crysostomi: Ad talem primatum pertinet respondere Deo pro animabus sibi subditis in die iudicii et servire illis evangelice laboriosius atque humilius, 35

Primacy
involves
responsibility
for souls at the
judgment and
service here on
earth.

10. B: *causu*; ib. Codd.: *prefuit*.

contempto omni seculari commodo vel honore.
^{214^b} Quod si Robertus vel alias nobis | facere voluerit,
 non contradicimus, Deus sibi retribuat, unde
 beatus Crysostomus ubi supra: *Principes ecclesie*
⁵ fiunt, ut serviant minoribus suis et ministrent eis
 quecumque acceperunt a Christo, ut suas utilitates
 negligant et illorum procurent, ut si opus fuerit
 nec mori recusent pro salute eorum, sicut fecit
Apostolus. Cum igitur hec sit religio paparum,
¹⁰ patet quam culpabiles a Deo sunt principes se-
 culi, qui consensu stulto ipsam dissolverint, spe-
 cialiter promittendo thesaurum regni et legiorum
 suorum ad ipsos confluere.

Tercio patet ex dictis quomodo sancti susce-
¹⁵ perunt primatus huiusmodi, scientes quod humana
 eleccio vel est primatui suo impertinens vel
 nociva. Est enim in primatu tali servitus laboriosa
 et mundo abiecta ac infructuosa, sed meritoria
 quoad Deum, et illam voluerunt sancti doctores
²⁰ pro fructu premii promerendo. Est secundo in
 primatu extollencia mundana periculosa et in-
 sufficiencia vel negligencia perficiendi officium
 ruinosa, que paulative augebatur ratione dota-
 cionis ecclesie, et illam noluerunt sancti pastores
²⁵ ecclesie; et hinc post dotacionem inolevit religio
 prelatorum, quod verbo et mente dicere in
 talibus eleccionibus nolens volo, quia nolens hoc
 secundum nefarium volo primum.

Et patet in parte quomodo solvenda sunt dicta
³⁰ Crysostomi et obiectus communes facti in ista
 materia. Modo autem cautela dyaboli et incuria
 secularium ad perturbacionem magnam ecclesie,
^{214^c} dicitur in facto | contrarium, scilicet quod nolens
 ministerium evangelicum vel mercedem volo
³⁵ primatum et commodum temporale, et necesse

Rulers of the
Church should
sacrifice their
own advantage
in all things.

The duties of a
primacy are
hard and default
in it dangerous.

est istam perversionem currere quounque hec duo separata fuerint sicut in ecclesia primitiva.

False election
makes an
apostate, not
apostolic.

Et quantum ad implicatum de eleccione humana patet ex sepe dictis, quod confirmatur ex lege triplici; primo docetur LXXIX distinccione:⁵

Si quis pecunia vel gracia humana vel tumultu populari sine canonica eleccione fuerit intronizatus, non apostolicus sed apostaticus habeatur. Cum igitur sit maior error in eleccione activa, quando eligentes coacti sunt a dyabolo eligere personam quam Deus reprobavit, quod patule patet ex opere et omissione papalis officii, multo magis vel a pari sequitur, quod electus talis non apostolicus sed apostaticus est habendus. Non enim licet humanitus reprobare, ut ex fide supponitur, nisi ut Deus ex lege sua docuerit reprobandum; nec valet vel deficit humana eleccio nisi de quanto eleccioni divine consentit vel discrepat. Ex quo patet, cum stat electores cogi humanitus ad eligendum apud Deum ydoneum, quod dicta lex debet intelligi, quando militaris vel popularis tumultus cogit ad eligendum inhabilem, quare igitur non, si dyabolus vel peccatum collegii electorum et observatis humanis ritibus cogit ad eligendum tam inhabilem, eque non apostolicus sed apostaticus habendus est? Nec est probacio legis humane tam valida, sicut sensibilis probacio docta ex vita prepositi; | nam maior capta ex lege Domini et minor capta ad sensum ex vita prepositi, concludunt cercius, quam evidencie palliate ex humanis legibus. Secundo docetur eadem sentencia ex lege Jeronymi distinccione

5. Codd. in marg.: *Papa apostaticus.* 6. Codd.: *vel* deest.
20. *aput;* B: *caput.* 24. Codd.: *electori.* 29—32. *lege* — *lege* twice.

6. Decr. Prima pars, dist. LXXVIII, cap. IX.

XL sic loquentis: *Non est facile stare in loco Petri et Pauli et tenere cathedram, quia non sanctorum filii sunt, qui tenent loca sanctorum, sed qui exercent opera eorum.* Ex quo patet quod A pope is not truly such unless he follows Christ and Peter.
 5 nemo sit papa, nisi sit Christi et Petri filius, imitando eos in moribus, sed sicut non subiacet potestati elecciónis humanae hoc facere, sic nec subiacet potestati humanae papam constituere. Si autem vocetur papa quicumque quem occidentalis ecclesia acceptat ad capitaliter deciden-
 10 dum causas ecclesie, ad precipiendum fidelibus infundabiliter et blasfeme pro congregandis pecuniis et mundanis honoribus, abusio est termini infundabilis, iuxta quam oportet in casu con-
 15 cedere, quod maximus hereticus et antichristus sit papa, sed et rudissimus laycus vel femella; et periret fides vel religio capiti ecclesie ad-
 hibenda.

Unde notaremus cronicas predictas, quomodo 20 inolevit papalis dignitas. Et narrat dominus Ardmacanus libro VII cap. XXIV de questionibus Armenorum, quomodo imperator Constantinus circa annum domini trecentesimum primum hoc censuit et precepit, quod suus episcopus ab omnibus papa vocaretur. Et Foca imperator circa 25 annum domini sexcentesimum hoc idem ex cleri instancia confirmavit, ut legitur in suis annalibus. quomodo igitur saltaret in sumnum sacramentum ecclesie, quod imperator terrenus tam irreligiose instituit, ymo ut inquit: | *Si imperator Thartarie 215^a ecclesiam de Cambalek aut de Cathay conversus ad*

The papal dignity is founded on a grant of the emperor who had no right to make such.

2. Codd.: *Petri et Petri tenere.* 20. B in marg.: *Papa.* 25. Codd. in marg.: *Papam vocari quis instituit.*

1. Decr. Prima Pars dist. XI., cap. II. 25. Sic et in Poly-
 chronico V, 416: Hic impetravit ab Augusto Phoca, ut ecclesia
 beati Petri Romae caput foret omnium ecclesiarum in orbe.

christianismum capit omnium aliarum ecclesiarum constitueret, cederet ceteris paribus capitalitas Romane ecclesie. Horribile itaque atque necessario defectibile fundamentum ecclesie a seculari principe ita inductum. Numquid credimus quod humana eleccio plus iuris per se tribuit quam Christi eleccio? Christi autem eleccio non est per se sufficiens ad constituendum quamcumque partem ecclesie, cum requiritur eterna predestinatione cum gracia consumante. Et hinc credo¹⁰ quod ille qui nichil facit ex indifference reliquit nobis exemplum ad consenciendum isti sentencie per hoc quod ipsem elegebat dyabolum. Joh. VI, 71 dicitur: *Nonne duodecim vos elegi et unus ex vobis dyabolus est?* Tercio docetur eadem sententia ex¹⁵ decreto beati Jeronymi posito XXIV questio I: *Quoniam vetus oriens, ubi dicens mystice multa commendabilia de Romana ecclesia subiungit condicionem, quam oportet de ipsa subintelligi: Fatiscat, inquit, invidia Romani culminis, recedat²⁰ ambicio; cum successore piscatoris et discipulo Christi loquor:* Et concludit in fine. *Quicumque tecum non colligit, spergit, hoc est qui Christi non est, Antichristi est.* In qua lege sunt tria notanda, primo quod Romana ecclesia est ubicunque ha²⁵bitaverit universitas fidelium viatorum, sic quod si iam non esset aliis Romanus christianus, adhuc fideles conversi a quocumque apostolo, quia sunt discipuli Petri et Pauli, qui fuerunt Romani, possunt dici Romana ecclesia; tanta³⁰ namque fuit Christi et omnium apostolorum | con-^{215^b}

The Roman
Church is
wherever
the mass of
the faithful are.

7. Codd. in marg.: *Eleccio humana non est efficax ad faciendum dignum prelatum.* 19. B: *de ipsa deest.* 20. B: *fatiscat'/. cessel:* A: *cesset* superscriptum. 24. Codd.: *leges.* 30. Codd. in marg.: *Romanica ecclesia quid est.*

cors amicicia, quod christiano sequente unum eorum in moribus, sequitur eorum quemlibet cuiuslibet eorum in gradu suo discipulus. Satis est, cum et omnino oportet quod christianus sit Christi discipulus, et sic nitetur explanacio beati Jeronymi in fine addita, quando dicitur: *Quicumque non colligit cum Romano pontifice spargit, hoc est*, inquit, *qui Christi non est, Antichristi est*, non tamen quod Romana ecclesia sepe sumitur pro qualicunque papa et suis cardinalibus, ubicumque habitaverint, quomodolibet conversando, sed ista significacio seculariter et infundabiliter est extorta, et ideo nimirum intricat ecclesiam.

Secundo notandum ex dicto beati Jeronymi quod quicumque diviserit contra Christum est Proud and Cesarian priests are Antichrists.

Antichristus, cuiusmodi sunt superbi et specialiter sacerdotes cesarei legi Christi contrarii. Nam secundum beatum Gregorium nullus in ecclesia magis nocet, ut allegatum est ex secundo cap. primi De Cura Pastorali, et per consequens nullus est nequior Antichristus. Et isto modo loquitur decretum de Antichristo sub autoritate Gregorii, XVI questio VII: *Pervenit ad nos, ubi dicitur, quod quidam episcopi consumunt bona pauperum tribus modis: primo in milibus et aliis laycis, qui ipsos fovent et protegunt in gloria seculari, secundo in monstruosa familia et tertio quod est gravius in consanguineis.* Et ex diffinizione sancti talis episcopus inter maximos hereticos et antichristos non minimus habeatur, et forte si omnes episcopi hodie in Anglia cum religiosis et secularibus eis consentaneis essent signati in fronte signo bestie, pateret quod longe

Such are more numerous in England than true priests.

9. B: *quod deest; ib. A: per.* 22. Codd.: *Antichristo.*

20. Gregorii, De Cura Past. I. c. 23. Cap. III loosely quoted. 28. Cap. II *Non est facile.*

plures quam sunt catholici ex parte Christi forent infideles, | quia heretici et realiter antichristi. Sic ^{215^e autem loquuntur tot sancti doctores de antichristis et hereticis cum lege ecclesie et scriptura. Alias autem significaciones somniant ut heretici et anti-⁵ christi absconsius delitescant.}

Obedience is
not due to the
Roman Church
unless it
ministers truly
in return.

Tercio notandum quod omnes leges que loquuntur de papatu et obediencia fienda Romane ecclesie subintelligende sunt cum condicione, quod illa ecclesia correspondenter ad nomen excellencie in ministerio faciat recompensam. Aliter enim beatus Petrus non foret capitaneus inter apostolos, ut patet ex dictis; et aliter beatus Jeronymus distinccione XL allegata cum archidiacono contradiceret sibi ipsi. cum aliter ratione ¹⁰ loci et nudi nominis consenciendum foret in casu pessimo antichristo. Sicut enim Deus non potest facere hominem album sine albedine, sic non potest hominem facere papam vel membrum ecclesie sine inducta debita qualitate. ad quod ²⁰ locus vel eleccio humana est impertinens, nisi de quanto consentanea est dominio ipsum vere notificans populo. quod si false promulgat, est error in ianuis.

Place is
of little
importance.

Et patet ad quem sensum valent leges de ²⁵ eleccionibus et de locorum particularium dignitate, ut XXII distinccione: *Sacrosancta* dicitur, quod *Romana ecclesia non ab apostolis, sed a Domino primatum obtinuit, et post illam primam sedem secunda sedes est apud Alexandriam, a beato ³⁰ Marco et evangelista Petri discipulo consecrata, tercia sedes est apud Anthiochiam, ubi Petrus ante-*

7. Codd. in marg.: *Obediencia ecclesie Romane.* q. B: *sub condicione.* 27. Codd. in marg.: *Sedes quatuor Romana, Alexandrina, Anthiocena, Constantinopolitana.*

quam Romam venerat, sedit episcopus et Ignacium episcopum constituit, ubi primum christianorum nomen exortum est, et post synodus decrevit Constantinopolitanam ecclesiam tenere secundum sedem post Romanam, propter hoc | quod sit quodammodo nova Roma; frivola forent ista, nisi sedes dicta factis compensent. Ideo dicit Gregorius ibidem: Cum culpa non exigit, omnes secundum rationem humilitatis equales sumus. Et confirmacio est quod iste tres sedes a nostris tamquam scismatice sunt abiecte, et ipsi econtra censem noscere scismaticos, et Asyani et alii fideles reputant utrosque deliros maniacos, constituentes in suis ecclesiis sedes alias, asserentes vere, cum non locus sed virtus gentem sanctificat, quecumque ecclesia est maior, que humilius sequitur Ihesum Christum. Et ista est vera sententia, cum Joh. IV, 20 dicit Veritas mulieri Samaritane opposite Christo: patres nostri in monte hoc adoraverunt, et vos dicitis quia Ierusalimis est locus in quo adorare oportet; venit, inquit, hora et nunc est, quando veri adoratores adorabunt patrem in spiritu et veritate. Cum enim spiritus sit Deus, quemlibet locum replens, patet quod nec oportet in montem altum ascendere, ut Deus melius audiat preces nostras, ut Samaritani ex gestis patriarcharum crediderant, nec oportet in templum Salomonis cum Yudeis ascendere sed adorare in spiritu et montuose aspirando ad celestia secundum memorativam potentiam anime, scilicet intelligentiam, et cum anima sit, ubi afficitur, iuxta illud Apostoli ad Phil. III, 20 nostra

Of the four
chief sees three
are now
schismatic.

We gain
nothing by
going up a
mountain, like
the Samaritans,
or into
Salomon's
temple, like the
Jews.

7. Codd. in marg: *Dignitas ecclesie.* 12. Codd. in marg.: *Locus oracionis non sanctificat hominem.* 16. B: *quemcunque.* 19. *opposite* (sic) Codd.: *oppositi.* 20. B: *adorabunt deest.*

5. Decreti Prima Pars, dist. XXII, cap. III. 8. Ibid. cap. IV.

conversacio in celis est, patet, quod sic orans mons altus efficitur per Deum sibi ipsi, et ideo Veritas docens nos patrem orare Matth. VI, 9, docet consideracionem nostram incipere ab altitudine | adorati: *Pater noster, qui es in celis* etc. ^{216a}

The true temple
is the adoring
soul.

Sed quantum ad templum Yudeorum Jerusalem, oportet adorare in veritate, sic quod vita non discordet mendaciter a petizione et animo adorantis, et tunc fit templum infinitum domino prestantius quam basilica Yudeorum, quia I. Cor. ¹⁰ III, 16 dicit Apostolus: *templum Domini est, quod estis vos*. Quando enim est veritas in conversacione et veritas in petizione, que quidem veritas est adequacio ad intellectum divinum, tunc ex plena conformitate voluntati divine, orans sic mente ¹⁵ et spiritu constituitur templum Dei, et tunc sicut dicit digne primam petpcionem oracionis dominice Deo patri propter intellectus sublimitatem, sic potest digne dicere duas peticiones sequentes ad secundas personas alias, cum taliter difformem ²⁰ oportet trahi ad regnum, ubi erit perfecte voluntatis increase et create conformitas. Ideo oramus, quod *sicut in celo* est plena conformitas *sic in terra* sit proporcionaliter conformitas voluntatum. Et patet ex ista dupli ratione orandi, quomodo ²⁵ verificantur decreta distinccione XL: *Non est facile* cum duobus capitulis sequentibus et capitulo: *Multi sunt sacerdotes* cum eis similibus. In quibus plane docetur quod locus quicumque sicut et sacramentum vel ritus sensibilis est ³⁰ adoracioni isti et preeminencie persone apud

6. Codd. in marg.: *Templum Dei anima sancta.* 23–24. B: *sic in terra sit proporcionaliter conformitas* deest. 28. Codd. in marg.: *Hominis sanctitati locus est impertinens.*

26. Cap. II, cap. III *Nos qui presumus* et IV *Non loca.*
28. Cap. XII.

Deum impertinens, nisi forte per accidentis exicitaverit sanctitatem, unde signum est, quod adoramus samaritane sive yudaice tamquam irrationale animal, reptans depresso capite mentis nostre, quod tantum loca et ceremonias observamus. Christus autem ad hoc ascendit in celum,
^{216^b} ut parvipendentes | hec temporalia ascendamus per scalam virtutum ab istis sublunaribus in quibus infigimur ad spiritualia bona celestia finaliter affectanda. Unde Veritas correspondenter ad fidem mulieris, qua vere credidit Christum esse prophetam, ipsam alloquitur: *Mulier, crede michi*, quasi diceret propter imperfeccionem fidei es longe a sponsa, sed cum salus ex Yudeis est,
¹⁵ oportet quod in fundamento scâle orandi statuens tibi substanciam fidei credas michi.

In istis igitur ymaginibus et fantasticis post dotacionem et affectionis subversionem delusa est ecclesia in penam peccati et specialiter in
²⁰ constituendo sibi principem tamquam Christum.

Et sic cum protestacione predicta intelligo illud Matth. XXIV, 15: *Cum igitur videritis abominationem desolacionis, que dicta est a Daniele propheta, stantem in loco sancto, qui legit intelligat.*
²⁵ Locus autem sanctus videtur michi esse status sanctus, quem papa vendicat, ideo dicitur *stantem* et Mar. XIII, 14 dicitur *stantem, ubi non debet.* Revera, quod auctoritate et imperio cesaris vel falsa eleccione cardinalium constituatur summus
³⁰ Christi vicarius, est abominatione in abstracto, et si fideles anime viderent clare utrobique statum spiritualem ecclesie, quomodo solebat in ea presidere unus paterfamilias, qui gracie acceptaret invitando, pasceret refovendo atque defenderet

The popedom
is the
abomination
of desolation
spoken of by
Daniel and
Christ.

11. B: *a fiae*; ib. B: *creditur.*   14. Codd.: *est.*   22. Codd. in
marg.: *Locus sanctus, in quo stat abominatione desolacionis.*   33. Codd.
in marg.: *Paterfamilias verus.*

A blasphemous hypocrite usurps Christ's place. adiuvando quoscumque suos domesticos. Modo autem invenirent in eadem domo ecclesie presidere unum blasfemum hypocritam, omnino condicionis opposite, non mirum si plurimi desolentur, ut si itinerans solebat hospitari cum uno patre-⁵ familias magnifice largitatis et post inveniat monstruosam beluam, que in hospites famelice, | subdole et proditorie tyrannizet, intrans domum; ^{216e} videndo talem sedere in cathedra pii patrisfamilias desolaretur non modicum in aspectu. Sic igitur ¹⁰ ego intelligo abominacionem desolacionis prophetatam et evangelizatam quam Christus precipit parti intellectuali ecclesie intelligere ex effectu. Nec mirum si posteriores docti ab experientia noscant hunc sensum particularius quam ¹⁵ sancti priores quibus non est ex effectu vel prophetice revelatus. Non enim generaliter noticia sensus scripture et sanctitas correspondent.

CAPITULUM DECIMUM.

It is argued
that the pope's
secular
greatness is
needed for the
protection of
the Church.

Contra dicta arguitur per multa media tam ²⁰ raciones quam testimonia, et primo per deducens ad inconsequens probatur quod oportet papam esse dominum terre potissimum, quia aliter non sufficeret pro illo ministerio, sed subditi, eciam clerici, forent sibi inproporcionales quoad mun-²⁵ danam potentiam; ymo in possessione mundana vel securitate eius est occasio virtutis non vicii, et per consequens est rationabiliter appetenda.

In isto oportet ex fide credere summo medico Ihesu Christo, cuius est palatum oris mentis ³⁰ sanissimum, omnes autem infecti febribus, et

7. Codd. in marg.: *Exemplum bonum*; B in marg.: *Nota*. 21. A in marg.: 1.

cum alio genere morborum spiritualium, patimur discrasiam. Ideo sibi debemus credere, postposito nostro iudicio. Ipse autem verbis docuit et facto ac vita exposuit quod in diviciarum mundi afflu-
 5 encia est periculum et in earum parcitate ac remocione a seculo medicina, ideo reservavit illud regimen carioribus eius discipulis, ut patet Luce XVII et testatur Augustinus in De Eccle-
 216^a siasticis | Dogmatibus: *Bonum est facultates cum
 10 dispensacione erogare pauperibus, sed melius est
 pro intencione sequendi Dominum semel donare,
 et absolutum sollicitudine egere cum Christo.*

Quantum ad primum obiectum de ministerii pape insufficiencia, patet quod falsum assumitur, 15 ut patet de Christo, Petro et ceteris papis, sub quibus crevit ecclesia. A tempore autem, quo dimisso papali officio mundo intenderant, de tanto erant magis circa temporalia sitibundi, quia Ecclesiastes V, 9 dicit Salomon: *Avarus non im-
 20 plebitur pecunia, et qui amat divicias fructus non capiet ex eis.* Unde in predicta cronica que intitulatur *Flores historiarum* dicitur, quomodo anno domini 1226 magister Otho nuncius domini pape ostendit literas domini pape consilio regni nostri 25 apud Westmonasterium, in quibus papa allegavit scandalum Romane ecclesie et obprobrium vetustissimum, notam scilicet cupiditatis que radix est omnium malorum, in hoc precipue, quod nullus potest aliquod negocium in Romana curia expedire,
 30 nisi effusa magna summa pecunie et donorum exhibicione. Sed quoniam scandali huius et infamie Romana paupertas est causa, deberent matris in-

The plea is
false, for the
Church threw
most when
poor.

Attempt at
extortion by
the pope's
legate Otto.

23. A in marg.: *Nota.* 29. A in marg.: *Pape postulacio pro sub-
sidio.*

9. Opp. tom. VIII, App. pag. 79, cap. XXXVIII. 22. Flores Historiarum ed. by H. R. Luard vol. II, 184.

opiam sublevare filii naturales, quia nisi a vobis et aliis viris honestis dona receperimus, deficerent nobis vite necessaria, quod esset omnino Romane incongruum dignitati. Ad illud itaque scandalum penitus eradicandum per consilium fratrum nostrorum sancte Romane ecclesie cardinalium, quandam providimus formam, cui si volueritis consentire, a scandalo malorem vestram poteritis liberare et in curia sine donorum obsequio exhibicionem iusticie obtinere. Forma autem provisa est hec:

Petimus in primis ab omnibus ecclesiis cathedralibus duas nobis prebendas exhiberi, unam de porcione episcopi et alteram de capitulo, et similiter de cenobiis, ubi diverse sunt porciones abbatis et conventus, a conventibus quantum pertinet ad unum monachum equali facta distribucione bonorum suorum, et tantumdem de abbat. Sed postquam maturatum est consilium, posuerunt responsum in ore magistri Johannis archidiaconi Bedfordensis, qui, cum dixisset nuncio quod peticio concernuit ius regis, ius dominorum secularium et multorum absencium patronorum, clerus ille non potuit in eorum absencia finaliter respondere. Interimque venit dominus Johannes Marescallus et alii nuncii regis, districcius inhibentes quod nec clerus nec Otto nuncius attemptet aliquid quod tangit feodium regis nec molestet clerum Anglie, qui tenet baronias vel alias elemosinas de rege in capite. Sic scandalosa pape peticio est frustrata. Habet autem mandatum regis rationem vivacem. Cum enim ante dotacionem ecclesie fuit regnum nostrum iure possessionatum conformiter legi Christi, nimis monstruosum foret quod papalis exaccio extorqueret aliquid contrarium iuri regni. Rex autem nedum debet defendere secularem ecclesiam, sed

How it was repelled.

5. Codd.: *eradicandum* deest. Addidi.

ecclesiam cleri Anglie in sua libertate primeva,
ut dicit beatus Ysidorus de summo bono libro III
et corporatur XXIII questio V: *Principes. Christus*

^{217^b}

autem prohibuit vicariis suis dominacionem | huius-
modi, et in signum confirmacionis ac subiectionis
cleris seculari dominio dedit per Petrum tributum
Cesari, ut patet Matth. XVII; potens igitur blas-
femie tali resistere et omittens nimis est culpa-
bilis ex consensu. Et dico quod fuit scandalosa

The request
was scandalous.

peticio, quia non posset patencius accusare
curiam, quam sibi contradictorius nominat *sanctam*
sedem. Si enim tanta cupiditatis macula sic regnat
in illa curia, indubie sequitur quod papa et car-
dinales sunt rei illius criminis vel consenciendo,
auctorizando vel ipse in persona propria illam
facinorosam cupidinem committendo; nam ex fide
pro nullo bono possibili committerent tantum
crimen, igitur multo magis non pro temporali
iudicio tantum ab apostolicis alieno.

²⁰ Iterum, videtur quod forma excedit petitionem
apostolicam, tum quia multi centenarii paparum
possent de tanta elemosina sustentari, eciam
complendo plenum papale officium, ut dicit Bern-
hardus libro IV ad Eugenium, et testatur Apo-
²⁵ stolus prima Thim. VI, 8—10, ubi dicens quod
radix omnium malorum est cupiditas pro remedio
sic subdit: *Habentes igitur alimenta et quibus*
tegamus hiis contenti simus. Forma igitur aposto-
lica ibi deest, cum Apostolus consultit pro rele-
³⁰ vamine multorum sanctorum Jerusalem quod
quilibet ecclesie Chorinthiorum qui voluerit bene-
dictionem dare sanctis Jerusalem reponat quod
placuerit dare abscondite, ut patet II. Cor. IX.

It claimed
much more
than was
needed

and did not
follow the
precedent
of St. Paul.

15. *auctorizando*; codd.: *autendo*. Cf. Sex species consensus, e. g.
Serm. IV, 359 *ipse*; ita codd.

3. Decreti Secunda Pars, Causa XXIII, Quaest. V, cap. XX.

Hic autem papa et cardinales diffiniunt dominative quantum de redditu annuali in animarum periculum papa vult habere de Anglia. Ista, inquam, non est vox egentis sed exactoris bona pauperum rapina | subdola subtrahentis. Cum enim ^{217°} papa ante dotacionem ecclesie sine tali elemosina melius exercuit papale officium et post dotacionem ad valorem multiplicitis regni nostri sit magis cupidus et in operibus plus remissus, probabile est quod plus elemosine magis accenderet ¹⁰ eius cupidinem, ut dixi superius ex Salomonis sentencia Ecclesiastes V. Sic enim contingit in aliis regnis nostri temporis, quos dotarunt domini, ut quiecius complerent episcopale officium et minus subditos onerarent, in quo, quia dereliquerunt Christi regulam, in toto contingit oppositum. Sunt enim in visitacionibus plus cupidi, minus intendentes spirituali profectui et plus subditis onerosi, in tantum quod, ut experti referunt, multitudo ministrorum episcopi excoriat pauperes, ut ²⁰ scriptor, sigillator, barbitonsor et ceteri secundum superfluas ceremonias introducti.

Experience
shews evil of
endowment.

The pope has
no right to
exact money
from England.

Item, querendum est quo iure papa vendicat a regno Anglie tam dominanter subsidium; non iure divino, cum ipsum limitat vite necessaria, ²⁵ de quanto sustentat in evangelio laborantem, ut patet I. Cor. IX. Cum igitur papa non evangelizat Anglie, sed consumendo personas atque pecuniam per suam vocatam iusticiam multipliciter debilitat regnum nostrum, videtur quod non exinde me- ³⁰ retur a nobis benedictionem recipere. Ideo oportet quod iure cesaris vendicet huiusmodi principatum, ut multiplicitate declaratum est VIII cap. Sed cum regnum Anglie non subiacet Romano imperio, videtur quod non iure vel con- ³⁵

25. Codd.: *iure dominio.* 26. A: *sustentant.*

cessione cesaris debet ipse dominium in nobis
 217^a vel nostris possessionibus | vendicare. Non enim
 habet ex titulo cesaris amplius dominium, quam
 originaliter habuit qui donavit. Sed patet ex facto
 5 et cronicis quod rex noster devicit cesarem,
 licet ad morulam ex casu proditorio sibi per
 modum tyrannidis est subiectus. Notet igitur
 homo cartam cesaris de dotacione ecclesie XCVI
 distinccione *Constantinus* cum aliis cronicis, et
 10 videbit quod regnum nostrum, sicut non sub-
 iugatur imperio, sic nec Romano pontifici, nisi
 sicut quilibet christianus debet ex lege caritatis
 subdi alteri, et conversi fuerunt subditi sancto
 Petro. Sed longe hoc a forma sic vendicandi
 15 subsidium. Unde videtur michi quod consulendum
 est regno Anglie quod eo accepctius subdatur
vero pape (sicut contigit de multis Romanis
 episcopis) quo liberius modo quo debet homo
 promerens illud facit, cavendo semper ne aliquis
 20 pontifex vendicando dominium blasfemet in eum,
 quia nichil magis enervat imperium. Sic enim Harm done by
 translatum est Romanum imperium in Germanos
 the popes
 et tantum aporiatur quod vix sibi subditur civi-
 liter dux vel comes. Et generaliter sic decrescit
 25 dominium quod est blasphemо clericali dominio
 subiugatum. Satis est igitur quod regnum nostrum
 tantum sibi obediatur, quantum docere potest ex
 scriptura, in qua est omnis veritas, quod populus
 obedire debuit sancto Petro, docto ex sanctitate
 30 vite et operis quod sit verus Petri vicarius, ymo
 posito quod sit blasphemus, adhuc videtur michi
 quod populus debet obedere sibi dupliciter: |

Constantine's
donation gives
no dominion
here.

Harm done by
the popes
in weakening
the Empire.

Limits of
obedience to
the Pope.

17. Codd.: *Sed contigit*. Hic locus corruptus esse videtur. 32. Codd.
 in marg.: *Obedire pape*.

7. Rex Richardus captus a duce Austriae et venditus imperatori
 Henrico v. Flor Hist. I, 107, 114 e Matth. Paris II, 394.

primo in quantum est creatura Dei, dicens naturaliter veritatem catholicam faciendam, et secundo resistendo, dum a lege Dei exorbitat, cum naturaliter illud petit. Sic autem obedivit Paulus Petro Gal. II et sic obedierunt reges et clericis pseudopapis ipsos deponendo. Obediendo autem homini secundum rationem falsam, ut puta secundum rationem qua false creditur habere potestatem vel excellenciam quam a Deo non habeat, est utrumque peccatum dampnabile, cum ut sic¹⁰ colitur Antichristus et *abominacio desolacionis stans in templo*, de qua legitur evangelium cum propheta.

The pope said
to have his
primacy direct
from God.

Sed secundo arguitur quod papa habet potestatem talem a Domino, ut dicit decretum XXII¹⁵ distinctione *Sacrosancta*, ubi Anacletus papa sic loquitur: *Sacrosancta Romana ecclesia non ab apostolis sed ab ipso Domino primatum obtinuit*. Ex quo sequitur quod non ab imperatore vel homine sed immediate a Deo papa habet excellentissimam dignitatem. Et idem confirmatur secundo ex submissione regnum, et tertio ex testimonio doctorum de potestate pape absolvendi a pena et a culpa scribencium. Quantum ad primam partem huius argucie debet supponi²⁵ quod iste papa intellexit per sacrosanctam Romanem ecclesiam non basilicam vel mixtum putridum, sed sanctos Petrum et Paulum et ceteros qui inhabitaverant illum locum. Ideo in eodem decreto dicit quod *Petrus et Paulus erant socii in urbe Romana*, unde signanter dicitur quod primatum obtinuit. Debet supponi secundo quod^{218b} loquitur de primatu hominum quoad Deum, ex primicia virtutum et edificationis ecclesie et non

This is true
only of a pope
who follows
Peter and Paul

and of a
spiritual
primacy.

14. Codd. in marg.: *Potestatem papa si habeat a domino.*

15. Matth. XXIV, 15; Dan. IX, 27. 16. Cap. II.

de primatu diviciarum temporalium vel glorie humane. In hoc enim Scarioth qui *possedit agrum de mercede iniquitatis*, ut dicit Petrus Act. primo, Petrum excesserat, propter quod sancti et specialiter apostoli timuerunt impetrare sibi redditus de bonis pauperum. Et ex istis patet tertio quam nuda foret argucia: Romana ecclesia non ab apostolis sed ab ipso Domino primatum obtinuit, igitur omnis Romanus pontifex vel alius debet 10 in gloria mundana precellere vel seculariter dominari, quin pocius ex decreto sequitur quod Romanus pontifex tenetur servire illi populo, non sibi dominando vel ipsum suspendendo, sed pro illo efficaciter exorando, ut allegat Paulum fecisse 15 Rom. primo: *Licet, inquit, pro omnibus apud Dominum omnium sanctorum effundatur oracio, hiis tamen verbis Paulus beatissimus Romanis proprio cyrographo pollicetur dicens: Testis enim michi est Deus, cui servio in spiritu meo, in evan-* 20 *gelio filii eius, quod sine intermissione memoriam vestri facio semper in oracionibus meis.* Ex isto decreto videtur quod papa Anacletus noluit asserere quod ipse debuit super omnes alias dominari civiliter vel primatum habere quoad Deum 25 super omnes alias personas ecclesie militantis, quia sic querendo gloriam propriam, ut dicitur Joh. V, haberet signum evidentissimum Antichristi, ymo Bonifacius VIII. in sua extravagante *Unam sanctam* non audebat expresse illud asse- 30 rere, quia tam fideles quam infideles pertinenter 218° sibi obicerent: *Tu | de te ipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum.* Unde in istam perplexitatem ex dotacione et exaltacione cesaris involvuntur Romani pontifices, quod im-

2. Act. I, 18. 18. Rom. I, 9. 29. Extrav. Comm. De Maioritate et Obedientie I, VIII, 1.

peratore querente ab eis: *si ipsi in potestate, dignitate vel primatu quoad Deum excedunt omnes mortales alios iam viventes, oportet ipsos illud concedere, quia aliter, ut inquiunt, nemo debet credere quod sunt pape, et cum a Deo non habent illam preeminenciam, ut patet ex dictis, nec beatus Petrus illud concederet, patet eis concedendum quod hoc habent a cesare. Nam beatus Paulus Petri socius confessus fuit fideliter prima Cor. XV, 9: Ego, inquit, sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus. Quare igitur sic non profiteretur Romanus pontifex, si imperialis dignitas non obstaret? Et sic necessitari videtur ex dotacione tam imperator quam suus episcopus involvi blasphemiam. Et sic verum concluditur quod a Deo immediate et non a natura humana papa habet excellenciam dignitatis, sed oportet quod mereatur illam excellenciam dignitatis humiliter sine pompa. Et revera non est medium merendi ipsam accipere dignitatem talem cesaream.*

The right to rule is not increased because subjects submit rashly.

Quantum ad secundum partem argucie, patet quod non est color si regna vel persone submittunt se improvide Antichristo, quod propterea ampliatur in eo potestas vel iurisdiccionem; ymo dyabolus negaret istam arguciam, cum filii sui subiecti per peccatum non augent in eo potentiam, eo quod tam ipse quam fidelis concederet quod non capit potestatem suam ab indignissimo servo suo, sed habet ipsam ab inicio a solo Deo. Non igitur ex submissione tali docetur quod papa habet a Deo vel homine preeminenciam aliqualem, sed pocius cum omnis populus vel involuntarie sic sibi subicitur vel non debet sic sibi subici, evidenter sequitur ex tali subiectione blasfema carencia dignitatis. Unde non video quomodo papa posset patens accusare se ipsum

Perplexity in which the popes are involved by their claims.

quam respondendo, ut narratur in quodam gesto Anglie, quomodo vacante episcopatu Dunelmie ex quadam subdola subtilitate clerici rex dicitur misisse pape, ut illud beneficium conferat suo 5 clerico; rex autem et regnum ex scitu pape perante decreverant quod non obstante quacumque donacione pape promotus pape non perciperet fructus beneficii regni nostri, nisi regi et regno visus habilis, distribuendo illos fructus 10 provide infra regnum, ipsum regnum velit incolere. Habito itaque longo consilio de literis regis papa feretur taliter respondisse: *Et si rex misisset asinum pro illo beneficio, habuisset.* Quod responsum manifeste indicat papam, et si prius 15 dignus fuit ex lege privata papali illud officium contulisse, ab illo privilegio excedisse, quia XI questio III ex decreto beati Gregorii sic habetur: *Privilegium omnino debet amittere, qui sibi permissa abutitur potestate.* Maior autem in isto non 20 posset esse abusio, quam scienter constituere indignum in clericali officio. Ista autem fallacia imaginatur de potestate ecclesiastica quod secularis potest eam dare sicut bovem vel asinum, vel quod ex defectu defensionis partis contrarie 25 preposito spirituali acquiritur, si instituitur in 219^a quibusdam tradicionibus humanis. Sed | deliramenta sunt ista.

Quantum ad tertium partem, patet quod doctoribus istis non debet credi nisi ut testibus vel 30 autoribus in quibus Christus loquitur velut probantibus suam sentenciam ratione.

21. Codd.: *Istam autem fallaciam.* 25. Codd.: *st;* *sed?*

2. Walsingham Ypodigma Neustriae pag. 283. Hist. Anglic. II, 382. Vid. Loserth, Studien zur Kirchenpolitik Englands im XIV. Jahrh., Sitzungsberichte der Wiener Akademie CXXXVI, 27. 18. Cap. LXIII.

Scandalous
saying of a
pope.

The absolving power of the pope cannot be tam potestas quam absolucio sit insensibilis, testimonium tante distancium non est conveniens.

Quantum ad secundum membrum, non est signum quod Deus eis revelavit istam sentenciam,⁵ cum non patet ex scriptis vel factis apostolorum, et quatuor maiores doctores hoc non recitent. Augustinus autem sepe recitat quomodo non debet credi sibi nisi de quanto se fundaverit ex scriptura. Nec dubito quin nec racio nec¹⁰ autoritas hoc convincit. Ideo ve illis, qui introduxerunt hunc errorem novellum infundabilem in ecclesiam sanctam Dei.

Patet autem ex predictis quomodo Romanus pontifex fuit consocius aliis pontificibus usque ad¹⁵ dotacionem ecclesie et ex hinc ex auctoritate cesaris cepit capitaliter dominari, unde decretum XCVI distinctione quod non possumus pro verecundia negare sic loquitur:

A decretal attributes the pope's primacy to the gift of the Emperor.

Constantinus imperator quarto die sui baptismi privilegium Romane ecclesie pontifici contulit, ut in toto orbe pontifices ita hunc caput habeant sicut iudices regem. In quo privilegio ita inter cetera legitur: Tribuimus ei potestatem atque vigorem et honorificenciam imperiale, decernentes ut principatum teneat tam²⁵ super quatuor sedes: Alexandrinam, Anthiochinam, Jerusolimitanam et Constantinopolitanam; celsior et princeps cunctis sacerdotibus tocius mundi existat. Et specificat posterius iurisdictionem sui episcopi, specificando patrias, Yndiam, Greciam et cetera³⁰ secundum quatuor partes mundi. Propter hoc quidam | vocant hanc potestatem iurisdictionis indulgencias et alia privilegia paparum cesarea.

8. Codd. in marg.: *Credere doctoribus quando debemus.* 19. Codd. in marg.: *Pape institucio a cesare.* 30. *Indiam;* recte: *Judeam.*

18. Cap. XIV. Loosely quoted.

Et hinc nimirum defidant christiani in Yndia, in Grecia et aliis contratis hoc privilegium, scientes quod *non est hominis dare potestatem spiritualem, sed solius Dei*, ut dicit Lynconiensis, Epistola 5 XXIII, et sic postponunt indulgencias suas et privilegia, scientes quod secundum dignitatem personae habebit a Deo indulgenciam, nec suum est talem concedere, nisi instrumentaliter in quantum fuerit fidelis Domini promulgator; et 10 aliter illudit populo. Quam sentenciam audivi de papa nostro Urbano VI ipsum dixisse cardinalibus Gregorii qui excessit decalogum ac quia increpans eorum limitavit eos ad vitam apostolicam primevam, conspiraverant contra eum, eligendo 15 sibi Robertum Gilbonensem, virum ut dicitur dissolutum, superbum, bellicosum et legis Christi ignarum. Ideo procul ab Anglicis scola sua, cum Luce XVII, 23 de tali divisione dicit Christus: *Nolite abire neque sectemini;* nolite abire a religione 20 primeva quam ab apostolis didicistis, neque sectemini talem ducem, cum duceret edos suos in precipicum principis tenebrarum. Sequamur autem Urbanum. de quanto precurrat reccius viam Christi et non ulterius; ymo supposito quod 25 dictus Robertus miraculose sic currat, cum eo debemus humiliter sequi ambos, quia ut recitatur a Gregorio, XXII^a distinccione, *De Constantinopoltana* sedes vel loca non distrahunt, quin debemus in bono indifferenter imitari meliores; *cum,* in- 30 quit, *culpa nou exigit omnes secundum rationem humilitatis equales sumus.* Licet igitur multi |

Eastern Christians disregard its indulgences and privileges.

The Cardinals revolted from Urban VI, because he tried to keep them to the apostolic life.

8. A in marg.: *Nota.* 12. *decalogum.* Codd. in marg.: *Lichy gedenadcty Rzehorꝝ = falsus Gregorius XI.* 13. *eorum;* adde: *avariciam vel luxuriam.* 22. Codd. in marg.: *Sequi papam in quo debemus.* 23. Codd.: *precucurrerit.*

4. Roberti Grosseteste Epp. ed. Luard pag. 90. 27. Cap. IV.

Many Roman pontiffs have been worldly. Romani pontifices sint preeminenter boni, de quibus intelliguntur leges et dicta doctorum, multi tamen ignari vite apostolice mundanum dominium siciebant; hoc autem et consensum eius ac aliorum errorum debemus fugere ut venenum, et specia-^{219^a} liter errorem de indulgenciis et de facta potestate iurisdictionis sive regiminis quam dicunt ex auctoritate imperatoris se extendere per totam habitabilem nostram singulariter quoad Romanum pontificem.¹⁰

These false claims cause a loss of jurisdiction.

Et ex ista radice fingunt quod solus ipse potest indiffinitate concedere indulgenciam et alia spiritualia dona Dei. Et error huiusmodi, ut estimo, est causa, quare nec imperator nec papa sufficit exercere in Yndia, in Grecia, vel Yudea et aliis¹⁵ patriis, dissidentibus quibusdam suis erroribus et quibusdam Antichristi legibus, iurisdictionis officium. Error enim modicus in principio inducit maximum consequenter. Si igitur solus Romanus pontifex habet iurisdictionem universalem super²⁰ Yndos, Saracenos et Barbaros, quare non exercet eam in eos, sicut apostoli fecerunt in infideles populos et rebelles? Si tantum habet iurisdictionem super eos qui volunt obedire suo domino, tunc est papalis iurisdiccionis mirabiliter²⁵ diminuta et dependens a voluntate populi ab eis capitur. Illa autem est alterius rationis quam potestas regiminis apostolica quam imperator non potest concedere. sed divisa per istam divisionem bipapalem variaretur ut populus sibi³⁰ consciens, vel diminueretur finaliter ad non quantum; quod superbia non sinit concedere, ideo dicit quod habet potestatem regiminis super^{219^d} totum mundum. Ymo cum illa potestas sit sub-

1. *sint*; *recte: fuerint*. 4. *Codd.: consensui*. 11. *Codd. in marg.: Jurisdiccionis papa*. 31. *vel. Codd.: ut*.

iective in spiritu, videtur quod manet perpetuo ut caracter; et sic haberemus plurimos papas simul, et sic pape moderni redderent se nimis dampnabiliiores ex ocio potestatis; cum enim, ut
 5 inquiunt, habent tantam potestatem ut Petrus et Paulus simul, ymo ut Ihesus habebat humanitus, nec potest fingi defectus ex Deo, sed ex eis, quare non fructificant ut ante dotacionem cum huiusmodi potestate? Videtur quod ex potestatis
 10 abusu durissimum iudicium ex confessione propria illis fiet. Petrus enim veniet ad iudicium *cum suis conversis* et quilibet apostolorum cum suis, ut dicit beatus Gregorius super evangelia Omelia XVII, sed talis antichristus veniet cum suis per
 15 versis condempnandus. Nec valet antichristiana ficticia qua dicitur papam habere tantam potestatem secundum legem Christi, sicut apostoli ad regulandum populum et insuper habet potestatem ad regulandum populum secundum leges
 20 quas ipse condidit et illi regimini propter variacionem temporis oportet attendere, quia nichil patencius indicaret condiciones filii perditionis, qui secundum Apostolum *extollitur super omne quod dicitur Deus*, quia certum est quod Christus
 25 non potest tales leges condere, sic regere vel taliter dominari. Sacerdotes itaque Christi habent potestatem ante istam iurisdictionem cesaream edificandi populum, ubicunque terrarum quantum sufficient, predicando, sancte conversando vel
 30 instar sanctorum doctorum scriptis sentenciam catholicam commendando; talem autem potestatem regiminis independentem ab invicem habuerunt apostoli plus et minus, Paulus ut estimo magis Petro.

Why do not
modern popes
exert the power
they claim.

Paul had the
power of
edifying even
more than
Peter.

15. Codd. in marg.: *Jurisdiccio vel potestas apostolorum.*

13. Gregor. I. c. Opp. (ed. Migne) II, 1148. 23. II. Thess. II, 4.

Some argue
that the
powers
ascribed to the
pope tend to
piety, though
they cannot
be proved.

De indulgenciis | vero quas ipsi distribuebant ^{220^a}

per bullas non recolo, sed committebant illas sine
bullis divino iudicio. Nec credo quod omnes falsi-
graphi fundabunt oppositum. Arguitur igitur com-
muniter: quod Deus posset concessisse Petro ⁵
et cuicunque Romano pontifici, ut communitas
credit, preeminenciam potestatis, nec probari po-
terit quod non fecit; igitur cum ista fides multum
intererat devacionis fidelium, videtur quod theo-
logus debet ipsam defendere et non infundabiliter ¹⁰
impugnare. Ista argucia est plena mendacio, nam
communitas credit multa impossibilia et heretica
de potestate vicaria, ut puta quod quilibet papa
habet tantam potestatem sicut Christus habebat
humanitus, quod quilibet Romanus pontifex in ¹⁵
quantum talis habet infinitum maiorem potestatem
quam habet aliis in concedendo indulgencias,
cum terminum potestatis ponunt in aliis non in
illo, sic quod eo ipso quo pretendit se quovis-
modo solvere vel ligare, eo ipso sic solvit vel ²⁰
ligat; et sic de infinitis summe impossibilibus
atque hereticis. De veritatibus autem, quas cre-
dere debet communitas de pape preminencia, non
dubium quin probari potest ex scripture testi-
stimonio vel ex sensu. Loquendo autem de ex- ²⁵
cessu ficte potestatis, patet quod minor est falsa.

Then we
should credit
every priest
with every
possible power
and admit the
pretensions
of Antichrist.

Sed si loquamur de gradu potestatis possibili,
patet quod non est color in hoc concludere quod
debemus illum concedere, quia sic concederemus
in papa et quocumque presbitero omnem pote- ³⁰
statem sibi possibilem. Ex ista blasfema evidencia
potest habere istam potentiam, igitur habet. Sed
quis tunc resisteret Antichristo, cum iuxta hoc
debemus mendaciter credere | falsissimam ex- ^{220^b}

4. Codd. in marg.: *Pape potestas infinita.*   9. Codd.: *interterat.*
22-23. Codd.: *quas de pape credere debet communitas de pape preemi-
nencia.*

tollenciam potestatis? Est igitur argumentum sufficiens, si quis extollit se de preeminencia potestatis ecclesiastice, ultra quod scitur fundari ex scriptura verbo vel opere fecisse sanctos apostolos, tunc non debemus credere huiusmodi potestatem. Et sic aliquam potestatem vendicatam debemus non credere, ut ego non credo, non obstante concessione Cesaris quod quilibet papa habet potestatem iurisdictionis sive regiminis super totam Yndiam, Yudeam et alias naciones, ymo credo quod non habet, sicut nec credo quod Petrus superstes habuit tam ample singulariter tantam potentiam, quia tunc nimis graviter ex negligencia peccavisset.

Tercio replicatur contra dicta per hoc quod multi sancti pape et episcopi, multi beati seculares domini et populi dotacionem ecclesie approbarunt, ymo aliter non haberemus papam vel ordinem episcoporum, et per consequens nec causarum ecclesiasticarum decisiones nec privilegiaciones nec sacramentorum aut ministrorum ecclesiasticorum ministraciones, quod est contra rationem naturalem, ut ecclesia sit ita acephala. Sicut igitur oportet esse principes seculares ita et principes spirituales, sicut exemplatum est in veteri testamento; nimis magna itaque foret presumpcio cessare dotaciones, elecciones et leges ecclesie super istis.

Quantum ad istud sunt multa dicenda: primo quod argumentum non valet, cum omnes peccaverunt et egent gratia Dei, ideo docet decretum distinctione VIII: *Si solus Christus, quod debemus solum sequi Christum, qui errare non potuit*

It is said that withdrawing endowment would ruin the Church.

Answer.
1. It is
forbidden by
God.

1. Codd.: *excellenciau.* 4. Codd.: *vel nostro opere vel fecisse.* Cf. p. 283, l. 3. 15. A in marg.: *Tercio arguitur.* Codd. in marg.: *Pape necessitas, nota bene.* 31. Codd. in marg.: *Dotacionem approbantes sancti peccaverunt.*

vel alios de quanto sequamur ipsum, ipse autem summus medicus non autorizavit dotacionem huiusmodi, sed verbo et opere | reprobavit; et sic videtur michi quod omnes approbantes dotacionem illam peccaverant in hoc mortaliter vel 5 venialiter plus vel minus; nec feramus hoc graviter de beatis, quia beatus Evangelista, qui de testatus est approbacionem huiusmodi fuit sanc cior omnibus illis, et tamen ipse dicit: *Si dicimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus 10 et veritas in nobis non est I. Joh. I, 8.* Nec est color si multa ecclesie utilia ex hoc processerant, ideo non fuit in illa peccatum; nam multa mala ex illa processerant, cum ex hoc deiecta est ecclesia cleri a statu perfecciori ad statum minus 15 perfectum sine equivalencia recompense. Secundo seminavit discordiam in ecclesia, ut homines plus appetant preposituram propter fastum et questum quam propter meritum, ut patet superius VIII capitulo. Et tertio facit errores in eleccionibus, 20

^{2. Endowment has spread discord in the Church.}

^{3. It is a constant source of error and contention.}

11. Codd. in marg.: *Dotacio quomodo prodest nocet.* 21. Codd.: *exequencionibus.* 27, 28. B: *dotaciones.*

respondenter effectus, posicio vel substraccio consequetur. Cum igitur ante dotacionem non fuit talis divisio nec adhuc est, ubi non est ecclesia sic dotata, evidentissimum est, quod litura tem-
 5 poralium et voluptas honoris mundani est causa. Cum igitur omnia ista pericula evacuantur per expropriacionem et observanciam status quem Christus instituit, manifestum est (ut sepe repecii) quod elemosina foret expergefacere illum statum.
 10 Unde magna infidelitas est qua Antichristi disci-
 puli excecant laycos, quod instar phariseorum Matth. V predican esse sacrilegium auferre bona consecrata ecclesie, et sic sollempnizant facta que layci cecati stulte et superbe donaverant,
 15 sed decretum Christi non curant; et tamen luce clarius patet quod seculares debent postposito excommunicacionis timore in hoc errata corrige-
 gere, quia ut docet glossa ordinaria super decreto XXIV questio I cap. I: *Sacerdos hereticus*
 20 *vel excommunicatus non excommunicat nisi se ipsum,*
 et indubie omnis excommunicans propter restitu-
 cionem istius perfectionis status sancte matris ecclesie est ut sic excommunicatus. Ideo non ob-
 stante maledicione sua bonum ecclesie est con-
 25 stanter et celeriter consummandum, ymo (ut patet alibi) sive excommunicatus sive insons maledixerit homini, non est timendum sibi, nisi de quanto declinaverit a Christi consiliis vel preceptis. Ideo (ut dicit glossa) non obstante excommunicacione
 221* tali homo debet saltem abscondite | celebrare et facere quecumque bona de genere inturbate. Quod si pars Antichristi ad tantum prevaleat, quod sit Christiano plurior, christianus debet publice reclamare, quia talis foret gloriosa causa

Laymen should
not fear
excommuni-
cation for
withdrawing
endowments.

15. Codd.: *non curant postponere.* 4. *litura i. e. macnla.*

19. Cf. Glossam ord. (ed. Venet. 1595) I, p. 1295.

martyrii. Quod si queratur de gravedine peccati sanctorum episcoporum primitive ecclesie qui dotacionem receperant, certum est quod peccarunt graviter sed venialiter ex ingrata negligencia et consensu, ut patet ex decreto beati Jeronymi⁵ posito in De Consecracione, distinccione V: *Non mediocriter*. Et ista sciunt modo Silvestri, Augustini, Gregorii et consimiles, qui in hoc graviter peccaverunt. Sed secundo notanda est cecitas, quam sepe repecii, quod per locum ab insufficientia similitudine cadimus paulatice a statu apostolico, qui fuit status viantis perfectissimus, usque ad statum cleri cesareum qui est status cleri abiectissimus; capimus enim illud quod consonat peccatum in gestis sanctorum patrum, et¹⁰ illud extendimus, sed illud quod sonat virtutem omittimus. Ut sophistice arguitur, si dicti sancti receperunt temporalia supereffluenter ex pura secularium elemosina et totum residuum pauperibus erogarunt, igitur per idem licet nobis²⁰ quantumcumque ample extorquere dominia tamquam sine elemosina secularium primo nobis debita, et dimisso eorum usu eis abuti quantumcumque voluptuose et seculariter conversando. Sic enim concludimus in effectu et, amplificando²⁵ culpam ac dimitendo perfectionem laudabilem, augemur nimirum difformiter ambobus partibus in voraginem viciorum. Ideo perfeccius atque securius foret nobis tenere | limites quos Deus^{221b} instituit, vivendo de decimis, oblacionibus et³⁰ privatis elemosinis, quia transgrediendo terminos quos Christus instituit damus nobis et posteris evidenciam corruendi. Et hec fuit causa quare

7. modo; Codd.: modi. 9. Codd. in marg.: *Dotationem recipientes sancti quomodo peccaverunt.* 27. augemur. Ita codd.

The saints
who approved
endowment
now know that
they erred.

beatus Gregorius percussit iam mortuus successorem suum usque ad mortem, ut recitatum est VIII cap.

Sed instatur quod dicti sancti non penitebant de istis peccatis finaliter nec revocarunt errorem, sed pocius tamquam meritoriam auxerunt dotacionem.

Hic dicitur quod false assumitur nec umquam probabitur, ymo sancti ut remisse perceperunt errorem sic remisse laborarunt ad eius extincionem, ut beatus Possidonus narrat de beato Augustino, quomodo rogavit cives suos, ut caperent possessiones quas sibi et sociis suis contulerunt, ut possint pure vivere de sorte Domini, tamquam clerici, sicut vixerunt in veteri testamento. Et sic videtur michi quod clerici et reli-giosi possessionati in ista appropiacione et proposito decedentes sine fructuosa penitencia sunt damnandi; et hanc reor rationem, quare Christus Matth. XXIV, 21 dicit: hoc tempus esse tantum horribile, non propter tribulacionem corporis sed anime infinitum maiorem, unde Apostolus II. Thym. III, 1, 2 dicens, quod *instabunt tempora periculosa*, annexit tamquam signum et causam precipuum: *Erunt, inquit, homines se ipsos amantes*. Dyabolus enim ex cupiditate temporalium trahit plurimos ad infernum. Sancti igitur percipientes saltem confuse huius peccati maliciam, saltem confuse finaliter penitebant. Nos autem qui occupata fide percipimus huius | avaricie invalescentis gravedinem, oportet penitere distinccius de tali avaricia et omnino de consensu et correpcionis negligencia, si volumus esse salvi.

We must believe that the saints who approved endowment repented.

4. Codd. in marg.: *Dotacionis argumentum.* 11. Recte: *Possidius.*
22. Codd.: *Tim. II.*

11. Cf. De Civili Dominio III, 225.

Consideraremus itaque, quantum sancti eciam posteriores et peiores apostolis ab isto peccato cupidinis se servarunt et ipsum in scriptis ac verbis vivacibus reprobarunt, ut specialiter patet in scriptis et decretis beati Gregorii.⁵

It is said we should correct the clergy instead of taking away endowments.

Sed adhuc replicatur, quomodo melius foret corrigere cleri cupidinem quam devote collata auferre, cum ista possunt meritorie possideri et securitas ac copia temporalium confortat et auget clericos, ymo habent hoc, cum sit meritorium¹⁰ et iuste petitum ex titulo doni Dei; grave itaque foret cum tanta subtraccione perturbare ecclesiam.

The best way to correct is to take away the occasion of evil.

Hic videtur michi quod evidencia non procedit, cum melius foret clericos conversari ut clericos generaliter quoad quoscumque dotatos; optimum¹⁵ itaque foret radicitus corrigere cleri cupidinem, auferendo venenosam occasionem, sic quod clerus reductus ad perfectionem status primevi *allidat parvulos* reatus *ad petram* iusticie. Ista itaque foret correccio cupiditatis cleri fructuosior, permanencior et complecior, quam blasfema extorsio humanitus palliata. Qui enim sanaret vulnus vel morbum hominis, destrueret radicalem causam; qua dimissa remaneret patens occasio frutices cupidinis producendi; oportet tamen prudenter²⁵ auferre radicem istam pestiferam, quando ex peccato notorio datur occasio auferendi, specialiter incipiendo a fonte cupidinis producendi, quia non cessabunt cupiditatum litigia nisi ipse fuerit exsiccatus. |³⁰

Sunt autem mille occasiones sanandi ecclesiam,^{221^a}

sed cautela dyaboli sparsi sunt favores et pax,

quam Christus venit dissolvere, et sic dona ma-

5. Codd. in marg.: *Dotacionis argumentum.* 8. Codd. in marg.: *Ablacio temporalium.*

18, 19. Psalm CXXXVI, 9.

mone sunt inter legistas et clericos eciam ex-
proprietarios et dominos seminata. Sed oportet
quod Deus gladio vindicte quem venit mittere
modo sibi abscondito, ut pestilencia, guerra vel
5 alia pena rationali dissipet istas fraudes; tunc
enim foret clerus proporcionatus in numero et
virtute, ubi iam nocivus est undique vivis et
mortuis: vivis non faciendo clericale officium
peccati populi destructivum, et mortuis non miti-
10 gando penam defunctorum quam ex stultis do-
nariis paciuntur. Et ista argucia: Hoc bene potest
fieri, igitur non debet corrigi, multos cecat; se-
curitas autem debet confidenter exspectari a Deo
non seculo, et in hoc debet sperari tam nobis
15 quam laycis vera securitas, et ideo precipit nobis
Apostolus Hebre. ultimo, quod *sumus contenti*
presentibus, ita quod confidenter dicamus: Dominus
michi adiutor et non timebo, quid faciat michi
homo. Et hinc petimus in oracione dominica:
20 *panem nostrum cotidianum da nobis hodie.* Sed
et nos sacerdotes innitentes ritibus legis veteris
confidenter annuatim sine thaurizacione diutina
porcionem Domini scilicet oblaciones et decimas
expectamus. Quantum ad dacionem Domini, patet
25 quod in penam peccati dat indignis, quod eis
obedit, ut dicit Augustinus in De Verbis Domini
Sermone LIII: *Deus, inquit, iratus dat creature*
ad eius voluntatem et alias placidus dat creature
ad eius utilitatem, eciam quod non appetit habere.

222^a Triplex autem ponitur exemplum | primi, nam

Mammon
sows his gifts
among the
clergy, inviting
God's
vengeance.

8. Codd. in marg: *Clerus quomodo nocet vivis et mortuis.* 9. Codd.:
destructum. 17. Codd. in marg.: *Dat Deus indignis ad penam peccati.*
24. dacionem; B: dotacionem. 30. Codd. in marg.: *Exaudiuntur maliti*
a Deo sibi in penam.

16. Hebr. XIII, 5, 6. 20. Lucae XI, 3. 27. Opp. tom. V,
1378: Aliquando Deus iratus dat quod petis et Deus propitius
negat quod petis.

Yob primo legitur quomodo Deus dedit dyabolo potestatem ad temptandum beatum Yob in sui confusionem et sancti probacionem, sic eciā demones exauditi sunt petendo se mitti in porcos Mar. V, et sic Israhelite exauditi sunt secundum suum desiderium, scilicet confusionem in escis carnalibus, ut patet Psalmus LXXVII, 30: *Adhuc esce eorum erant in ore ipsorum et ira Dei ascendit super eos.* Sed Apostolus exauditus est in contrario illius, quod peciit. Nam II. Cor. XII, 8¹⁰ ita dicit: *Ter Dominum rogavi, ut discederet a me angelus sathanæ, et dixit mihi: Sufficit tibi gracia mea, nam virtus in infirmitate perficitur.* Sunt enim nonnulli qui ex carencia temptationis superbiunt, et sunt nonnulli qui ex fortitudine temptationis senciunt de se ipsis humilius et gloriosius coronantur; et ideo preter beatitudinem et alia per se bona debemus condicionaliter petere moderate, ut petendo temporalia debemus modum attendere; et conditionaliter petere, si²⁰ et quatenus nobis prosunt. Et hec racio, quare petimus sub forma panis cottidiani temporalia necessaria hodie nobis dari, que Apostolus vocat presencia. Et constat, quod nimis levis est evidencia, Deus concedit eciā sanctis copiam temporalium et gloriam mundanam, igitur eis expedit vel est licitum sic habere, quamvis sint aliunde apud Deum laudabiles, verumtamen non in illo. Unde videtur quod nostri episcopi sunt Christo ingratiores quam Scarioth et legis veteris sacerdotes; ipsi enim tenuerunt se superficienter. quoad possessiones in limitibus legis Dei, sed

Except for
spiritual
blessings we
should be
moderate in
our prayers
and
submissive to
God's will.

7. Codd.: *Psalm. LXXIX.*   13. Codd.: *in firmitate.*   32. B: *Dei deest.*

5—7. Matth. VIII, 32; Num. XI, 33; Psalm. LXXVII, 30.
Eadem exempla in Serm. St. Augustini l. c.

adulterati sunt abscondite in adulacione voti aut elemosine, ut patet Matth. XV; et ideo re mansit penes eos palliata clavis sciencie; unde et Christus Joh. V, 39 dicit eos putare *vitam eternam habere in scripturis*. Et Matth. XXIII, 3: *Omnia quecumque dixerint vobis, facite, quod non diceret hodie de nostris episcopis propter ingratitudinem defectum sentencie, ideo videtur quod sunt plus debriati avaricia et ingratitudine ignorancie, sapientie prime opposite, quam irreligiositas Scariothis.* Melius utique foret semel ad sanitatem perfectam perturbare ecclesiam quam quod remaneat continue periculosius, irreligiosius et lacius perturbata.

The priests
of the Old Law
were less
corrupt than
ours.

15 Ulterius notandum est tertio, quod necesse est paparum et episcoporum ordinem esse in ecclesia militante. Sed duplicem ordinem talium ministrorum considera, scilicet cesareum et divinum. Quamvis autem oporteat ex malicia ordinem cesareum quem Christus approbat secundum totum bonum virtutis in eo bonum utile vel nature, necesse tamen est in eo esse malum culpe quod Deus reprobatur, et sic dat Deus tyrannis et blasphemis bona que occupant sine eorum vero dominio. Alium autem ordinem divinum oportet esse integre secundum ordinacionem divinam, cum non per se sapit peccatum ut prior. Ipse autem ex institutione humana capit gradus suos, secundum quod variantur gradatim mundi divicie vel honores. Alius autem ordo hec respuens respicit pure et mundo abscondite ordinacionem divinam ad plus vel minus professendum ecclesie; quando autem ordinacio humana concordat in persona quam Deus ad gradum talem elegerit,

There must be
popes and
bishops, but
they must be
such as God
has chosen.

17. Codd. in marg.: *Ordo duplex sacerdotum.* 21. Hic verbum deesse videtur.

Popes of
human
appointment
not necessary
to salvation.

For 300 years
bishops and
priests were
the same.

The Church
would be better
without such
prelates and
without
endowments.

sapit minus peccatum et aliter | colitur Antichristus. ^{222c}
 Unde nichil maius hereticum quam quod tam
 necessarius est iste ordo cesareus, ut nemo posset
 sine papa istius ordinis esse salvus, primo quod
 multis pseudopapis non existentibus, ut patet ex ⁵
 dictis, sancta duravit predestinaturum ecclesia,
 secundo quia trecentis annis et amplius, quibus
 sine dotacione crevit ecclesia, regulabatur sine
 tali primatu cesareo communi consilio sacerdotum.
 Pro quo tempore *idem fuit sacerdos et episcopus*, ¹⁰
 ut patet ex dictis. Tercio quod totus ordo talis
 fuit institutus a cesare preter Christum, ut patet
 ex dictis VIII cap. Et nichil infidelius quam
 quod nemo potest modo salvari sine suo decreto
 tam extraordinario preter fidem. Sicut igitur con- ¹⁵
 versi in Yndia et Grecia et aliis locis, ubi pa-
 patus noster non colitur, sunt christiani salvandi,
 eciam qui religiosius nobis vivunt: sic in Europa
 stat esse perfectos christianos secundum fidem
 Christi, etsi non cognoscant preeminenciam ²⁰
 pontificis Constantini.

Feci autem ad hoc raciones multiplices ex
 sufficiencia legis Christi et ex vertibiliitate Ro-
 mani pontificis; ymo patet ex dictis quomodo
 corpus Christi militaret securius atque perfeccius ²⁵
 subducto tali ordine cesareo; nam vivendo om-
 nino exproprietarie, sicut ante dotacionem tem-
 pore quo crevit ecclesia, quando pure regulabatur
 per legem Christi et regebatur per sacerdotes
 socios sine preeminencia humanitus instituta, ³⁰
 melius et perfeccius vixit quam modo. Nec est
 racio quin per idem hodie viaret sic | perfeccius ^{222d}
 quam nunc viat, igitur cum hoc sit possibile,
 patet conclusio. Tolle igitur dotacionem et tra-
 diciones humanas, quibus preter scripturam ³⁵

2. Codd. in marg.: *Sine papa potest homo salvari.*

sacram occupatur ecclesia et oriretur ecclesie prior status, qui foret indubie similior et dispossessor ad ecclesiam triumphantem.

Sed obicitur contra illud tripliciter, primo quod 5 tunc perirent iuramenta et lige tam personarum quam ordinum quibus obedientie pape et Romane curie obligantur.

Sed constat quod lige tales forent infidelissime, nisi subintelligantur condicionaliter, de quanto 10 sedes illa et persone compensant in facto imitando Christum similius et tenendo religionem suam perfeccius, ut verbaliter profitentur. Aliter quidem contingere quod persone et ordines obligate forent tenere cum Antichristo et eius 15 discipulis contra Christum, nam (ut patet ex dictis) est magna disposicio, ut ista comitiva sit realiter Antichristus. Unde ad tantum dicitur hodie perplexa ecclesia, quod fratres necessitantur Parisius iurare Roberto obedientiam tamquam capit, 20 quod sciunt vel credunt firmiter verum papam; in Anglia autem necessitantur iurare Urbano nostro forma consimili, licet illi sint directe contrarii, ubi oportet quod altera pars infideliter incurrit perjurium sive perfidiam. Et cum ex fa- 25 mosis principiis legistarum oportet facere sub pena peccati mortalis quicquid papa mandaverit, oportet credere ut fidem, quicquid in excomuni- cacione et infidelitate papa decreverit. Et sic de iudicio pape ad propositum. Manifeste sequitur 30 cum paribus quod oportet utramque partem imponere infidelitatem secte Antichristi alteri et 223^a relinquere | comunicacionem cum reliqua tamquam excomunicata, heretica et omni possessione ac iure indigna; et sic de infinitis inconvenientibus,

It is objected that disendowment would destroy the oaths and services by which men are bound to the pope.

Such bonds must be conditional or men would find themselves bound to Antichrist e. g. in swearing to Robert or Urban.

4. Codd. in marg.: *Obicitur.* 26. B: *quicquam papa mandaverat.*

que ad nimis magnam equivocationem fidei se-
querentur. Ideo tam prelati qui onerarunt homines
sic iurare quam illi qui sic sollempnizarunt hanc
obedienciam, discuterent et declararent suam
sentenciam pro instruccione ecclesie.

5

We should
obey the pope
and prelates
only so far as
they accord
with Christ.

Christ has
ordained the
Schism to
make this clear.

Sentencia autem catholica quam sepe repecii
stat in isto, quod nec est credendum nec obe-
diendum pape, episcopo, abbatu vel cuicunque
spirituali preposito, nisi de quanto dixerit vel
mandaverit legem Christi, et per consequens nec¹⁰
Urbano nec Roberto tenetur fidelis credere, nisi
de quanto fidem scripture dixerit; nec est de
substancia fidei explicite credere alterum eorum
esse papam. Benedictus Deus veritatis, qui ordi-
navit istam dissensionem, ut veritas huius fidei¹⁵
elucescat. Nam *ego fidelis philosophus* extra utram-
que istarum parcium sic opinantium, unam istarum
parcium hec negantem de reliqua sic arguo; nec
credo quod evadet iuxta sua principia: Dicit
enim quod subditus tenetur sub pena mortalis²⁰
obedire papa suo in quibuscumque neutris que
ipse mandaverit. Cum igitur iuxta sua principia
omnis verus papa habens iurisdictionem super
totam ecclesiam precipit vel debet precipere
cuilibet membro eius, ut declinet reliquum ut²⁵
excommunicandum Antichristum, patet quod utra-
que secta tenetur credere consequenter de re-
liqua, quod sit a fide Christi scis^a matica. Dicit<sup>223^b
enim utraque secta quod omnis subiectus pape
sub pena peccati mortalis debet facere omne³⁰
possibile sibi quod papa suus virtute sacre
obediencie sibi mandaverit, et per consequens
ipso mandante ut veniat sibi, ut det sibi medie-</sup>

1. An: *enervacionem*. 18. Codd.: *unam-opinantium* twice. 19. Codd.
in marg.: *Obediencia in neutris*. 27. Codd.: *excommunicativum*.

tatem sue substancie, et sic de neutris similibus tenetur sub pena mortalis illud perficere; et sic uno precipiente suis quod non veniant ad concilium generale, et alio precipiente suis quod 5 veniant, diu foret antequam esset utrumque concilium congregatum. Unde medium empericum foret ad temptandum religiosos qui sic magnificant suam obedienciam, si loquuntur ex animo, quod papa suus precipiat ista neutra. Et revera 10 ego verecundarer in Oxonia caput erigere, si istam sentenciam de obediencia in scolis publice seminassem.

I should be
ashamed to
shew myself at
Oxford, if I
had upheld
such
obedience in
the schools.

Est igitur tractatus istius articuli cuicunque fideli necessarius et specialiter isti opinioni, cum 15 dicit se esse membrum dyaboli et nisi resipiscat dampnandum, nisi adhereat vero pape; et revera pro querendo minori bono quam est regnum celorum, et profugiendo minori malo quam est dampnacio gehenne, daret operam ad scrutinium 20 veritatis, ymo antequam scandalizaret tantum numerum de exercitu christiano, tum oportet eos dicere, quod maior pars vel quasi medietas christianismi relicta sit per unum Antichristum perdita.

Half
Christendom
would be lost
eternally.

25 Noticiam igitur veri pape discuterent et post noticiam verum papam eligerent ac pro salvacione sui et populi veritatem catholicam publice predicarent; ideo vel sunt segnes infidelibus 223^e nequieres vel credunt sentenciam | suam de 30 obediencia esse ficticiam. Ego autem credo ex necessitate divina sentenciam quam dixi superius esse fidelibus instancius detegendam, ut si Deus voluerit, fideles moveantur dotacionem destruere, que est radix istius magne versucie vel saltem 35 primatum cesareum minus attendere.

Oportet igitur studere, ex quo signo debemus cognoscere verum papam, cum eleccio, opinio

aut reprobacio humana sit huic impertinens. Ista enim non auctoritative constituunt vel faciunt verum papam, quia tunc recurreretur ad hoc fundamentum fidei, ut salus exinde consequens habeatur, sed omittendo vel incurrimus notam⁵ infidelitatis vel subsannamus istam ficticiam.

Secundo replicatur per decretum beati Jeronymi positum XXIV distinctione prima, ubi sic scribitur: *Hec est fides, papa beatissime, quam in ecclesia catholica didicimus quamque semper tenuimus, in qua si quid minus perite aut parum caute aliquid positum est, emendari cupimus a te, qui Petri sedem tenes et fidem. Si autem hec nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quemque me culpare voluerit, se imperitum aut malivolum vel eciam non catholicum sed hereticum comprobabit.* Et sequitur: *Sancta Romana ecclesia, que semper immaculata permansit, Domino concedente et beato Petro apostolo opem ferente, in futuro manebit sine ulla hereticorum insultacione²⁰ firmaque et immobilis persistet omni tempore.*

Multe sunt et leges et sanctorum sentencie de preeminencia Romane ecclesie. Sed ad intelligendum ista decreta sanctorum | doctorum ^{223d} theologie oportet postponere glossas Johannis²⁵ de Deo, Johannis Andree, Johannis Monachi et eis similium, qui logice, methaphysice, theologice sanctorum sentencie sunt ignari. Oportet (inquam) notare iuxta dicta quod beatus Jeronymus loquitur de genere predestinatorum fidelium, qui³⁰ principium sumpserant a Romanis. Paulus enim fuit Romanus ex genere, ut patet Act. XVI et

We must note how Jerome speaks of the predestinate.

7. A in marg.: ²⁰; B in marg.: *Replicacio notabilis.* 8. A in marg.: *Nota argumentum optimum pro papam esse et pro eius regime, sed cave extortam evasionem istius.*

9. Decreti Secunda Pars, Causa XXIV, qu. I, cap. XIV.

XXII, et Petrus ex occisione. Illam autem predestinorum generacionem, cuius racio est insensibilis, oportet necessario semper stare fidelem ubicumque migraverit; nec oportet nunc aliquam ⁵ eius partem Romanam vel Avinonam incolere vel esse presbiterum, nisi forte necessitate ex suppositione, quod est nobis ambiguum; et de tali Romana ecclesia intelligit decretum Jeronymi, quia certum est ex VIII. capitulo quod pape ¹⁰ plurimi Romani et Avinonici erant manifesti heretici et signantissimi Antichristi. Istam autem generacionem simpliciter et concrete intelligendo non est possibile peccare dampnabiliter, quia cum sit predestinata, necessario salvabitur, et ¹⁵ quomodocumque peccaverit, habebit veniam. Sed de tali privilegio non est pompa, cum ignoramus, qui sunt de illa ecclesia. Beatus autem Jeronymus reputative locutus est et credibiliter ex fide quam sumpsit ex apostolicis operibus huius pape, sicut ²⁰ sancti reputative loquuntur, quando vident prelatos declinantes a Christi vestigiis, dicentes quod sunt dampnandi vel membra dyaboli. Utrum autem beatus Jeronymus habuit revelationem de predestinatione huius pape et iusticia suorum operum, ²⁵ ignoratur. Subtilitas autem huius sensus est valde ^{224*} remota | a noticia legistarum. Et patet quomodo intelligenda est conditionalis Jeronymi quod si illa sua confessio confirmatur illius pape iudicio, quicumque impugnare voluerit foret hereticus; ³⁰ reputative enim vel ex revelacione asseruit, quod ille papa non confirmaret aliud nisi verum. Sed dementis foret credere quod hoc debet trahi in consequenciam de quocumque Romano pontifice, quia certum est, quod multi eorum, quantum in ³⁵ eis fuit, ratificarunt multas hereses propter lucrum,

Their faith sprang from Rome, but is not restricted to Rome or any place.

We know not who are of this true church.

Jerome may have had a revelation as to the Pope to whom he submitted.

12. B.: *simpliciter concreta.* 33. *Consequenciam;* cod.: *conum.*

ut Gregorius, qui excessit decalogum, vel saltem pseudocardinales, qui sunt hodie cum Roberto, dicuntur dampnasse tamquam valde hereticum quod domini temporales possunt auferre temporalia ab ecclesia delinquentे; et tamen Urbanus ⁵ noster succedens mercede conduxit temporales dominos ad practizandum illam catholicam veritatem; sicut prior ecclesia commendavit et privilegiavit imperatorem ex hoc, quod pseudopapas depositus et tam temporalia quam insignia pape ¹⁰ ab illis abstulit nec non papas quos ipse instituit, approbavit, ut patet XXIII distinctione: *In nomine Domini*, ubi textus narrat, quomodo papa conqueritur quod *crebris tunisionibus symoniace heresis sedes illa sepius est percussa*, ideo volendo ¹⁵ providere de remedio in futurum decrevit, quod *mortuo papa cardinales, religiosi, clerici et layci conveniant ad eligendum unum papam idoneum de illius ecclesie gremio vel alterius, ubi magis fuerit idoneus, salvo semper privilegio imperatoris* ²⁰ *Henrici*, quod *in eleccione pape habeat cum suis heredibus interesse. Electus autem tamquam verus papa habebit ante consecrationem suam instar | beati* ^{224^b} *Gregorii potestatem disponendi papaliter de bonis ecclesie, et quemcumque qui ordinem eligendi im-* ²⁵ *pedierit anathematizat tamquam pessimum anti-christum. Glossa autem ordinaria dicit, quod hic tangitur latenter quod legitur in cronicis, quomodo Benedictus qui successit Stephano electus est de pontificatu et Johannes Sabinensis episcopus factus* ³⁰ *est papa pro pecunia; cui impositum est nomen*

1. Codd. in marg.: *Auferre bona temporalia dampnatum est.*

12. Codd. in marg.: *Simonia sedis Romane.* 21. B: *habent.*

27. Codd. in marg.: *Depositio paparum.*

1. i. e. Gregorius XI. 12. Decret. Prima pars, Dist. XXIII, cap. I. Est decretum Nicolai papae de electione Romani pontificis.

27. Glossa ordinaria (ed. Ven. 1595) I, 97.

Contradictory
utterances of
various
popes.

Silvester. Sed iste deiectus est et restitutus Benedictus, qui iterum est electus; et datus est papatus Johanni archipresbitero ante portam Latinam, cui impostum est nomen Gregorius; et hic ab Henrico imperatore est deiectus et ultra montes translatus; et hoc totum uno anno factum est. Et propter hoc datum fuit hoc privilegium Henrico. Hec glossa decreti. Considerarent itaque clerici nostri imponentes heresim detegentibus has leges ecclesie.

10 quomodo ipsi ex scandalo sunt econtra heretici.

Sicut secta Roberti imponit nobis quod sumus heretici, nos econtra. Si enim iuxta illud decretum Jeronymi ille est hereticus, qui impugnat acrius, quod verus papa fecerit in se ipso. et sic secte 15 iste dicunt altrinsecus se esse hereticos, ita quod ab origine mundi. ut credo, non fuit crebrior imposicio heretice pravitatis. Sicut enim sacerdotes imposuerunt Christo blasphemiam, que est peior pars heresis, sic ignari Antichristi discipuli 20 imponunt heresim tamquam inimicis ecclesie eis qui plus zelant pro eius privilegiis que Christus concesserat conservandis, in tantum quod quidam doctor ignarus quia adeptus est dotacionem 224^c pontificis declamat acucius in locis plus publicis, 25 quod talis est hereticus et hostis ecclesie. Nullus enim peior est apostata, quam qui post altiorem statum ecclesie ad mundum excidit.

Consolacio autem a Christo est in operando in causa ista fideliter et constanter, cum Matth. X, 25 dicat: Si patremfamilias Belzebub vocaverunt, quanto magis domesticos eius? Ideo ibant apostoli gaudentes quod digni habitu sunt pro nomine Jhesu contumeliam pati. Sed et consolacio quedam mundana exoritur, quod ad tantum insane prorum-35 punt satrape in suis sermonibus. quod imponunt

Mutual charges
of heresy.

1. *Glossa ordinaria: Benedictus X.* 8. 9. Codd.: *impotentes.*

Prelates go so
far as to
charge the
king with
heresy.

principalem heresim regi suo. Rex, inquiunt, care conduxit stipendiarios contra sanctam ecclesiam; ex quo patenter implicant quod rex eorum sit heresiarcha non obstante ignorancia puerili. Apostolus enim non fuit excusatus a blasfemia,⁵ non obstante quod per ignoranciam stulte fecit, ut prima Timothei primo. Videtur itaque nimis magna presumpcio sic imponere heresim toti consilio tanti regni; predicarent enim iuxta suam opinionem atque scienciam de periculosiori heresi¹⁰ adversarium pape suo, et si umquam valet sciencia decretiste, valet ad cerciorandum ecclesiam in hac parte. Dicit enim quod ad illos singulariter pertinet cognoscere dispositionem veri pape et rectitudinem sue consuetudinis cum aliis¹⁵ annexis difficultatibus, sicut ad eos pertinet cognoscere quiditatatem heresis et penam sui subditi. Doceant igitur in istis populum de fraude, quia (ut inquiunt) sine fide istius articuli non est salus; ostendant igitur artem suam in isto fide-²⁰ liter, quia maior et famosior est multitudo decretistarum eis contraria in hac parte | et specialiter^{224^a} cuneus pseudocardinalium, quibus videbatur regi ecclesie tempore Gregorii excedentis decalogum. Ipsi enim in tradicionibus humanis periti, qui²⁵ melius neverunt qualitatem eleccionis quam ipsi met celebrarunt, testantur nobis cartis et nunciis, quod eleccio eorum non fuit legitima, et sic (ut inquiunt) noster Urbanus, quem colimus infideliter, non est papa. Nostri autem theologi dicunt³⁰ primo, quod licet eleccio eorum, ut vere creditur, fuerit maledicta, eleccio tamen passiva Urbani nostri ex eleccione activa Dei est valida, dum tamen fiat ab ipso electo in veris factis papalibus

The cardinals
elected Urban
and then
declared that
his election
was not lawful.

12. Codd.: *circiorandum*. 23. *Cuneus*; cod.: *timens*; ib. Codd.: *pseudocardinalium* (B: *carnalia*). 25. B: *de tradicionibus*.

recompensa. Dicunt secundo quod nedum catholice sed melius quam modo conversaretur fidelis ecclesia quocumque papa cesareo subducto, quia Act. IV, 12 dicitur, quod *non est aliud nomen sub celo, in quo oportet nos salvos fieri preter nomen domini Jhesu Christi*. Et dicunt tertio quod pensando virtutum insignia probabiliter reputant Urbanum nostrum verum papam, cum omnes sancti episcopi erant pape, et Robertum non reputant explicite papam vel membrum sancte ecclesie, quia in De Verbis Domini sermone LIII sic scribitur: *Caput humile et membrum superbum absit; non vult esse de corpore capitum Christi, quia amat superbiam*. Unde cum secundum eundem Augustinum sermone L Christus vere loquens de quibuscumque pastoribus, cum in se habet omnes pastores bonos vere dicit: *Ego sum unus, mecum omnes in unitate unum sunt*. Prescitus autem cum sit membrum dyaboli, non compaginatur ordinata huic capiti.

Istam autem negativam dico opinando, sicut secta altera possit catholice dicere conformiter de Urbano. | Ideo oportet, quod opera iusta dent fidem papatus, cum nichil sit fallacius quam humana eleccio et tradicio phariseica cum suo iudicio. Nam easdem tradiciones habet secta Roberti et nostra, et tamen in iudicio quo maxime servirent ecclesie sunt directe opposite, et indubie neutra pars noscit evidenciam vie sue, theologus autem neutram sectam dampnat, sed instar libertatis christianorum primeve ecclesie dicit quod utraque pars potest viare satis catholice, et sive uter eorum credit explicite, et qui-

We think
Urban is
probably a
true pope, and
that Robert is
not even a
member of the
Church.

Others may
think the
opposite.

12. A in marg.: *Prescitus non est membrum.*

11. Opp. tom. V, 1375. 15. Ibid. pag. 671.

cumque theologus dixerit huius contrarium, a facultate sua degenerat.

Tercio replicatur ex dicto Lynconiensis Epistola XXXVI, ubi sic loquitur: *Sicut super mundi cardines mundus innititur eorumque fulcimente supportatur, sic super sancte Romane ecclesie cardinales orbis terrarum qui non commovebitur, id est universalis ecclesia que nullis commotionibus a stabilitate fidei deicitur, fixe innititur et ab eisdem forte et firmiter sustinetur. Ipsi enim sunt quos vocat psalmista fundamenta orbis terrarum, ipsi sunt de quibus in Yob scribitur: Sub quo curvantur qui portant orbem; dum enim curas ecclesie oneraque cunctorum tolerant, quasi sibi superimpositum orbem portant. Et sicut in mundo visibili sol iste conspicuus suo preeminenti lumine mundi tenebras purgat singulariterque mundum illustrat motuque suo ordinatissimo ceteros motus corporales naturales ordinat et regulat, sic in orbem ecclesie summus pontifex vicem solis obtinet precelenti luce doctrine et eximiorum operum, mundum purgans | ab errorum tenebris, ad veritatis cognitionem singulari prerogativa eundem illuminans, omnes eciam motus actionum in universalis ecclesia dispositione sua ordinans, regulans et gubernans.*^{225b} Quemadmodum igitur mundi status, decor et ordo post mundi conditorem angelicosque spiritus ad conditoris nutum administratorios, debent subesse soli visibili mundique cardinibus, sic ut veraciter senciunt qui que sursum sunt sapiunt, post mundi conditorem et redemptorem curiamque celestem ex spiritibus beatis angelorum et sanctorum

3. Codd. in marg.: *Argumentum pro papa.* 4, 5. B: *sicut super mundi deest.* 6. Codd. in marg.: *Cardinalium laus per Lincolnensem.* 28, 29. Recte: *debent se soli.*

4. Robertus Grosseste Epistolae ed. Luard p. 125. 10. Ps. XVII, 16. 11. Job. IX, 13.

adunatam, status, decor et ordo universalis ecclesie debet subesse suo soli suisque cardinibus, hoc est, summo pontifici sibique assistantibus cardinalibus. Ideoque sancte Romane ecclesie debetur ab universis 5 ecclesie filiis devotissima obedientia, honoratissima reverencia, id est, ferventissimus amor, subiectissimus timor. Hec et hiis similia ab eis debentur obligacius et forcius, qui pro sublimitate gradus ecclesiastici fastigio ecclesie, id est, summo pontifici 10 et cardinalibus adherent proximi.

Talia sunt multa dicta Lyncolniensis et aliorum doctorum, que ex defectu intelligencie inferiores infatuant et superiores faciunt insanire.

Unde pro intentu dictorum huius sancti no- 15 tandem, primo quod describitur in dictis qualis debet esse summus pontifex cum cardinalibus, cum, ut dicit in sermone suo ad papam, ipse gerit in militante ecclesia vicem Christi.

Ex quo patet quod oportet verum papam con- 20 versari Christo similius et aliter est ex mendacio dolosissimus Antichristus.

Secundo notandum quod iste sanctus intelligit 225^c predicta re | putative vel condicionaliter, et non assertive competere pape secum viventi, quia 25 aliter foret nimis somniferus contradictorius sibi ipsi. Ipse enim obedienter pape tamquam Anti- christo restituit ad tribunal Christi ab eius iudicio appellando et post mortem eundem usque ad mortem quasi cuspide baculi vulneravit, ut dixi 30 VIII capitulo. Et patet quod nichil insanius quam credere quod eo ipso quo quis fungitur vice pape iste condiciones sibi conveniunt.

Notandum est tertio quod iste doctor videtur prudenter innuere quod nullus episcopus cesareus

Grosseteste's claims for the pope are conditional on his being what he ought to be.

2. Recte: *debet se soli suo.* 14. Codd. in marg.: *Papa qualis debet esse.* 22. A in marg.: *Cave.*

assumeret illud papale officium, quia obligat se ut sic quod sit in terris proximus sequax Christi, quod forte statui quem accipit est incompossibile. Ideo dicit Crysostomus Omelia XXVIII Operis Imperfecti: *Quicumque, inquit, Domino⁵ humilitati studente iactancie studet, non est imago Christi, et qui Domino paupertatem amante divicarum amator est in hoc seculo, repellit a se Christi similitudinem nec est vere discipulus qui non imitatur magistrum.* Studeat igitur Romanus¹⁰ pontifex, si imitatur simillime vias Christi. Ideo dicit Epistola XLIII: *Scio, inquit, domini pape et sancte sedis hanc esse potestatem, ut de omnibus beneficiis ecclesiasticis posset libere ordinare, scio quoque quod quisquis abutitur hac potestate edificat¹⁵ ad gehennam.* Ideo (ut videtur multis) descripcio quam ponit de papa non convenit apostolis, sed solummodo pape summo.

Some even say it is a matter of faith that the pope is the source of spiritual profit.

Unde propter talia verba quidam ad tantum insaniant, quod dicunt neminem posse salvari²⁰ nisi credat istum articulum fidei, quod quilibet papa sit per se causa tocius profectus spiritualis ecclesie. Unde Lyncolniensis Epistola XXXV: | *Ex generali debito subiectionis, quo non solum^{225^a}* populus christianus sed totum humanum genus ob-^{225^b ligatur et sine cuius solucione nullus salutem consequitur, debitor sum sanctissime paternitati vestre excellentissimeque dominacioni plenitudinis, obedientie et reverencie, honoris et timoris. Et forte ex talibus verbis declamatoriis fuit iste doctor³⁰ punitus a Domino per eum quem verbis floridis}

4. Codd. in marg.: *Papam dicunt esse necessarium ad salutem.*
24. Codd. in marg.: *Lincolniensis de papa nota bene.* 27. B: *vestre et.*

4. Opp. tom. VI, pag. 771. 12. Est Epistola XLIX Roberti Grosseteste vid. Epp. pag. 145. 24. Roberti Grosseteste, Epistolae, No. XXXV, pag. 123.

sic palpavit. Si enim iste sit tam necessarius articulus fidei, cum apostoli et omnes christiani ante dotacionem non crediderunt istum articulum, videtur quod absit quod eorum quilibet sit dampnandus. Sed dicti beati possunt de sic errantibus dicere irridendo: Novi recentesque articuli fidei per constitutionem imperatoris venerunt quos non coluerunt patres eorum.

If so, all the apostles and primitive christians were damned.

The pope owed his position to being the emperor's bishop.

Item (ut patet ex decretis et cronicis tactis 10 VIII capitulo) licentia et auctoritate cesaris factum vel fictum est quod generaliter suus episcopus sit caput ecclesie. Sed ille imperator non habet plus potestatem condendi novos articulos fidei quam quilibet alius christianus; sic 15 enim posset condere novam legem Christi et legem conditam abrogare; non enim licet vel angelo de celo onerare sanctam ecclesiam novis articulis vel ritibus extra scripturam sacram a Spiritu Sancto doctam, ut patet in materia De 20 Cessatione Legalium. Magna (inquam) libertas et privilegium fuit facilitas in qua Christus posuit suam ecclesiam, ut patet Gal. II; et hoc privilegium debent cuncti christiani defendere.

Item, non est possibile quod fidei orthodoxe 25 sit falsitas substrata; sed sepe contingit quod 225^a Romanus pontifex non est papa, | ymo posito quod sit, non est tantum necessarium ad salutem cuiuslibet christiani hoc credere, quod sine hoc non posset salvari, nam papa mortuo vel per 30 verso non ex hoc titubat fides in quolibet christiano; et illud testarentur conversi per apostolos nostram nimirum demenciam deridendo.

Faith is not dependent on the pope.

Assumptum patet ex hoc quod aliter Deus necessitaret hominem ad mencendum et per consequens ad peccandum, et unus alias ymo sic

7. B: *per constitutionem imperatoris* deest. 19. Codd.: *a* deest.

illusus pie crederet eius contradiccionem, sicut christianus credit implicite esse verum; et sic oportet utramque sectam Urbani et Roberti dicere quod reliqua sit heretica, quia articuli fidei non limitantur sic ad loca, ut in ista villa⁶ teneantur credi et in proxima villa disredi. Nec valent sophismata quibus putantes subtiliare referunt quod papa potest facere novos articulos fidei et per consequens facere antiquos cessare, ymo facere christianos teneri credere falsitati,¹⁰ quia si quelibet veritas sit articulus fidei, tunc sacramenta potest facere, novos articulos ymo musca; sed et illum articulum sollempnizatum, quod iste sit papa, potest nedum imperator facere vel electores, sed quodcumque animatum vel in-¹⁵ animatum fuerit ad hoc movens. Sed evidencius foret, quod quis rogando Deum et perficiens papale officium, faciat se ipsum et plus timeat quod venenum peccati quam quod venenum corporis corruptat istum christiane fidei articulum.²⁰

Explicit and
implicit
belief.

In ista materia dixi alias quomodo quedam est credulitas explicita vel distincta, et quedam est implicita vel confusa; et isto modo tenetur omnis christianus credere singulas veritates, quia tenetur credere Deum esse, quod est omnis | veritas. ^{226^b}

Hoc autem omnis fidelis tenetur pro aliquo tempore vie distincte credere, et sic quicumque in Deum finaliter crediderit salvabitur, etsi non plus de grano synapis habuerit. Alios autem oportet plus et alios minus de fide distincte³⁰ credere secundum quod plus vel minus de gratia ad hoc obligante habuerit.

6. B: *sic teneantur.* 8. Codd. in marg.: *Articuli novi fidei a papa.*
13. *Musca;* hic aliquot verba exciderunt. 21. Codd. in marg.: *Credulitas duplex.*

21. E. g. Trial. p. 413.

Unde quidam vocant solum illas veritates catholicas quas oportet viatorem distincte credere articulos fidei, cuiusmodi sunt veritates expresse in symbolo; alii autem quamlibet veritatem catholicam articulum fidei, quia partem parvulam totalis fidei. Et illa concedit conclusiones sequentes, que equivocantibus videntur mirabiles.

Sed quomodocumque loquatur, fideli nichil insanius quam credere quod omnis fidelis debet credere quod omnis episcopus Romanus sit papa vel quod omnis subditus tenetur facere quicquid preceperit aut quod auctoritate et declaracione illius tenetur omnis christianus credere cuicunque scripture quam ipse limitat; nam mille sunt fideles, qui habent immediate a Deo fidem scripture independenter ab illo, etiam plus quam ipse; verumtamen cum multi pape sunt gloriosi post dotacionem ecclesie, quilibet christianus tenetur saltem confuse credere quod multi Romani episcopi sunt veri pape, et illi qui non fecerunt exaccionem talis fidei Antichristi; sed hoc non est generaliter ad laudem Romani pontificis, quia sic tenentur credere quod multi Romani pontifices non sunt pape, quia multi sunt dampnati, non membra sancte ecclesie, et sic de omni veritate tenetur omnis christianus credere quia est, etsi non sonat in pompam pape, quod omnis christianus tenetur ipsum credere esse papam, sicut non sonat in pompam cuiuscumque predestinati quod omnis homo tenetur credere ipsum esse salvandum; sicut omnem prescritum tenetur credere esse dampnandum, cum oportet Deum distincte illud cognoscere; ymo est michi evidens quod tam subtilis logicus atque theologus, sicut fuit Robertus Lyncolniensis

We are not
bound to
believe that
every Roman
bishop is pope.

3. Codd. in marg.: *Articuli fidei.* 5. B: *pervulgam.* 9. Codd.:
loquatur fidelis. 28. A: *et sic non.*

non induceret hunc errorem fidei ad onus ecclesie, quod quemlibet Romanum pontificem tenetur credere esse papam, vel quod alias non habens ad hoc revelationem de se ipso vel quocumque alio conversante secum tenetur expresse credere⁵ quod sit predestinatus vel apud Deum acceptus; de se ipso tamen tenetur hoc sperare et de aliis si moveat evidencia operis reputare. Nam ante dotacionem fuit privilegium et libertas ecclesie quod non tenebatur sic credere. Ideo non ob-¹⁰stante dotacione debent ecclesie filii defendere pristinam libertatem; et sic intelliguntur multa dicta Roberti Grostest, que dicit condicionaliter aut reputative, quia aliter contradiceret sibi ipsi. Unde Epistola XXXVII, ut recitavi in fine se-¹⁵ cundi cap. libri V, dicit Lynconiensis quod *in iustiarum possessionum quas occupat ecclesia ab scisio non est ecclesiarum imminucio, sed pocius earum pulcificacio vel plurificacio.* Et sic secundum eum et alios sanctos, qui iniuste occupat²⁰ locum papalem, non sequendo Christum in moribus, non est papa vel clericus, sed unus dyabolicus an tipapa. Ex istis patet consideranti^{226^a} quantum malum et onus irreligiosum ecclesie induxit dotacio; ad tantum enim insanunt pape²⁵ cesarei, quod tenent cum suis satrapis quod papa non debet corripi ab aliquo viatore. Quod probant tripliciter: primo per hoc gentile principium: par in parem non habet imperium, cum igitur papa excedit omnem personam viantem, videtur³⁰ quod non interest alicuius viantis papam corrumpere. Sed quantum ad illud patet, quod tam de-

If he does not follow Christ
he is a devil
and antipope.

Popes even declare that no one may reprove them.

2. *Romanum; B: christianum.* 15. Codd. in marg.: *Papa malus si est papa.* 19. B: *vel plurificacio* in marg. 23. B: *Ex isto.* 25. Codd. in marg.: *Papa non debet corripi, probat tripliciter.* 26. B in marg.: *Moderni pontifices Romani sunt diabolici antipape. Rec. man.*

16. De Civili Dominio III, p. 30, Rob. Linc. Epp. pag. 226.

ficit in forma quam in materia; in forma, quia
necessere est antecedens esse verum, cum neces-
sario pater in Spiritum Sanctum non habet im-
perium sed missionem et tamen necessario sunt
5 pares.

It is said
falsely that
between equals .
there is no
authority.

Iterum, necessario imperium habet pater in
filium secundum humanitatem assumptam, et
tamen absolute necessario sunt pares; ideo si
nullus par in parem habet imperium, periret fides
10 catholica.

Et iterum quoddam est imperium vicarium,
cuiusmodi est omne humanum imperium, quo-
modo loquitur Apostolus prima Thym. VI, 17:
Divitibus huius seculi precipie non sublime sapere.
15 Quoddam autem imperium est per se vel ori-
ginaliter authenticum super quamlibet creaturam.

Et patet quam nuda sit ista argucia quoad
materiam et formam. Intelligit enim per hoc
principium quod par non habet imperium autori-
20 tativum in suum parem, sub ratione qua par est
taliter imperanti. Sed quid obest huic quod ex-
cellencior virtute corripiat inferiorem in moribus,
licet sit superior quoad statum. Aliter enim
periret lex Christi, que ordinat quemcumque
25 christianum prelatum peccabilem, et cum pecca-
227^a verit, ab alio corrigendum, | ut patet Matth. XVIII.
in tantum quod si per impossibile Christus pec-
caverit, foret ab ecclesia corrigendus; cum enim
sit *frater noster* Hebre. II, 12 et lex sua dicit
30 universaliter: *si peccaverit in te frater tuus, cor-
ripe eum*, patet quod omnis viator peccando debet
corripi a confratre. Aliter enim deficeret lex

1. B: *quam in materia in forma deest.* 2. B in marg.: *Pulchrum
per totum.* 6. B in marg.: *Nota.* 11. B in marg.: *Nota.* 15. Codd.
in marg.: *Imperium duplex par habet imperium in parem.*

30. Matth. XVIII, 25.

Christi ordinando remedium contra maculam sponse sue, cui Paulus contradicit Gal. II, cum pro levi culpa in facie restitit Petro pape; ideo nichil infidelius quam negare quod statu superior et inferior quoad mores potest corripi a subiecto. Ideo secundo arguitur per hoc quod papa gerit in terris vicem domini Ihesu Christi, sed ipsum non licuit alicui corripere, ut patet Matth. XVI, 23 ubi propter correpcionem Christi Petrus vocatur *sathanas*, igitur nec eius vicem gerentem licet corripere.

Sed ista argucia nimis claudicat, cum oporteret dicere quod omnis Christi vicarius sit impeccabilis sicut Christus; et sic vere concluditur quod nec papa nec alius debet corripi vel corrigi, in quantum sequitur caput Christum.

Sed tertio arguitur ex lege XXI distinctione *Nunc autem divina*, ubi dicitur, quod *nullus sanctorum episcoporum ausus est in Marcellinum papam inferre sentenciam, sed dixerunt: tuo ore iudica causam tuam, non nostro iudicio subiacebis*.

Sed constat quod illud verbum episcoporum non potest tollere legem Dei, qua in archiepiscopo Paulo corripuit papam Petrum, ut patet Gal. II. Ideo idem foret dicere quod non licet papam corripere et dicere quod est personaliter impeccabilis dominus Ihesus Christus vel ipse Lucifer, qui per correpcionem fraternalm non potest corrigi. ^{227b} Unde cum papa ratione multiplici sit pronior et periculosior in peccando, oportet de correpcione et correccione sua prudencius precavere; et ad hoc ordinantur leges ecclesie, ut patet distinc-

Such a claim
implies that
the pope is
impeccable.

^{25.} Codd. in marg.: *Correpcio patris necessaria.*

^{27.} Codd. in

marg.: *Correpcio pape licita.*

18. Decreti Prima Pars, Dist. XXI, cap. VII.

cione XL: *Si papa, et distinccione LXXIX: Si quis pecunia; et aliter forent omnia facta in de-*
posicione paparum iniusta et per consequens
deponentes forent heretici, sicut et ecclesia
⁵ *approbans eius correpcionem et pape novi in-*
tronizacionem.

Et quantum ad dictum episcoporum de cor-
 repcione Marcellini, dicitur quod valde super-
 fluum foret eos ipsum in tali casu corripere,
¹⁰ quia percepserunt ex eius contricione quod fuit
 plene correptus a Domino. Ideo nimis levis evi-
 dencia foret ex isto facto concludere quod nullus
 papa debet in aliquo casu a fratribus reprehendi,
 ut patet ex libro beati Bernhardi ad papam
¹⁵ Eugenium. Mille autem sunt blasphemie cum non-
 nulla intronizacione pape cesarei introducte.

Case of
Marcellinus.

CAPITULUM UNDECIMUM.

Contra dicta arguitur per hoc quod Deus posuit quamlibet universitatem suam in mensura, ²⁰ numero et pondere, ut dicitur Sapiens XI, 31 et per consequens oportet esse ordinem in sacerdotali potestate sacramenta et sacramentalia ministrandi. Sic enim in lege veteri fuit unicus summus sacerdos, cui erant excellenciora officia limitata, in cuius signum Deus ordinavit unicam vestem sacerdotalem pro Aaron, ut patet Exod. XXVIII, 4; unde et consequenter dicitur: *Vestem autem sanctam qua uititur Aaron habebunt filii eius post eum, ut ungantur in ea et consecrentur manus eorum.* Summo autem sacerdoti appro-
^{227^e} priata sunt multa | officia, ut patet Exod. XXIX,

It is argued
that God has
made all things
in order, which
we are bound
to keep.

2, 3. B: *in posicione.* 17. A: *Cap. XI* deest. 23. *Sic;* B: *si.*

1. Dist. XL, cap. VI et dist. LXXIX, cap. IX.

XXX et Levitici VIII, multo magis igitur in novo testamento, ubi debet esse in perfecciori ordine maior distincio.

Hic dicitur quod prima conclusio est concedenda. Omne enim quod erit contingenter oportet esse necessitate ex suppositione, cum Deus necessario eternaliter noscit illud et ordinat vel ipsum vel de ipso bonum.

True; but
what is the
order that God
has ordained.

Sed pro materia argumenti notandum quod aliquis pretenditur esse ordo, in quo propter defectum ordinis homo peccat et aliquis ordo est, circa quem propter defectum preponderancie homo peccat. Pretenditur autem esse ordo, quod papa sit mundo ditissimus, et tamen est abusus ordinis abiectissimus, cum Christus cuius ordini strictissime obligatur fuit mundo pauperrimus; potest tamen titulo elemosine accipere benedictionem ab homine, sic quod nec sit exinde fastu vel avaricia soporatus nec a papali officio plus abstractus. Quod si elemosinacio perversa est in dominacionem, sancta predicacio in litis secularis defensionem et affeccio spiritualis lucri ecclesie in mundialium affeccionem, tunc est plena abhominacio desolacionis Dan. IX et Matth. XXIV capitulis prophetata. Et talem vocant quidam papam cesareum et alium condicionis opposite papam Christi. Unde beatus Bernhardus ad Eugenium destruit multas hereses istius materie, nam in fine libri IV loquitur contra dominium ecclesie sub hiis verbis: *Consideres ante omnia sanctam Romanam ecclesiam, cui Deo autore prees,*

5. A in marg.: *Concedit aliqua essa contingenter, alibi contradicit.*
 9. Codd. in marg.: *Ordo duplex.* 23. Codd.: *affectionum.* 24. Codd.:
 in marg.: *Abhominacio desolacionis.* 27. A in marg.: *Bernhardus ad Eugenium.* 30. Codd. in marg.: *Pape condiciones 34 secundum Bernhardum.* 31. *sanctam;* codd.: *scilicet.*

30. St. Bernardi l. c. p. 788.

*ecclesiarum matrem esse non dominam: te vero
non dominum esse episcoporum sed unum ex ipsis,
qualem de cetero oportet te esse. Considera formam
iusticie, sanctimonie speculum, pietatis exemplar,
assertorem veritatis, fidei defensorem, doctorem
gencium, christianorum ducem, | amicum sponsi,
sponse paranimfum, cleri ordinatorem, pastorem
plebium, magistrum insipiencium, refugium op-
pressorum, pauperum advocatum, miserorum spem,
tutorem pupillorum, iudicem viduarum, oculum
cecorum, linguam mutorum, baculum senum, ulto-
rem scelerum, malorum metum, bonorum gloriam,
virgam potentum, malleum criminorum, regum
patrem, legum moderatorem, canonum dispensa-
torem, sal terre, orbis lumen, sacerdotem altissimi,
vicarium Christi, christum Domini, postremo Deum
Pharaonis.* Talis debet esse papa; quod si in istis
triginta quatuor deficiat induens vestem lupi
oppositam, nullum est in ecclesia horribilis
monstrum, ut docet in fine III libri et libro II:
*Nunc audi canticum meum minus suave sed sa-
lutare. Monstruosa res gradus summus et animus
infimus, sedes prima et vita yma, lingua magni-
loqua et manus ociosa, sermo multus et fructus
nullus, vultus gravis et actus levis, ingens aucto-
ritas et nutans subtilitas.* Unde II in principio
libri III declarat et modificat potestatem, quam
papa debet habere si vitam novam inculpabiliter
recompensat et incipiens ab apostolis, a quibus
oportet exemplari papalem potentiam. *Occum-
bebant, inquit, fortissimi bellatores et non succum-
bebant, triumphabant eciam mortui; nimis con-
fortatus est principatus eorum; constituti sunt*

What a pope
should be.

2. *unum ex ipsis*; codd.: *ministrum.*

22. Codd. in marg.: *Mon-*

stroosa res prelates.

principes super omnem terram; eis tu successisti in hereditatem; ita tu heres et orbis hereditas, ac quamvis hec porcio te contingat, id sobria consideracione pensandum; non enim reor per omnem modum, sed sane quodamtenus; dispensacio, | inquit, super illum tibi credita est, non data possessio. 228^a
Et post detegit heresim, qua Antichristus extollit se super omne quod dicitur Deus. Si quis, inquit, usurpat hanc potestatem, contradicit illi, qui dicit: Meus est orbis terre et plenitudo eius. Non tu ille, 10 de quo propheta: Et erit omnis terra possessio eius. Christus hic est, qui possessionem sibi vendicat et iure creacionis et merito redencionis et dono Patris. Cui enim alteri dictum est: Postula a me et dabo tibi gentes, hereditatem tuam et possessionem tuam, 15 terminos terre, possessionem et dominium, cede huic, tu curam illius habe, pars tua hec, ultra ne extendas manum. Et post obicit per hoc quod idem est preesse et dominari, sed hoc negat, cum bene preest, qui preest in sollicitudine, villa etiam 20 subiecta est villico et dominus parvulus pedagogo. Ita et tu, inquit, presis, ut provideas, ut consulas, ut procures et serves, presis ut prosis, presis ut fidelis servus et prudens, ut des subiectis escam in tempore, hoc est, ut dispenses, non ut imperes; 25 hoc fac et dominari te non affectes hominum homo, ut non dominetur tui iniusticia.

How to discern
a Caesarian
priest from a
disciple of
Christ.

Ex istis plane colligitur sensus discernendi sacerdotem cesareum a Christi discipulo, nam cesareus innititur titulo cesaris, dominacionem 30 exigens et observans, ac intentus mundialibus fit ex hinc in officio quod Christus instituit negligens

8. Codd. in marg.: *Dominacio pape interdicitur universalis.*
 12, 13. *et iure; codd.: opere creationis merito.* 13 *Patris; codd.: potestatis.* 28. B. in marg.: *Omnies pape post dotacionem e. v. dicuntur cesarei sacerdotes.* Rec. man.

10. Ps. XLIX, 11. 11. Ps. CIII, 27. 14. Ps. II, 8.

vel remissus. Sed presbiter christianus innititur titulo elemosine ex gratia nec affidatur cum temporalium perpetuitate, sed reputans hoc ad onus instanter, inturbate et humiliiter sine dominio
 5 complet ministerium sibi creditum, paratus susti-
 228^b nere cum gaudio ablacionem | ymo rapinam tem-
 poralium si contingat. Nec videtur quod ista
 nomina sint directe opposita, cum sacerdos chri-
 stianus sit sacerdos cesareus vel remisso simul
 10 vel per vices; oportet tamen omnem sacerdotem
 cesareum salvandum titulum imperiale deserere
 et in predicto titulo finaliter consumare. Unde
 multi decipiuntur in hoc, quod ignorant sensum
 scripture et doctorum, qui sepe simpliciter et in
 15 sensu composito intelligunt huiusmodi aggregata,
 ut sicut Apostolus dicit, quod *nichil potest eos separare a caritate Dei*, subintelligendo simpli-
 citer predestinatos. Sic Aristoteles concedit de
 eodem, quod album desinit esse et musicum
 20 manet, et ignorancia logice facit stultos credere
 quod nullus papa potest peccare, eo quod peccare
 repugnat rationi papali vel saltem ipsam denigrat,
 et sic faceto scemate dicta doctorum de papa
 intelligent conditionaliter, reputative, vel in una
 25 persona generalis et debiti officii descripcionem,
 ut Christus sepe alloquitur Petrum et ceteros
 omnes apostolos. Et isto modo loquitur Jeronymus
 cum Lyncolniensi de papa, ut patet ex dictis.
 Sed et Bernhardus libro II de papa sic loquitur:
 30 *Indagemus ad hoc diligencius, quis sis, quam geris pro tempore personam in ecclesia Dei, quis es, sacerdos magnus, summus pontifex, tu princeps*

The two may
be confused at
times but not
finally.

20. B in marg.: *Multorum solucio argumentorum*, Rec. man. 21. Codd.
 in marg.: *Papam non posse peccare*. 30. Codd. in marg.: *Pape laus*.
Bernh.

16. Rom. VIII, 39. 30. I. c. pag. 751.

St. Bernard's ideal pope. *episcoporum, tu heres apostolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, unicione Christus.* Et sequitur: *Sunt quidam et alii celi ianitores et gregum pastores, sed tu tanto gloriosius, quanto differencius utrumque pre ceteris nomen hereditasti, habent illi sibi assignatos greges singuli singulos, tibi universi crediti, unus | uni nec modo omnium,* ^{228c}

He did not say the pope of his time was such. *sed pastorum cum unus omnium pastor.* In istis ¹⁰

tredecim et aliis descripcionibus foret beatus Bernhardus stulto stulcior, si sine revelatione diffinitive assereret quod papa sibi contemporaneus huiusmodi sit de facto; sed talis debet esse ex veritate assumpti nominis, sicut erant aliquae ¹⁵ persone eiusdem nominis, cum prophetetur se gerere personam Christi in terris, in quo congregantur omnium sanctorum patrum laudum principia, quod si mentitur ex obliquitate vite in nomine: Ve mendaci illi cum suis complicibus. ²⁰

Christ is the chief priest; no other should claim the office.

Ex istis colligo tertio, concedendo quod oportet in ordine sacerdotali tam quoad potestatem quam ministerium esse gradus, ut prepositi innitantur, quis paracius, humilius aut fructuosius ministret ecclesie, et sic conceditur quod sicut in lege ²⁵ veteri figuratum est tam per Moysen quam Aaron et ceteros succedentes, oportet esse in lege nova unum omnium aliorum sacerdotum principem dominum Ihesum Christum, qui non posset patencius ostendere suam stulticiam aut ³⁰ huius dignitatis carenciam quam promulgando de se ipso in populo illud nomen; licet enim Christus sepe expressit et sepius tacuit unigeniti dignitatem, alia tamen racio subest in aliis, cum necesse fuit illam fidem de Christo detegere. In ³⁵ nobis autem oportet cum timore sperare quod erimus Christi membra, quod est valde continens.

In ipso autem necesse fuit verbum Dei esse unigenitum Dei patris, unde videtur quod cogens ad credendum ut fidem, quod ipse sit caput sancte matris ecclesie, extollitur super Christum, 5 quia Christus docuit illud abscondite in tantum quod elicere ex scriptura unionem ypostaticam humanitatis et divinitatis Christi, sine qua non foret caput universalis ecclesie est multis | difficile. Illud autem, quod Christus docuit latenter et 10 abscondite de se ipso, illud docmatizat Anti-christus inordinate, publice et infideliter de se ipso. Inordinate dico, quia sine evidencia que fidem gigneret quoscumque qui illud negaverint conatur extinguere; et hoc non est medium 15 apostolicum sed apostaticum antichristive fidei inductivum.

Sed contra illud multi arguunt quod stat feminam vel laycum esse papam, cum verisimile sit beatam virginem post ascensionem inter ceteros propinqui 20 quius sequi Christum, et stat laycum esse superiorem in moribus quocumque presbitero.

Hic dicitur quod beata virgo fuit papa secundum extensionem nominis doctam superius; fuit enim excellenter mirabilis sanctitate, sicut 25 et fuit sacerdos; et concordat genus gramatice cum sanctis peritis linguarum sic de papa loquentibus. Limitando autem signum ad propositum, dictum est quod papa est quicumque viator, qui sequitur Christum similius, ubi femella 30 excluditur, quia quantumcumque sit sancta femina, propter infirmitatem sexus non permittitur evan-gelizare publice in ecclesia nec orare detecto capite, ut dicit Apostolus prima Cor. XI. Ideo mulier non est ydoneus capitaneus ecclesie nec

Cavil; that
doctrine would
make the
B. Virgin
pope.

A woman may
not be pope.

1. Codd. in marg.: *Caput universalis ecclesie non est papa.* 9. *la-*
tenter; codd.: *rarenter.* 13. Codd.: *digereret.* 18. Codd. in marg.
Papa fuit virgo Maria.

viator simillimus sequax Christi. Et sic excluditur tam mulier quam angelus a pape nomine. De papa vero Agneta, de qua Cestrensis libro V, que post vocata est Johannes Anglicus, cum ceteris pseudopapis, patet quod false vendicaverat nomen pape.⁵ Quoad secundum obiectum de laycis, patet logico quod laycus potest esse papa. Et videtur de Dei potencia absoluta possibile quod omnis nunc vians foret membrum dyaboli vel quod desit clerus ecclesie, | quod esset magis mirabile. Ego ^{229^a autem credo quod est necessarium ex suppositione quod sint multi viantes continue a tempore ascensionis usque ad diem iudicii sanciores ceteris, qui teneant statum et ordinem clericalem, sic quod ordinacioni divine repugnat, quin toto ¹⁵ clero perverso usque ad laycos Deus subito illuminaret aliquem eorum, sic quod viveret pure expropriatarie et sancte de sorte Domini; et tunc foret clericus, licet nec aliqua septem arcium sit imbutus nec secundum ritus episcopales sit humanitus ordinatus. Ista autem evidencia non probat quod sic est de facto, sed videtur suadere quod sic potest esse de Dei potencia absoluta. Eleccionem autem Dei in talibus oportet omnem fidelem concedere, quia homo non eligit raciona-²⁵ liter alium ad aliquam dignitatem, nisi quia reputat eum dignum, sed si est dignus ad aliquid, est a Deo preelectus, quod debet credere; ideo nemo debet eligere quemquam ad aliquid, nisi reputet eum a Domino preelectum, et hoc est notum ³⁰ apud eos qui vident quod necesse est Deum ad}

A lay man
might be pope,

even though
he had
no degree and
had not been
ordained by
man.

2. Codd. in marg.: *Papa Agnes mulier.*

3. See below. Cf. et Hus, *De Eccl.* fol. 220^a. Johannis Wyclif's *Cruciata*, Pol. Works, ed. Buddensieg 619; Agnes ibidem Anna nominatur. See Döllinger, *Papstfabeln des Mittelalters*, pag. 16.

omnem actionem creature concurrere preagendo.
Et patet ex lege triplici ad idem ex IX cap.
allegata.

Sed ulterius pro materia argumenti miror in
5 tribus, primo quomodo adversarius non erubescit
concludere primatum cuiuscumque Romani pon-
tificis ex primatu sacerdotis Aaronitici in veteri
testamento, secundo quomodo concluderetur offi-
ciorum singularis preeminencia ex lege veteri,
10 et tercio quomodo tot ritus et ornatus episcopales
ex legalibus legis veteris surrepserunt.

Quantum ad primum, cum legalia cessare de-
buerant, summum autem sacerdotium cum ritibus
suis figuravit Dominus, qui iam venit, quare
15 igitur non debuerunt cessare in sacerdocio Christi,
229^b nisi forte adhuc expectetur infideliter | Anti-
christus?

Item, non videtur racio quare sequi debemus
summum sacerdotem legis in hiis ritibus, quin per
20 idem in aliis iam omissis, ut puta in uxoracione
et successione hereditaria summi pontificis in suo
oneroso officio et in parva porcione de sorte
Domini. Non enim est racio diversitatis sufficiens,
quod Machomed et Sergius colarunt de utroque
25 testamento eis placitum, cetera displicibilia omit-
tentis.

Item, in novo testamento debet ecclesia magis
dimittere figuras et tamquam estate proveccior
evacuando que erant parvuli, plus simulari ecclesie
30 triumphanti; sed in beatis cessat omnis talis figura
atque exaccio, cum sint ad ultimum unicordes;
igitur in ecclesia apostolica debent ultra legem
veterem ad illum statum accedere. Et hec racio,
quare apostoli docuerunt in facto, verbo et

With Christ's
coming the
rites of the
old law are
done away.

We should
take as model
the Church
triumphant.

2. B: *Exo. Codd. in marg.: Primatus pape non concluditur ex simili-
tudine.* 9. A: *singularum.*

scripto, quod cessarunt huiusmodi legalia; nec inducerentur nova ad onus ecclesie, ut patet Act. XV, ymo apostoli fuissent nimis immemores future ecclesie pretermittendo exempla in facto, verbo et scripto, quomodo successores sui episcopi militarent. Unde pro ulteriori sensu notandum quod omnis summus sacerdos legis veteris

Christ the one
high-priest.

figuravit Christum in omnibus factis suis legalibus. Ideo autonomastice et singulariter ipse dicitur summus sacerdos et episcopus animarum et hinc illa multitudo sacerdotum et suorum officiorum fuit in Christo unico consumata, ut pulchre docet Apostolus Heb. IX, et Heb. VII dicitur: plures facti sunt sacerdotes secundum legem etc. Et hec ratio quare apostoli non vocarunt se papas

The apostles
did not call
themselves
hopes or heads
of the Church.

15 sanctissimos, capita universalis ecclesie vel universales pontifices, sed habendo secum summum pontificem usque ad consumacionem seculi, vocarunt se servos Christi in tribulacione, socios et ministros ecclesie; unde ista religio servata fuit tunc tempore | beati Gregorii, et ex decreto suo 229^c incorporata legi ecclesie distinccione XCIX *Prime sedis* et cap. *Ecce*. Quare igitur non magis periculoso tempore plus indigni sine divisione vel phariseica expectacione inniterentur unite illi pontifici. Revera videtur iuxta distinccionem predictam et veritatem facti paparum sequi quod vel sunt personaliter Ihesus noster, vel quod sunt infidelitate peiores sacerdotibus legis veteris figuraliter expectantibus Ihesum Christum, cum propinquissime preparant viam Antichristo. Non igitur sequitur hec dominativa precellencia ex lege veteri.

14. Codd. in marg.: *Apostoli non vocarunt se sanctissimos vel capita.*

15. Cf. Hus Opp. 219. 22. Cap. III. 23. Cap. V.

Quantum ad secundum scribit dominus Ardmanus in De Questionibus Armenorum libro XI in fine cap. V de questione Armenorum: *Ex isto capite sequi michi videtur, quod conclusio ad potestatem ligandi et solvendi sive remittendi peccata sive retinendi, sive baptisandi aut consecrandi aut benedicandi, et breviter quoad quantumcumque potestatem actus sacramentalis expressam a Christo in evangelio, quiscumque sacerdos in ordinacione sua totam accipit aut nichil ipsius, quoniam singulis in simul et indivise sunt date a Christo, et Matth. XIV, 6 ac Mar. X, 9 mandat ipse, quod Deus coniunxit, homo non separet. Unde videtur rationabiliter posse concludi, quod hec potestates sacramentales in omnibus sacerdotibus sunt equeales.*

Hec doctor. Sed notandum quod crescente multitudine presbiterorum in sciencia et potentia variata, potest rationabiliter limitari sacerdotibus habilioribus singulariter officium, attestans in eis preeminenciam dignitatis, salva tamen potestate sacerdotibus inferioribus tempore necessitatis vel indispositionis superioris presbiteri sacramenta ^{229^a ista et sacramentalia ministrandi; nam | in lege veteri, ubi magis attenderant ad tales ritus sensibles, propter indispositionem summi pontificis non solum licuit sacerdoti inferiori, sed debuit supplere ministerium summi pontificis; aliter enim quando summus sacerdos foret infirmus vel sompno nocturno vel alia causa pollutus, se queretur inconveniens legis Dei; aliquando enim polluti sunt *ad vesperum*, ut dicitur Levitici XV, 5 et Deuteronomio XXIII, et aliquando usque ad septimum diem, ut dicitur Ezech. XLV. Cum igitur debuerunt cottidie offerre super altare in-}

Sacerdotal powers are equally and indivisibly in all priests,

yet some acts may be limited to those fittes to perform them.

1. Codd. in marg.: *Potestatem plenam accipit sacerdos quilibet in consecracione.* 30. Codd.: *antea enim.* 32. B: *Deut. XXVIII.*

censi vespere et mane, ut patet Exod. XXX, patet, quod inferior sacerdos potestatem habuit defectus summi pontificis exsupplere. Quare igitur non in lege nova, ubi ritus talis minus attenditur? Hoc enim officium pertinebat singulariter cum 5 paribus ad summum pontificem, ut patet Exod. XXX et XXXIX et Levitici VIII, oportet tamen tam ex parte superiorum quam inferiorum quam eciam tocius populi cavere pericula. Ex parte superiorum, ne exinde superbiant, putantes hoc 10 eis contingere pure ex institutione divina, secundo ne ad illum statum sumantur inhabiles, et tercio omnino ne ex cupiditate eorum tale ministerium sit venale. Sacerdotem autem inferiorem oportet cavere ab istis et omnino, ne ex pre- 15 sumpcione temeraria det scandalum fratri suo. Et omnem fidelem oportet attendere ne talibus nimis ponderante precio innitatur. Aliqui enim plus appreciantur hos ritus bene sed humanitus adinventos quam evangelium vel mandata de- 20 calogi. Periculosum est, inquam, iudaice hos ritus preternecessarios nimis attendere; Deus enim supplet defectus eorum ex aliis operibus virtuosis.

Secundo principaliter sic arguitur: Ex legе 25 veteri eliciunt sancti et leges ecclesie quod 230^a propter distinctiones ordinum sunt ministeria episcopo deputata. Unde Dyonisius in De Ecclesiastica Yerarchia ponit tres ordines ecclesie, scilicet ordinem yerarchicum, quem episcopalem 30 intelligit, ordinem sacerdotalem vel presbiteralem et ordinem ministerialem, et distinguens proprias operaciones uniuscuiusque istorum ordinum,

20. Codd. in marg.: *Ritus sacerdotales episcopales.*

28. St. Dionysii Areop. De Eccles. Hierarch. (Ed. Lugd. 1572). pag. 151.

Yet the danger
of such
distinctions
must always be
kept in mind.

narrat quomodo ad supremum ordinem, scilicet episcopalem, spectat sacerdotum consecratio, divini ungenti perfeccio et sacri altaris benediccio. Unde censeretur hodie insanus qui diceret quod 5 quilibet sacerdos habet potestatem ordines conferendi, baptizatos confirmandi, ecclesias et ornamenti sacerdotalia benedicendi et sic de benedictionibus ornamentis et aliis ritibus, que per sapientes et sanctos antiquos episcopali dignitatibus 10 sunt propria.

Quantum ad istud, patet ex dictis quomodo licite possunt fieri et licite pretermitti. Ideo requiritur magna prudencia ad acceptandum ista in suo ordine. Quidam enim putant sine istorum 15 sacramentorum et sacerdotum ordine non posse recte viare ecclesiam, unde tantum ponderant has ceremonias, quod offendentem plus puniunt quam qui infideliter in caritate deficiat. Conceditur igitur cum beato Dyonisio quod sunt tales tres 20 ordines sacerdotum, cum iuxta decretum Cryostomi positum distinctione XL *Multi sunt sacerdotes et pauci sunt sacerdotes.* Sed non oportet, quod sacerdos ex gratia Dei factus superior accipiat exinde novum ecclesiasticum sacramentum, 25 dum ego omnino omittam habere episcopalem consecrationem, antequam accipere presumerem hoc episcopale ministerium; est enim preternecessarium et predicacione, oracione ac multis aliis cultibus Dei inferius, nec non ad multos 230^b cultus Dei non tam | necesse sicut creditur requisitum. Conceditur ergo, quod benediccio, consecratio et alia ministracio episcopalis est laudabilis rite facta. Sed grave est quod ecclesia

Too much
stress is laid
on difference
in orders.

^a 18. Codd.: *qui deest.*   31. A in marg.: *Dionysius concedit tres ordines ecclesie secundum officia distinctos.*

oneretur tam multiplici ceremonia, gravius quod tantam vim ponat in illa, et gravissimum quod nemo potest salvari a Deo, ut dicunt, nisi credat et accipiat secundum formam iam currentem huiusmodi sacramenta. De istis autem in tractatu 5 *De Sacramentis* est sermo lacior. Et sic conceditur quod vestes sacerdotales et ornamenti

Vestments may be rightly used. Their origin and purpose.

episcopalia possunt introduci pie et religiose, licet mendaciter et impie communius sint accepte,

ut tractantes ritus humanos et statuta hominum, 10

notant quinque vestimenta sacerdotalia, quibus

communiter induitur celebrando, et variantur in

parte ab ornamentis sacerdotum veteris testa-

menti, ut declarat Hugo libro secundo *De Sacra-*

mentis parte IV. *Singularis*, inquit, *habitus sacer- 15*

dotibus Christi in ministerio traditur, ut per id

quod foris appareat quales intus esse debeant ostendatur, sacrarum autem vestium ritus partim a

veteri testamento assumptus est et partim a patri- 20

bus novi testamenti adiectus. Legitur enim Exod.

XXVIII, XXIX, XXX et XXXIX quomodo

What were used in the old law.

The Alb.

Moyses indueret Aaron fratrem suum, primo tunica

bissina, que grece poderis id est talaris dicitur,

que a collo usque ad talos extenditur, que in novo

sacerdocio non solum de bisso sed de lino con- 25

texitur; ipsa autem modificata membris corporis

et aptata nichil superfluum aut dissolutum in vita

sacerdotis debere esse ostendit. Sed in novo testa- 30

mento laxatur post dotacionem ecclesie, cum

multa temporalia preter necessaria officio sacer- 30^c

dotis sibi monstruoso adiaceant. Hec autem 230^c

vestis ob spem candoris nomen Albe sortitur, que

signat spirituale mundiciam ministrorum, iuxta

8. Codd. in marg.: *Vestimenta episcopalia (solum B:) possunt introduci pie et religiose.* 19, 20. Codd.: *fratribus.*

15. Hugo De Sacram. Opp. (ed. Mog. 1617) III, 449.

illud Apok. XIX, 8: Datum est sponse ut operiat se bis-
sino splendenti candido. Et sequitur exposicio: Bissi-
nun enim iustificaciones sunt sanctorum. Caro qui-
dem hominis mundiciam, quam ex natura non habet,
⁵ *studio bono aquirit per graciam, sicut bissus vel*
linum candorem suum, quem natura non habuit,
per studium et industriam artificis aquisivit, dum
multis tensionibus ac locionibus illustracione solis
siccantis quasi quadam violencia attritum vertitur
¹⁰ *in alborem. Oportet quidem crebro castigare*
corpus et in servitatem redigere, sicut dicit
Apostolus prima Cor. IX se fecisse; et sic positus
in aqua tribulacionis et tunsus tortoribus ac in-
terim sole iusticie consolatus a tribulacionibus
¹⁵ *siccatus et calore veritatis accensus.*

Secunda vestis est zona, baltheus vel cingulum, latitudinis quasi quatuor digitorum, reticulatam, quasi pellis vipperea vel stricta tunica linea circa renes, per cuius fortem tinctionem notatur, ut ²⁰ *ca-*
stitas sacerdotis nullo incentivorum estu, cogitatione
vel opere dissolvatur, iuxta illud Luce XII, 35: Sint
lumbi vestri precincti. Et sic candor vestis signat
mundiciam, zona vero continenciam, ut illic non
sordescat, hic non effluat conversacio sacerdotis.
<sup>250^a De zona legitur Exod. XXVII: *distincta | quatuor*
coloribus, scilicet bisso et purpura, iacinto et coco.
Per que iuxta signacionem predictam duplice
duplex quaternarius designatur: Primo notantur
³⁰ *quatuor virtutes cardinales, scilicet iusticia, fortis-*
tudo, temperancia et prudencia, per quas cinctus
animus servat albedinem vestis, per quam sit
digna, ut dicitur Apoc. XIV, 1 sequi agnum quo-
cumque ierit. Et est correspondencia electorum
in istis quatuor coloratis ad istas quatuor virtutes,</sup>

The girdle of
four colours.
Their
significance.

1, 2. Codd.: *bissimum splendens candidum ut deest.* 3. Codd. in
marg.: *Alba prima vestis.* 10. Oportet; B: Sed. 16. Codd. in marg.: *Se-*
cunda zona. 18. B: *Circa deest.* 21. Codd.: *Lucae XII.* 22. A: *Et sicut.*

cum bissus terre admodum, ut patet de combustis cineribus, ossibus et ceteris albis siccis notat iusticiam, que instar terre solide stat in omni temptatione, ut Aristoteles dicit I Ethicorum *sicut tetragonus sine vituperio*. Purpura vero ignem⁵ pretendens, ratione ruboris signat fortitudinem purgatam, ut *aurum in camino tribulacionis*, ut loquitur scriptura. Iaccinctus autem celestis coloris, aquam induratam signans, notat temperanciam que massam corporis humani sic temperat,¹⁰ ut in via morum propter amorem celestium non effluat terminis alienis. Coccus vero bis tinctus est genus tincture medius inter rubeum et croceum, quem nos dicimus vermiculum vel subrubeum colorem ex silvestribus frondibus, vel¹⁵ (ut aliis placet) ex quodam verme decoctum; et signat prudenciam vigentem in sanguineis instar aeris temperatis et specialiter si tincti fuerint preter virtutes morales in prudencia conversacionis penalitatem domini Ihesu Christi. Secundo²⁰ notantur quatuor humores, scilicet melancolica et colerica, flegma et sanguis, quibus nature sagacitate commixtis humana complexio deno-^{231a} tatur. Sic inquam istis quatuor moribus continencia figuratur. Sicut enim electa in mixtis,²⁵ sic humores in animalibus et proprietates spirituales in mentibus habent sua officia. Terra enim facit mixto constanciam, aqua continuacionem, aer capacitatem celestis influencie et ignis est via recipiendi peregrinas impressiones et quasi³⁰ luna instrumentalis, mediante qua mitigantur frigiditas et humiditas inferioris duplicitis elementi et confortatur qualitas aeris, ut puta raritas atque caliditas. Sic est de complexione hominis corporali

5. Eodem exemplo utitur W. De Civili Dominio I, 54, l. 26.
7. Prov. XVII, 3.

et de continencia mentis spirituali, dum memoria proprie fragilitatis ut terra, continuacio dulcis devacionis ut aqua, tenuitas corporalis cibacionis ut aer et raritas muliebris conversacionis ut ignis, How to tame the flesh.
 5 faciunt sacerdotem Domini continentem. Nichil enim tantum valet ad domandum carnis desideria, sicut pensare quomodo incinerabitur post mortem hominis facta terra; continuacio vero devacionis, extinguens ocium, precavet omne crimen et per
 10 consequens carnis luxum. Ieiunium vero cavens crapulam cum adiutorio celestis radii extinguit ignem libidinis, et caritativa fuga muliebris consorci et profugienda luxuria supereminens medicina. Evanescas igitur et non expectes in cogitatione vel corpore muliebre consorcium instar
 15 ignis, quia nisi habueris ignem amoris, non calesces supernaturaliter.

Tertia vestis sunt femoralia, que preter bracas
 231^b com | munes sacerdos induet in signum castitatis The breeches
 a symbol of
 20 eciam interioris, dum vacat divinis officiis. Non enim credi debet sacerdotes veteris testamenti alias continue discooperta carne pudoris incedere, ut solum intrando in sancta verenda tegere iubeantur,
 25 sed servando continue castitatem coniugalem voluit sermo Dei, ut sacerdotem fungentem officio sacri ministerii cooperiat castitas singularis; unde quia sacerdotes novi testamenti inconiugati servare debent castitatem virginalem continue, ideo tantum utuntur femoralibus communibus ad denotandum,
 30 quod continue non licet eis ut sacerdotibus legis veteris post completum officium, laxare ministerium carnalis copule; eis enim pro servanda castitate

4. B: *ut signis.* 18. B: *sunt deest.* Codd. in marg.: *Tertia vestis femoralia. Castitas sacerdoti necessaria.*

20. Cf. Hugo De Sacramentis l. c. p. 450. Very loosely quoted.

est cottidiana necessitas, quibus continue offerrendi sumnum sacrificium concessa est potestas.

The inner tunic.

Quarta vestis est tunica interior vel iacinctina, *qua in utroque testamento utuntur soli pontifices ad denotandum, quod in illis debet precipue duplex castitas scilicet mentis et corporis observari. Pontifex quidem, qui de thesauro suo debet proferre nova et vetera, cum carnalis copula distrahit a spirituali noticia duplicitis testamenti, debet observare duplum castitatem. Ista igitur tunica priori superaddita signat quod dissimilis terrestribus debet de celestibus cogitare. Ideo vocatur tunica interior iacinctina, ut significet cordis mundiam, et de celestibus cogitatum.* Phil. III, 20 dicit Apostolus: *nostra conversacio in celo est.*

The Ephod or chasuble symbol of fortitude and patience.

Quinta vestis est superhumeral, que hebrayce ephot dicitur | quasi casula vel planeta; et contextum erat pilis de auro ac coloribus supradictis. In veteri vero testamento soli pontifices usi sunt hac veste *quatuor distincta coloribus*, ad sensum de zona expositum; tempore vere gracie utuntur ea quilibet sacerdotes. Signat autem superhumeral fortitudinem operum et pacienciam laborum, per duos humeros denotatas, unde altrius secus super humeros fibulabantur duo lapides onichini, in quorum dextro inscripta erant sex nomina seniorum filiorum Ysrahel, et sex in alio, denotando quod sacerdos debet recolere de patriarcharum constancia tam in prosperis quam in adversis. Nostrum autem superhumeral non sic inscribitur, quia tempore gracie dimissis ceremoniis antiquis, veniente unico patriarcha, debemus plus inniti simplici veritati.

3. Codd. in marg.: *Quarta vestris tunica interior.* 16. Codd. in marg.: *Quinta vestis humerale.*

Sexta vestis est racionale vel logyon, quod pectori pontificis in foramine superhumeralis contexitur. ^{The breastplate of judgment.}

Et fuit vestis conformis texture cum superhumerali, habens nomina duodecim filiorum Ysrahel
 5 inscripta secundum quatuor ordines in duodecim lapidibus, ut recolendo de sanctis patribus non degenerent ab eis in moribus. In medio autem fuit lapis sardonicus, cui inscribebantur hec duo nomina: iudicium vel doctrina et veritas. Unde
 10 secundum Yosephum, dum populus fuit domino placabilis sacerdosque daret populo secundum inspiracionem Dei responsum prosperum, lapis in signum placacionis divine in solito splendore
^{231^a} emicuit. ¹ Sed ducentis annis antequam scripsit
 15 librum Antiquitatum, quod fuit tempore Tyti et Vaspasiani cessavit dictus splendor, quod fuit prenosticum reprobacionis populi ex peccato. Rasa dicit, quod urin et thyrin Hebreum, quod sonat doctrina et veritas, fuit nomen Domini
 20 tetragramaton, virtute cuius responsum et splendor populo innuebant et signat mistice, quod pontifex medians inter Deum et populum debet docere doctrinam inhaustam secundum Dei iudicium; et sicut non docebit aliam quam veritas suggerit,
 25 sic doctrinam suam opere et racione confirmare non desistit. *Concathenatur autem racionale super-*

1. Codd. in marg.: *Sexta vestis racionale.*

9. Historiam istius miraculi in Josephi Antiquitatum Jud. lib. III, cap. IX (ed. Franc. 1588, p. 38^b) invenies: Ex lapillis enim quas Pontifex in humeris gestabat . . . micabat alter . . . tantum fulgorem emittebat, ut procul eciam intuentibus conspiceretur . . . Sed mirabilius . . . : per duodecim gemmas . . . in bello victoriam prenunciare Deus solebat, nam priusquam exercitus se moveret, tantus fulgor ex eis emicabat ut toti populo facile innotesceret adesse Deum . . . Desiit tamen esse quam Sardonix fulgorem emitente annis 200 ante quam haec commen-taremur irato Deo . . .

*humerali in signum, quod habitus et opera sibi
debeant coherere, sic quod totum corpus operum
a caritate pectoris procederet. Que caritas licet
sit modica in sua essencia, tamen extenditur in
quadratum, quia secundum lineam protensam a 5
summo in infimum a dextris amicorum ad sini-
strum inimicorum, et ab antiquo ad patres pre-
teritos ad retro quoad filios successores, latitudo
vero in operibus debet effectualiter practisari
correspondenter ad istam quadraturam, unde ad 10
denotandum istum ordinem prius recitatur racio-
nale in Exodo XXVIII ante superumerale, quia
oportet thesaurum habitus procedere, cum nemo
doceat antequam sciatur. Sed in ordini docendi
oportet opus precedere iuxta illud Act. primo, 1: 15
Cepit Ihesus facere et docere.*

The Mitre.

Septimum ornamentum est *mitra, cydaris vel*
thyara, que imposita capiti, in quo viget sensus,
signat quod illis debet committi cura regendi
alios, qui ad sensum | preexpositum sciunt pre- 232^a
eminenter se ipsos regere. Sic enim loquitur Apo-
stolus prima Cor. XI 3 de capite ponens *caput*
uxoris virum, caput autem viri Christum et caput
Christi Deum; ex quo sequitur, quod Christus
est creatura, cum secundum humanitatem regitur 25
a se Deo. Dicitur autem mitra fuisse duplicata,
cuius pars interior est bissina, pars vero exterior
iacinctiva habens in parte inferiori semicirculum
aureum ab auribus occupat amplectentem; per
hanc igitur signatur vite mundicia, cum bissus 30
supponitur, celestis conversacio, cum iacinctivus
color eminet, donum autem caritatis et sapiencie
connectens hec in capitaneo signatur per semi-

3. B: *a* deest. 17. A in marg.: *Septimum ornamentum est mitra;*
B in marg.: *septimum*.

12. Exod. XXV, 28; XXIX, 5.

circulum aureum transeuntem per mitram capitⁱ conectentem. Semicirculus autem signat, quod semiplene in via suscipimus ista dona.

Octavum ornamentum est lamina aurea, que transiens ab aure in aurem per frontem iuncta est, cum mitra filis iacinctivis, cui insculpebatur nomen Domini *tetragramaton*, quod in Hebreo *ineffabile* nominatur; per quod consignatur Deum omnium conditorem et rectorem secundum suam sapienciam esse precipue a pontificibus ostendendum tam opere quam sermone, ita quod nomen inscriptum significet essenciam, aurum sapienciam, semicirculus patens in fronte significet eius lucernam ad extra in fabrica quam creavit accione eius ad intra a nobis abscondita: ora autem huius lamine supposita signat opus creationis, ora vero superior signat opus gubernacionis, et connexio huius lamine cum mitra signat, quod officio spiritualis prepositione coniungi debeat hec doc-
trina.

232^b Preter hec octo ornamento sunt anuli, vitte vel fibule et tyntinabula, que computantur ut partes vestium predictarum. Debet enim pontifex in suo officio habere tunicam iacinctinam, que 25 poderis dicitur, in cuius margine inferiori forent septuaginta tyntinabula aurea et tot vasculi vel noduli quasi mala punica commixti, ut ingrediendo sanctuarium sonitus audiatur. Sic sub pena mortis debet pontifex sonare verbum sapientie predi-
cando et opera fructifera commiscendo.

Alia autem confibulancia has vestes ad invicem signat cathernam auream, qua caritas connectit omnia opera grata Deo. Unde quatuor causas in

The gold plate
on the mitre.
There were
besides
rings etc.
reckoned as
parts of the
garments
mentioned.

1. Codd.: *per occiput mitram* (sic). 4. Codd. in marg.: *Octavum lamina*. 7. Codd. in marg.: *Tetragmaton quid signet*. 26. Codd. in marg.: *Tintynabula*. 33. Codd. in marg.: *Vestimentorum pontificis quatuor ponuntur cause*.

Four reasons
for thus
adorning the
priests.

genere ponunt doctores talis ornatus pontificis, prima ut excellencia Dei consideretur affectuosius dum eius abiectus vicarius sic ornatur. Secunda ut sacerdotes medii inter Deum et populum tractentur honorabilius. Tercia ut populus inten-⁵ dat cultui divino delectabilius. Et quarta ut divina excellencia consideretur in fabrica sua expressius.

How the
vestments
signify parts of
the universe.

Per tunicam quidem lineam dicunt doctores figurari terram cum suis ornamentis: Baltheus ligans hanc tunicam figuratur oceanum. Tunica¹⁰ iacinctina racione coloris signat aerem. Et tyn-tinabula cum malogranatis notant tonitrua cum aliis aeris impressionibus. Quidam autem ponunt baltheum cingentem hanc tunicam figurare speram ignis cingentem aerem, superhumeralē cum raci-¹⁵ onali sibi iuncto signat celum ethereum, et multitudi-^{232°} colorum diversitatē stellarum. Duo lapides onichini signant duo luminaria magna celi, duodecim gemme in rationali signant duodecim signa zodiaci, | in quibus sunt raciones istorum sub-lunarium; unde Yob XXXVIII: *Numquid nosti ordinem celi et pones rationem eius in terra?* Per mitram vero figuratur celum empireum et per laminam auream dominus presidens omnibus creaturis. Et hinc nomen Domini magnum sibi²⁵ inscribitur. Et hinc creditur Alexandrum magnum adorare Deum primum in terram, dum vidi formam pontificis sic vestiti, ut narrat Magister Historioarum in historia Machabeorum primo cap.

Certain
ornaments
reserved to the
high priest.

Notandum autem quod sacerdotibus inferioris³⁰ ordinis non datur tunica iacinctina nec super-humerale nec rationale nec lamina aurea, sed soli summo pontifici, sicut in nostris sacerdotibus

21. Job XVIII, 33. 29. Magister Historiarum; vid. Petr. Comest. l. c.

est ordo vestium. Sex enim ornamenta habent simplices sacerdotes in missa; scilicet amictam, albam, zonam, manipulam, stolam et casulam. Per amictam notatur custodia sensuum sacerdotis, quia illud ornamentum tegit caput et collum, in quo sunt omnes sensus; sic clericus debet velare omnes sensus et specialiter tempore misse, ne adulterini sensacionibus temptet mentem, nec collum, in quo est organum vocis, ministret vocem ab interioribus ad vicium lingue. Sed iuxta Petri monita: *Si quis loquitur, quasi sermones Dei* prima Petr. IV, 11. Verba enim sacerdotis debent esse evangelium. Alba camisia, que est stricta linea in veteri testamento signat omnia membra corporis sacerdotis divino servicio mancipanda. Sed tempore ecclesie Judeorum, qui spiritu servitutis erant astricti, erat hec tunica stricior, quam est modo, quando dilatamur libertate qua Christus nos liberavit. Sed quia surrepit omissionis negligencia, cum inordinatis operibus quantumcumque divino cultui mancipemur, ideo quarto ponitur in sinistra manu mapula vel manipula, denotans quod crebro debemus ab oculis mentis sordes abstergere, et contra facta sinistre perpetrata ad opera penalia gratis obligacione perpetua nos parare. Unde quinto assumit stolam sive orarium, que collo sacerdotis impo-sita, signat, quod iuxta consilium Christi Matth. XI 29 sustulit super se iugum Domini longenimitatis sufferendum. Quod autem stola cancellata per anteriora descendit, signat quod sacerdos sustulit crucem suam sequendo Christum, per

1. Codd. in marg.: *Ornamenta sex sacerdotis.* 2. Codd. in marg.: *Amicta.* 10. B: *ab veteroribus.* 11. Codd. in marg.: *Alba camisia;* A in marg.: *Estimo quod scriptor omisit mysticationem de zona.* 22. Codd. in marg.: *Stola.* 29, 30. B: *longanimitas.*

4. Cf. et Hugonem De Sacrament. II, p. IV, cap. IX et seqq.

Vestments
common to all
priests and
their
significance,

The Amice.

The Alb.

The Maniple.

The Stole.

arma iusticie a dextris et a sinistris, ut loquitur Christus Luce IV et Apostolus II Cor. VI et debet stola huius perseverancie que sola coronabitur usque ad pedes affectionum se extendere. Connexio vero cum zona signat concathenacionem ⁵ perpetue castitatis cum ceteris virtutibus sacerdotis.

The Chasuble. Sed sexto induit casulam vel planetam ad denotandum quod eminentiori via incedit presbiter christianus, dum habet caritatem ad singulos. ¹⁰ Unde ad denotandum perfeccionem rotunditatis et evacuacionem sordium angulorum declinat hec casula a quadratura superhumeralis in veteri testamento ad rotunditatem et simplicitatem. Non enim est lex Christi tam aspera in angulis ut ¹⁵ lex vetus, cum nec apostoli nec patres eorum ipsam portare poterant, ut dicit Petrus Act. XV, 10 sed quibusdam circulis et catenulis fuerant a lateribus colligata. Nos autem sub tali concathenacione por1tamus suavem et levem casulam a ^{233^a} dextris et sinistris. Caritas enim operatur magis, si est; et licet careat multitudine figurarum superhumeralis veteris testamenti propter unitatem simplicem capitis nostri Christi, debet tamen sacerdos esse planeta in populo, ut videant ²⁵ opera eius bona. Sic enim docet Christus Matth. V, quod *luceat lux vestra coram hominibus*.

The Dalmatic. Et est aliud ornamentum in novo testamento, competens diacono vel levite, quod vocatur dalmatica, cuius nomen est sumptum a regione, ubi primo creditur institutum. Forma vero creditur capta a collobiis, quibus usi fuerunt apostoli. Quidam enim apostolorum successores adiectis

3. Codd.: *debent*.   8. Codd. in marg.: *Casula*.   28. Codd. in marg.: *Dalmatica*.

27. Joh. I, 5.

manicis usi fuerunt huiusmodi indumentis; et eundem sensum mysticum, quem habet casula in presbiteris, habet dalmatica in levitis; ipsi enim paracius et asperius debent caritative proficere tamquam alter Laurencius quam presbiteri etatis et corporis gravioris.

It signifies
for deacons
what the
chasuble does
for priests.

Quolibet sunt talia signa sanctitatis presbiteri et peroracionis virtutum in anima; et utinam hodie non sint falsa. Interdicitur enim sacerdotibus tam rubor vestium quam viredo cum aliis novitatibus mundanis, ad denotandum quod crudelitas lasciva et secularitas sunt in clericis suspendenda. Latitudo vero corone signat per abrasionem temporalium denudacionem intellectus et affectus ad bona que sursum sunt. Abrasio vero pilorum in circulo sensuum specialiter in religiosis signat subtraccionem temporalium, per que sensus secularium suffocantur; et corona iusticie expectatur in eis, cum ad imitacionem Apostoli castigant corpus suum et in servitatem redigunt stricte contenti presentibus. Et sic videtur michi | quod omne genus viancium a Christo per peccatum adulterans est saccus plenus mendacio, sic quod ad omnem punctum nostri est mendacium cum peccato, sic quod deserentibus Christus et necessaria bona mundo abscondita potest verificari dictum Christi Matth. XII, 39 *Generacio prava et adultera signum querit.* Cum enim sensibilibus et mundanis afficimur, de illis loquimur, illa proseguimur et in illis affectu delectato postpositis spiritualibus quietamur. Unde signum huius est quod nos cleri, dimisso signato,

Signification of
the tonsure,

too often
falsely
signified.

3. Codd.: *dalmatica.* 7. Codd.: *Quilibet.* 8. *peroracionis;* an *preparationis.* 8. Codd. in marg.: *Vestis rubea et viridis est sacerdotibus prohibita.* 9. Codd. in marg.: *Plata.* 22. Codd. in marg.: *Soccus plenus mendacio.* 28. Codd. in marg.: *Signorum cultus est generacio prava.*

Excessive
attention to
rites and
and vestments.

tamquam layci legentes literas quarum sensum nescimus, nimis appreciamur ceremonias et sensibilia humanitus instituta ut plus ponderamus quod alba sacerdotis anglici habeat in sinistris humeris bifurcatam varietatem, superinfictam secundum formam humanitus adinventam, quam appreciamur primum mandatum decalogi. Illa enim signat divisionem Anglorum a fide post Britones usque ad tempus Gregorii, quo per eius discipulos sunt conversi. Et revera iste ritus debet generaliter in omnibus christianis trahi in communem; alie nationes usque ad Romanum pontificem debent instar ribaldi vestimenta christiani-tatis gerere cum labello, ut si iste papa haberet tot commissuras in vestibus, quociens aliquis papa a fide ceciderit, ipse forte gereret tunicam pictaciis consutam et non tunicam inconsutilem Ihesu nostri. Et sic patet falsitas in signis episcopaliibus introductis.

Now the
significance of
all the bishop's
ornaments
is changed to
evil.

Unde baculus signat pastoris officium ad minandum et comprehendendum oves morbias, ut sanentur, sed postquam corona baculi versa est in aurum preciosum | et frigidum formasset in figuram artificiosam adinvencionis humane, dignatur pastor cesareus refrigerante caritate curam apostolicam ovibus Christi impendere, sed in subtilitate secularis officii sigillatur.

The Cross.

Et sic sentitur de cruce, per quam sequela Christi in passione saltem carnis crucifixionis notatur, prepositis cesareis auream crucem habentibus, laucius, sumptuosius et studiosius carne pastis.

The Ring.

Preciositas vero anuli aurei ingemmata non signat vere despensionem prelati cum sponso ecclesie aut Christi ovibus, sed affidacionem cum

12. Codd.: *comunam.*
marg.: *Crux episcoporum.*

20. A in marg.: *Baculus.*
28. Codd. in
32. Codd. in marg.: *Anulus.*

seculo et lana ac funo balancium. Nec sandalia, que in missis prelatus induit, signant precellenter preparacionem affectionum in evangelium pacis, ut grex ordinatus sequatur eum faciendo similiter.
 5 Sed propter linicionem cesaream sopitur affecccio, quo ad illud officium et duabus viis in volucione serpentina titubando proceditur. Mitra vero gemmata non signat vere utriusque testamenti secundum duos semicirculos perfectam noticiam
 10 pastoralem, sed mundanam prudenciam, que est terrena, animalis et dyabolica ad fraudandum tam priores, preteritos quam sequentes. Cyrotece vero que signarent operacionis mundiciam signant potestatis velacionem et sanguinosa opera prela-
 15 torum. Pallium vero archiepiscopo novello adiectum, non signat plenitudinem fortitudinis et potestatis cum sciencia, cum vite asperitate atque prudencia ad regendum, sed econtra fortitudinem humane prudencie, ad tribulaciones pro
 20 temporalibus sufferendum et ut cingulum equinum ad onus equi et mulicum prudencia seculi sup- portandum.

^{233^a} Et utinam decretales | epistole, de quibus primo decretalium: De autoritate et usu pallii. *Ex tenore* Since we neglect the thing signified we should be better without the sign.
 25 cum locis similibus rectificarent usum spiritualis pallii, dimisso venali pallio corporali. Sic enim pervertuntur mendaciter signa generacionis adultere, quod minus accusabile nobis foret tantum committere et omittere de signato sine accusacione
 30 mendacii, quam quod tantum mendacii sit in signis. Est enim perversio prelatorum simpliciter signis contraria, ut contingit in isto metrico:

1. Hic locus corruptus esse videtur. Codd. in marg.: *Mitra*.
 12. Codd. in marg.: *Cyrotece*. 15. Codd. in marg.: *Pallium*.

24. I, 8 Cap. V; sed est cap. *Ex tuarum*.

*Sacramentum pingue dabo
Non macrum sacrificabo.*

Cum autem signa ista non sint nisi gracia signatorum, signata per se sufficient sine signis, sed signa sine signatorum correspondencia sunt⁵ venenum; nec morarer circa hec signa in novo testamento ad onus ecclesie introducta nisi ad detegendum sensum mysticum ornamentorum sacerdotalium legis veteris, quibus omnia in figura contigerant ad ostendendum sensum, quem nos¹⁰ utentes talibus signis debemus preponderanter attendere et ad convincendum mendacium philosophice signa ista gerencium. Ad tantum enim quidam in istis vane subtiliant, quod totum officium misse et sacerdotalis officii cum signis suis¹⁵ ac eciam partes basilice cum suis accidentibus mystice moralizant, ut ventilogium in summitate campanilis ecclesie dicunt signare curatum illius ecclesie, qui debet esse in conversacione superior, contemplacione celesti ecclesie triumphanti pro-²⁰ pinquier et contra omnes ventos temptationum ecclesie tamquam gallus ad predicandum paracior. Sed Antichristus cum magistro suo Lucifero habet sensum contrarium in hiis signis, ut quod prelatus in fastu sit alcior, ad omnem ventum temptationis²⁵ vertibilior et tamquam *canis | mutus non valens latrare*, ymo ut nuda galli statua ad fallendum subiectos mendacior.

3rd argument:
But for the
powers of
pope and
prelates order
would perish.

Tercio principaliter arguitur per hoc quod nisi papa haberet plenitudinem potestatis et alii epi-³⁰ scopi gradatim, ut in ecclesia ordinantur, periret ordo confessionis et timor committendi peccata, ymo per idem non observaretur ritus vel usus alicuius ecclesie, nisi qui foret expresse funda-

23. Codd. in marg.: *Gallus supra pinaculum campanilis positus quid signat.* 31. Codd. in marg.: *Potestatis plenitudo in papa.*

bilis in scriptura, et per consequens nemo observaret aliquem modum in serviendo Deo, sed longe evidencius tolleretur ordo secularium dominorum, sic quod non oportet esse cesarem, 5 cum necessarius foret quod esset dignitas et distinctio clericalis. Ad hec igitur oportet electiones procedere, sicut dictant leges et usus ecclesie. Non igitur sequitur: Christus et apostoli sic sequuntur, ergo non licet nobis sequentibus 10 facere contrarium, cum pro variacione loci et temporis diversimode est agendum.

Quantum ad illud patet quod est expediens quod sit papa, sed ad aggravandum difficultatem loquamur limitate de papa cesareo. Et tunc videtur 15 michi quod multum officit esse talem, ut patet inferius. Diceret autem logicus quod quilibet apostolus et quilibet sacerdos apostolorum vicarius habet in gradu suo plenitudinem potestatis. Sed decretiste videntur intelligere quod quilibet 20 papa habet in infinitum maiorem potestatem iurisdictionis sive regiminis quam aliquis alias episcopus non Romanus, quia (ut sepe dictum est) cum sit infundabile mendacium in materia fidei est nimis hereticum. Petrus enim non habuit 234^b tantum aut talem excessum super | alios apostolos sibi consocios; nec imperatoris est talem potestatem concedere. Quomodo igitur foret utile tale mendax et monstruosum ydolum ducem tocius corporis Christi fingere? Nec periret ex defectu 30 talis monstri ordo confitendi, ordo regiminis vel alterius boni ecclesie, quia sicut in primitiva ecclesia regulabatur sine tali graduacione dominii in clero ex communi sacerdotum officio, qui omnes erant episcopi, quod exemplatum est

Answer.
It may be well
to have a pope
but not such as
we moderns
have.

Peter claimed
no such
authority over
his followers.

Why pretend
that this
monster is
the head of
Christ's body.

13. B: *fit.* 29. Codd. in marg.: *Ordo ecclesie non periret non existente cesareo papa.*

in ecclesia apostolica, et tunc crevit ecclesia, sic posset esse hodie ad maiorem utilitatem ecclesie.

Conceditur tamen, quod ex illo, sicut ex quolibet malo quedam propria utilitas succedit ecclesie. Sed (ut utar verbis Apostoli) absit ut illa mala sint propterea facienda.

It is well to
keep good
customs, but
those are of
most
importance
which are
expressly
enjoined in
Scripture.

Ulterius conceditur quod observanda est laudabilis consuetudo ecclesie, licet non sit explicita sed implicita in scriptura, quia minus diffusa et onerosa foret lex Christi, si omnes tales ritus, usus vel consuetudines forent in ea expresse. Ideo credendum est quod Spiritus Sanctus necessaria ecclesie expressit, et leviora sub quodam confuso involucro simul texit, ut patet prima Cor. XIV 40; dicit spiritus per suum Apostolum: *Omnia honeste et secundum ordinem fiant.* In quo includuntur omnes usus ecclesie in dicendo servicium, omnes ritus ordinum privatorum, et breviter omnis consuetudo clericalis vel laycalis laudabilis. Et in isto puncto surrepit maior irreligiositas populi christiani, quod postponendo preponderanciora expressa in lege Domini, preponderantur tradiciones et adventiones humane, quedam heretice et quedam in suo ordine observande. Sicut enim scriptura docet nos ista preponderanter cognoscere, sic minimum expressum in lege Domini observare sub incursu maioris pene quam aliquid quod est expressum singulariter in usu sacrum vel ritus aliquos eciam ordinate in religiosis vel laicis preter fidem Christi expressam noviter introductos. Et in isto cecatur ac oneratur ecclesia ultra modum, quia vel introducuntur irrationalia vel rationalia sunt nimium ponderata. Unde decretum XII distinctione sub

^{15.} Codd. in marg.: *Consuetudinum laudabilem fundamentum.*
^{29.} *sacrum;* ita cod.

auctoritate Augustini ad inquisitiones Januarii sic loquitur (ut sepe repecii): *Omnia talia que neque scripturarum sanctorum auctoritatibus continentur nec in consiliis episcoporum statuta inveniuntur*
5 nec consuetudine universalis ecclesie roborata sunt, sed diversorum locorum diversis moribus innumerabiliter variantur, ita ut vix aut nunquam inveniri possunt cause, quas in eis constituendis homines secuti sunt, ubi facultas tribuitur sine
10 aliqua dubitacione resecanda estimo. Quamvis enim hoc non inveniri possit, quomodo contra fidem sint, ipsam tamen religionem quam paucissimis et manifestissimis celebracionum sacramentis misericordia Domini voluit esse liberam, servilibus one-
15 ribus adeo premunt, ut tollerabilior sit condicio Iudeorum, qui etsi tempus libertatis non cogno-
^{234^a} *2 verunt, legalibus tamen sacramentis, non humanis presumpcionibus subiciuntur. Ex istis videtur, primo quod infidelius nostri pharisei premunt ecclesiam*
20 tradicionibus, sectis et exaccionibus quam fecerant pharisei legis veteris. Ipsi enim undique parcus onerarunt, moralia legis preponderarunt et veniente figurato viderunt quod figure cessarunt.
Nostri autem pontifices, scribe et pharisei magni-
25 ficant infideles tradiciones hominum, eciam ultra tradiciones quas Deus instituit, cum illas dicunt oportere cessare, si onus sapiunt et non lucrum; tradiciones vero suas, que honorem vel lucrum temporalem sapiunt, dicunt non posse cessare,
30 licet sint tradicionibus et vite Christi contrarie, cum per illas consecrantur res, a qua consecratione non licet recedere; deminuere autem libertatem, que est verum privilegium ecclesie, per

How our
pharisees
oppress the
Church,

1. Codd.: *Augustini* 2. 2. Codd. in marg.: *Ritus gravantes ecclesiam.*
 20. A: *fecerunt.*

falsos dico non clericos sed idiotas, vocem propriam ignorantes, foret nota infidelitatis discipulo Antichristi. Quando enim queritur ab eis racio facti, vel balbuciunt, dicentes machometice quod non debet dari vel disputari racio sue tradicionis,⁵ cum per se sufficit voluntas capit is, vel arguant ex insufficienti similitudine de lege veteri, vel allegant infundabiliter leges hominis, ut quod iurisconsultus vel satrapa sic diffinit, nec licet (ut inquiunt) rationem querere ut in lege Dei¹⁰ sed ad ipsos ut primum principium est sistendum. Seculares autem provident quod leges eorum consonent legi Dei, quia utilitati et rationi, cum profitentur catholice quod omnis lex vel ritus hominis que non habet ab ipsa principium est¹⁵ heretica et fugibilis ut venenum. Ex quo patet quod lex Dei debet primo disci a quocumque catholico. Quid inquam fideli de lege alia? Unde lex Dei cum traditionibus humanis sophistice est commixta, scilicet ut tradicio pallietur et²⁰ coloracius observetur. Observet igitur fidelis iusticiam legis et paret se ad sufferendum iniurias et penas pro omissione legum hominum. Hoc enim directe accelerat viatorem ad terminum et oppositum deviat vel retardat. Conceditur²⁵ igitur quod ritus et leges honeste ex lege Domini eliquate sunt in suo ordine observande. Sed caveat christianus de nimietate studii eorum et observancie; suspensus itaque in lege Dei sine ulteriori sollicitudine sit contentus de flatu spiritus sine istis extravagantibus dirigentis. Quid queso fideli de gentili ritu vel phariseico nisi de quanto modeste facilitat ad observanciam legis Dei? Unde graviter peccarunt, qui introduxerunt

We should
pay little
attention to
them and
depend on the
law of God.

3. Codd. in marg.: *Rituum, traditionum et consuetudinum defensio.*
16. Codd. in marg.: *Lex Dei maxime est studenda.*

sectas et distincciones legum ecclesie, per quas diminuitur meditacio legis Dei, cum melius esset quod pure observaretur vita apostolica, et dis-
 missa difformitate tenderetur ad uniformitatem
 5 status innocencie, licet graduacio in seculari do-
 minio sit licita ac necessaria peccato supposito.
 Unde nichil infidelius quam ex graduacione se-
 235^b cularis | dominii concludere graduacionem domi-
 nacionis et honoris secularis in clericis. Cum
 10 enim status ille sit alcior, statui Christi et sancto-
 rum conformior, oportet quod tendat ad maiorem
 unitatem, regulans statum laycalem et non sit a
 statu tam difformi quem regulat exemplatus. Con-
 ceditur tamen quod sunt gradus in illo statu
 15 apostolico; sed contrarie ad statum secularis;
 nam hic maior est pauperior, servitivior et ad
 currendum per peregrinacionem cum paucioribus
 temporalibus sufficiencior. Unde omnes presbiteri
 debent esse socii, ut docet Apostolus cum decreto
 20 de ipso et Petro, verumtamen servus ex maiori
 humilitate fit alcior. Unde (ut sepe dixi) pars
 laycalis dividitur in popularem et partem secu-
 larem illi prepositam quarum prior est bona et
 secunda melior. Sed pars clericalis propter socia-
 25 lem uniformitatem remanet indivisa et optima,
 quam elegit Maria; unde periculose balbuciunt,
 qui dicunt quod reges non sunt domini regnorum,
 sed nudi defensores, vel aliter (ut inquiunt) oportet
 dare in clericis gradus talis dominii.
 30 Scrutentur isti scripturas et videre possunt,
 quam spissim autor scripture tam verbo quam
 opere concedit illis de medio statu dominium,
 cum ipse obedienter dedit tributum cesari, a se
 ipso autem ac suis apostolis et eorum successoribus

The
government
of the Church
should not be
modelled on
that of the
State.

Scripture
authorizes
seculari rule.

7. Codd. in marg.: *Gradus dignitatis in secularibus non concludit esse tales in clericis.* 13. A in marg.: *Vide qualiter admittit gradus in clero.*

exclusit dominium, ut patet superius. Iudicent igitur inter evidencias; Deus interdicit sacerdoti Christi dominium et dat seculari dominium, igitur sic debet esse. Et cesar vel lex papalis negat seculari adesse dominium et dicit quod pape | ac ^{235°} episcopis debet adesse quodcumque seculare dominium, igitur verum. Et sic de istis locis a simili: Christus exclusit se et suos apostolos a seculari dominio, igitur per idem hoc debet a suis vicariis observari, et seculares domini ac ¹⁰ prelati vendicant sibi dominacionem civilem, primi legittime et secundi falsa usurpacione, igitur per idem omnes clerici debent taliter dominari. In tales argucias arundineas prorumpunt qui sicuti seculare dominium; et necesse est ut ¹⁵ multiplicetur in clero Christi, sicut in parte multiplicabatur in clero legis veteris, talis confusio, quousque Antichristus destruxerat membra sua. Ideo cum secundum variacionem loci et temporis agendum est, ut congruit, patet quod regnante ²⁰ cupiditatis malicia sequenda est nobis via Christi sollercius, nam imminente maiori periculo debet periclitans magis inniti suffragio. Sic enim fecit sacerdos Christus veniens in summo gradu expropriacionis, quando summe regnavit cupiditas ²⁵ sacerdotum. Et hec est causa apostoli, ut prius exposui. *Redimentes, inquit, tempus, quoniam dies mali sunt*, unde nimis blasfemant degeneres qui dicunt quod tam utile et tam conveniens est statui cleri modo ditari amplius quam necessaria ³⁰ fuit potestas faciendi miracula in ecclesia primativa. Revera tunc nec cleris possessionatus nec laycus daret corporalem elemosinam mendicanti, sicut apostoli non diminuerent de potestate fa-

Some say:
Endowment
replaces the
power of
working
miracles.

^{20.} B: *repugnante.*

^{27.} Eph. V, 10.

ciendi miracula, ymo potestas, quam Evangelista habuit ad mutandum littoria saxonum fragmenta in gemmas et silvestres frondes in aurum, foret |

Miracles like
St. John's
would please
them.

^{235^a}

mundo utilior quam quantacumque temporalis
5 possessio, sicut testaretur eciam Symon magus.

Ista autem sentencia placeret quibusdam episcopis qui, licet debeant habere omnia cum fratribus in communi, tamen stante ista sentencia pro conservandis suis privilegiis non tribuerent
10 eis temporalia plus vel minus. Et multo evidens nec aliquis secularis. Dignitas itaque clericalis est dignitate seculari necessarior, sed oportet quod sit illa dignitas paupertatis et moris quam Christus instituit, quia secularis dignitas cleri

The dignity of
the clergy
consists in
poverty and
Christlike life.

15 utramque partem matris nostre intoxicate. Christus enim in cunabulis satis pauperibus adoratus fuit a regibus, ut patet Matth. II. Sed induitus vestem purpuream fuit flagellatus a militibus, ut patet Mar. XV. Unde premittit exoneracionem et ex-
20 cussionem festuce fedantis ecclesiam, et sic tamquam formam ultimam vie inducit apostolicam dignitatem, ut patet Matth. XIX. Et ibidem dicitur: *Si vis perfectus esse, vade et vende omnia que habes, et da pauperibus, et veni, sequere me.* Christus
25 enim noluit suos apostolos occupari circa tam contemptibile officium, cuiusmodi est civilis distribucio elemosine corporalis; hoc enim est laycale officium, quod sacerdotes debent postponere.

30 Tercium vero exemplum periculi est quod Apostolo ferenti benedictionem vel elemosinam sanctis Jerusalem opposite fuerunt insidie, ut innuitur Act. XX. Non obstante autem multiplici evidencia fidei, nonnulli, qui gustaverunt altissime
35 paupertatis dulcedinem, habent ex religione omnia

2. De Ecclesia pag. 189 and 81 supra.

in communi, apostatant plus quam | Ananyas et ^{236a} Saphira, palliantes dignitatem episcopalem et bona pauperum non cum fratribus, sed nimis seculariter et proprietarie consumentes; unde videtur ut supra, quod fratres sui qui multipliciter ⁵ apostasie tam gravi consencint, carerent benedictione populi dicentis quod capiant de bonis suis, quibus habundant populo copiosius in se et suo episcopo. Nec dubium fideli quin fratres qui propter personale commodum vel honorem ¹⁰ ordinis vel aliunde omittendo talem corripere culpe sue consencint, et sic indignant se ad recipiendum elemosinam pauperum laycorum. Nam debet esse per se notum fidelibus quod propter peccatum personale est communitas ¹⁵ punienda, ut propter peccatum primi hominis totum genus humanum patitur, ut propter errorem archiprepositi inferiores prepositi et tota communitas paciuntur. Ideo (ut dixi alias) ad destruendum errorem paparum totus christianismus et spe- ²⁰ cialiter episcopi debent consurgere. Blasfemant enim in Deum, dicentes quod ipsi habent infinitum maiorem potestatem quam aliquis episcopus citra ipsos, quia infinitum ampliores indulgencias, dispensaciones et cetera privilegia possunt con- ²⁵ cedere quam aliquis episcopus citra ipsos.

Christendom
should unite
to destroy the
errors of the
popes.

Et hoc indubie sonat in scandalum toti ecclesie propter multa: primo quia blasfemia facta in Christum caput, qua innuitur quod papa sit maioris potestatis date a cesare quam Christus ³⁰ habuit, facit substraccionem capitalis suffragii; secundo quia papa habente solum finitam potestatem quilibet illorum prelatorum non haberet potestatem | sub aliquo gradu signabili, et tertio ^{236b} quia propter substraccionem minoris boni quam ³⁵

21. Codd. in marg.: *Potestas pape infinita supra alios episcopos.*

foret subsidium, quod papa subtrahit populus
licite et laboriose prosequitur. Quare igitur
non prosequitur contra papam correptibilem
fratrem nostrum? Et ista videtur sententia beati
5 Gregorii posita XCIX distinccione: *Ecce, ubi pre-*
cepit Eulogio patriarche Alexandrino quod non
vocet eum amplius papam universalem: Vobis,
inquit, subtrahitur quod alteri plus quam racio
exigit prebetur, ego vero non verbis quero prospe-
10 *rari sed moribus, nec honorem esse deputo in*
quo fratres nostros honorem suum perdere cognosco.
Meus namque est honor universalis ecclesie, meus
honor est fratrum meorum solidus vigor; tunc ego
honoratus sum, cum singulis quibusque honor de-
15 *bitus non negatur. Si me enim universalem papam*
vestra sanctitas dicit, negat se esse hoc, quod me
fatetur, universum, sed absit hoc, recedant verba,
que unitatem inflant et caritatem vulnerant. Unde
Pellagius papa: *Nullus patriarcharum universali-*
20 *tatis vocabulo umquam utatur, quia si unus eorum*
universalis dicitur, patriarcharum nomen ceteris
derogatur. Sed absit a fidelibus hoc sibi quem-
piam nomen velle arripere, unde honorem fratrum
suorum ex quantulacumque parte minnere videatur;
25 *quapropter caritas vestra neminem umquam in*
suis epistolis universalem nominet, ne sibi debitum
subtrahat, dum alteri honorem offert indebitum.
Ideo ex generali concilio decretum est, quod
prime sedis episcopus non appelletur princeps sacer-
30 *dotum aut summus sacerdos aut aliquid huius-*
modi, | sed tantum prime sedis episcopus. Univer-
salis autem nec eciam romanus pontifex appelletur.
236°

Example of
St. Gregory,
who would not
be called
universal
pope.

5. Codd. in marg.: *Universalis papa noluit vocari Gregorius.*

6. Codd.: *Eulogie.*

5. Cap. V. 19. Decreti Prima Pars. Dist. XCIX, cap. IV.

29. Decreti Prima Pars, Dist. XCIX, cap. III.

Danger of
using such
titles.

Licet enim possent hec nomina sane intelligi, mirum est tamen quomodo posteriores, peiores prioribus, tale nomen singulariter sibi vendicant sine fructu; etenim onus nimium, licet omnes tales episcopi comportent et regulent ecclesiam⁵ communi concilio sicut olim. Et patet, quod nuda est ista argucia, Gregorius vel alias sanctus Romanus episcopus fuit precellens pre aliis, igitur per idem et quilibet Romanus pontifex. Variatur enim stulta affeccio dignitatis. Stultum quidem¹⁰ est assumere nomen Christi, ut Bernhardus, Lyncolniensis et Jeronymus describunt sine possibili correspondencia dignitatis. Idem enim est hoc facere et symeam ad summum repere ut profundius et gravius preceps ruat.

15

It is said that
the hierarchy
is to the
honour of the
Church.

Sed contra ista arguitur per hoc, quod totus iste ordo cesareus videtur esse ad honorem et utilitatem ecclesie matris sancte, non igitur destruendum est tam utile et tantum faciens ad honorem ecclesie, potissime cum nescitur quibus²⁰ prodesset eius destruccio, et nulla persona ecclesie est improvide punienda.

Assumptum videtur ex hoc quod, etsi omnes dotati forent dampnandi ex dotacione, adhuc dotacio foret ad honorem et utilitatem ecclesie,²⁵ igitur multo magis multis personis hinc altrinsecus merentibus et salvatis. Assumptum patet ex hoc, quod totus prescitorum numerus sicut et omnis culpa proderit per accidens et honorabit numerum salvandorum, nam dampnati exercitabunt³⁰ predestinatos, glorificabunt eorum victorias et cedent eis ad augmentum et rationem | beatitudinis^{236^a} ut hic supponitur.

4. B: *sive fructum.* 16. Codd. in marg.: *Argumentum forte pro dotacione.*

Hic videtur michi quod prima conclusio consideri debeat, cum totus numerus prescitorum, ymo omne peccatum, prosit per accidens sancte ecclesie. Nam Rom. VIII, 28 dicitur: *Scimus quoniam 5 diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* All things, even evil, profit the Church accidentally.
 Unde solet esse distinccio quomodo aliqua prosunt per se directe et occasione data ad beatitudinem sanctorum, sicut bona virtutis et gracie, aliqua autem prosunt per accidens indirecte vel 10 occasione ex gratia Dei accepta, cuiusmodi sunt peccata; et sic loquitur beatus Gregorius vocans *felicem culpam*, ymo Augustinus dicit quod *expedit multos incidisse in multa peccata enormia, ut exemplificat de Petro.* Et patet quod non est 15 color quod si res prosit ecclesie tunc non est destruenda; oportet enim peccatum prodesse ecclesie, sed talia per accidens prosunt, sic quod illis ablatis non minus aliunde insurgeret profectus ecclesie, quia aliter quilibet foveret peccatum, ymo ageret, ut dampnetur, quia tunc Deus preter istos dampnatos produceret tantam ecclesiam quantam eternaliter diffinivit, cum nullum peccatum potest mutare divinum propositum vel tollere gloriam spirituum beatorum; et isti 20 dampnati cederent beatis ad gaudium, quo aliter caruissent, ut deductum est in materia de necessitate futurorum. Ymo videtur quod omne peccatum tantum prodest ad salutem ecclesie, sicut totum meritum Christi, quia omne peccatum 25 facit unite totum profectum ecclesie, cum aliter passio Christi infinitum plus prodesset ecclesie quam peccatum vel meritum membra Christi, et cum

4. Codd. in marg.: *Prodesse dupliciter capitur.* 16. Codd. in marg.:
Peccatum prodest ecclesie multum. 26. Codd.: *reductum.*

12. Cf. De Ecclesia pag. 164, Serm. II, 152, Op. Evang. III, 198.

meritum Christi tantum finite prodest ecclesie, videtur quod omne aliud meritum proderit sub non gradu.

Et ex istis videtur quod dicentes omnem ^{237^a} hominem sumi de corpore pro tempore quo magis prodesset ecclesie, periculose sompniant, quia vel posset universalis ecclesia esse perfeccior quam ista erit de facto vel non. Si sic, concedendum foret consequenter quod mors cuiuscumque prescriti posset plus prodesse ecclesie et ¹⁰ per consequens non, si alias vel aliter fuisset mortuus, minus prodesset ecclesie, quia sic omne factum bonum vel malum actum esset ad matuviorem profectum ecclesie. Si non, tunc consequenter concedendum foret quod *omnia que evenient absolute necessario evenirent*, cum contingencia, si ponatur, eque respicit omne opus Dei vel aliquod quo ad ipsum.

Sin is not to
be committed
for its
accidental
benefits.

Dimissis autem istis stulticiis conceditur quod omne peccatum facit ad utilitatem et honorem ²⁰ ecclesie, non tamen est propterea faciendum, quia cum caritas incipit a se ipsa, nemo faceret aliquid nisi quod sibi proderit et sancte ecclesie. Sed quid prodest homini, quod sic peccat? Non enim sequitur: Hoc peccatum per accidens infert ²⁵ bonum homini, quia penam et alia, igitur sibi prodest; quia illo subducto et quocumque tam malo sequitur quod melius sibi esset. Ideo oportet concedere quod omne peccatum prescriti obest sibi, et non prodest, licet prosit ecclesie. ³⁰ Nec oportet, si homo debet velle in casu damnacionem suam ad profectum ecclesie, quod propterea debet velle peccare, ut patet alibi. Unde videtur quod *omnia tantum et ad tantum*

1. Codd. in marg.: *Peccatum quomodo prodest ecclesie multum et nocet suo peccanti.*

prosunt ecclesie ut aliud, licet dispariter. Deus enim utitur qualibet creatura ut organo ad profectum ecclesie, eciam ad proficiendum omnibus et singulis membris ecclesie, in quocumque |
 237^b profectu signabili, sicut multitudo trahencium trahit navem.

Tres autem gradus sunt notabiles habentes modos disparis rationis. Christus enim prodest *frontaliter*, predestinati directe *parcialiter* et 10 peccata indirecte *occasionaliter*. Et patet quod multi heretici prosunt multum ecclesie et tamen propter sua opera sunt culpandi, ut proponens in casu intoxicare hominem infert sibi per accidentis sanitatem. Ideo docet Magister quod in 15 merito est simplicitas oculi principaliter attendenda. Et tota laus est architectonice auctori omnium attribuenda. Ipse enim necessitat pecatum ad proficiendum ecclesie.

Ulterius dicitur quod non est color, si nescitur 20 quibus prodesset dotacionis vel peccati destruccio, igitur non debet intendi, cum sufficit pro natura intencio honoris Dei. Et prudens reputacio utilitatis Christi quod de facili contingere de ablacione temporalium, non intencione puniendi vel 25 deteriorandi ecclesiam vel aliquod eius membrum, sed intencione exonerandi vel prodessendi mundo oppressis et perfectionem status, quem Christus instituit renovandi. Hoc enim debet facere in lege veteri eciam extrahendo iumentum de puteo; 30 et exemplificat Augustinus, ut recitatur V questio V: *Non omnis, quomodo ex caritate freneticus privandus est gladio et litargicus excitandus a sompno*, et si expectaremus in istis revela-

Three ways
of profiting
the Church.

We may not
know who will
profit by
disendowment,
it is enough
that it is done
in God's
honour.

7. Codd. in marg.: *Prodesse tres sunt gradus.* 9. Codd.: *pre-destinatis.*

cionem vel demonstracionem gignentem scienciam, raro vel nunquam faceremus bonum opus extrinsecum, ut recitat decretum ex declaracione Augustini XXIII questio V: *De occidendis*. Et sic nec medicus corporalis nec medicus spiritualis ⁵ umquam apponenter medicinam. |

We must obey
Scripture even
though to the
hurt of some,
but we must
not go beyond
our authority.

In talibus igitur innitendum est arti scripture, ^{237^c}

et tunc Dominus nedium habebit nos excusatos, sed subducta invidia premiatos, eciam licet dampnum multis eveniat, sicut sepe contigit ex ¹⁰ predicacione Christi. Nec sequitur ex isto, quod quilibet debet spoliare proximum occupantem superflua, quia aliis ut sacerdotibus limitatur sermo sancte exhortacionis, aliis ut secularibus dominis limitatur sermo severe monitionis, et ¹⁵ aliis ut stulte dotantibus limitatur in aliorum defectu operacio prudentis ablacionis; nam omnis homo debet modo suo prodesse ecclesie.

Lacking
prelates, simple
priests may
administer any
sacrament.

Ulterius notandum finaliter quod deficiente quocumque papa cesareo vel quocumque alio ²⁰ eius prelato usque ad simplicem sacerdotem ipse sufficeret ministrare qualiacumque sacramenta in scriptura sacra fundabilia, vel eciam sacramentalia que post dotacionem ecclesie licite sunt adiecta. ²⁵

Probatur primo ex hoc quod sacramenta et ritus, quos Deus singulariter summo sacerdoti instituit, potuit et debuit inferior sacerdos in defectu summi sacerdotis perficere, ut patet ex dictis. Sed longe minoris auctoritatis sunt tradiciones humane post dotacionem in istis adiecte, 30 igitur multo magis ipsas sufficit supplere inferior sacerdos.

19—23. Codd. in marg.: *Sacerdos simplex deficiente papa cesario vel alio prelato; Solum B: potest sufficienter ministrare omnia sacramenta.*

Item, ut patet ex dictis et testimonio domini Ardmacani, omnes potestates ordinis sunt *equales*.
 nec minuitur eciam potestatis iurisdictionis *execucio*, nisi de quanto *racionabiliter* est *restricta*.
 5 Sed deficiente quocumque superiori pontifice et
 imminente necessitate ad aliquod *necessarium*
 237^d sacerdotale ministerium, non super*esset*, qui
racionabiliter ita *restringeret*, ergo de communi
 lege Dei liceret inferiori presbitero in casu
 10 posito perficere ministerium assignatum.

Confirmatur tercio per hoc quod ex fide scrip-
 ture Christus assisteret sue ecclesie usque ad
 finem seculi, sed irrationalis et increpandus foret,
 si exigeret a clero suo officium et assistente
 15 potestate presbiteri ad faciendum hoc impediret
 ipsum presbiterum; ad supplendum igitur ex
 plenitudine potestatis Christi simplex sacerdos
 in tali casu haberet potentiam ac sufficienciam
 ad ministerium tam *necessarium* dispensandum.
 20 Sic enim propter necessitatem baptismi sufficit
 laycus in defectu cleri baptizare. Sic eciam suf-
 ficit quicumque sacerdos simplex eque plene
 cum papa absolvere in mortis articulo, quare
 25 igitur non eque sufficit deficiente superiori pre-
 lato ineque *necessario* *sacramento*? Leges enim
 vel constituciones humane non obviant legi Dei
 nec sunt credende nisi de quanto consonant
 racioni.

Contra ista arguitur per hoc, quod iuxta hanc
 30 viam, sicut laycus sufficit baptizare sic et con-
 firmare, confidere ac sacramenta quecumque alia
 ministrare. Quis igitur pro absolucione de per-
 cuciendo aut occidendo clericum adiret Romanum
 pontificem? Ad illud dictum est quod non se-

All orders
confer
essentially the
same powers.

Christ will not
forbid a priest
to fulfil the
duties which
he himself laid
on the clergy.

21, 22. B: *sufficiat*. 22. Codd. in marg.: *Ministrare sacramenta*
deficiente papa quis potest.

quitur, cum racio diversitatis sit necessarioritas
 yclif refuses baptismi supra alia sacramenta. Verumtamen sub-
 follow opponents into the conclusions tiliantes in Dei potencia absoluta dicunt quod
 they draw from this. sicut Deus potest communicare nedum layco sed
 female ac aliis irrationali potentiam conficiendi 5
 ac ministrandi quelibet sacramenta, sic et ipsum 238^a
 potest ministrare huiusmodi sacramenta. Nec
 credo quod aliquis impugnabit illum articulum,
 quia cum multa absolute sunt necessaria, que est
 inefficax populo predicare; et grosse procedo 10
 in ista materia limitate loquendo de posse legali
 et Dei potencia ordinata, ideo dimitto scrutinium
 talium conclusionum detegens sentencias catholi-
 cas, quas credo prodesse ecclesie.

Lay baptism
is allowed
because of
its necessity;
other
sacraments
are less
necessary.

Yet sin is the
greatest
obstacle to
ministration
of the
sacraments.

Videtur igitur michi quod licet et expedit in 15
 casu layco baptizare, et cum non sit de necessi-
 tate salutis cuiuscumque predestinati recipere
 corporaliter alia sacramenta, videtur michi quod
 non debet presumere ministrare alia sacramenta,
 et sic reservacio ac restriccio potestatis potest 20
 tam bene quam male fieri, sicut reus potest tam
 stulte quam pie adire Romanum pontificem pro
 absolucionis beneficio obtainendo. Et debet sup-
 ponii, quod utrobique bene, nisi sit patens evi-
 dencia contradicens et specialiter superbia ac 25
 avaricia prelati et omnino utrimque prepon-
 derancia sacramenti. Videtur enim quod plus
 obesset monstruositas peccati in prescito masculo
 ad recipiendum vel ministrandum legittime que-
 libet sacramenta quam foret quantumcumque cor- 30
 poralis monstruositas vel distinctio sexus in
 femina predestinata et virtutibus perornata, sive
 ad recipiendum sive ministrandum quelibet sacra-
 menta, et tamen in penam peccati multi de

15. B in marg.: *Baptizare si potes laicus.* 27. A in marg.: *Cave
heresim.*

generacione adultera sic phariseice seducuntur,
quod preponderant signum visible humanitus
<sup>238^b institutum signato invisibili quod Deus | prepon-
derat, ut in casu et facto Romane ecclesie, quod
⁵ narrat Cestrensis cap. III libri V scilicet quod
quedam femina sedit in papatu duobus annis et
quinque mensibus post Leonem. Hec dicitur
fuisse puella Agnes vocata *nacione Moguntina*, Story of pope
Joan.
a suo amasio Athenis in habitu virili adducta, et
¹⁰ *Johannes Anglicus nominata, que in diversis*
scienciis sic profecit, quod Romam veniens magnos
magistros habens auditores trivium legit, demum
in papam electa, per suum amasium impregnatur,
et dum Lateranensem ecclesiam ab ecclesia Petri
¹⁵ *pergeret, angustiata pariendi doloribus, inter Col-*
losseum et sanctum Clementem peperit, et post-
modum ibi fuit mortua et sepulta. Et hinc dicitur
papam hanc viam communiter obliquare, unde non
ponitur in catalogo paparum.</sup>

²⁰ In isto casu saltem possibili dicunt leges
hominum ipsam non fecisse actus papales nec
fuisse electam legittime propter indispositionem
corporis, licet fuerit iam beata. Sed grave est
hoc fundare vel fugere, quin generaliter desit
²⁵ eleccio quando eligitur inhabilis quoad Deum;
unde angustiatur institucio humana describere
verum papam.

Sed secundo obicitur per hoc, quod tam neces-
sarium est sacramentum penitencie quam neces-
³⁰ sarium est sacramentum baptismi, sicut sacra-
mentum ordinis est tam dignum vel dignius

5. A in marg.: *Hic contradicit sibi supra in cap. presenti, ubi signa-*
tura 229, ubi aliter loquitur de ista femina; ib. Non est cap. III sed
XXXII. 8. Codd. in marg.: Mulier papa Agnes. 23. B: fuit.

5. Historiam Agnetis papisse in Polychronico tom. VI, pag.
 330—352 leges. Johannes Hus (Opp. I, 220^a) hist. e libro Joh.
 Wyclif De Pot. Pape deprompsit.

utrobique; igitur sicut licet layco propter necessitatem sacramenti ministrare baptismum, sic et in casu necessitatis licet sibi ministrare alia sacramenta. Antecedens videtur ex hoc, quod nullum istorum | sacramentorum est necessarium ad ^{238°} salutem nisi necessitate ex suppositione.

Distinction
between
baptism and
other
sacraments.

Penitence.

Verbal
confession not
absolutely
necessary.

Hic dicitur quod materia ista requirit fundabilem declaracionem sacramentorum cum suis passionibus. Ideo opportet leviter et breviter in istis transcurrere. Videtur enim quod baptismus ¹⁰ habet maiorem auctoritatem scripture quam nostra penitencia humanitus circumstancionata. Unde videtur michi, quod sicut non est possibile peccatorem salvari nisi baptizetur baptismō flaminis, sic nec est possibile peccatorem salvari nisi ¹⁵ mente peniteat; verumtamen videtur quod nulla scriptura obviat sed consonat, quod quantumcumque gravis peccator in fine contritus fuerit, et si nullum sacerdotem secum conversantem consuluerit aut peccata sua auriculariter ei ostenderit et dicendo verba humanitus inventa manum super caput penitentis imposuerit, non eo minus per absolucionem Christi quem opportet prius absolvere est vere de numero salvandorum, quia communiter in contritione precedenti peccatum ²⁰ deletur a Domino. Verumtamen meritorum atque legitimum est confiteri secundum formam iam currentem presbitero, sed preternecessarium quoad salvacionem, et licet posterius sufficiens et negligens confiteri proprio sacerdoti incurrit ²⁵ offensam Domini, tamen illa offensa per contritionem anime potest tolli, unde officium prelati foret ostendere libertatem Christi ecclesie et non

^{12.} Codd. in marg.: *Baptismus flaminis est necessarius ad salutem.*
^{16.} B: *mentem.*   ^{26.} Codd. in marg.: *Confessio auricularis est meritoria.*
^{27.} B: *est deest.*

propter fastum aut questum subditos infundabili-
liter in servitutem redigere.

Unde soleo dicere frequenter in ista materia,
quod talia possunt bene fieri, sed si bene fiunt,
238⁴ trepido | vel non dico. Et quando queritur si
oportet sic fieri, detego libertates ecclesie. Unde
credunt multi quod reservantes absoluciones ab
excomunicacione, ab alio crimine vel alia censura
imposita stulte sepe imponitur ad gravamen
ecclesie, ut licet homo possit meritorie petere
Romanam curiam, et talis ordinacio per accidens
prosit multis, faciens eos timidos ad peccandum,
verumtamen communius sapit peccatum in prelato
et sollicitudinem preternecessariam in subdito.
15 Sic quod melius foret multis domi satisfaciendo
conteri, et quicumque dixerit quod cum hoc non
potest salvari propter obedienciam faciendam
ordinacioni prepositi, negando libertatem ecclesie
transgreditur legem Dei. In votis quidem et
20 obligacionibus stulte factis oportet penitere de
stulticia et spiritum consilii flagitare. Unde videtur
illis quod non est color concludere quod tale
decretem reservandi est licitum, si subiectis
timorem incutit ad peccandum; omne enim malum
25 per accidens facit bonum, unde timor filialis
debet incuti per sanctam predicacionem prelati,
et non timor servilis iudicij per exaccionem
prelati cesarei. Et sic videtur michi, quod in
quocumque casu christianus non debet accipere
30 dicta sacramenta a layco, cum hoc foret christi-
anismum serviliter altrinsecus onerare. Dignitas
autem sacramentorum pensanda consistit in digni-
tate rei, sacramenti et sua efficacia.

Mischief of
reserved
absolution.

which is not
made up for
by accidental
benefits.

11. Codd: in marg.: *Romam adire pro peccato.* 18. Recte: *et ne-*
gando. 19. Codd. in marg.: *Votum stulte factum deletur per peniten-*
ciam. 27. Codd.: *iudicii.*

It is objected
that orders
would be done away with.
Tercio obicitur per hoc, quod iuxta hic dicta nec oportet esse sacerdotes, nec oportet sacramentum ordinis | iterari factum per unum non episcopum sed simplicem sacerdotem; et sic peccarent sacerdotes benedicendo aliquem, clericorum ordinem omittendo et subiectos ultra debitum onerando.

This we deny. Hic dicitur negando primam consequenciam, cum oportet esse Christum et suos apostolos, ymo omnes sacerdotes sacramentales et devotum populum. Scribit enim Augustinus XX de civitate Dei, capitulo XII super illo, quod dicit propheta Apoc. XX 4: *Sederunt sacerdotes Dei et Christi et regnabunt cum ipso mille annis; non utique de solis episcopis et presbiteris dictum est,*¹⁵ *qui proprie iam vocantur in ecclesia sacerdotes, sed sicut omnes christianos dicimus propter misticum carisma, sic omnes sacerdotes, quoniam membra sunt unius sacerdotis, de quibus apostolus Petrus ait: Plebs sancta, regale sacerdotium.* Et idem dicit Crysostomus Omelia XL in Imperfecto.

It is not proved
that Joan's acts
as pope were
invalid.
Ex istis patet, primo quod femina est sacerdos, et (sic ut dictum est) non probabitur ex iure canonico vel civili quod supradicta femina non sit papa vel quod non valeant opera eius papalia.

Patet secundo ex dictis quod sicut omnes sancti viri et femine membra Christi sunt sacerdotes, quia sacramentum dantes ex vi communionis sanctorum, sic solum predestinati sunt membra Christi vel pars sancte matris ecclesie et

1. A in marg.: *Tercio arguitur;* ib. A in marg.: 1, 2. 8. Codd. in marg.: *Omnes sancti christiani sunt sacerdotes.* 23. Codd. in marg.: *Femina sacerdos papa.*

11. De Civit. Dei, lib. XX, cap. X, Opp. tom. VII, pag. 588.
20. I. Petr. II, 9. 21. Opp. tom. VI, 856.

proprie christiani, ut pulcre docet Crysostomus in Imperfecto Omelia XIX: *Solum enim continuatos corpori Christi dicit esse christianos;* cum itaque omnia que evenient de necessitate evenient, patet quod necesse est esse hos sacerdotes triplices eciam sacerdotes Baal. Sed quantum ad intentum conceditur quod sine quocumque sacerdote cesareo ecclesia posset viare pro-
 239^b sperius quam nunc viat. Ideo non credamus eis, qui iurant quod nisi iste episcopus foret papa, perirent omnia ecclesiastica sacramenta; starent enim melius quam modo, licet non foret aliquis papa cesareus, cum post diem iudicii manebit corpus Christi, et sic sacramentum et res sacra-
 15 menti, cessantibus aliis onerosis ritibus cum istis viancium sacramentis. Quantum ad secundam difficultatem, credo quod sepe peccant tam ordinantes clericos quam ipsi clerici, quam eciam populares; qui enim vadunt ad curiam Romanam,
 20 ut sint episcopi eciam Nullatenses, sed vivendo vitam suffraganeam prelati cesarei, ordinant clericos, benedicunt ecclesias et vivunt seorsum vitam lautam, laborantes propter commodum temporale, peccant graviter et sunt multi apostate. Sed
 25 gravius peccant, qui prava intencione menciuntur se esse a papa ad hoc officium deputatos. Gravissime autem qui prava intencione menciuntur in talia, dum tamen non sint infra sacros ordines ecclesiastice constituti. Et correspondenter pec-
 30 cant clericci ordinati, dum tamen manserint in eis; apud Deum humilitas non obest, sed consonat quod per simplices sacerdotes presumentes et sic ordinando peccantes sint legittime ordinati.

The sacraments would remain if there were no pope.

It would be good to get rid of the many bishops of Nowhere.

Sham priests and bishops.

29. Codd. in marg.: *Nota hic.* 31. B in marg.: *Vadentes curiam Romanam pro sacerdocio.* 32. A in marg.: *Cave.*

2. pag. 736 seqq.

Unde notando peccata sic ordinancium et dicta sanctorum de symonia episcopi ordinantis pauci vel nulli forent clerici a prelato cesareo ordinati. Ideo non debemus timere de talibus, dum secundum puram conscientiam de iustis operibus 5 observamus ordinem clericalem, quia tunc Deus supplet vicem episcopi et omnia que sequuntur ex istis sunt intrepide concedenda, ut confessum in gravi | infirmitate de peccato pro quo sedes ²³⁹ apostolica foret petenda, dum contritus fuerit et ¹⁰ satisfaciens convalescens non oportet petere Romanam curiam vel prelatum supra simplicem sacerdotem.

*Ordination by
a simple priest
may be
sufficient.*

Et iterum ordinatum per unum sacerdotem simplicem non oportet timere de presbiteratu ¹⁵ vel alias ordinari, dum tamen rite fecerit officium clericale, quia sufficit prudens reputacio cum diligenti officio. Deus enim tunc supplet, quia aliter quilibet recipiens sacramentum de suo preposito fluctuaret. Nec convenit aliquem ²⁰ presumere quod immediate recipit ordinem sacerdotalem a Deo, sicut fecerunt Moyses et apostoli, licet concedi debeat, quod taliter potest esse, quia sine revelatione sic presumere foret stulticia scandalosa; ymo videtur quod homo ²⁵ pocius pateretur symoniam prepositi, dicens tamen ordinanti periculum qui sic mercatur cum ministerio sacramenti, quam temere confideret in insensibili Dei ordinacione mundo abscondita.

In istis tamen illusionibus prelatorum propter ³⁰ manifestam et onerosam multitudinem inconvenientium oportet divinam iusticiam ipsas detegere et errores modo absconditos tempore suo destruere. Modo enim servatur ut evangelium,

4. A in marg.: *Cave foveam.*   34. B in marg.: *Ordines clericorum quinque.*

quod sint quinque ordines celebrati; in tempore autem apostoli non erant nisi duo ordines ad ordinacionem ecclesie, scilicet dyaconus et sacerdos, ut patet legenti epistolas Pauli, et meminit
5 archidiaconus cum sanctis doctoribus.

In apostolic times there were only two orders: priests and deacons.

Ex veteri vero et novo testamento debent esse septem ordines, ideo eleccio quinarii medi⁹ videtur figurare fidelibus quod primus numerus superbus scilicet quinarius facit nostros prepositos taliter 10 variare. Sicut enim omnis christianus et speci-
239^d aliter bonus presbiter est sacerdos, sic est spiritualiter hostiarius, ceroferarius, lector, exorcista, subdyaconus, dyaconus et sacerdos, ut alias diffuse exposui. Et sic videtur quod ecclesia 15 posset viare facilius, contenta de duobus ordinibus, in quibus residua spiritualiter includuntur. Nec obest, quod Augustinus dicit in libello suo De Heresibus, quod *Heriani ab Herio quodam sunt dicti, qui, cum esset presbiter, doluit*
20 *fortiter quod episcopus non potuit ordinari, et in Arrianorum heresim lapsus propria queque doctrinata addidisse, nonnulla dicens offerri pro dormientibus non oportere, nec statuta sollempniter celebranda esse ieiunia, sed cum quibus voluerit*
25 *esse ieiunandum, ne videatur esse sub lege. Dicebat eciam presbiterum ab episcopo nulla differencia debere discerni.*

A good christian has all orders.

In capitulo Herrii videntur michi esse Fratres, qui sumptuose, laboriose et periculose aquirunt 30 episcopatus officia, ut seculariter voluptuose et ociose dimissa prius commendata obedientia conversentur. Non enim sonat directe ad utilitatem ecclesie vel religionis augmentum quod sic vivunt, quia per idem quilibet frater aptus ad regimen

Friars get bishopries with bad results.

18. A in marg.: *Nota et tene.*

18. Aëriani ab Aërio etc. Aug. Opp. tom. VIII, 18.

sic dissolveret claustrale vinculum. Sed iuxta principia fidei dimitteret dotacionem et conversionem cesaream proficiendo subiectis episcopaliter, sicut fecerunt apostoli. Hoc enim plus congrueret professioni sue primeve. Sed iste ⁵ sanctus dicit quod *Herius doluit, quod episcopus non potuit ordinari*, quia noluit esse sub lege; et sic incidit in istum errorem, quod presbiterum simplicem et episcopum non oportet discriminem per potestatem iurisdictionis atque scienciam, quia ¹⁰ tunc iste Herius propter inhabilitatem ad officium episcopale pateretur repulsam. Sed | absit logicum ^{240*} istud credere illud dictum Augustini repugnare decreto Jeronymi: *Quod olim idem fuit episcopus et sacerdos*, olim enim erant pauci episcopi atque ¹⁵ ydonei, qui seclusi a seculo non propter mundum, sed propter Deum et amorem ecclesie curam pastoralis officii perfecerunt; et sic error esset hodie negare presbiterum ab episcopo nulla differencia discerni, cum multi presbiteri ²⁰ instructi in lege Domini vivunt sancte, et multi episcopi ignari legis Dei vivunt contrarie. Ideo necesse est esse differentiam sacerdotum.

Jerome's witness that bishop and priest were the same.

CAPITULUM DUODECIMUM.

Extravagant notions as to the need for an endowed pope.

Adhuc restat dubitandum quomodo posset de- ²⁵ esse papa cesareus, cum necesse sit esse unum caput ad causas ecclesiasticas terminandum, ad beneficia ecclesiastica parciendum et ad privilegia concedendum; unde ad tantum cecati sunt seculares valde subtiles in ista argucia, quod ³⁰

Codd.: *claustrare*. 16. *qui*; B: *quia*. 25. Codd.: in marg.: *Papa cesarius si deest ecclesia sancta melius staret*.

14. Decreti Prima Pars, Dist. XCV, cap. V.

putant cum clero infatuante dominos, quod non staret sine ordine huius cleri cesarei dominium seculare.

It is said that without one secular government would fall.

Sed ambos istos simul convinco tripliciter,
⁵ primo in hoc quod perfecte stetit ecclesia cum seculari dominio trecentis annis post ascensionem Christi et amplius, quando non fuit talis ceca et venenosa dotacio. Si igitur tunc crevit utrumque istorum membrorum ecclesie, et post decrevit,
¹⁰ eciam quousque utrumque istorum capitum reliquum destruxerit ad non gradum, quomodo non est evidens, quod utramque istarum parcium foret viare plus prospere quoad Deum et homines reducta ad ordinem ecclesie quem Christus
¹⁵ instituit, quam sit irreligiose commixta in ritibus ex auctoritate cesarea.

Both church and state, would be the better,

Quod potest confirmari ex lege Dei, ex lege ecclesie et lege cesarea. Ex lege Dei, quia tunc viveret clerus uterque lege Dei placencius, sibi
^{240^b} utilius, | Christo ac apostolis suis conformius. Quomodo igitur non haberet Deum exinde magis propicium?

and more conformed to the law of God,

Ex lege ecclesie patet idem cum distinccione XCV: *Olim ex decreto Jeronymi docentur quo modo ecclesia regulabatur ante dotacionem, eciam of the Church.* in tempore apostolorum communis consilio sacerdotum, et postmodum instigacione dyaboli facta est divisio constituendo capitaneos secundum dignitatem mundanam, captam fallaciter ex pre-
²⁵ eminencia apostolorum, a quibus instrumentaliter sunt conversi, ut tangit Apostolus prima Cor. I et III. Quare igitur non foret perfeccius stare in statu primevo, quem Christus instituit quam in statu extraneo qui instinctu dyaboli inolevit?

30. AB: *in sacramentaliter.*

24. See above p. 316. Decr. prima pars, dist. XCV, cap. V.

Et quantum ad legem civilem, patet quod
and civil law. imperator sicut et quilibet civilis dominus tenetur
defendere suum dominium seculare vel mutare
in melius, sed in solucione ordinis cleri Christo
deterioratur utraque pars saltem in spiritualibus⁵
quoad Deum, igitur repugnat principiis legis
humane talis prepositi spiritualis mundana do-
tacio.

Civil rule
existed before
the popes were
endowed.

Item, prius tempore et natura est secularis
dominacio quam talis cleri dotacio, ut docet¹⁰
Crysostomus In Imperfecto Omelia XXXIV, sed
omne sic prius potest esse tali posteriori sub-
ducto, igitur possibile est ecclesiam viare pro-
spere sine tali capitaneo. Mirum itaque foret,
quod ita fuit de facto ex ordinacione divina, et¹⁵
cum modo non potest sic esse propter ordina-
cionem cesaream, sic quod ordinacionem Christi
licet extingueret, sed ordinacio cesaris non potest
deficere stante prosperitate ecclesie. Inconse-
quenter igitur loquuntur qui dicunt quod ecclesia²⁰
potest prospere procedere sine Romano imperio
adiuvante, ut patuit in primitiva ecclesia, et patet
hodie de multis christianis, exemptis ab illo im-
perio infirmato, | sed non potest stare sine suo^{240°}
episcopo vel ab eo collato privilegio. Numquid²⁵
fumus est maioris constancie quam ignis?

Nec valet ficticia qua dicitur, quod ordinacio
pape processit immediate a Christo, ut patet de
Petro, ordinacio autem imperatoris processit ab
homine.³⁰

We must
distinguish
between
Caesarean
prelates

In ista autem materia necesse foret utramque
partem cognoscere conclusiones ad confutandum
cautelas dyaboli. Necesse est secundo distinguere
inter papam, vel episcopum cesareum et mini-

7. Codd.: *humanis.* 27. A in marg.: *Argumentum pro papa.*

11. Opp. tom. VI, 816.

strum simplicem christianum; nam iuxta dicta talis cesareus innititur privilegiis humanis tamquam principiis per se constituentibus servum talem. Minister autem pure christianus irridet 5 hec privilegia ut superflua vel nociva. Et patet tertio defectus argucie, quando sic arguitur: Ordinacio pape immediate processit a Christo, ut patet de Petro, igitur ordinacio pape cesarei sic processit ex ordinacione Christi. Per papam 10 Petrum et suos socios adiutores regebatur ecclesia, ergo per idem ex ordinacione Constantini oportet quod per gradus prelatorum cesareos regatur ecclesia; Christus indubie docens Matth. XX et Luce XXII maioritatem, quam sui debent atten- 15 dere, negat istam arguciam. Si igitur Christus per se constituit capitaneum tocius militantis ecclesie, nec Petrus vel alias apostolus audebat talem capitaneum constituere vel se ipsum huius- modi vendicare, sed constituerunt per loca epi- 20 scopos, quanta irreligiosa presumpcio in cesare statuere, quod generaliter suus episcopus foret caput tocius ecclesie aut quod maioritatem civilem sub pallio privilegii contra decretum Christi in ecclesiam suam induceret? Ordinacio autem regis 25 longe ante hec tempora processit a Deo, ut 240^d patet II De Civitate | Dei XII, sic quod, licet Christus tempore legis veteris approbavit do- minium seculare divinitus, et tempore legis nove approbavit multipliciter imperatorem, regem et 30 dominum secularem humanitus, tamen nedum layci sed professores scripture verecunde pro- clamant, quando deficiunt argumenta, quod per idem vel forcius deficeret in ecclesia quocumque dominium seculare.

and simple
christian
ministers.

Neither Peter
nor any of the
apostles claimed
such rule over
the Church and
it was
presumptuous
of the Emperor
to appoint
precedence in
his bishop.

17. nec; B: et. 30. nedum; B: negandum.

Sed ista deduccio non habet fundamentum, nisi ut ironice loquar, quod autor scripture crebro ponit secularem primatum et sacerdotalem primatum cesareum interdicit. Et ideo dicit Crysostomus ut supra, quod in acceptando primatum ecclesiasticum ⁵ neque est racio neque utilitas, quia tempore suo saltem in gente sua non fuit adiuncta primatui ecclesiastico, ut modo, pinguedo commodi temporalis. Si igitur signetur quicumque papa, cuius ordinacio immediate processit a Christo, videtur michi quod ¹⁰ hoc docto totus populus debet eum venerabiliter amplecti. Sed nimis aliena est ab ista doctrina humana eleccio vel institucio. Ideo oportet quod illud doceatur ex vite et operum sanctitate, non ex aspiracione ad seculi commodum vel honorem. ¹⁵ Nec ex fulminacione ficte censure ad ostendendum dominacionem nec ex tonsione gregis subiecti per fraudulentam temporalium substraccionem, sed per condiciones apostolorum istis oppositas; et talis papa non foret alicui fidelium onerosus ²⁰ sed procurans undique pro lucro anime et profectu.

The defenders
of the Pope
should prove
his authority
from Scripture
or the value
of his influence
over the
Church.

Item, magnificantes necessitatem huius sacramenti cesarei oportet docere ipsam ex testimonio scripture vel per rationem ostendere necessarium ²⁵ influxum papalis preeminencie, quia aliter fingi posset novella religio servatis eisdem nominibus vel mutatis omnino contraria | ordini christiano. ^{241a} Co: stat autem, quod primum deest in toto corpore scripture. Et quantum ad secundum, patet ³⁰ quod oporteret illum influxum vel adiutorium esse spirituale, quia sine corporali preter adiutorium quod ecclesia habet de seculari brachio posset stare. Si autem sit spirituale vel est actus anime vel habitus. Cum autem actus anime sint ³⁵ nobis notissimi, perceptibilis foret tam talis actus quam eius absencia in morte, in divisione vel

omissione pape et in eius operacione apostolica; quando magis copiose et attente influeret? Sed nedum abest a nobis talis experimentalis noticia, sed propinquiores huic fonti sunt magis a Dei instinctibus alieni, ymo cum papa sit crebro infidelis vel expers donorum Dei quam eius subditi magis sancti, videtur quod non oportet regulariter hunc solem eclipsabilem sic in quoscumque lucidiores eciam plus tenebrosum in fluere.

Nec valet dicere quod papa dat habitum, quia sic extolleretur super omne quod dicitur Deus, dans quantumcumque distanter eciam personis Deo indignis spiritualia dona Dei, quia quid blasphemius vel infidelius quam quod oportet Deum cum omni tali concurrere complendo quicquid promiserit. Unde si habitus vel donum spirituale Dei quiescat, sic quod ex influxu pape in animam subiecti quemque inclinaret ad opus, quod non experitur ecclesia, sed eius contrarium, tunc enim deesset Petro et aliis apostolis influenza illa cesarea, et cesare excedente Christum et eius vicarium correspondenter ad dotacionem vel ritus cesareos, cresceret vel decresceret potestas taliter influendi.

Ex mille evidenciis patet quod nichil est infidelius isto porismate, quod post donationem ecclesia non potest rite procedere sine tali papa cesareo. Nichil enim plus accusaret dotacionem vel caput huiusmodi de condicionibus Antichristi, quod foret *abominacio desolacionis, stans in loco sancto*, ut expositum est in fine noni capituli et concordat Crysostomus Omelia ultima Operis Imperfecti. Pro cuius sensus declaracione repeto,

Nor can he establish a relation between God and man.

The endowed pope is Antichrist.

3. Codd. in marg.: *Fons papa.* 7. Codd. in marg.: *Sol.* 31. Codd. in marg.: *Abominacio desolacionis.* 32. B: *et expositum est.*

quod Christus propheta summus prediceret pericula maiora ecclesie, quibus non est maius vel blasphemius quam cum vita yma, ut declarant Gregorius et Bernhardus, vendicare pompaticē statum Christi. Cum igitur hoc sepe contingit de 5 papa, ut patet ex cronicis allegatis, videtur quod Christus debuit periculum illud predicere. Sed ubi expressius, quam Matth. XXIV, 15 dicens: *Cum videritis abhominacionem desolacionis, que dicta est a Daniele propheta stante in loco sancto,* 10 *qui legit, intelligat.* Daret autem fidelis operam ad intelligendum hunc textum propter tria, primo quia est textus viri desideriorum, ut patet Daniel IX, secundo quia est textus evangelicus a summa sapientia repetitus, et tertio quia 15 Christus ex magna causa precipit quod hoc legens ipsum intelligat.

The
pseudopope
is the
abomination
of desolation.

Expositores autem verificant illud de Antichristo concorditer. Sed alii verificant hoc de Adriano imperatore vel alio, qui posuit statuam imaginis 20 sue in templo Domini. Et alii fingunt sensus extraneos. Michi autem videtur quod nichil plus concordat cum litera vel ebdomalibus Danielis quam exponendo hoc de pseudopapa, qui est potissimus Antichristus. In hoc enim est ab- 25 hominacio desolacionis, ut supra exposui. Nam communitas abhominaretur sentire unum fingentem personam Christi in interludio estivo | et super hec extra formam ludi facientem tur- 241° pidinem vel loquentem, quanto magis, quando 30 quis pretendit vivaciter tamquam spectaculum toti ecclesie, quod gerit personam Christi, et tamen committendo peccata turpissima vivit Christo summe contrarie. Hec, inquam, nedum est abhominacio ut in ludo sed desolacio, de- 35

ficiente capitali suffragio hoste Christi subdole introducto. Communis autem modus loquendi concordat, quod, papa stante in loco Petri vel papatu, per tantum aut tantum temporis ille locus debet esse sanctissimus, cum papa pretendit se stare in loco sancti sanctorum, in cuius signum consentit quod vocetur *pater sanctissimus*. Studeat igitur calumpniator huius sententie de qua persona ecclesie pertinencius verificaretur dictum Christi ad literam, et cum de multis pseudopapis sit verum, quod sint *abominacio desolacionis stans in loco sancto*, quid obest scripturam sacram gravidari ista sentencia, aut quid derogat profecie Christi, quod ipse predixit nobis illud periodicum? Non enim videtur quod Christus locutus est de loco materiali, ut templo Jerusalem vel alio, quia nulla vel modica sanctitas nisi equivoce est in illo, sed loquitur de loco spirituali, qui est status sanctus, in quo succedit unus post alium et abominationem in tali loco necesse est fundari in clero.

Sed contra illud arguitur per hoc, quod Apostolus II. Tessal., II, 4 de Antichristo loquens prophetat quod *in templo Dei sedeat*, non igitur stat in loco sancto, et per consequens Christus ibi non loquitur de Antichristo. Primo tollo in stanciam | detegens fallaciam, nam et stabit et sedebit. Stabit ad erigendum et magnificandum suam potentiam tamquam paratus ad temporalia rapiendum, nam sicut Stephanus vidit Ihesum stantem a dextris virtutis Dei Act. VII, paratum ad membra sua certancia relevandum, et sic utrobique loquitur scriptura de stacione spirituali, quia (ut creditur) Stephanus non vidiit stacionem corporalem ad tantam distanciam oculo corporali,

It is argued
that Antichrist
sits in the
temple and so
cannot stand.

There is no
contradiction.

3. Cod.: *stat.*   22. Codd. in marg.: *Antichristus quomodo ostenditur.*

ut notat Augustinus in De Cognizione Vere Vite prope finem. Nec phas est imponere in hoc militi Christi mendacium. Et ista maledicta stacio Antichristi implicat ipsum sedere, quia a ministerio Christi ad quod excellenter sed false se 5 obligat ocientem. Et ista est mala sessio spiritualis.

Augustine's
exposition.

Secundo notandum quod Augustinus II De Civitate Dei quasi per totum exponens scripturam de Antichristo, specialiter Apokalipsim Iohannis 10 et propheticam Danielis inter cetera capitulo II exponit textum predictum apostoli de Antichristo. Textus autem Apostoli, quem Augustinus dicit nullomodo pretereundum, in nostris codicibus ita iacet: *Non terreamini, quasi instet dies Domini, 15 quoniam, inquit, nisi venerit dissensio primum, et revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui adversatur et extollitur super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tamquam ipse sit Deus, supple nisi 20 talis Antichristus prius venerit, non veniet dies iudicii; nulli dubium est, inquit Augustinus, eum de Antichristo isto dixisse, unde Apostolus videns abhominacionem desolacionis, pro dolore loquitur 242^a interrupte, sicut Christus videns peccatum Jeru- 25 salem flevit dicens, quia si cognovisses et tu, supple peccatum tuum et penam exinde tibi infligendam, tu fleres, ut ego te defleo. Unde Apostolus consequenter declarat Antichristi versicias in hec verba: *Non retinetis, quod cum apud 30 vos essem, hec dicebam vobis, et nunc quid detineat,**

9. Codd.: *Dei deest.* 15. A in marg.: *Antichristus quomodo ostenditur.*

1. Opp. tom. VI, App. VI, 182/3. 8. Opp. tom. VII, 587
Non est De Civitate Dei II, sed XX. 15. II. Tess. II, 2.
30. II. Thess. II, 5—11.

scitis, ut reveletur in suo tempore; nam misterium iam operatur iniquitatis, tantum ut qui tenet nunc teneat, donec de medio fiat. Et tunc revelabitur ille iniquus, quem dominus Ihesus interficiet spiritu oris

5 *sui et destruet illustracione adventus sui eum, cuius est adventus secundum operationem sathanæ in omni virtute et signis et prodigiis mendacibus et in omni seduccione iniquitatis hiis, qui pereunt, eo quod caritatem veritatis non receperunt, ut salvi*

10 *fierent; ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.* Istum autem textum exposuit Augustinus secundum partem ex certa sciencia et secundum

15 *aliam partem tamquam sensum probabilem; certus est enim quod Apostolus hic loquens de Antichristo vocat eum hominem peccati et filium perditionis, qui extollitur super omne, quod dicitur Deus. Est iterum Augustinus sicut et pius*

20 *theologus de hoc certus, quod cuicunque viatori iste condiciones convenient hic est Antichristus.* Et est tertio iste sanctus certus quod Christus

242^b *non veniet ad diem finalis iudicii, quem | Apostolus vocat diem Domini, iudicaturus vivos et*

25 *mortuos nisi prius venerit ad seducendum in anima mortuos eius adversarius Antichristus.* Primo quod iste sit sensus textus Apostoli, quod Antichristus, quem vocat *refugam*, sedebit in templo Dei, hoc est in ecclesia, *non*, inquit,

30 *templum alicuius ydoli vel demonis templum Dei* The temple of God prophesied of is the Church. *vocat apostolus, intelligens per Antichristum non solum ipsum principem, sed multitudinem impiorum hominum qui sunt quodammodo corpus eius. Unde in greco dicitur, tamquam in templum*

24. B: *diem die.* 27. Codd.: *primo quod after apostoli.*

29. pag. 597.

Dei sedeat, tamquam ipse sit templum Dei, quod est ecclesia. Sicut dicimus Petrum sedere in amicum id est velut amicus.

Secundo vero exponit sequencia: *Sed nunc quid detineat scitis, ne adhuc veniat ille magnus 5 Antichristus, quia oportet ecclesiam parum profundari in fide, nec ad coronam eius Antichristus reveletur in suo tempore. Iam enim misterium iniquitatis operatur Antichristus tacite in suis membris, ut dicit evangelista, ut fidelis christianus 10 habens iudicia sui exercitus, qui tenet fidem ecclesie, nunc teneat in principio illam fidem, donec fiat revelacio de medio sue malicie. Victoria enim in belli inicio confundit adversarios et animat expugnantes; in medio enim illius con- 15 certacionis veniet unus capitalis malignus, licet post et antea erunt mali eciam usque ad diem iudicii, ut patet Daniel IX. Unde quia sensus Apostoli est multum absconditus, non confunditur iste sanctus dicere: Ego prorsus quid dixerit | me 242° fateor ignorare.* Et recitando tres opiniones dicit prima, quod Neronem vocavit Apostolus tacite Antichristum, secunda quam Augustinus approbat, dicit hunc esse sensum Apostoli, *qui tenet imperium, teneat, donec tollatur de medio,* quia post 25 dotacionem ecclesie revelabitur Antichristus. Et tercia sentencia est supradicta.

How
Antichrist is to
lead men
astray in
temporal as
in spiritual
matters e. g.
indulgences,

Tercio vero prosequitur, quomodo Antichristus seducet virtute dyaboli tam in causa temporali, quam spirituali, in qua pretendet se habere vir- 30 tutem in signis et prodigiis mendacibus, per que quidam intelligunt bullas atque epistolas de plenitudine potestatis papalis, plenas mendacio, ut verificant de indulgenciis et prefeccione inhabilium, quos menciantur per eos esse habiles,³⁵

17. B: *eciam* deest. 24. B: *apostolicum.*

cum divinum iudicium sit in multis contrarium. In temporalibus vero fingunt se super omnes seculares dominos dominari civiliter, et sic notato dicto Augustini, quod oportet Antichristum esse de Romano imperio, quod extinguet, ut dicit XXIV cap. et dicto beati Johannis quod Antichristi prenunci magni Antichristi prodierunt ex apostolis et per consequens de clero, cum factis paparum Christo contrariis eliciunt quidam probabiliter quod ipsi perversi sunt pessimi Antichristi; Deus autem secundum Apostolum mittet tales contra suos apostolos vel seductos in operationem erroris, ut credant mendacio in penam peccati. Quod ego credo ydolatriam in colendo signa ut Deum, sicut specialiter patet in ostia consecrata.

and claims
to civil rule.

Recolligendo igitur dicta superius, videtur michi quod aliqua sunt ex fide simpliciter concedenda, alia vero ut omnia scripture sacre contraria simpliciter sunt neganda. In tertio |
^{224^d vero gradu sunt quedam probabiliter asserenda ut illa que probabiliter creduntur esse in scriptura sacra implicita. In quarto vero gradu sunt aliqua credenda probabiliter esse falsa ut illa de quibus habemus probabiliter evidenciam quod sunt scripture sacre contraria.}

Degrees of
belief and
disbelief.

In primis vero et secundo contrariis iacet fides expellens formidinem. In mediis vero cadit formido cum prestanciori via ad credendum, ut in gradu tertio aut cum prestanciori evidencia ad discredendum ut in gradu ultimo. Et ista quatuor apud theologum sunt notanda; tunc dico me credere in primo gradu quod Antichristus est in predictis scripturis descriptus.

Wyclif fully
believes that
Antichrist is
described in
the scriptures
quoted;

16. Codd. in marg.: *Concedenda simpliciter neganda simpliciter.*
^{20.} Codd. in marg.: *Asserenda probatur.* 32. Codd. in marg.: *Antichristus quis est.*

6. I. Joh. II, 18.

that there is
one Chief-
antichrist,
who is the
chief opponent
of God's law
and who will
be damned.

Secundo quod licet omnes presciti sint unus magnus Antichristus, oportet tamen esse unum principalem et maximum Antichristum.

Tercio vero sive papa sive cesar sive qui-
cumque alias fuerit maximus adversarius legis
Christi, ipse est potissimum Antichristus.

Quarto credo quod dictus Antichristus cum omnibus suis complicibus damnabitur ex mendacio in die iudicii fugatis peccatorum tenebris et illucescente lumine veritatis. ¹⁰

He thinks it
likely the pope
is that
Antichrist.

Ulterius dico tamquam michi probabile in gradu tercio quod papa sit ille Antichristus qui describitur in scriptura.

In istis autem mediis paratus sum cuicunque parti ad quam concepero quod evidencia est pocior consentire. Et sic dividitur diccio mea in fidem et opinionem. In fidem, concedendo vel negando, in opinionem, remisse credendo vel discredendo illa, quorum pura | credulitas est mihi preter necessaria ad salutem. ^{243^a} ²⁰

Because one
pope is
Antichrist and
does not follow
that all popes
are.

Sed absit fidelem credere, si papa sit Antichristus, tunc omnis papa est Antichristus, ut magnus Antichristus fuit Cayfas, et tamen non omnis episcopus; magnus Antichristus fuit Nero et tamen non omnis secularis dominus; magnus Antichristus fuit Sergius et tamen non omnis monachus. Et ita in mediis opinabilibus stat duos meritorie credere expresse contraria et credulitatem fidelis propter evidencias variari, ut de sanctis canonizatis credo quosdam absque formidine quia sunt beati in celo, ut apostolos, martyres, confessores primitive ecclesie, qui non

16. Codd. in marg.: *Fides* *Opinio* *distinguitur.*   30. Codd. in marg.: *Canonizacionem nota.*

30. Cf. De Ecclesia p. 44—46.

sunt victi cum mundo, alios autem opinor vel reproto beatos, ut posteriores de quorum vita habeo ad hoc evidenciam, quia narracio sanc-
 cionis vocati miraculi vel canonizacio Romane
 curie est nimis tenuis ad fundandum fidem ut
 mortuuus sit in cathalogo beatorum. Potest enim
 in talibus vocatis miraculis esse multiplex se-
 duccio, et potest curia Romana esse veritatis
 ignara ex seduccione testium qui deponunt,
 ymo potest esse cecata propter pecuniam vel
 favorem. Ideo absit fidelem credere quod sit
 articulus fidei credendus quicquid papa in canoni-
 zacione, in absolucione vel bullari attestacione
 decreverit. Cum papa attestatur suam crebram
 decepcionem in talibus, et Deus non est auctor
 vel fautor mendacii, ideo absit ecclesiam premi
 serviliter tali fide.

We need not
believe all
canonized to be
saints.

In istis igitur licet opinari vel reputare unam partem vel aliam, secundum quod evidencie variantur. Cavere tamen debemus ne racione |
 24^b peccati in evidenciis seducamur, nec quod nimis sollicitemur in talibus preter fidem. Multi enim seducuntur per evidencias captas a curia et multi dimittunt propter questum, affectionem carnalem
 25 vel cecum favorem cognoscere et colere fidem Christi. Alii autem faciunt raciones topicas ad assenciendum quod pseudopapa sit potissimus Antichristus, primo per hoc quod quicumque homo est profundior in inferno, fit pro tempore
 30 vie profundior Antichristus, sed aliquis papa a probabili post dotacionem ecclesie meruit esse profundior Antichristus.

In such matters
we must
depend on
evidence.

Assumptum patet ex hoc, quod correspondenter ad peccati gravedinem est prescitus profundius in inferno; sed constat quod quanta est

12. B: *articulis.* 27. B in marg.: *Raciones theologice.*

gravedo peccati est ipsa contra veritatem, que
est Christus.

The higher
the degree the
greater the
sin.

A wicked
pope is the
worst of
hypocrites.

Quod confirmatur tripliciter, primo per hoc quod quanto gradus est alcior, ideo casu supposito secundum legem datam de Lucifero est¹⁵ gravior.

Similiter, omnis talis papa est mendacissimus et blasphemus ypocrita, quod prima Veritas summe odit; papa igitur talis ex gravedine obligacionis, ex superaddita blasfemia ypocrisi et ex ducatu¹⁰ innumerosi populi, quem dicit proditorie contra Christum, videtur esse gravius condemnandus.

Similiter, Augustinus cap. IX De Gradibus Abusionum: *Sciat, inquit, rex sicut in regno hominum primus constitutus est, sic et in penis,¹⁵ si iusticiam non fecerit, primatum habiturus est. Omnes namque quoscumque peccatores sub se habuerit in presenti, supra se modo implacabili in pena futura habebit.* Et idem est evidencius de papa, ut docet Crysostomus Omelia LI Operis Imperfecti²⁰ et patet distincione XL: *Si papa. Quomodo sacerdos, inquit, super omnem populum glorificatur, si bene fecerit, non solum propter suam iusticiam sed^{243°} propter omnium, quia ipse causa est iusticie universorum, ita et peccans super omnes punitur non²⁵ solum propter sua peccata, sed propter omnium, quia ipse causa fit omnibus ad peccandum.* Unde efficax est testimonium Crysostomi ubi supra: *Qui, inquit, fingunt se esse christianos, cum sint Antichristi, videntur esse in ecclesia et agunt³⁰ ypocritice contra ecclesiam, ymo Omelia XLIV*

^{14.} Codd. in marg.: *Statu dignior peccans est dampnabilior.*
^{18.} Codd.: *modo plagabili.*   ^{27.} Codd.: *fuit.*

^{13.} Opp. tom. VI, Appendix pag. 215.   ^{20.} Opp. tom. VI, pag. 925—928.   ^{21.} Cap. VI.   ^{29.} Op. Imp. pag. 928.

dicit sanctus iste, quod *homo malus est peior* Worse than the *dyabolo, ymo malum pessimum*, hoc est habet devil.

rationem supereminens malicie super dyabolum,
super feras et quamlibet aliam creaturam malam.

5 *Dyabolus*, inquit, *fugatur ex iusticia hominis et*
virtute, homo autem perversus crudelius tales per-
sequitur; dyabolus non superat hominem nisi per
hominem, Antichristus autem superat hominem per
se ipsum. Ideo ubi non valet Meander dyaboli,

10 ipse supplet temptationem per hominem, a quo
non prodest benedicere, qua arte fugatur dy-
abolus. Si igitur homo per censuras ecclesiasticas

illudit populo veniens in nomine Christi, quis
est pocior Antichristus? Tercio Lincolnensis in
15 sermone ad papam declarat quod, sicut opus
divinissimum viatoris est assimilare Deo animas
peccato ab eo lapsas, sic opus summum sathanae,
Antichristi atque heretici est huic arti divine
contrarie, quod faciunt presidentes huic curie.

20 Si precipiunt aliquid mandatis Christi contrarium,
si propter lucrum ordinant aliquid quod distrahat
pastoris officium, aut si potestatem huius curie
suspendunt, debilitant vel retardant; tunc, inquit,
in ianuis est revelacio filii perditionis. Si inquam

25 papa ista perficiat et in eis constanter et finaliter
243^a perseverat, ipse est indubie | Antichristus; ut,

sicut sacerdotibus legis veteris successit Christus
superaddendo interpretacionem laudabilem legi
sue, sic episcopis cesareis succedet Antichristus,

30 superaddendo obscuracionem culpabilem legi

Christi. Et utrobique servabitur idem genus;

1. Codd. in marg.: *Antichristus omnis malus christianus.* 2. Codd.

in marg.: *Homo malus est peior dyabolo.* 12. Codd. in marg.: *Anti-*
christus quomodo operatur in malis. 17. B: *sicut.*

14. Videtur esse Roberti Grosseteste Ep. ad Innocentium
papam IV., No. CXXVIII, p. 432.

quod fit cece et male preficiendo ineptum prepositum, suspendendo boni prelati officium, et omnino negligendo se movere, prohibens exercitium Christi ad expugnandum dyabolum. Et declarat quod curia est causa multorum talium;⁵ quod potest discerni per hoc, quod discordat a tripli descripcione pape superius recitata.

Falsity of the
plea that the
pope is needed
to determine
ecclesiastical
causes.

Sed quantum ad primum punctum de capite causas ecclesiasticas terminante patet quod Christus est caput sufficientissimum, sicut probavit¹⁰ per trecentos annos et amplius, quando prosperrata fuit ecclesia, et lex sua est ad hoc efficacissima, cum Deus ipsam edidit ad hunc finem; sed forte necesse est post dotacionem ecclesie esse legislatorem extraneum, ut puta Anti-¹⁵ christum, sed hoc est ad desolacionem ecclesie, ideo idem foret asserere quod oportet esse tale caput ecclesie ad causas ecclesiasticas terminandum et dicere quod oportet Christum et legem suam deserere et Antichristum cum legibus suis atque complicibus amplexari; indignum namque fuit Christi apostolos in talibus taliter occupari. Ideo oportet considerare sectam cleri duplicem, scilicet clerum Christi et clerum Antichristi priori contrarium; clerus Christi quietatur²⁵ in ipso capite ac suis legibus, clerus vero Antichristi vel totaliter vel preponderanter innititur legibus Antichristi et tamen palliatur esse clerus Christi atque ecclesie, ut populus simulacius seducatur. Et ista tam contraria oportet inniti³⁰ duobus | contrariis capitibus cum suis legibus.^{244*} Et evidencia facti docet descripciones mem-

23. Codd. in marg.: *Clerus duplex Christi et Antichristi.*   28. Codd.: *et totum.* Vide Opp. Hussii 226^a.

23. Cf. Hussi Opp. p. 226 ubi totam explanationem reperire poteris.

brorum. Constat quidem quod clerus ecclesie claudicat in duas partes divisa, scilicet in partem Christi et partem cesaream. Ideo necesse est laycos supportatos per ipsos in opinione et vita
5 tam dispares titubare.

- Possunt autem iste due partes per hoc discerni potissime quod clerus cesareus instat attenuatus pro tradicionibus humanis et privilegiis que fastum et lucrum seculi sapiunt defendendis.
 10 Sed clerus Christi laborat assidue pro legibus Christi et eius privilegiis, quibus bonum spirituale acquiritur ostendendum; necphas est fideli discredere quin ista pars sit recta et prior erronea, in tantum quod omnis innitens priori parti est
 15 infidelis hereticus, quia in affectione preponderat bona temporalia bonis eternis, et cum pertinaciter defendit hunc errorem tamquam *avarus*,
quod est ydolorum servitus, patet quod omnis talis sit hereticus infidelis.
 20 Et ex ista perfidia consurgit heresis, quod licet clericis et specialiter episcopis civiliter dominari,
 quod fulcitur ex hoc quod dominacio civilis est licita, licet difficilis; ille igitur qui haberet maiorem prudenciam ad cavendum periculum, ut habent
 25 episcopi, magis licite assumeret hanc vitam honorificam dominandi. Per hunc fucum concluditur quod convenientissimum est clericos bellare, uxorari et quemlibet statum periculosum assumere, cum virtus consistit circa difficile.
 30 Sed primo tollo istam versuciam; constat quidem quod multa sunt licita, que propter inferioritatem suam sunt Antichristi clericis aliena, sic quod ipsi peccarent graviter, dimissa operacione nobili, operacioni ignobili intendendo, et
 35 sic propter perfectionem status foret turpis-

Heresy of
maintaining
that bishops
should rule
because
qualified by
wisdom.

9. Codd.: *defendendum*.

In ruling they
forsake their
office for a
lower one.

simum | ipsos in talibus occupari, ut patet de ^{244^b Christo qui nescivit taliter facere, cum tunc sciret degradare se ipsum ad statum et ordinem laycalem, et per consequens sciret male facere et peccare. Prudencia itaque cleri stat in declinatione talis operis imperfecti, sicut foret bonum in laycis pure intendentibus scole Christi. Notarremus itaque quod duodecim episcopis, quos Christus in scola sua nutriverat, solus Scarioth se ipsum amando post apostolatum proprietati ¹⁰ intenderat, nam Act. primo 18 dicit Petrus de Scarioth: *hic possedit agrum de mercede iniquitatis*. Nec phas est credere quod Petrus in hoc mentitus est, nec evangelium Matth. XXVI contradicit isti sentencie, quia cum Scarioth prius ¹⁵ pro triginta argenteis vendidit pontificibus Salvatorem, assecuraturus de precio et credens verbis magistri, quod fuit in proximo moriturus, potuit providere sibi de redditu prope Jerusalem, ut frustratus a lucro quod videbatur habere ex ²⁰ furto communis pecunie, provideat sibi et suis possidendo illud proprietarie; nec repugnat quod accepit possessionem nuncupative dictam vel sessinam in predio, et post reportando pecuniam dandam pro agro, audiens magistrum ²⁵ condempnatum, infructuose penitens se suspendit. Judas enim non dormit, sed facit velociter facta sua, et consonabit quod illud maledictum commercium foret undique mendaciis pertractatum. Sic igitur secundum regulam, qua Augustinus ³⁰ concordat evangelia, credi debet tam Petri evangelio quam Matthei; nec caret misterio quod Yudas pontifex legis nove sic mercatus fuit absconde cum pontificibus veteris testamenti, quia sic continuatur generacio eorum adultera; ³⁵}

15. B in marg.: *Judas possedit agrum.* 21. B: *videat.* 25. *sessinam = seisin* an English law term (Matthew).

et docetur quomodo pseudopontifices in lege gracie exsuperant malicia pontifices veteris testamento.²⁴⁴ Illi enim emerunt agrum cum dicta pecunia secundum religionem fictam ad sepeliendum extraneos, quia precium sanguinis licet effusi licite exhorrebant. Sed dicitur nostros pontifices mittere in carbonam precium seminis, quod est preciosius, et effusum vilius ac culpabilius, in quo videntur superare cupidine veteres sacerdotes. Nec dubium quin symoniace vendendo spiritualia, et sic Christum, nostri pontifices peccarent gravius precium inbursantes, et sic (nifallor) dominacio secularis in nostris episcopis non fundabitur in lege nova vel veteri, nisi forte in Scarioth, Anania et Zaphira, de quibus Act. V; sed omnes hii tres exinde divino iudicio sunt occisi. Quod autem vindicta nunc non capitur de nostris, ut in primitiva ecclesia de minus peccantibus, nostre culpe et signo maioris periculi possumus imputare; Deus enim quandoque ex amore predestinati peccantis hunc arguit et castigat, quemque autem ex amore populi, quem vult a toxico talis macule preservari, nunc autem signum est quod ex peccati participio deseruit ut desperatos tam populum quam peccantes. Et istud videtur michi esse tempus pericolosum, quale non fuit a mundi inicio a Christo et apostolo prophetatum. Vix enim invenies unum presbiterum vel potentem laycum, qui non sit irretitus opere vel consensu episcoporum symonica heresi plus vel minus. Et patet quam horrenda est desercio securitatis cleri de sorte Domini et preeleccio securitatis mundane, in qua mundus blasfeme Deo preponitur. Nec valet

Our bishops found their practices on those of Iscariot, Ananias and Sapphira.

7. B: *carbonam*. 20. Codd. in marg.: *Punit Deus varie.* 26. B: *esse deest.*

locus a simili captus a laycis, quia et hoc foret in seculari dampnabile, et mundana securitas Dei adiecta in ipso est licita et non sic in clero legis Christi. Clericis enim legis veteris, quibus imponebatur sarcina | intollerabilis, suffecit pars ^{244^d} Domini de decimis, oblacionibus et privatis elemosinis, et tercia pars stricta suffecit Christo et suis apostolis. Nobis autem non sufficit decima pars Domini ampliata proditorie et iudaice vendicata. Sed terciam partem prediorum laycalium ¹⁰ ex titulo possessionis Christi mendaciter vendicamus, et ex uno latere cum bonis pauperum quorum sumus nudi procuratores, non habentes a Domino ad hoc procuratorum, possessiones seculares incessanter perquirimus. Ex alio vero ¹⁵ latere extendimus magnificantes tradiciones hominum que questum sapiunt, et ex hinc ad grave dampnum ecclesie est ipsa lex Dei nimium pretermissa. Dicimus enim quod nedum est licitum sed necessarium propter consilium cesaris ²⁰ postponere Christi consilia, sed necessario oportet quod fiat dispensacio cum illis tradicionibus onustatis quas Christus instituit, sed cum donationibus hominum et ritibus sequentibus propter sacrilegium non licet Deo vel homini dispensare, ²⁵ in hoc indubie preponentes hominem vel verius mammonam Deonostro. Consideraret itaque clerus, quomodo ad fornicandum spiritualiter cum bonis fortune est clerus proclivior, ad resipiscendum tardior, et omnino est dirupcio amoris Dei dete- ³⁰ stabilior. Ideo considerarent arguentes per locum de possibili ad periculum de inesse, quomodo quilibet claustral is in Anglia potest meritorie habere feminam in cubili et studio celatam, sic

Christ's laws
set aside for
gainful
traditions.

8. Codd. in marg : *Clerus in quibus debet contentari.* 17. B: *Et deest.* 19. Codd. in marg.: *Avaricie excusacio in clero.* 34. Codd.: *cerelatam.*

valet quod non abutatur femina, igitur debet;
 fornicacio (inquam) corporalis non est tam assi-
 duia, cum oportet quod carnalis fornicacio, quando
 245^a natura deficit et invalescit avaricia, sit | extincta
 5 et per consequens tamquam innaturalior et diffi-
 cilior est a Domino plus odita. Ideo dicit Matth.
 XI, 24: *Dico vobis, quod terre Sodomorum remis-
 sius erit in die iudicii quam tibi.* Neque enim
 saltamus cum filio hominis, nec plangimus cum
 10 Johanne Baptista, sed, omittentes doctrinam Christi
 nobis facilem quam expressit in vita et moribus
 et verbis, de vita paupere et exproprietaria,
 sequimur sanctos novellos quorum canonizacio
 fuit empta, licet pro maiori parte vite sue vixe-
 15 runt mendaciter; et addimus in commendacionem
 nostre sentencie quod non legimus de patro-
 norum nostrorum resipiscencia, igitur respon-
 debam. Constitueremus, inquam, nobis Jhesum
 patronum et regulam, postponendo alios nec obe-
 20 diendo nisi de quanto sequuntur ipsum. In cuius
 confirmacionem oraciones nostras, quas habemus
 de sanctis, singulariter ad ipsum dirigimus. Non
 simulemus igitur maniace stulticiam auditorii in
 nostris sermonibus, quia ipsum percipit sophisti-
 25 caciones nostras subtilius quam sufficimus pal-
 liare. Materiam (inquam) fidei, que opinionem
 excedit, magnificare debemus, quantum sufficimus,
 Sic igitur tollendo istas notas perfidie de plus
 credendis factis et dictis unius peccantis prepo-
 30 siti quam verbo vel operi Jhesu nostri, debemus
 singulariter doctrine sue intendere, quia revera
 est infidelis et mundo suspecta excusacio in
 peccatis capere thema nostrum de Christo, et
 dimissa doctrina sua inniti uni erranti preposito
 35 licet sancto, et specialiter in hiis mundialibus, in

Instead of
obeying Christ's
teaching we
follow modern
saints canonized
for payment.

We should
make Jesus our
patron and
address all
prayers to him.

19. Codd.: *alios et.*

quibus obliquant a Christo, addendo fallaciam; Ipsi sic sequuntur, igitur nos possumus licite ac meritorie sic viare. Et sequitur punctus fallacie, quando concluditur, igitur de facto nos servando ^{245^b naturam operis licet modo contrario nec iniuste ⁵ facimus nec peccamus. Revera prevalente ista fallacia liceret cuilibet religioso qualibet seculari vita quomodolibet conversari.}

What
preaching
should be.

Ideo talis evangelizans predicaret vitam et doctrinam Christi, in qua non est periculum. ¹⁰ Secundo exponeret quomodo sanctus, cui innititur non in lege quam Christus instituit, declinavit, tertio consideraret si modum ita laudabilem sicut fecerunt patroni, quibus innitimus, observamus, quia cum Deus remunerator est ad- ¹⁵ verbiorum, modus est maxime attendendus; quarto vero consideraremus in vitis patrum, si patres nostri ordinis spissius vixerunt et sanccius, quando viventes exproprietarie et nobis contrarie secuti sunt facilius et similius salvatorem. Modicus enim ²⁰ error, qui est insensibilis ex pravitate peccati, est ex continuo incremento sensibile et intollerabile peccatum, a tota ecclesia destruendum, sicut specialiter patet in dotacione ecclesie, que a nuda elemosina crevit in venenosum dominium. ²⁵ Sic igitur duplex illud morale principium, practizatum in via morum, retrocedere est illicitum et de duobus bonis est pocius et facilius eligendum, rectificaret totam ecclesiam; ideo sine excusacione debemus omnes effectualiter illud attendere. ³⁰

No laws but
Christ's needed.

Sed redeundo quantum ad secundam sententiam de necessitate legum ecclesie, patet ex sepe dictis, quod melius regeretur ecclesia pura

1. B: *obligant.* 9. Codd. in marg.: *Predicationis modus de sanctis.*
11. A in marg.: *Nota.* 12. *lege;* cod.: *hoc;* cf. p. 339 l. 16.
32. Codd. in marg.: *Lege Dei sine humanis legibus ecclesia optime regeretur.*

lege Domini quam per se vel cum adiectis legi domini legibus hominum adinventis. Patet ex hoc quod primo modo honori Dei conformius, ad serviendum sibi direccius et inducendum pacem ecclesie copiosius, regularetur ecclesia. Unde antichristiana heresis videtur quod lex Dei non est per se sufficiens nec eque sufficiens ut leges hominum extinguere iniurias in ecclesia germinantes, | nam ad confundendum tales infidelitates de Antichristo dicitur Psalmo IX, 21: *Constitue Domine legislatorem super eos, ut sciant gentes, quoniam homines sunt ad imaginem Dei, quibus creavit legem in reputacione sua completam condere; ideo debent secundum illam consversari ut homines et non ut bruta.* Deus enim ex summa sapiencia legem condidit et dedit ecclesie ad hunc finem. Ideo si lex humana foret ad hoc lege Dei complecior, Antichristus in potencia, in sapiencia, et in providencia excederet Jhesum Christum; et tunc vera foret discipulorum eius sentencia, quod expedicius foret ecclesie quod legerentur in missis epistole decretales quam epistole apostolorum vel evangelium; nam secundum quod lex est necessarior et expedicior est magis venerabilis et plus meritorie commendanda.

Item, lex Christi plus pacificat cum Deo et plus disponit ad salutem anime, quam tradicio humana, sed in quantum lex hec fecerit, est honorabilior ac necessarior, igitur lex Christi excellit proporcionabiliter tradicionem humanam. Et cum pax quam habet homo cum Deo infinitum excedit pacem aliam, sicut salus anime et spiritualis prosperitas infinitum excedunt bona alia, que

Christ's law
makes us at
peace with
God.

5. B: *et regularetur.* 11. Codd.: *sed ut.* 17. Codd. in marg.: *Lege Dei impossibile est esse meliorem.*

per leges hominum acquiruntur, patet quod lex Dei infinitum excedit leges hominum; et ex eodem sequitur quod sit infinitum prestancior ad placendum Deo et paciendum cum populo, nam per observanciam illius legis et non aliter placeretur,⁵ et per consequens pacificaretur homo cum Deo; sed nacta pace cum Deo, acquiritur pax cum qualibet creatura. Quomodo rogo, non obediret et proficeret quelibet creatura homini, cui videret Deum suum amicabiliter obedire, igitur etsi¹⁰ membra dyaboli tribulant amicos Christi, tamen^{245^a} prosunt illis, ut obedienciarii et amici; sic enim Scarioth fuit amicus Christo, Joh. XVIII, et procuravit licet invite serviens pacem Christi.

Christ's law
would breed
more charity,

Item, lex Christi per se gigneret copiosius¹⁵ caritatem in populo quam leges hominum per se vel commixte legi Domini. Et patet conclusio corollaria. Assumptum patet ex hoc, quod lex Domini precipit quoad bona nature *prebere per-
cucienti maxillam sinistram*, Matth. V 39, 40, quoad²⁰ bona fortune volenti *auferre tunicam dare et
pallium*, ymo volenti *tecum in iudicio contendere
et tunicam tollere dare debitum*; unde Luce VI, 30 dicitur: *Qui aufert que tua sunt ne repetas*. Et ista triplex pacienza per se induceret plenam²⁵ pacem, extinguedo discordias.

and God would
provide for
justice.

Nec valet infidelis obiectus, quo dicitur quod tunc extingueretur complementum iusticie, quia Deus foret necessitatus ad providendum sue ecclesie ex hinc ad melius, ymo sic accederet³⁰ ad statum expropriatarum plus perfectum. Ideo idem foret sic dicere et blasfeme imponere Deo inpotenciam, negligenciam sive invidiam, et per consequens quod legifer nonnullus *extollitur super omne, quod dicitur Deus*.

23. B: *tunicam contendere*.

Unde consequenter profundantur in heresim, qui dicunt quod status dotacionis sit perfeccior quam status expropriacionis, et per consequens lex papalis qua stabilitur dotacio est perfeccior quam lex Christi, qua suadetur expropriatio; nam ut inquiunt iste due leges et isti duo status convertibiliter se sequuntur, quia aliter omnino superflueret lex humana et venenose pasceret populum postposito verbo vite. Oportet enim 10 populum illum regi magis intendere, cuius legem 246^a preponderat, quia lex | et status quem stabilit, se invicem consequuntur. Unde videtur michi nota infidelitatis et dolosa calliditas Antichristi, quod domini temporales statuunt sibi tales 15 pastores et prophetas, qui et artem pascendi ignorent et preparant vel inordinate vel toxice cibum mentis. Constat autem ex fide scripture quod anima pascitur verbo Dei; verba autem alia sunt venenum anime; cum autem non sic 20 ordinant pro coco et cibo corporis, et secundum Crysostomum *prelati debent esse stomachus corporis ecclesie et cocus membrorum eius*, patet quanta infidelitate laborant mundi principes, qui plus appreciantur atque preponderant cocum 25 corporis coco mentis. Illi autem, quorum Deus venter est, non sunt filii pacis, cum pax prima cum Deo dissolvitur. Et in isto notabiliter deficit doctor fidei christiane. Oportet enim primo rectificare in ecclesia apostolos et prophetas et con- 30 sequenter residuum corporis ecclesie erit sanum. Illi autem stabilirent hoc necessarium principium fidei modo discreditum propter excepcionem pulveris temporalium, quod quilibet christianus

To advocate
endowment
is a heresy.

God's word
is the food of
the soul.

10. B: *legi*. 11. B: *preponderant*. 20. Codd. in marg.: *Cocum corporis preponderantes coco mentis peccant graviter*. 27. B: *defecit*.

debet infinitum plus amare virtutes quam honorem, voluptatem vel commodum temporale, sicut debet infinitum plus odire peccatum eciam veniale quam penam aliquam corporalem, et idem principium fidei per hoc quod, ut aliquid est peius⁵ vel melius, est ipsum fugiendum proporcionabiliter vel amandum.

Christ's law
should be
followed even
as to its
counsels.

Ex quibus sequitur quod lex Christi eciam secundum consilia sit generaliter servanda et lex hominum postponenda. Exhinc enim accrescit¹⁰ bonum anime infinitum preciosius quam lucrum aliquod temporale. Et hec | racio moveret eciam^{246b} infidelem, nam melius, facilius et brevius foret observare Christi consilia et precepta, igitur non debemus inniti suis contrariis prestancius omit-¹⁵ tendo. Peccamus igitur graviter, dum facimus nobis inexpediens, et honorem Dei diminuens, utilitatem ecclesie subtrahendo.

Et de ista subtraccione a libertate legis Christi post multiplicitatem legum Antichristi conquesti²⁰ sunt sancti; quod patet in exemplo triplici, primo ex decreto beati Augustini ad inquisitiones Januarii superius recitato et ponitur in decretis XII distinccione: *Omnia*; secundo ex dicto beati Jeronymi epistola CXVIII ad Domicianum de²⁵ morte Fabiole, ubi exponens illud evangelium Matth. XIX, 9, ubi dominus precepit viris uxorem non debere dimittere, excepta causa fornicacionis, et dimissam manere innuptam sic loquitur: *Quicquid viris iubetur, hoc consequenter redundat ad 30 feminas, neque enim adultera uxor dimittenda est*

1. Codd. in marg.: *Amare debet christianus virtutem plus infinitum quam voluptatem etc.* 3. Codd. in marg.: *Odire debet homo plus peccatum eciam veniale quam penam.*

24. Cap. XII. 29. Ep. LXXVII. Sed est ad Oceanum.
Opp. ad Migne Ser. Lat. XXII, 691.

*et vir mechus tenendus. Si quis meretrici coniungitur,
unum corpus efficitur, igitur que scortatori im-
puroque sociatur, unum cum eo corpus efficitur.
Alie, inquit, sunt leges cesarum, alie Ihesu Christi,
aliud Papinianus, aliud Paulus noster precipit.
Apud illos viris inpudicicie frena laxantur, et solo
stupro atque adulterio condemnato, passim per
lupanaria atque ancillulas libido permittitur, quasi
culpam dignitas faciat, non voluptas; apud nos
quod non licet feminis, eque non licet viris. Igitur
in lege Christi oportet fidelem quiescere, et alias
leges, nisi de quanto consonant legi Christi, con-
tempnere, quod sepe oportet de vocata lege
ecclesie. Unde beatus Bernhardus libro primo
ad | Eugenium sic effatur: Quid servilius indigni-
usque presertim summo pontifici, quem non dico
omni die, sed pene omni hora insudare talibus
rebus et pro talibus. Deinde quando oramus, quando
docemus populos, quando edificamus ecclesiam,
quando meditamur in lege? Et quidem cottidie
perstreput in pallacio leges, sed Iustiniani non
Domini. Si iustum istud, tu videris, nam certe lex
Domini immaculata convertens animas. Hec autem
non tam leges quam lites sunt et cavillaciones sub-
vertentes iudicium. Tu igitur pastor et episcopus
animatorum, qua mente obsecro sustines coram te,
semper silere illam, garrire istas? Fallor, si non
movet tibi scrupulum perversitas hec, puto quod
interdum compellat te clamor ad Dominum cum
propheta: Narraverunt michi iniqui fabulaciones,
sed non ut lex tua.*

1. A in marg.: *De meretricio*; B in marg.: *Meretricacio*. 2. B:
igitur deest. 2, 3. Codd.: *scortatori imponitur sociatur*. 6. Codd.:
in viris pudicicie. 12. B: *consonant deest*. 15. B in marg.: *Leges
humane supra legem Christi garriunt ante papam*. 18. B: *et deest*.

Ista autem secundum fidem scripture sunt a papa et quolibet episcopo meditanda, et postpositis cunctis legibus extraneis effectualiter exequenda. In extraneis enim legibus iacet a lege Christi et per consequens a Deo distraccio,⁵ utriusque testamenti offensio et periculosa ac latens iniuriacio. Quis (queso) dubitat, quin occupatio circa leges hominum, que omnes sunt conclusio ad viacionem superflue, de tanto distrahunt pusillam capacitatem anime a lege Domini? Quis¹⁰ insuper hesitat de legislatore Christo, quem oportet omnem salvandum sequi? Psalmus primo, 2 scribitur: *In lege eius meditabitur die ac nocte*, ymo Deutonomio VIII, 1 dicitur: *Omne mandatum quod ego precipio tibi hodie, cave diligenter ut facias.* Et quia ad hoc requiritur mandatorum noticia; ideo Deutonomio VI, 6, precepitur post preceptionem observancie omnium mandatorum *erunt verba hec, que ego precipio tibi hodie, in corde tuo, et narrabis ea filiis tuis et meditaberis sedens in domo tua et ambulans in itinere, dormiens atque consurgens.* Et Joh. XIV, 15 ab equo dicitur: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit.* Nichil enim attencius mandatur a Domino, quam iugis meditacio legis Dei.²⁵

Fraud and
injustice in
human law.

Et quantum ad tertium patet, quod in legibus humanis est fraudis et iniurie plenitudo. Patet hoc de principiis vel maximis legum ecclesie, et multo magis de conclusionibus ex illis sequentibus. Nam libro VI de constitutionibus datur³⁰ pro regula, quod *duobus super eadem provisione litteras a papa habentibus una die, is, cui papa*

^{11.} Codd.: *hesitat quin.*   ^{14.} Codd. in marg.: *Lex Dei debet diligenter studeri.*   ^{25.} quam. B: *quod.*   ^{30.} Codd. in marg.: *Lex papalis patitur instantiam.*

^{13.} Psalm. CXVIII, 85.   ^{30.} Liber Sextus, tit. II. Sed est titulus III De Rescriptis, cap. XIV *Duobus.*

canonicatum contulit preferendus est ei cui non dedit canonicatum, ignorante executore quis prius impetraverit. Si autem sint pares in gracia, quoad formam stili papalis, is qui prius presentavit 5 erit pocior in prebenda. Et tertio si equales fuerint in hiis tribus, tunc canonici, quibus spectat collacio, vel maior pars eorum tenetur eligere, reliquo carente fructu gracie nisi ex tenore papalium litterarum expresse appareat, quod papa utriusque 10 illorum voluerit providere.

Ista autem trimembris maxima videtur in toto esse principium contra Christum, quia supposito sicut in maiori parte contingit, quod prepositus in canonicatu vel tempore, in presentacione vel 15 ostensione gracie, vel tertio in capitali eleccione sit reliquo quantumlibet indignior quoad Deum, 247^a tunc ex ista maxima Antichristi debet iudicari contra Christi iudicium.

Ex quo manifeste sequitur quod hoc Antichristi 20 porisma sit iniquum contra iusticiam et per consequens contra Christum.

Ex quo patet ulterius, quod sit a fidelibus tamquam hereticum abrogandum, et per consequens papa non debet pro toto mundo secundum 25 dum ipsum generaliter causas ecclesiasticas terminare. Et idem est argumentum de generalibus legum paparum principiis, et specialiter de maximis Bonifacii VIII in Sexto, que manifeste obviant legi Dei. Non enim preferunt nec sciunt 30 preferre quem Deus preelegit, sed communiter preeligunt maximum Antichristum, quia cum Judas non dormit avaricia debriatus sepe contingit quod membrum dyaboli preferatur; calliditas

Godless
laws of
Boniface VIII.

1. *ei.* Codd.: *eo.* 3. B: *impetravit.* 16. B: *fit.*

28. Esse videntur tit. III—VI.

enim vulpina sepe preficit minus dignos. Unde apostoli non audebant nec potuerunt sicut nec Christus talem legem statuere. Ideo ista vocata lex est Antichristi, qui *extollitur super omne quod dicitur Deus*. Christus enim non potest ex nuda*5* prelacione momenti temporis, ex callida presentacione priori collacionis papalis nec ex iterata eleccione sepe frivola capituli acceptantis, ineptum virtute preponere, sed oportet omnino, quod ille quem Christus vel lex sua preelegit,¹⁰ sit quoad Deum virtute prestancior. Et hinc apostoli non presumpserunt vel legem eleccionis statuere vel Mathiam eligere, sed commiserunt hec divino iudicio, ut patet Act. I. Sic autem faceret papa, cum pro toto mundo non statueret¹⁵ legem iniustum vei committeret peccatum eciam veniale. Est autem maior blasfemia constanter asserrere, quod eo ipso quo papa hoc statuit^{247b} eciam contra decretum Domini, tunc est iustum, vel quod oportet quod Deus condescendat pape²⁰ et legem quamcumque pape iustificet. Vel tercio quod levem iniuriam homo debet committere propter maius commodum inde sequens. Cum igitur quoad omnes causas terminandas per se sufficit lex scripture, quomodo presumeret Christi²⁵ vicarius legem assumere tam iniquam quoad iniurias, commoveatur utraque pars pati iniurias et propter periculum tempus sibi redimere. Hoc autem ex fide est melius quam iudicium quod sentenciat lex humana, quod si neutra pars³⁰ voluerit decreto Domini in talibus humiliter consentire, compromittant ponendo se in arbitrio boni viri vel ad minimum iudicentur secundum leges civiles intra ecclesiam, vel si omnia ista renuerint, fugiantur tamquam ethnici et publicani³⁵

It is blasphemy
to say that God
confirms all
laws made by
the pope.

^{10.} B: *preelegit.*

et discipuli Antichristi. Et nullomodo trahat Christi vicarius huiusmodi causas sibi, sed effugiat ut venenum iuxta exemplaria legum civilium condere novas leges, sed abnuentem finaliter hanc viam triplicem,
5 excommunicet ut membrum dyaboli. Excommunicantem im quandoque simplices; quia dissentire renunt legi. Et patet quomodo preter papam oportet esse, sicut fuit in primitiva ecclesia, unum caput ad causas ecclesiasticas terminandum.

10 Quoad secundum patet quod oportet esse unum caput ad beneficia ecclesiastica parciendum, nam lex Christi est ad illud sufficiens, et persona populi, cui preficeretur talis prepositus, foret optimus iudex ad discernendum talem prepositum
15 episcopo presentandum. Sic enim fuit in primitiva ecclesia; nec cessat racio, quare non | sic foret hodie. Nam illa persona tenerime provideret de mediis ad salutem anime necessariis cuiusmodi est pastor discretus; si enim providet de
20 mediis corporis nutritivis, fides necessitat quod infinitum plus provideat de mediis anime nutritivis. Ideo Ecclesiastici XXX, 24 dicitur:
Miserere anime tue placens Deo. Istam igitur providenciam non est Christi et per consequens
25 nullius creature vetare.

Quantum ad legem, patet quod sola lex Christi perfecte docet pastoris officium, quomodo introducendus est, quomodo nutriendus et quomodo castigandus; illam igitur legem oportet communis 30 tatem christianorum defendere et tradiciones contrarias impugnare.

Sunt igitur tam ex parte electorum quam electi pericula. Ex parte electoris in hoc, quod posset blasfeme presumere quod sufficit voluntas

How
appointment to
benefices should
be made.

Dangers
attending
choice.

2. modi deest. 10. Codd. in marg.: *Caput unum oportet esse ad distribuendum beneficia.* 32. Codd. in marg.: *Eleccio prelati habet pericula.*

sua, cum signo ab eo accepto ad rite constituendum prelatum ecclesie, et sic foret personaliter Ihesus Christus. Oportet enim Deum prius eligendo et habilitando constituere, cuius ordinacioni concordans sagax instrumentum Dei⁵ potest esse nudus promulgator divine sentencie, et ignorando divinam sentenciam reticeret, sicut fecerunt apostoli in eleccione Matthie. Si enim contrariatur divine sentencie, tunc peccat; nec debet sibi in hoc credi nec a fidelibus consentiri,¹⁰ quia aliter posset papa esse cum sibi adherentibus, infra modicum tempus maximus Antichristus, quia proditorie contra Christum dissipans oves suas; hoc autem est signum potissimum Antichristi. Item, est valde possibile quod papa ignoret vel¹⁵ negligat personam ydoneam gregi fideli postponere, sed nimis periculoso et stultum foret cum hoc preficere prelatum ecclesie, igitur in illo officio adiacet pape magnum periculum. Cum igitur in omni tali pars securior est tenenda²⁰ videtur quod securius et optacius foret illud dimittere et per consequens | papa peccaret in^{247d} eligendo partem tam periculosam atque ambiguam. Nam iuxta legem pape in De Consecracione distinccione V: *Non mediocriter peccat, qui maiori²⁵ bono postposito elit minus bonum.*

The Pope often appoints persons of whom he knows nothing.

Assumptum patet in facto de distancia personarum inexpertarum quas ex nudo verbo testium eorum sepe preficit, et ex hoc quod ipse ac examinatores sui ignorant communiter mores³⁰ persone extranee, et quoad scienciam sepe preponderant artem litigandi civiliter arti curandi animas; quod est condicio Antichristi. Recoleret

3. B: *Christus deest.*   25. *peccat.* Recte: *errant.*
time florum.

29. Codd.: *tes-*

igitur quomodo omni facinori perversi prepositi quem stulte sic preficit est non solum consciens sed ipsum capitaliter auctorizans; pape igitur sanctissimi istam dominativam formam preficiendi 5 prepositos non temptarunt. Que igitur prudencia, quod infirmiores pape facerent?

Item, grave peccatum est propositis e duabus partibus minus bona eligere, sed hoc sepe contingit in preposituris papalibus, igitur sepius 10 sunt inique. Quis ergo color excommunicandi omnes, qui resistunt page tam inique. Iste itaque error sepe devolvit profundius quod excommunicetur persona, quia facit ut debet conformiter legi Dei.

15 Assumptum patet ex hoc, quod Deus vult et precipit quod homo eligat pociora, quia aliter excusaretur stulticia, ne sapiat peccatum et liceret voluntati Dei quamlibet deformari. Principium igitur nature est, quod homo eligat sibi utilius, 20 ideo plane sequitur ex primo principio quod homo debet sic facere. Et hec racio quare fides scripture docet orare et petere condicionaliter media, de quibus ignoratur utrum sint magis utilia. Nec dubium quin Deo bono sit bene- 25 placitum, quod homo laboret continue circa sibi utilius, quia aliter foret invidus.

Ex isto morali principio sequitur, primo quod papa debet sollicitudinem talium provisionum dimittere et occupari circa edificacionem ecclesie, 30 sicut Petrus fuerat occupatus. Hoc enim foret ecclesie et sibi utilius. Nichil enim acquirit sibi per huiusmodi provisiones et alias dominativas preeminencias infundabiles, si non pecuniam, favorem et famam seculi. Nam postquam distri-

The Pope
should abstain
from
provisions.

15. Codd. in marg.: *Distribucio beneficiorum quid confert pape.*
31. Codd. in marg.: *Eligere pociora homo vult Deus.*

buit sic bona pauperum vocatus est pater beatissimus, impeccabilis et Deus in terris, quod si sitit triplicitatem istam per hoc medium, tunc est principium symonie patri mendacii, et in terris fortissimus Antichristus; et substraccione talis officii rediret ecclesia ad statum primevum, quem Christus instituit. Sed donemus sibi istam iniuriam. Secundo sequitur quod omnis elector spiritualis prepositi sed papa precipue debet positus in adopcione multorum omni obstante postposito ipsum eligere, quem reputat meliorem, hoc est plus ad honorem Dei et utilitatem ecclesie; hoc enim foret sibi utilius, quia fidelitati sui ministerii, et per consequens remuneracioni Dei plus congruum. Et patet quod qui propter pecuniam, propter sanguinem vel favorem seculi preponit illum quem credit vel debet credere minus idoneum peccat mortaliter, quia infideliter in amore preponderat temporale vanissimum Deo suo, quia illud, ob cuius amorem facit quod Deo displicet; quod non faceret propter omnia bona mundi.

and not to promote one inferior because the king favours him. Et tertio sequitur ex dictis quod papa non debet propter petitionem aut instanciam secularium dominorum preficere clericum vel carum regis in episcopum vel prelatum ecclesie, dum reputat vel reputare debeat alium magis aptum, nam cicias desereret omnem favorem principum seculi, omnem dotacionem ecclesie et omnem gloriam, quam ipse | vel fratres sui in suo officio habent de seculo.

Ad reputandum autem talem aptitudinem oportet fidem scripture de bonitate pastoris cognoscere et non cecari in isto porizmate: Plus lucri, plus favoris vel laudis humane reportarem ego cum

8. Codd. in marg : *Eligi qualis debet a papa in prelatum.*

meis complicibus, ideo hoc est ecclesie Christi utilius. Unde miratur mundus quomodo papa preficit idiotas artis regiminis spiritualis ignaros, dum vel reputat vel reputare debeat quod sunt 5 in eadem provincia multi plus habiles etiam sacre pagine professores, sed divicie quibus liniuntur ecclesie sunt occasio unde franguntur fides et christiana religio.

Papal
appointments
often bad.

Et patet cum predictis condicio Antichristi; 10 ipse enim est dux capitaneorum qui procuratores pro parte dyaboli dissipant legem Christi, et ideo omnes fideles debent expugnare ducem huiusmodi, cum ille qui debet esse servus cunctis aliis illibertat eos cogens eos recipere cocum 15 mentis et medicum, qui vel non curat vel ex inercia Dei et arte dyaboli dat venenum. Deus enim non potest procurare se esse episcopum populi, nisi qui eligendo Dominum vult sibi gratis subici, sed blasfemia Antichristi facit contra- 20 rium.

Ex istis videtur sequi quod a quocumque pre-
posito spirituali notorie deficiente in suo officio licet stipendia mundana subtrahere ut decimas, oblationes et alias elemozinas speciales.

Any prelate
notoriously
failing in duty
may have his
titles and
offering
withdrawn.

25 Probatur sic: Stipendia non dantur tali nisi ut tali, quia scilicet facit quod incumbit tali officio, sed hec causa deficit in quocumque huiusmodi, igitur est causa quecumque medians ad hunc finem. Illa enim est racio, quare ministrari non 30 debet tali preposito, quia aliter subiectus sibi racionabiliter ministraret. Scrutetur igitur fidelis racionem talis ministerii et videbit quod aliena 248° est a ratione | talis prepositi, quia ut capitur talis deficit a ratione veri prepositi, et dare alteri

11. Codd. in marg.: *Cocum qui non vult coquere vel venenum procurat quomodo communitas reciperet.* 23. Codd. in marg.: *Stipendum denegare tali prelato.*

debitum secundum rationem falsam et simulatam caret colore discipline veritatis.

Item, talis prepositus posset ad tantum indisponi in moribus, quod redderet se indignum stipendum tale recipere. Est igitur dare latitudinem indispositionis et gradum remississimum dignitatis, sub quibus indigne reciperet tale stipendum.

Sed probatur quod quilibet gradus talis latitudinis consequitur ad notorium defectum officii ¹⁰ prelacrie. Nam omne peccatum mortale facit indignum quoad Deum, ut hic supponitur. Sed datus prepositus est notorie in mortali, ergo est notorie indignus quoad Deum et per consequens apud quemlibet qui in nomine Domini tale debitum sibi daret. Nemo enim iuste dat debitum, nisi quod dat in nomine Dei debenti. Cum Deus secundum Augustinum graciouse donat omne debitum, et cuilibet creature quodammodo obligatur. Si enim conductus a ministerio omnino se ²⁰ subtrahit, secundum iustas leges humanas subtrahi debet stipendum, multo magis secundum legem Dei iustissimam, in debito magis stricto. Et illud videtur Apostolum sentire II. Tess. III, 10: *Qui non laborat, inquit, non manducet.*

In paying such
we are
supporting
Antichrist's
disciples.

Item, nemo tenetur fovere discolors et discipulos Antichristi, sed sic faceret quicumque voluntarie ministraret talibus ultra vite necessaria, igitur hoc non debet. Deus enim non fovet tales ut tales, sed permittit eos foveri et sustentat naturam.

Excommunic-
ation for
refusal to pay
may be
disregarded.

Et patet quod quicumque condit legem vel dat mandatum sub pena excommunicationis ad nutriendum tales, ipse est pater eorum et precipiuus Antichristus. Modicum itaque debet christia-

25

248^d

^{17.} Codd.: *debentis.*   ^{34, 35. B: *ut precipiuus.*}

nus curare de excommunicacione huiusmodi, cum Deus excommunicat hoc implentes, quia ut sic defraudant pauperes, dando improvide bona sua indignis; quod est indebitum et onerans procuratorem Domini ad satisfaciendum, cum talis solucio non sit apud summum iudicem allocanda. Nam secundum leges ecclesie: Judice fallaci pronunciante talem esse indignum sive hereticum non licet sic ministrare sibi bona ecclesie, sed vel errat talis iudex vel curatus fuit eque indignus, antequam tulit ipse sentenciam, igitur cum notorietas facti plus docet indignitatem quam sententia talis iudicis, videtur quod ante sentenciam talem debet credens operibus operari. Nam pars Roberti Gybbonensis excommunicat Urbanum nostrum cum suis complicibus et econtra; et consequenter potentes auferunt ab eis bona ecclesie. Nec dubium quin non sit propter nudam excommunicacionem plus vel minus, sed ut prevaricator excommunicatus a Deo in legem suam offenderit. Ideo multas pulcas veritates catholicas plane docet ista felix dissensio. Sicut enim Roberto volente excommunicare ecclesiam Anglicanam, nisi det suis cardinalibus et aliis indignis decimas et proventus nostre ecclesie, derideremus suam sentenciam, non minus servantes bona pauperum veris ministris ecclesie. Sic Urbano nostro excommunicante ecclesiam Anglicanam nisi det fructus ecclesie eque indignis, deridendo rebellaremus contra suam sentenciam pro lege Domini, ut patet in materia de excommunicacione. |

^{249^a}

Et patet, quomodo antichristus cum suis fraudibus, que sunt leges Antichristiane, superat in fraude seculares. Ipsi enim, docto secundum leges eorum quod creditor sit indignus, faciunt quod ccesset exaccio; isti autem statuunt quod fiat exaccio partis Domini, licet fuerit indignitas quoad Deum

Such excommunication is wrongful or superfluous.

The schism teaches many catholic truths, especially as to the unimportance of excommunication.

Secular laws less unjust than those of Antichrist.

et homines, et sic contra Christum et legem suam palliant ex se aliam dignitatem. Manet (inquiunt) quantumcumque indignus quoad Deum ex auctoritate nostra dignus, quoisque nos vel satrapa nostri decreverimus quid sit iustum; et⁵ illud decretuni fit communiter contra iusticiam, dum emens iniuriam voluerit plus conferre. Seculares eciam volunt quod secundum leges suas Dei iniuria destruatur. Isti autem sophisticant quod ad multiplicandum membra Antichristi¹⁰ quoad Christum iniuria foveatur, ut patet de pseudoprepositis, quos statuunt ad bona pauperum rapiendum. Seculares statuunt quod destruantur iniusti pacem reipublice perturbantes et libertatem ac regaliam regis sui proditorie machinantes.¹⁵ Isti autem infundabiliter statuunt antichristianas leges, quod multiplicentur segnes et sibi conformes prepositi, ex quibus oportet pacem Dei et libertatem regis regum in membris suis diminui. Vendicat enim dux exercitus Antichristi²⁰ quod subditi non attendant ad dignitatem prelati, quem ipse instituit, cum eo ipso censemur habilis, quod est contra fidem evangelii et libertatem membrorum Christi, Matth. VII, 15, ubi docet Christus: *Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Nam elemosinam dandam parte dignis prepositis ampliarunt ultra civile debitum, nedum tyrannice sed blasfeme per palliatas | censuras,^{249^b quas menciuntur a Christo procedere exigendam;³⁰ et totum hoc seminavit in ecclesia civilitas cesarea, que est in clero ad deterius transformata.}

Sed contra dicta arguitur: Videtur enim iuxta hanc viam quod nemo daret redditus infideli

The pope
claims that
whoever he
appoints is to
be taken as
qualified.

^{15.} B: *sue.*   ^{22.} B: *instituunt;* ib. B: *censemur deest.*   ^{34.} A in marg.: *Argumentum pro malo prelato.*

domino vel tyranno, quod est contra fidem scripture, que docet obedire eciam discolis, quod Ihesus noster in facto docuit.

Sed hic dicitur negando contrarium, quia omnia temporalia data clerico ut huiusmodi debent dari secundum rationem elemosine, que debet esse voluntaria et discreta; redditus autem dati seculari domino ut tali debent dari secundum rationem contractus et subiectionis civilis, que non respicit dignitatem prepositi quoad Deum; nec est tenens culpandus, licet coacte det temporalia tyranno, quem credit esse indignum, ymo propter pacem emendam debet gratis dare et servire domino infideli, ut docet Apostolus, ne nomen Domini blasfemetur; et si crediderit per substraccionem servitutis vel redditus convertere dominum infidelem debet ea intencione subtrahere salva fide; talem autem fidem non fecit legibus Antichristi. Quamvis autem leges civiles erant diu ante incarnationem Domini et sint secundum Augustinum mixte multis nequiciis, tamen sunt plurimum iuste, cum pati rapinas bonorum et ceteras iniurias sit meritorium; lex autem Antichristi sub specie sanctitatis et legis Domini est heretica et blasphemica, cui omnes fideles debent resistere et execucioni sue secundum formam ipocrisis, quia si vocatus clerus velit rapere bona subditi per modum tyrannidis est meritorie tollerandus. Sed cum defert talem civilem tyrannidem et blasphemiam palliat | ac sub colore legis civilis exaccionem bonorum fortune per viam excommunicacionis vel alterius censure, que nec cogit corporaliter nec nocet anime impediti in contemptum legis, debent servari temporalia, cum nec sit fides nec ele-

Tithes and offerings are alms to be given willingly and with judgment.

Payments to secular lords are on another footing.

Exactions enforced by excommunication should be resisted

8. Codd.: *dominio*. 24, 25. Codd.: *blasfemia*.

mosina sic dare blasfemis bona pauperum, ideo quod ea racione debetur caret colore meriti.

We should submit to injustice patiently, awaiting God's judgment.

Sed dimittendo hanc formam et innitendo pugnis et spoliacioni civili, ut modo faciunt discipuli Antichristi, videtur michi quod via meritorior⁵ atque securior foret pati iniurias, confidenter expectando divinum iudicium, sed non propter timorem fulminis quod pretendunt. Sic igitur verificata est de nomine christianis et paganis vel clero et layco prophecia Ezechielis XXIII¹⁰ de duabus sororibus Oolla et Oolliba; nam Oolliba christiana plus fornicata est spiritualiter cum tradicionibus infidelium quam Oolla, quia plus insanivit sophisticando legem, et excanduit in temporalium voluptatem, ideo secundum diffinicionem Dei tradendi sunt in manus gencium puniendi; deseruerunt enim viam, quam Christus docuit, ad intrinsecus se regendum et exterios conquirendum; nam mamme pubertatis sunt fracte, dum leges infancium sunt dirupte.²⁰

Sed secundo obicitur per hoc quod de lege Dei evangelizantibus debentur stipendia, ut docet Apostolus prima Cor. IX et Luce X; oportet igitur esse aliquam legem que iniuriantes coherceat, cuiusmodi est lex ecclesie, quam oportet credere²⁵ in hac parte.

We are bound to support God's ministers.

Hic conceditur totum, cum utroque veritas confuse tegitur; nam Christo | et apostolis debebantur de lege Dei stipendia officio spiritualis ministerii necessaria, et lex Dei atque suum iudicium plene excuiunt istorum iniurias, quia faciat sacerdos spirituale officium sibi debitum; et incompossibile est quod desint sibi vite necessaria ad dampnum anime. Patet de prophetis legis veteris, de Christo et suis apostolis et de³⁵

11. Codd.: Cella et Colliba; sic et l. 13.
dicans non deficit in cibo.

27. Codd. in marg.: Pre-

vitis patrum ut sanctis monachis. Si autem talis patitur penam vel defectum corporis, ut sepe contigit de Christo et suis apostolis, hoc servata pacienza redundat in lucrum anime, ideo Christus non tradidit legem in talibus reluctandi, sed humiliter iniurias paciendi, ut patet Luce IX: sed infideliter istam legem Christi contempnimus. Cum 5 igitur discolis non desunt hodie temporalia, quanto magis Deus non deficiet in necessariis servo suo.
 Sed oportet in isto confuso involucro quod christianus caveat de triplici periculo, primo quod clericus Christi non ocietur accipiendo avide stipendium sine ministerio; hoc enim secundum legem Dei et hominum est iniustum; nec ad illud 10 extinguendum ordinatur aliquod suffragium. Secundo quod in mensura et non in superhabundancia accipiatur de fimo temporalium, iuxta doctrinam Apostoli prima Thym. VI, 8 *habentes, inquit, alimenta et quibus tegamur hiis contenti*
 simus. Unde beatus Crysostomus super primo cap. ad Hebreos Hom. II dicit, quod *christianus debet sapere in penuria, non in diviciis, quoniam qui in paucis potest vivere, eo qui non potest multo maior et melior est.* Ut si vocatorum ad regalem civitatem hii nec subiugalibus egent 15 nec famulis nec palliis nec de versoriis nec calligis nec vasis, sed sufficiat eis panem habere et ex fontibus aquam accipere; illi vero dicunt nisi vehicula, stramenta mollia, numerosam familiam 20 habeamus, non possumus, et adhuc remissis brevibus et interpolatis passibus, civitatem attingere. Si insuper dum civitatem attigerint, sint secundum celeritatem et expedicionem ad civitatem
 250*

The clergy
should not take
stipends
without
ministering.

They should
not accept too
much.

18. Codd. in marg.: *Victus parcitas et sumptus* (A: *secundum beatum Crisogonum!*). 21. Codd.: *Morali II.* 26. Codd.: *Diversionis.*

21. Opp. tom. XII, 26.

cum ipsam intraverint premiandi, quis dubitat,
quin primi excedent secundos? Correspondenter
est de viantibus ad patriam senciendum.

Most of all
they must
avoid cursing
because
temporals are
refused.

Sed caveatur tercio ne ad querendum nobis
bona superflua et itineris ad patriam tardativa⁵
menciamur blasfeme de scriptura, dicentes quod
de lege Domini debemus anathematizare stric-
tissime pro temporalium negacione, et sic solli-
citemur sollicite exequi tradiciones ad hoc con-
ditas, quia hoc nimis ex Antichristi dogmate¹⁰
tardaret a patria, patet destruccio huius heresis
Luce IX et per legem pape Gregorii, XXIII,
questione IV, *Inter querelas*, ubi docetur non sic
pro temporalibus vindicandum.

It is said that
if the laity
judge they will
deprive even
the good clergy
of their
support.

Sed tercio obicitur per hoc quod iuxta hanc¹⁵
viam nedum detinerentur decime et proventus
ecclesie a cardinalibus et alienigenis indignis nec
solum ab ecclesiis appropriatis religiosis sub-
trahentibus debitum rectoris officium, sed ab
assiduis rectoribus vigilanter residentibus, cum²⁰
aperta sit via laycis ad iudicandum de ministerio
sui prepositi et subtrahendum de stipendio se-
cundum suum iudicium diminuerentur proventus
ecclesie ad non quantum.

All money
withdrawn
should be
applied
to pious uses.

Quoad istud argumentum videtur michi quod²⁵
primo deficientibus satrapis in casibus | duobus^{250b}
prioribus, et secundo deficiente rege ac secula-
ribus dominis, qui ex officio prohiberent ne de-
cime regni et bona pauperum taliter ad discolos
devolvantur; populus debet decimas et oblaciones³⁰
suas ab eis concorditer et constanter subtrahere
et in alios pios usus expendere, cum predicti
discoli Antichristi discipuli non sunt illi, quibus

4. Codd. in marg.: *Exigere per excommunicacionem decimas.* 11. B:
tardaret deest. 16. B: *detinoretur.*

13. Decreti Secunda Pars Causa XXII, Quaest. IV, Cap. XXVII.

decime et obligaciones sunt debite. Ideo omnes tradiciones ecclesie malignancium non possunt fundare quod propter istam decenciam populus per censuras ecclesiasticas ad sui dispendium est terrendus, quin pocius propter omissionem negligentem defensionis legum ecclesie et consensum vecordem tradicionibus sathane est a Christo nisi resipiscendo peniteat condempnandus. Unde regi et regno debet esse principium quod qui-
cumque clericus vel laycus intraneus vel extraneus istam veritatem edoctus et remanens mediator vel procurator substraccionem istam precipuorum bonorum regni procurans post monicionem legitimam tamquam proditor vel hostis regni sub-
dolus est censendus.

Ad destruendum itaque hanc antichristianam heresim debet tota ecclesia laborare. Et idem videtur michi iudicium de appropriatis elemosinis vel prebendis, quibuscumque communitatibus vel personis extraneis vel intraneis debitum ecclesie officium notabiliter subtrahentibus, ymo de perpetuis redditibus collatis clericis, ut sepe tetigi.

Et quantum ad ultimum membrum, in quo iacet difficultas, conceditur quod occasione male ac-
cepta | decimantes erranter excederent. Sed in parte altera iacet incomparabiliter maius periculum ut, posito quod tollatur a clero decimacio, sicut tollebatur a Christo et suis apostolis, cum fuit legale legis veteris, cum non debuit tunc remanere nisi secundum moralitatem inclusam, adhuc viveret cleris secundum privatas elemosinas ut tempore Christi, et postmodum magis fructificans nec tot episcopis egerent, ut modo propter penuriam; et sic concessso maximo in-
convenienti huius partis foret modicum in com-

25. Codd.; *excedere*.

29. Codd. in marg.: *Decime sunt legales*

legis veteris.

Appropriations
should cease
where duty
is not done.

Tithepayers
might err, but
there is more
danger on the
other side.
In the worst
case the clergy
might be
maintained like
Christ and the
apostles.

paracione ad inconveniens quod insurgit ex legibus et practicis circa ecclesiasticas porciones. Quamvis autem oportet quod senex sacerdos sit sumptuosior, tamen non vidi senem talem sine pena peccati sui a Domino quoad temporale subsidium derelictum. Ille enim, qui non derelinquit in bonis maximis non potest deficere in bonis minimis. Presbiter igitur talis decrepitus debet cavere de avaricia, de omni assistencia familiari vel ministeriali superflua, et dare se oracioni,¹⁰ contemplacioni et omni modo quo sufficit prodesse ecclesie; et sic vite sanctitas ac ecclesie edificacio erit carta, procuratorum ac medium interpellans ad Deum et populum, propter temporale subsidium acquirendum, sic quod sacerdos¹⁵ moriatur clericus, deserto seculo in spe spiritualis porcionis dominice, sicut vixit corporaliter ex porcione domini temporali.

Non igitur sequitur: Multum malum exinde contingaret, igitur non hoc, sed eius contrarium²⁰ est tenendum. Sic enim de strueretur maior pars^{250^a}

legum et sermonum Christi et facienda forent mala ut bona eveniant. Propter talia igitur inconveniencia expedit, quod fidelis teneat se in limitibus legis Christi, videlicet non exigendo²⁵ plus vel attencius de temporalibus quam hec docet.

Quantum vero ad gravandos videtur quod a summo pontifice usque ad minimum sacerdotem omnes peccant in recipiendo bona pauperum et³⁰ ecclesiasticas dignitates, nam quilibet papa in quantum talis tenetur esse sanctissimus viatorum, et sub illo colore accipit illud nomen; quod videtur

The pope is
bound to be
the holiest of
men,

3. Codd. in marg.: *Vivere de quo posset sacerdos, si decime non essent.* 10. A: *instrumentali;* B: *in sacramentali.* 24. B: *se deest.* 25. B: *non deest.* 31. Codd. in marg.: *Sanctissimus viatorum debet papa esse.*

esse nimis magna presumpcio. Nam iuxta decretum beati Jeronymi recitatum X capitulo et testimonium Bernhardi et Lyncolniensis papa debet esse qualis ibi reputative describitur; sed tunc 5 foret sanctissimus viatorum, igitur ad hoc teneatur; non enim est evidens quod tam sancti et scioli doctores oleo adulacionis linirent pontificem menciendo de illo, pronunciantes de ipso laudes que nec insunt nec inesse debeant. Ideo planum 10 est ex eorum sentencia quod papa debet esse sanctissimus et per idem quilibet papa.

Item, beatus Gregorius libro II De Cura Pastorali cap. primo dicit quod pastor ecclesie debet se habere ad subditos sicut pastor bestiarum 15 se habet ad bestias quas custodit. Sed constat quod nulla earum equiparatur pastori in prudencia vel virtute, igitur pastor ecclesie debet in virtute omnes subditos suos excellere, quia alia excellencia non est pertinens. Cum igitur papa sit 20 pastor tocius residue universitatis fidelium, videtur quod debet supponi ipsum in prudencia et virtute 251^a cunctos illos excellere. | Aliter enim eque maneret et pasceret eum subditus ut econtra.

Item, papa consentit multiplicitate, quod vocetur 25 *pater beatissimus* et vendicat honores ultra omnes mortales alios; cum igitur supponi debet quod hec facit religiose et debite, vel quod sit apostata Antichristus, videtur quod approbantes hec facta papalia, tenentur in istis supponere veritatem et laudis talis materiam. Si igitur veritas est quod ipse est hic *pater beatissimus*, tunc est viator sanctissimus; et idem sequitur si sit maxime honorandus, cum honor sit ex quo premium vir-

20. B: *pastor* deest.

12. Greg. l. c. 24. Cf. Hussii Opp. I, 229^a.

if not, he
should not
take the name
of pope.

So too of the
honours that
he claims,

tutis, ut dicunt philosophi et beatus Jacobus II cap. Et patet ex hoc principio quod Deus honorat hominem proporcionaliter ad virtutem; videtur igitur quod papa, cum dicit se digne consentire antecedenti consentire debeat consequenti.

and of the
powers that
he is supposed
to wield.

Item, papa (ut ipse et sui fautores asserunt) gerit singulariter vicariam vicem Christi in terris, sic quod ipse infinitum excedit alios quoscumque episcopos, sicut Christus infinitum excessit apostolos, ut patet de indulgiis et equiparanciis quotquot aliis episcopis et sibi in excellencia; sed totum illud foret mendacium, nisi eos proporcionaliter excederet in virtute, igitur hoc debet supponi. Non enim debet supponi quod papa propter fastum et questum seculi mendaciter debeat ad talia aspirare. Ideo dicit Gregorius ubi supra: *Oportet namque ut pastor metiri sollicitate studeat, quanta tenende rectitudinis necessitate constringitur, sub cuius estimacione populus gressus vocatur; igitur necesse est ut sit cogitacione mundus, accione precipius, pre cunctis contemplacione suspensus.*

To be a true
pope he must
be chosen by
God.

Item, ad esse veri pape requiritur originalis Dei eleccio, sed Deus non eligit ad papale officium nisi dignum et virtute cunctos ceteros preeminentem, igitur aliter non est papa. Maior ex fide | sepe dicta supponitur; oportet enim Deum concurrere cum quolibet agente creato et omne opus creature legitimum primitus approbare; cum igitur secundum humanitatem non eligit regulariter papas, patet quod oportet eum secundum divinitatem eleccione eterna eligere

11. B: et deest. Hic locus corruptus est.
Pastor qualis esse debeat per totum hic.

17. Codd. in marg.:

quemlibet verum papam. Minor autem patet ex hoc, quod pastor (in quantum huiusmodi) debet esse medium inter Deum et populum et per consequens in virtute Deo propinquior, ut diffuse declarat beatus Gregorius ubi supra. Et patet ex hoc quod distribuere beneficia, decidere causas civiles et cetera, que non sunt preeminencie virtutum officia, sunt abiectum officium laycale, ideo iuxta beatum Gregorium ad papam non pertinent. Deus igitur eligit eum in papam qui ad iuvandum populum preeminet potestate, et aliter in isto deficiens est Antichristus et pseudopapa, ex ficcione mendacii et fraudacione officii.

Ex ipsis videtur quod nemo sumeret sibi honorem papalem, ut dicit Apostolus, nisi a Deo revelatione abscondita sit vocatus; nam debet cognoscere quod nisi virtute preemineat est contrarius veritati. Sed quis scit hoc? Cum igitur gracia fastus vel questus accipiens dignitatem huiusmodi se ipsum excommunicat in principio, patet quam magnum periculum est in presumptione talis officii. Ideo dicit Gregorius primo Pastoralium IX: *Cum curam populi electus presul suscipit, quasi ad egrum medicus accedit. Si igitur adhuc in eius corpore passiones vivunt qua presumptione percusso mederi properat, qui in facie vulnus portat.* Et infra XI: *Sollerter se quisque meciatur, ne locum regiminis assumere audeat, si adhuc in se vicium dampnabiliter regnat. Et hinc superna voce Levit. XXI. 17 ad Moysen dicitur, homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam non offerat panes Deo | suo nec accedat ad ministerium eius.* Et forte si prelati forent a Deo examinati radicitus, cognosceretur quod ex

Hence none
should take
papal honours
who does not
know himself
called of God;
but none can
know this.

23. Rectius: *Cum causam.* 34. Codd.: *ex deest.*

23. De Cura Past. I, 9.

perversa affeccione pocius preessendi quam promerendi suscipiunt illud onus. Quod evidenter convincitur ex hoc quod amplectentes temporalia dimittunt officium promerendi, quod oportet laycos si volunt memores esse salutis propri⁵ iudicare. Et sic videtur melius fore ecclesie quod non foret prelatus cesareus. Sic enim Petrus et ceteri apostoli instar Christi preeminenciam illam aufugerant et ministerialiter propter meritum apud Deum absconditum subesse elegerant. Unde ¹⁰ Gregorius primo Pastoralium III: *Hec breviter diximus, ut quantum sit pondus regiminis monstraremus, ne temerare sacra regimina quisquis impar his est audeat et per concupiscenciam culminis ducatum suscipiat perditionis. Hinc etenim* ¹⁵ *Jacobus pie prohibet dicens: Nolite plures magistri fieri, fratres mei. Hinc mediator Dei et hominum percipere regnum vitavit in terris, qui supernorum spirituum scienciam sensumque transcendens ante secula regnat in celis. Scriptum quippe est, Ihesus* ²⁰ *cum cognovisset, quia venturi essent ut raperent et facerent eum regem, fugit in montem. Quis enim principari hominibus tam sine culpa potuisset quam is, qui inculpate regeret illos quos creavit? Sed quia idcirco in carne venerat, ut non solum* ²⁵ *nos per passionem redimeret, verum eciam per conversacionem doceret, exemplum se sequentibus prebens rex fieri noluit, ad crucis vero patibulum sponte convenit, oblatam gloriam culminis fugit, penam probrose mortis expeciit, ut membra eius* ^{251^a} *discerent favores mundi fugere, terrores hominum non timere, pro veritate adversa diligere, timendo prospera declinare.*

13. Codd.: *ne intrare.*   13, 14. Cod.: *quisquis est is nuper audeat.*
Correxi.

11. l. c.   15. Jac. III, 1.   20. Joh. VI, 15.

Hic possumus palpare si plus diligimus Christum sequendo eius vestigia, quam sacerdotes cesareos propter mundum. Et hec racio (ut credo) movit Augustinum epistola ad Cirillum, quando dixit,
 5 postquam allocutus est beatum Jeronymum iam mortuum: *Testor Deum, quod a tempore illo pocius desideravi subesse quam preesse.* Nam iuxta legem et diffinicionem Christi Matth. XX: Maior, superior vel prelatus ecclesie, debet subesse ministerio
 10 suis subditis, que servitus dum defuerit prelato cesareo non est papa, non enim habet cesar vel Deus potestatem sic mutandi officia prelatorum ecclesie, stante vero nomine eorum quod Christus instituit; Deus enim non potest in contradiccionem,
 15 cum tunc foret contrarius sibi ipsi. Ideo licet cesar ordinet, quod regulariter episcopus suus presit aliis episcopis, recipiendo a toto populo honores mundanos, et totus populus subsit generaliter suo decreto, non propterea sequitur quod
 20 sit papa; hoc enim potest competere layco ut cesari vel alii abiecto membro dyaboli. Racio igitur papatus consistit in humiliiori officio ministandi, sicut stetit in beato Petro et ceteris, quod solius Dei est creature concedere.
 25 Et patet, quod magis periculosa mutatio regis superbie stat in hoc quod excecat homines, mutando sacerdotes ad contrarium officii quod Christus eis instituit. Equivocato enim officio necesse est ut producant ecclesiam et fructus
 30 equivocatos. Et patet generaliter de omni curato
 252^a sive | presbitero quod a signo valde probabili indigne appetit pastoris officium, quando tam

The true
papacy
consists in
service.

Ambition of
office shews
that a man
has been
blinded by
Satan.

⁴ Codd.: *Augustinus.*   8. B in marg.: *Prelatus vere non est dum viciose deficit a ministerio.*

4. Videtur esse Ep. CXXXIV ad Apringium, ubi leges: Cuius utilitatibus servio, cui non tam praeesse quam prodesse desidero.

remote, tam sumptuose et periculose laborat ad primatum ecclesiasticum obtainendum, quia si pure vel principaliter intendit edificationem ecclesie, plana est via, brevior, securior et Deo placencior, laborando indiffinite sicut fecerunt apostoli. Quod ⁵ si primatum pure aut primo intendit, inhabilitat se ad omnem statum ecclesie, cum preponit regem superbie regi vero; et sic videtur quod ecclesia regulanda ut olim eligeret sibi presbiterum vel quod apostoli infidelis gentis constituant sibi ¹⁰ presbiteros, quos percepto veneno dyaboli debent abicere.

The pope
should not
appoint
prelates.

Et patet quam extraneum est a Romano pontifice, symoniace principatus ecclesiis assignare; hoc enim foret minus dissonum in milite vel alio ¹⁵ populari; ex quibus convincitur quod papa tam perplexe se onerans in tam alieno officio atque ambiguo, propter reputatum commodum temporele nimis gravat suum officium, cum fatue reddit se participem criminis hominum, quos sic prefert. ²⁰ Sic eciam dicitur ampliare potestatem eorum quam Deus minuit vel non causat, et restringere potestatem eorum, quam Deus amplificat. Quomodo igitur respondebit Deo stultus tam precipitanter et blasfeme sibi contrarius; non enim ²⁵ est fundabile quod habet potestatem in episcopis, ipsis sciencioribus et copiosius claves ecclesie habentibus potestatem ordinis sic restringere vel laxare. Nam de potestate propria hoc non potest, quos igitur funes habet circa potestatem alienam ³⁰ maiorem sua potestate, quam Deus dat appropiate ad prodessendum ecclesie? Non igitur valet fingere blasphemiam ad magnificandum suam potentiam, sed necesse habet stabilire ecclesiam in statu et religione | primeva, quam Christus in- ^{252^b}

5. B: *indefinite.*

14. Codd.: *prima primatus.*

stituit, non excedendo limites in sacramentis et sacramentalibus evangelicis, quia tunc est indubie Antichristus.

Sed obicitur per hoc quod, si papa debet esse sanctissimus viatorum et aliter non est papa, sequitur quod omne peccatum mortale vel veniale debet degradare papam, quod est contra legem distinctione XL: *Si papa, in qua dicitur quod solum debet deponi pro heresi.* Et iterum videtur idem de regibus, episcopis et quibuscumque ministris ecclesie, ymo summus sacerdos in lege veteri non fuit regulariter sanctissimus, cum sepe fuit pollutus.

Hic dicitur quod maior pars huius difficultatis stat in signacione termini magistralis, ut aliqui intelligunt papam, ut dicit autonomastice super quoscumque alios mirabilem sanctitatem, sicut Christus se habuit ad suos apostolos. Et sic intelligunt homines de Romano pontifice in hiis que lucrum et honorem mundanam sapiunt, sed non in vita secundum forum conscientie quoad Deum. Et isto modo loquuntur tres sancti doctores predicti. Alii autem intelligunt papam, ut dicit episcopum supereminenter in aliqua sanctitate, ut Ambrosius, Augustinus et ceteri vocati sunt pape. Sed postquam declinavit clerus ad civilitatem, vocati sunt quicumque pape, qui ad decidendum principaliter causas ecclesie seculares sunt humanitus instituti. Et super ista equivocatione currunt raciones, nam Christus fuit papa, quem degradaret quodcumque peccatum, ideo stultum foret christianum ea intencione assumere

Objection: The pope would be subject to deprivation for every sin.

In this matter much depends on the meaning of Pope;

whether it connotes holiness or worldly supremacy.

8. B in marg.: *Papa si debet esse sanctissimus solum sequitur inconveniens.* 15. *magistralis;* A: *ingracilis.* 10. B in marg.: *Papa quid signat.*

8. Decreti Prima Pars, dist. XL, cap. VI.

nomen pape. Ideo caverunt de hoc Petrus, Gregorius et alii sancti, ignorantes si sunt membra dyaboli. In medio vero acceperant sibi sancti episcopi nomen pape, et in tercio propter blasphemum fastum et questum assumpserunt sibi con-⁵fuse illud nomen | prelati cesarei ultra auctoritatem ^{252c} novi vel veteris testamenti. Unde secus est de nomine pape et aliis nominibus primo officiorum, cum papa dicit principaliter preeminenciam sanctitatis. Et patet ex equivocatione solucio.¹⁰

Objection:
Every one
ought to be
pope, since
every one
ought to attain
the highest
holiness.

Even among
the saints there
are degrees of
holiness,

and it is
devilish
presumption
to claim the
highest.

Secundo obicitur per hoc, quod iuxta hanc viam quilibet debet esse papa, ut debet esse sanctissimus viatorum. Debet enim esse papa et quocumque iam viante sanctior.

Hic dicitur quod logica secundum sensum com-¹⁵
positum et divisum in ista materia est cavenda.
Non enim est aliqua sanctitas qua prepolleret
peccator, quin debet esse sanctior, quia aliter
non peccaret. Verumtamen nec in statu vie nec
statu lapsus debet homo composite esse sanctissi-²⁰
mus viatorum, quia subducto omni peccato foret
gradus excessuum sanctitatum. Sed post lapsum
non est aliis sanctus vivens vitam communem
quin debet esse sancior. Sed ut credo quilibet
predestinatus debet finire in gradu sanctitatis ²⁵
non summo sed sibi debito. Unde luciferina pre-
sumpcio videtur quod christianus accipiat sibi
nomen talis preeminencie sanctitatis. Ideo sancti
concorditer illud respuerant. Quid igitur moveret
Romanum episcopum ultra obligacionem apud ³⁰
Deum absconditam ex professione humana sponte-
nea sibi assumere tale nomen; professio namque
et officium mutantur ab officio et more aposto-
lico ad legem et officium Antichristi.

19. Codd. in marg.: *Sanctissimus si debet esse omnis homo.* 31. *et;*
B: ex.

Sed tertio obicitur per hoc, quod Nicolaus de ^{Pope Nicholas}_{is said to have} ordine fratrum Minorum dicitur de comuni consensu cardinalium et cleri ordinasse, quod non erit amplius papa nisi de suo ordine; quod videtur rationabile, cum ille sit status perfectissimus viatoris, ut patet in Sexto: *Exiit qui seminat*. Cum igitur illa ordinacio non potest dissolvi nisi per fratrem minorem papam, quod nunquam contigit, videtur quod abhinc non fuit aliquis verus papa.

10 Pro isto supponuntur leges ecclesie, primo quod hec ordinacio fuit valida, secundo quod illa non potest tolli nisi per papam et clerum, et tertio quod nunquam in aliqua synodo tolleratur; tunc videtur quod repugnat ipsam tolli nisi per papam fratrem minorem, quia esto quod cras tolleretur per papam secularem. Sed contra repugnat stante lege ista quod papa huiusmodi sit electus, igitur repugnat legibus predictis quod ordinacio illa taliter dissolvatur.

20 Hic patet quod ecclesia humanis tradicionibus insolubiliter catherenatur; et utinam non forent leges aliisque papales minus rationales quam est ista. Stat igitur solucio in duobus, primo quod decretalis talis non valuit, secundo quod 25 ordines et alia sacramenta possunt ministrari licite, nullo papa cesareo existente, nec oportet plus dilatare istam materiam. Quantum ad tertium punctum de necessitate privilegiorum et regiminis capitalis in fide catholica, patet quod Christus 30 cum lege sua per se sufficit. Signa autem ut cruces, baculum et similia, que Cesar instituit, ut

1. Codd. in marg.: *Nicolaus papa de ordine Minorum statuit ut solum de suo ordine fiat papa.* 10. A: supponentur. 22. Codd.: *irrationales.* 26. B in marg.: *Solucio.* 31. B: *sufficit.* 31. Codd. in marg.: *Insignia pape vel aliorum.*

1. De ordine fratrum Minorum. Cf. Polychronicon Ranulph Higden VIII, 268. 6. Tit. XII, Cap. III.

It is madness
to set symbols
above the
virtue
symbolized.

Let us be
content with
the rites which
the apostles
learned from
Christ.

Rulers should
withdraw
endowments
abused by
the clergy.

pater XCVI distinctione *Constantinus*, non vocamus privilegia, sed deliramenta, et, ut Chrysostomus loquitur super epistolam ad Thym., rationabiliter deridenda. Si enim videres senem puerilibus ornamenti indutum non gracia ludendi,⁵ sed maniace necessaria regimini sui corporis repudiantem, nonne deridendo dices huiusmodi insanire? Multo magis presbiter vel prelatus, qui preponderat signa muta et putrida ante virtutes ^{253*} signatas est ut maniacus deridendus, et per tumorem tamquam decrepitus insaniens regulandus. Ideo necesse est reges et principes honorem melancolicum, ut puta copiam temporalium suorum subtrahere, quia ille facit omnes tales prelatos, ultra hoc quod sapuerunt apostoli vel primitiva ecclesia insanire. Contentemur igitur de paucis ritibus quos ex doctrina Christi servarunt apostoli, et omnino honeste superadditos vere et modeste non preponderanter vel hypocritice observemus. Omnia enim talia non expeditunt vel sunt licita,²⁰ nisi de quanto iuvant ad observanciam mandatorum. Unde videtur adulterina degeneracio, quod mandata Dei quasi neutra respicimus, et cum tradicionibus hominum sumus insolubiliter sponsati. Domini igitur, quorum bonis abutimur,²⁵ debent sua subtrahere, ne ex alieni peccati participio maculentur; nec obest huic sed prodest quod principibus limitatum est a Deo officium ad tuendam ecclesiam, ut patet in decreto beati Ysidori in de summo bono libro III. Et hic ³⁰ notant multi quod dicit ad tuendum, non spoliandum ecclesiam.

30. Codd. in marg.: *Auferre temporalia a clero delinquente.*

1. Cap. XIV. 3. Chrysostomus I. c. 30. Decreti Sec. Pars, Causa XXIII, Quaest. V, cap. XX, ex Isidori De Summo bono III, cap. LIII.

Sed constat sciolos quod non est color: Si To do so is not
beatus iste dicit quod principes debent tueri, et Church but to
non dicit quod debent spoliare ecclesiam, igitur protect it.
non licet eis ex caritate medicinaliter auferre
temporalia ab ecclesia delinquente. Sicut enim
magna est distancia inter celum et terram, sic
multum distant predanter spoliare et medicinaliter
sic auferre. Ideo notaret sic arguens, quod
sanctus doctor dicit: *Principes debere tueri eccl-
esiā, non dicit dotare temporaliter vel ditare.* |

^{253^b} Unde maior elemosina foret principibus tueri
ecclesiam in limitibus religionis quam Christus
instituit quam dare sibi quantamlibet elemosinam
corporalem; et hoc possunt, cum possunt culpa-
biliter hos privilegii limites per accidens de-
struere, et per consequens possunt meritorie
eosdem privilegii limites stabilire. Qui enim
habet secundum leges dyaboli facultatem pec-
candi, habet pocius facultatem secundum leges
Dei sibi et ecclesie promerendi. Ideo sicut se-
culares possunt obesse ecclesie per stultam et
secularem dominorum dotacionem, sic possunt
facilius atque licencius prodesse ecclesie per pru-
dentem eorum substraccionem. Pro declaracione
autem conclusionis predicte capio quod status
exproprietary vivendi, in quo vixit clerus ante
dotacionem, sit melior clero atque perfeccior
quam quotquot seculares mundi divicie; quod
probo per hoc quod proporcionaliter ut aliquid
adiacet viatori plus ipsum habilitans ad beatitudinem
acquirendam est ipsum melius atque
utilius; sed status ille ad finem illum magis ha-
bilitat, igitur est habenti plus utilis.

Minor probatur tripliciter: primo per hoc quod
³⁵ Ihesus noster aliter inconvenienter daret ecclesie

24. Codd. in marg.: *Status exproprietary est melior clero.*

illum statum, cum posset eque faciliter dotasse quantumcumque clerum suum in mundi diviciis; non enim est potentis, prudentis et benevolentis sic magis bonum postponere, quia tunc vel foret invidus vel ignarus.

Similiter, quantumcumque divicie accumulentur, eciam cum securitate mundana perpetua non ponunt possessionatum nisi profundius in statu proprietario minus perfecto. Cum igitur status ille ideo dicitur principaliter minus perfectus,¹⁰ quia est plus a beatitudine tardativus, (ut sepe patet | ex fide evangelii) sequitur quod status ²⁵³ ille sit proprietate contraria clero utilior. Contrariorum enim oportet unum esse perfeccius tamquam habitus et reliquum imperfeccius tamquam ¹⁵ privacio.

Similiter, omne opus misericordie vel elemosine spiritualis est pocius quam opus misericordie vel elemosine corporalis, sed dare tuicionem quoad statum et privilegia que Christus instituit ²⁰ est opus misericordie spirituale, non comparacione ad ditacionem mundanam, igitur est ipsa prestans. Aliter enim Christus invide peiorasset apostolos, vocando eos a mundi diviciis ad purum statum exproprietarium, sicut et fratres contra ²⁵ caritatis regulas dampnificarent pueros et alios divites seculares, dum faciunt eos fratres, ymo procurarent et laudarent plus homines qui facerent eos proprietarios quam conditores suorum ordinum, vel patres qui fecerant eos fratres;³⁰ quod credo eos dicere esse apostatarum sentenciam; vel aliter sequitur, quod donantes ordinibus illis loca et domicilia ad habitandum et contractas, peccarent graviter, et sic ipsi suum ordinem observando; debent enim iuxta falsigraphum vivendo ³⁵

To maintain
the ordinances
of Christ is a
work of charity
far higher than
worldly gifts.

Otherwise the
state of
possessions
is higher
than that
of Friars.

33. *Contractas* = contratas = country. 35. Codd.: *ad deest*.

in statu possessionato meritorius plus prodesse ecclesie. Ideo stulte et sine causa quam Deus approbat viverent sic parce atque penaliter, si sic deficiat perfeccio sui status. Ideo ipsi debent
5 esse singulariter pugiles huius sentencie, nedum quia est fundamentum sui ordinis, sed quia leges ecclesie et fides scripture cum rationibus idem dicunt.

Et per idem sequitur quod in dominis temporibus et tota ecclesia foret status ille utilior,
10 quia aliter religiosi stulte et irreligiose facerent
253⁴ multos fratres. Et patet ex eodem quod suc | cessio temporis non impedit, sed requirit quod debemus sic vivere, ymo temporis periculositas, tempta-
15 cionis crudelitas et temporalium detestabilitas docent nos nunc pocius mundana relinquere; nam senescente mundo est homo pronior ad avariciam, et hinc dyabolus temptans in hoc acucius est caucius obviandus. Et patet, quod est contra
20 rationem hec avaricia, quia res mundane sunt plus solito magis flexibles, et peiores homines sunt plus debiles ad gaudendum in illis et vita breviores; cum igitur non faciant sed excitant ad sitibundius appetendum, patet ex doctrina in
25 caritate sapiencie quod illis remotis sunt futura spiritualia appetenda, et illi qui ex obligacione vivunt vitam exproprietariam nimis degenerant, si isti sentencie tacite vel expresse contradicant.

Ex istis colligitur talis racio ex lege primi
30 mandati secunde tabule, omnis homo debet hono-
rare sanctam matrem ecclesiam, sed honor eius
precipuus foret auferre ab ea turpitudinis ma-
culam, servando in ea statum tam dignum et
nobilem et tuendo pristinam libertatem, igitur
35 omnis homo et specialiter secularis dominus ac

As the world
grows older
avarice
increases and
needs to be
more resisted.

The fifth
commandment
teaches us to
honour our
mother the
church and
remove all
blots from her.

23. faciant; ita codd.

29. Codd. in marg.: *Ausserre bona tempora-
ria argumentum bonum.*

superior clericus hoc tenetur. Si igitur homo sit excommunicatus atque gravis sacrilegus qui spoliat ecclesiam bonis fortune et sacris ecclesie ornamentis, quanto magis qui extinguit in ecclesia vel aufert ab ea iocale preciosius et infinitum⁵ quodammodo magis sacrum, cuiusmodi sunt status, privilegium et libertas, que Christus dedit ecclesie cleri sui. Et hec excommunicatio sacrilega perturbat nimirum totam ecclesiam militantem; nam tam auferentes quam consencientes sunt heretici^{254*} a Deo maledicti, et eo gravius quo sic honorare matrem suam foret facilius. Nam via Domini est consolativa, plana et facilis, sed via dyaboli est litigativa, sumptuosa atque difficilis. Et istum scrupulum detegeret clerus mundi principibus,¹⁵ quia illorum est extirpare hos nidos hereticos. Melius enim foret et plus ad pacem nostram, quod non foret in Anglia domus vel prepositus sic possessionatus, quam quod sic duraret in ipsa hoc excomunicatum et hereticum sacrilegium anti-²⁰ quatum. Licet enim sit tam contrarium profectui populi et possessioni secularium dominorum induratum et tam diutine vix potest nisi per miraculum semoveri, et illi quos rex conduxit carius ad instruendum eum in hac fide proditorie plus²⁵ resistunt. Et idem est iudicium de fratribus collegiis, que in magna parte fovent hoc facinus vel defendunt. Sicut enim Machomed habuit duos complices, scilicet Hebreum peritum in lege veteri, et Sergium monachum subdolum christianum, ita³⁰ dicitur hodie prelatos cesareos habere ex uno latere peritos in lege cesarea et ex alio latere hypocritam exproprietarium, vocatum sacre pagine

Those who
should advise
the king
mislead him.

Prelates
maintain false
counsellors,
lawyers and
theologians.

3. A in marg.: *Ornamenta sacra ecclesie.*   5. B: *aufer.*   28. B in marg.: *Machomet habuit duos complices.*

30. De Sergio monacho vide De Ecclesia p. 290, 333, 511.

professorem; foret (inquam) copia cleri purgati, ut in vitiis patrum priorum, clero Christi secundum eius privilegia, libertates Christi et regulas conservante. Nichil enim utile, iustum atque legitimum est alicui statui ecclesie vel legi, quem Christus instituit, contrarium, dampniferum vel nocivum, quia sic Christus foret in membris et legibus sibi ipsi contrarius. Dotacio igitur cleri non foret plus

^{254^b} hodie quam tempore Christi contraria | dominio
seculari, et multo evidencius non foret conten-

ciosa contraria sibi ipsi. Regum itaque est ad pacificationem regni sui tales sectas et ritus novos extinguere. Vel aliter quomodo stabit regnum? Domus enim supra domum cadet, tam in contencionibus quam pugnis spiritualibus aut corporalibus, tam inter religiosos quam laycos ac mixtim, cum forent sibi ipsis contrarii ex consensu peccati, quod omnino facit subiectum contrarium sibi ipsi. Nec dissonat sed consonat istis dictum Augustini in de Duodecim Gradibus Abusionum nono capitulo ubi dicit, quod *regem non iniquum sed correctorem iniquorum esse oportet. Inde in semel ipso dignitatem sui nominis custodiret, nomen enim regis intellectualiter retinet, ut subiectis omnibus rectoris officium procuret.* Ex isto plane sequitur: Si totus clerus regni habet aliquem regem suum, debet subesse eius regimini, ut patet super Jeronymum Omelia XI. Consequenter ponit iste sanctus viginti duas proprietates, que debent regibus convenire. *Qualiter, inquit, alias corrigerem poterit, qui proprios mores, ne iniqui sint, non corrigit, quoniam iusticia regis exaltatur solium*

It is the duty
of kings to
put down new
sects and
ceremonies.

19. Codd. in marg.: *Regi subesse debet clerus.*   20. Codd.:
abusionis.   24. Codd. in marg.: *Regis condiciones 22.*

20. Opp. tom. VI, App. p. 214.   30. Nonus abusionis gradus
l. c. p. 214.

et in veritate solidantur gubernacula populorum. Iusticia vero regis est neminem iniuste per potentiam opprimere, sine personarum acceptione inter virum et proximum suum iuste iudicare, advenis, pupillis et viduis defensorem esse, cohibere furtam, adulteria punire, iniquos non exaltare, impudicos et histriones non nutritre, impios de terra perdere, patricidas et prave viventes vivere non sinere, ecclesiastas defendere, pauperes elemosinis alere, iustos super regni negocia constituere, senes sapientes et sobrios consiliarios habere, magorum, ariolorum, phitonissarum supersticionibus non contendere, ira-²⁵⁴ cundiam differre, patriam fortiter et iuste contra adversarios defendere, per omnia in Deo confidere, prosperitatibus animam non elevare, cuncta adversa pacienter tollerare, filios suos non sinere impie agere, certis horis oracionibus insistere, ante horas congruas non gustare cibum. Ve enim terre, cuius rex puer est et cuius principes mane comedunt. Hec regni prosperitatem in presenti faciunt et regeni ad celestia regna meliora perducunt. Et post narrat iste sanctus duodecim condiciones, que ex opposito consequuntur: Qui, inquit, regnum non secundum legem hanc dispensat, multas nimirum adversitates in imperio tollerabit. Idcirco enim pax sepe ipsorum rumpitur, offendicula eciam de regno suscitantur, terrarum fructus diminuuntur, servicia populorum prepediuntur, multi et varii dolores prosperitatem regni inficiunt, carorum et liberorum mors tristiciam confert, hostium incursum et provincias undique vastant, bestie armentorum et pecorum greges dilacerant, tempestas aeris et hyemis turbata rerum fecunditatem et maris mini-

15. Rectius: *animo non elevari.* 30. Recte: *mortes . . . conferuant*
ib. Codd.: *cursus.* 33. Codd.: *fecunditate et moris.*

steria prohibent et aliquando fulminum ictus segetes, arborum flores et pampinos exurunt. Super omnia vero regis iniusticia non solum prosperitatem presentis imperii fuscat, sed eciam filios suos et nepotes, ne post se hereditatem teneant, obscurat. Propter piaculum enim regis Salomonis dominus Israhel Dominus de manibus filiorum Israhel dispersit et propter iusticiam regis David lucernam de semine eius in Jerusalem semper reliquit. Ecce 254^d quantum iusticia regis seculo valet, in tumentibus perspicue patet. Est enim pax populorum tutamentum patrie, immunitas plebis, munimentum gentis, cura languorum, gaudium hominum, temperies aeris, serenitas maris, terre fecunditas, solacium pauperum, hereditas filiorum et sibimet ipsi spes future beatitudinis. Attamen sciat rex: sicut in throno hominum primus constitutus est, sic et in penis, si iusticiam non fecerit, primatum habiturus est, omnes namque quoscumque peccatores in presenti sub se habuerit, supra se modo plagali in pena futura habebit. Et ista bona duodecim cum pena decima tercia moverent regem et populum altrinsecus se iuvare.

Et ex ipsis primo patet quod rex Anglie primo 25 et principaliter daret operam ad regulandum clerum suum et specialiter episcopos ut vivant similius legi Christi; totum enim regnum est unum corpus, quod tueri atque mederi spectat ad regis officium, ut dicit iste sanctus. Ideo oportet secundum beatum Crysostomum Omelia XXXI Operis Imperfecti incipere a clero, cum sit pars principalis et stomachus corporis, per quem cibi digestio et sanitas sunt ad cetera membra corporis derivanda. Oportet enim regem ab illis in-

The king of England should enforce a right life in his prelates and clergy.

11. Codd.: *Est enim deest.* 12. Codd.: *immunimentum.*

30. Opp. tom. VI, 792.

cipere secundum leges ordinis naturalis. Unde quantum ad illas viginti duas condiciones regis, omnes sonant implicite quod rex debet ad regimen cleri sui magis attendere; tunc enim defendit ecclesiam, regnum, viduas et pupilos. Quod si exaltat et foveat indignos episcopos, heresiarcha et autor sui facinoris est censendus.

The pope or
any other who
hinders this
action is
Antichrist.

Secundo patet quod sive Romanus pontifex sive quicumque alias ex presumcione infundabili impedierit hoc sacrum regis officium, habet rationem heretici et pessimi Antichristi. Patet ex hoc quod talis est capitalis in heresi talis regis, nam nec Petrus nec Paulus nec eciam dominus Ihesus Christus habet potestatem ad dampnificandum, sed meliorandum ecclesiam; ideo hoc temptans contra reges, qui sunt Dei vicarii, temptat sacrilege contra sanctam ecclesiam et per consequens contra Deum; eciam sic potest sinistre intelligi maledicta glossa ordinaria super XXV questione *Sunt quidam*, ubi dicit quod papa habet potestatem nendum dispensandi contra Apostolum sed eciam contra Christum, et tunc indubie est Christo contrarius et pessimus Antichristus. Non enim fingi potest quomodo haberet a Deo potentiam ad tollendum vel impediendum potestatem regum, qua edificaretur ecclesia; si enim non liceret regi regere suum clerum, cum ille potest totum residuum regni inficere, ymo residuum populi superare, alias non foret rex regni integri. Et sic, ut dicit Augustinus De Anti-christo XX De Civitate Dei, XXIV capitulo, ipse destrueret quartum regnum.

Accursed
error in the
Gloss.

8. Codd. in marg.: *Regis officium impediens peccat.*

20. Causa XXV, Quaest. I, Cap. VI. Glossa ord. I, p. 1347 (ed. Ven. 1595): Papa utrum possit contra Apostolum dispensare. 30. Aug. Opp. tom. VII, 606.

Tercio patet ex verbis sancti doctoris, quod pax regnum est precipue per cleri maculas perturbata, non propter regis culpam in regendo subiectos; primo enim, ut dicit, pax populorum dissolvitur. Sed defectus illius regiminis a defectu regiminis cleri exoritur; ibidem enim primo pax cum Deo destruitur, et per consequens oportet destrui pacem cum homine, quia Yob IX 4 scribitur: *Quis sibi restitit et pacem habuit?* Patet igitur quod venenato clero, qui mediaret inter Deum et homines, necesse est pacem in populo perturbari; in cuius signum, ubi cleru*s* insolencius et nequius conversatur, est maior tranquillitatis 255^b distanca. Et ut notat quidam | intuens successus 15 seculi in diocesi Dunelmensi, est maior turbacio et minor episcoporum et cleri religio. Ideo gaudent quidam de iusto Dei iudicio, quod ibidem ponuntur pestilencie, fames et unius gentis in alteram insultacio. Surgant itaque et pacifcent, 20 qui facto et consensu sextuplici tam cupide et irregulariter ecclesiam Christi turbaverant. Melius enim est pugnare contra hostes extrinsecos quam contra iustos domesticos.

Sed certum est quod nunquam tolletur regnum dissensio, antequam rex clerum rexerit in statu quem Christus instituit, ut patet Daniel II. Omne enim tale peccatum Deus regi imputat ex consensu. Expergiscat igitur rex prudencia et non permittat maniacos per privilegia consumere bona sua et bona pauperum regni sui, nam reducere ad statum primevum ecclesiam regi principaliter spectat ad suum officium. Non autem potest fundari in lege Domini tale privilegium et specialiter emptum cum gravi consumpcione bonorum pauperum. Ideo bona illa ne sic depopu-

Durham is an evidence of this.

Dissensions will not cease till the king brings the clergy back to the state ordained by Christ.

15. Cf. De Ecclesia p. 217.

The ornaments
of the clergy
are of small
importance.

lentur, ad regem pertinet sequestrare. In scriptura siquidem legitur de dupli tali privilegio sacerdotis et cetera. Ieremias enim ex mandato Domini appendit ad collum cathenam ligneam, ut patet Jeremie XXVII, et post fracturam illius cathene per 5 pseudoprophetam Ananiam accepit cathenam ferream, ut patet XXVIII capitulo. Sedechias vero pseudopropheta cesareus libro III Regum XXII et II Paralipomenon XVIII fecisse sibi ornementum ex parte dyaboli concessum | ad fin- 255^a gendum mendacium. *Fecit, inquit, sibi Sedechias filius Canaan cornua ferrea, et ait: Hec dicit Dominus Deus: Hiis ventilabis Syriam, donec deleas eam.* Et revera sicut contra Micheam erant multi pseudopropheete, false ferentes signa mendacii, 15 sic contra paucos sacerdotes Christi sunt multi cesarei longe falsius ferentes ornamenti cesarea, quibus de victoria contra dyabolum se et suos decipiunt. Cum igitur cessarunt in nobis legalia legis veteris, debemus ad moralia virtutum figura- 20 rata attendere et videre quid in Christo et suis discipulis invenitur secundum legem suam induere. Nam Psal. CXXXI, 9 per prophetam dicitur: *Sacerdotes eius induantur iusticiam.* De ornamentis autem corporalibus non legi Christum 25 vel suos apostolos legem particulariter tradidisse, sed sine dissensione vel scandalo nunc unum ornamentum nunc aliud leviter acceptasse, do- cendo nos ut faciamus similiter.

Quantum igitur ad privilegia ornamentorum de- 30 bet christianus ipsa attendere quasi neutra et nullo modo preponderare illa suis signatis, scilicet vir-

23. Codd. in marg.: *Ornamenta clericorum.* 32. Codd. in marg.: *Dispensacio ad clericatum.*

tutibus datis a Domino, licet tamen eis uti pro tempore, ut patet de Apostolo Act. XXI.

Et quantum ad alia privilegia, ut licenciam varie celebrandi dispensacionem cum irregularibus, 5 bigamis et coniugatis ad sacerdotium vel matrimonium cum infinitis huiusmodi adinventis, videtur michi quod Deus sepe dispensat cum talibus.

^{255^a}

Sed hoc ex fide capio quod non licet pape vel homini dispensare in quocumque cum aliquo, nisi 10 Deus dispenset ante ea in eodem, sic quod vicarius Christi dispensans in talibus est nudus divine sentencie promulgator, quia cum non dependent sacramentaliter a suo officio, non restat sibi medium dispensandi nisi per modum meriti 15 vel discretionis promulgandi non esse periculum. Unde quia solet esse in papa maior sanctitas atque discrecio, ideo solet laycus in talibus ad papam recurrere, et modo reputatum est ut sacramentum divinissimum quod ad eum spectat 20 singulariter ista concedere; videtur enim quod ista primo discerneret, si sint racionabilia et edificativa ecclesie, quia stante contrario non obstante sua concessione, tam ipse quam privilegiatus deceptorie est in culpa. Quod si sint racionabilia 25 et edificatoria, quicumque promulgaverit eorum licenciam, ymo sola ratione movente est licitum secundum illa procedere, cum Deus per se faciat hec licere, nec potest fundari ex humanis traditionibus adinventis quod oportet capere genera- 30 liter sic a prelatis licenciam, vel quod licet eis sic restringendo potestatem populi vel presbiteri in neutris vel licitis ex fide scripture, servare sibi licenciam ad procedendum in talibus singulariter vel quod aliter obedienciam istam non 35 faciens, eciam plus quam propter prevaricationem decalogi puniatur, quia cuiuslibet christiani et specialiter prelati est ampliare atque defendere

Dispensations
as to ordination
or matrimony
are lawful only
when they
express the will
of God.

We may do
what is
reasonable
and edifying
without license
of prelates.

privilegia et libertates, quas Christus concessit ecclesie, | ut patet Act. XV, sic quod peccatum ^{256^a} antichristianum foret libertatem illam tollere vel limites in altero extremo excedere. Ideo oportet fidelem videre secundum legem scripture, ex-⁵ primendo vel tacendo sic licitum, et procedere secundum doctrinam huius exemplaris generaliter et licenter. Unde pene et dispensacionum reser-¹⁰ vaciones sive licencie nimis excecant populum, sicut dicam, si Deus voluerit, in materia de sa-¹⁰ cramentis. Dicitur enim quod sacerdos benedicens in secundis nupciis nedum suspenditur, sed eo ipso irregularitatem incurrit, sed faciendo mille enormitates Deo odibiles nedum reputatur im-¹⁵ munis, sed pro pecunia collaudatur; et funda-¹⁵ mentum in hiis omnibus est facta obediencia, sic quod non foret tam grave benedicendo implorare super prius nuptis divinam graciam, nisi quia leges papales precipiunt quod non fiat. Inobe-²⁰ diencia, inquiunt, facta statutis papalibus, est gravissime punienda, et sic Christus cum lege sua postponitur. Sic enim papa posset in tollendo vel difficultando legem Christi decernere quod nullus christianus licite faciat aliquod opus neu-²⁵ trum, nisi quod ipse posterius approbando rati-²⁵ ficat, et consequenter ordinare satrapas suos ad citandum quoscumque comparere responsuros in suo iudicio, cum legem consimilem ordinat Ihesus noster, ut dicunt parificatur Christo humanitus; sic enim possent ad votum vexare et multicare ³⁰ populum, ut faciunt in absolucionibus, in reser-³⁰ vacionibus et in dispensacionibus, et, ut creditur, practizarent hec amplius, nisi quia timent sibi

Rapacity of the
popes.

2. B: *quod* deest.

27. Citacio auctoris alluditur.

^{256^b}

quod populus percipiens suam versuciam | re-
bellaret.

Logical
difficulty.

Unde logici multiplicant in ista materia argumen-
ta, ut posito quod papa vel alius prelatus
5 iniungat cuicunque clero sibi subiecto virtute
sacre obediencie et sub obtentu absolucionis a
pena et culpa vel alterius suffragii spiritualis
quod obviet primo plene pape obedienti et in-
iungat cuicunque layco sub forma consimili, quod
10 obviet primo pape inobedienti, et fiat ista in-
iuncio sub gravissimo anathemate, et posito cum
hoc quod omnis clericus vel laycus pape isti
subiectus fuit primo plene sibi obediens, et quod
omnis clericus obviet primo singulariter layco
15 et econtra, et videtur sequi contradiccio. Quia
da quod non, de Petro clero et de Paulo layco
sibi primo obviantibus, et quero utrum Petrus
pro instanti obvie sit pape obediens; si sic, tunc
in casu oportet dicere quod Paulus pro illo in-
20 stanti sit pape inobediens, quia cum primo obviat
Petro, qui est plene pape obediens, et iniunctum
est sibi quod primo obviet pape inobedienti,
sequitur quod Paulus incurrit notam inobediencie
et sic Petrus, si in casu isto Petrus sit pro in-
25 stanti obvie pape inobediens, tunc oportet con-
cedere Paulum esse obedientem et consequenter
Petrum, quia ante obviam fuit uterque obediens,
et Petrus ex obvia non fit inobediens, sed con-
firmatur eius obediencia iuxta dicta. Nec valet
30 negare casum propter tria: primo quia solum
neutrum vel possibile est preceptum, secundo

2. A n marg.: *Nota casum pulchrum.* 3. Codd. in marg.: *Casus.*

4. Codd. in marg.: *Spoliat clerus populum suum mirabiliter.* 11. *posito;*
B: post. 23. B in marg.: *Obediencia pape in neutris.*

4. Quae supra narrantur: *ut positio usque pag. 384 l. 14 sit solitus* in Johannis Hus De Ecclesia capit. XXI verbotenus habes.

quia prelatus potest precipere simpliciter impossibile et omnino irrationale, igitur per idem vel a maiori potest istud precipere, ideo non restat responsio nisi veritas | quod propter suum pre-

Orders of pope or prelate cannot affect reward or punishment, which depends on God's judgment.

256°
cipere nec magis nec minus incurrit clerus vel laycus penam vel premium, quia oportet preceptum cui obedietur esse prius racionabile apud Deum; et tunc fieret, licet nemo sub obedientia humana illud preciperet, cum aliter foret homo inobediens racioni. Et patet quod sicut in isto casu non restat expectare plenam remissionem vel anathema, sic generaliter in papali iudicio, nisi de quanto quis meruerit apud Deum; oportet enim quod obiectus sophisticus sit solutus.

Quolibet sunt tales casus longe coloraciore 15 quam obligaciones obedientie humanitus adinvente, ut posito quod Petrus prior habeat duas duodenas claustrales, omnes sibi obedientes, et precipiat stabiliori duodene, quod non colloquatur cum reliqua, nisi forte inobediente Petro ad obedientiam reducendum; et quod secunda duodena non colloquatur cum reliqua, nisi obediente Petro ad obedientiam confirmandum, et incipiat Paulus prioris duodene loqui cum Lino secunde duodene, utroque prestante in hoc obedientiam observare, 25 sic quod continue ante illud colloquium uterque fuit rite Petro obediens.

Dispensation as to prohibited degrees useless.

Ulterius quantum ad dispensacionem affinitatis vel consanguinitatis patet quod fabricatur ut plurimum zophilistarum illusio, nam si contractus 30 sit racionalis et consentaneus legi Dei, non ob-

17. Codd. in marg.: *Nota casum.* 28. Codd. in marg.: *Dispensatio n affinitate et consanguinitate.*

17. Quae supra explicantur videoas in Opere Joh. Hus De Eccl. 1. c. p. 246° incipiendo a: *quod Petrus prior usque ad vocem obediens.*

stante prohibicione papali est validus; nec licet pape illum dissolvere, quia Matth. XIV, 6 dicitur: *Quos Deus coniuxit, homo non separet.* Si autem huiusmodi coniugium foret dissolutivum legi Dei, 5 papalis dispensacio utramque partem seduceret.

Videtur itaque mihi quod coniugium parentis ad prolem proximam | contrariaretur legi nature et sic Dei, quia honor et subieccio debetur parentibus, sed coniugibus amicicia socialis. Fratres 10 autem et sorores oportuit in principio mundi contrahere, ut patet de patriarchis, quibus limitatum est de cognacione propria coniugari; tempore autem legis gracie toto genere gencium converso ad Dominum, racionaliter ordinatum est 15 quod extra cognacionem matrimonium contrahatur, ut liga federis cognacionis habeat aliam ligam affinitatis ex sponsacione carnali, et sic forcius atque extensius sit triplex vinculum pro humani generis federe colligando, et sic dimissa liga 20 fraternitatis spiritualis in Domino multiplicantur tradiciones hominum de gradu contractus liciti et alias revocantur; et dispensacio pro pecunia et de cognacione potencie incurrit. Certum est tamen quod non valet dispensacio papalis nisi 25 subsit ratio scripture, sed ad tantum valet diffinicio papalis, de quanto ipse rationem prudenter dilucidat et non ultra. Mille conclusiones ex istis sequuntur, quas omnes oportet concedere; unde stulticia facit quod homines plus apprreciantur tradiciones hominum de coniugio cognatorum quam mandata decalogi.

Ulterius quantum ad decisiones heresum, pro quibus dicitur esse necessarium esse papam, patet quod a tempore dotacionis cesaree alii fuerant

Pope's
judgment
as to heresies
valueless.

2. Cod.: *Matth. XIX.* 9. B: *amiciciam.* 11. *contrahere;* Adde: *matrimonia.* 32. Codd. in marg.: *Hereses decidere ad quem spectat.*

apcoiores ad discernendum veritatem catholicam quam papa cesareus. Et si dicitur quod auctoritate sui debent vocati decidere, cum solus papa potest synodus congregare, picta et facta tradicio balbutitur; nam auctoritate illius debet christianus ad edificationem ecclesie proferre sentenciam a quo capit scienciam; quod est pape impertinens, cum singulariter fit a Deo; | debet igitur fieri ^{257^a} synodus ex mocione divina consensu unanimi. Ad quem consensum debet papa precipue labo-¹⁰ rare et in defectu sui alius fidelis ecclesie, ut cesar vel alius magis ydoneus. Unde credo quod facta synodo ad discernendum quid est natura-
liter hostia consecrata Robertus et multi prelati cesarei proferrent satis nudam sentenciam nec ¹⁵ excederent in diccione procuratoria cesarem vel simplicem ydiotam. Alii autem dicunt quod est quantitas, alii vero quod est qualitas, et tertii quod est panis et sic de aliis variis sentencias, quas non probant. Ideo sanum videtur fideles se ²⁰ tenere in limitibus quos lex Christi edocet et in aliis curiositatibus non musitare vel plus sapere quam oportet; sufficit enim fides scripture certi-
ficare quoad omnia agibilia vel credibilia. que necesse est viantes cognoscere. De toto isto ²⁵ patet diffuse alibi et cetera.

Twelve abuses
of the pope.
1. Method of
election.

Possunt autem abusiones Romani pontificis reduci ad numerum duodecim, ut alie abusiones communiter reducuntur. Prima quod institutis ad hoc cardinalibus dimissis ministeriis que Christus ³⁰ instituit, eligant unum caput, quem ex institutione cesarea papam vocant. Hoc nedum caret auctori-
tate scripture, sed videtur societati apostolorum et eleccióni Mathie singulariter facte per Dominum repugnare. ³⁵

19. Codd.: *de aliis de variis.*   27. Cod I. in marg.: *Abusiones pape.*
29. Codd. in marg.: *I*

Secunda quod mundanos honores contra Christum et apostolos tantum affectant. Debet enim recolere, quia ex Matth. XX debet esse omnibus fratribus suis servus, unde Gregorius II.
 5 Pastoral. VI: *Petrus, inquit, autore Deo sancte ecclesie principatum tenens a bene agente Cornelio, et sese ei humiliter prosternente, inmoderacins*
^{257^b} *venerari recusavit seque illi | similem recognovit dicens: Surge, ne feceris, et ego ipse homo sum,*
 10 *sicut et tu.* Patet historia Act. X, 26. Et sequitur:
Paulus bene agentibus fratribus prelatum se esse nesciebat, cum diceret: Non quia dominamur fidei vestre sed adiutores sumus gaudii vestri. Atque illoco adiunxit: In fide enim statis, ac si id quod
 15 *pretulerat, aperiret dicens: Ideo non dominamur fidei vestre, quia fide statis; euales enim vobis sumus, in quo vos stare cognoscimus; quasi prelatum se esse fratribus nesciebat, cum diceret: Facti sumus sicut parvuli in medio vestrum, prima Tess.*
 20 *II, 7. Et rursum, nos autem servos vestros per Christum.* Patet . . . .

2. Claims of worldly honours,

3. and of secular rule.

Tertia est quod papa innitatur seculari dominio. Unde Gregorius ubi supra: *Ne presidentis animus ad elacionem potestatis sue delectacione rapiatur.*
 25 Recte Ecclesiastici XXXII, 1 dicitur: *Ducem te posuerunt, noli extolli sed esto in illis quasi unus ex illis.* Hinc eciam Petrus ait: *Non dominantes in clero sed forma facti gregis.* Hinc eciam Veritas per semetipsam dicit: *Scitis quia principes generium dominantur eorum, non sic erit inter vos.*

1. Codd. in marg.: 2. 5. Codd. perperam: *H Past. XVII.* 6. Codd.: *benedicente.* 10. Codd.: *Historia.* 11. Codd.: *benedicentibus.*
 20. Codd.: *vestri.* 21. Patet . . . Adde: *historia II Cor. IV, 5.* 22. Codd. in marg.: 3. 24. B: *rapiatur* deest. A in marg. addit. 25. Codd.: *Ecl. XXXI.*

5. Gregorii De Cura Pastorali II, 6. 14. II Cor. I, 23.
 23. Cap. VI. 27. I Petri V, 3.

Ideo secundum Bernhardum: *Nihil intoxicat animum pape plus quam dominandi libido.*

4. Much boasting with little performance.

Quarta quod papa sit dux loquens grandia, magnificando suam potentiam et faciens modicum in effectu. Ex hinc itaque docet beatus Gregorius,⁵ ut patet XCIX distincione: *Quod papa non debet vocari universalis episcopus.* Hec enim est condicio Antichristi, cum Christus cepit facere et docere, celans suam potentiam, nisi de quanto est necessarium ipsam detegere et credere ad¹⁰ salutem. Mendax autem potestatis ostensio inducit perfidiam Antichristi.

5. Encouragement to war, especially in support of his own power.

Quinta quod papa, dimissa arte paciendi iniurias et facta evangelica | inducendi timorem filiale^{257c} subiectis, innitatur crudeliter pugnis corporalibus¹⁵ et vindictis non solum in causa Christi ad vindicandum suas iniurias, sed precipue in causa propria ad magnificandum suas potencias, et ad hoc allegat Gregorius II Pastor ubi supra, illud Matth. XXIV, 48: *Quod si dixerit malus ille²⁰ servus in corde suo: Moram facit Dominus meus venire, et ceperit percutere conservos suos, Dominus suis inopinatae veniet et ponet partem eius cum hypocritis. Inter hypocritas, inquit, iure deputatur, qui ex simulacione discipline ministerium regiminis²⁵ verlit in usum dominacionis.* Deficiente enim spirituali armatura et specialiter gladio spiritus, nesse est quod papa cesareus innitatur refrigerientibus armis timorem servilem inducentibus prepostere contra Christum.³⁰

6. Unauthorized claims to rule.

Sexta quod papa appetat dominari nedum pecunia et prediis sed suis fratribus, non secundum rationem, qua similantur bestiis ad brutalitatem

3. Codd.: IV. 13. Codd. in marg.: 5.

1. St. Bernardi De Consideracione III, 1. 6. Cap. III.
Primae Sedis.

in honorem Domini expurgandam, sed, dimissa illa sollicitudine vicaria pro Christo, nitatur modo Luciferi secundum omnem rationem que sapit excellenciam suam fratribus suis et specialiter in testimoniam veritatis precellentibus dominari. Istam materiam declarat Gregorius II Pastor. VI notans primo quod culpa ex insufficiencia proprii regiminis induxit huiusmodi prelaciam, secundo quod prelatus debet esse humilis socius bonis subditis, et tertio quod regimen suum debet exercere cum debita severitate in feras egentes regimine, ut puta contra eos in quibus Ihesus contempnitur. Et adducit ad hoc illud Genesis XLVI, 34: *Pastores ovium sumus*. Secundo Genes. IX, 1 dicit Deus *terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terre; in quo esse super homines | prohibetur. In hoc enim, quod metum sibi a perverse viventibus exigunt, quasi non hominibus sed animalibus dominantur*. Ex istis elicit sanctus tertio multas demonstrabiles veritates, prima quod contra naturam est et superbiam Luciferi velle ab equalibus in natura et moribus dominari, secunda quod curatus ut proposit debet appetere illud officium, non ut presit, et tercia quod nemo assumeret pastoris officium nisi evidenter haberet artem spiritualis medici ad prodessendum anime subditorum.

Septima quod papa negligat disponere se in mentis mundicia, ut pro subiectis debite interpellet. Hoc enim est inseparabiliter papale officium, cum talis debet tamquam intercessor pacificans inter Deum et populum mediare. Inficitur autem oratoris officium per superbiam, ut patet in sex abusionibus predictis et per avariciam

7. Failure to make intercession for his subjects.

5. *testinacionem*; ita codd. 6. Codd.: *Cap. XVII.* 28. Codd. in marg.: 7.

19. St. Gregorius l. c.

que est alia radix malicie. Sicut enim fistula per quam transiret liquor inficitur per metalli rubiginem inherentem, sic inficitur rectoris fistula ad orandum, quando temporalibus nimis afficitur, cum ad hoc consequitur servitus ydolorum; et⁵ sicut liquor non descendit per fistulam ad subiectum, nisi proporcionaliter ad scaturiginem sit depressa, sic sacerdos orando non mediat inter Deum et populum nisi deponendo elacionem de se ipso humiliter senciat, subiendo se debite¹⁰ quoad Deum. Ideo caveret papa, quomodo de necessitate salutis tenetur orare pro populo, et precipue emundare spirituale organum ab istis duobus criminibus; aliter enim nedum omittendo peccaret, sed mediando inficeret gregem suum,¹⁵ dicente Gregorio primo Pastoralis X: *Cuncti, inquit, liquido novimus, | quia cum is qui displicet ad intercedendum mittitur, irati aninus ad deteriora provocatur. Qui igitur adhuc desideriis terrenis astringitur, caveat ne districti iram iudicis gravius²⁰ accendens, dum loco delectatur glorie fiat subditis autor ruine.*

8. Readiness to accept undue burdens for the sake of honour or reward.

Octava abusio est quod papa oneret se infundabiliter onere alieno. Hic autem exprimit Gregorius primo Pastoralis sub hiis verbis: *Hinc²⁵ precipites colligant cum quanta culpa ex proprio appetitu ceteris preferri non metuunt, si sancti viri plebium ducatum suspicere Deo eciam iubente timuerunt. Moyses suadente Domino trepidat, infirmus quisque, ut honoris onus suscipiat, anhelat;³⁰ et qui ad casum valde urgetur ex propriis, humerum libenter opprimendus submittit ponderibus alienis; que egit ferre non valet, eciam auget, quod*

21. B: *gloriosæ.* 23. Codd. in marg.: 8. 33. Codd.: *quem eger ferre.*

16. St. Gregorius l. c. 28. De Cura Past. I, cap. V, 1.

portet. Ex istis videtur quod prelacia ecclesiastica sine peccato saltem veniali non poterit acceptari. Omnes enim quotquot venerunt sunt fures et latrones, qui accipiunt illud propter honorem vel commodum temporale, quod plus prelaciam questam sollicitudo et actus eorum diiudicant. Si igitur sine tali obligacione superaddita possumus plus vel tantum prodesse populo, ad quid querimus vincula temporalium et professione super-
10 addita colligari?

Et sub ista octava stulticia sunt mille alie germinantes, ut nona abusio est, quod papa presunit per totum christianismum statuere duces spirituales et medicos, pro quorum ducatu oportet
15 ipsum summo iudici respondere. Sic, inquam, non fecerunt Petrus, Gregorius et ceteri sancti ecclesie primitive, sed permiserunt aliorum apostolorum instituciones et expertorum elecciones procedere.

258^b Nam hoc debet populus plus curare, dicente Gregorio primo Pastoralis IX capitulo: *Cum curam populi electus presul suscipit, quasi ad egrum medicus accedit.* Unde creditur quod provisiones, reservaciones et privilegiaciones tam amplas induxit non amor salutis subditi vel excellens
25 specularis prudencia sed mater cupiditas; cum ubi lucrum tollitur cessant constituciones huiusmodi, eciam licet magis prodessent ecclesie.

Decima abusio est, quod papa presunit ultra Christum vel sanctos apostolos concedere sic
30 cece indulgencias et privilegia, cum ignorat communiter si Deus hec approbat, vel ad utriusque partis deterius reprehendit. Nani vel est indulgencia talis sophistica vel personalis et empta vel dignis quibus proficeret nimis parca. Si igitur

9. Claims of patronage.

10. False grants of indulgence.

2. Codd.: *sine puncto.*
marg.: 10.

12. Codd. in marg.: 9.

28. Codd. in

servus timeret sibi expendere corporalem thesaurum domini dominorum, et specialiter presumendo blasfeme potestatem et modum proprium regi regum, cum enim talis non humiliter intrat per ostium, sed ascendit superbe dirumpens tectum ecclesie caritatem, et sophisticat thesaurum Domini, restat ut in finali iudicio cor dempnetur.

11. Grants of
patronage for
selfish ends.

Undecima abusio est quod papa in preficiendo duces christiani exercitus contra dyabolum, in ¹⁰ preiudicium Christi acceptat personas vel respicit suum commodum temporale. Nichil enim convinceret evidencius quod venit proditor Anti-christus, cum subdole seducit christianum exercitum per capitaneos subdolos secte sue, ymo ¹⁵ cum Christus in paciendo accipit denominaciones membrorum suorum, ut patet Matth. XXV, manifestum est quod falsius, nequius et multiplicius quam Scarioth crudelioribus hostibus legis veteris tradunt Christum, ut tangit Crysostomus ^{258c} Omelia XXVII Operis Imperfecti.

12. Opposition
in study and
ded to Christ's
law.

Duodecima abusio est quod papa tam in persona sua quam in suis satrapis innititur tam studio quam praxi contrariis legi Christi, cum lex Dei et ars curandi sua postponitur et ars cesarea vel ²⁵ antichristiana inducitur. Et istum abusum Gregorius sepe conquiritur, unde mandat libro II cap. primo: *Quod rector sit pre cunctis contemplacione suspensus internorum, curam in exteriorum occupacione non minuens.* Cum enim predicare verbum ³⁰ Dei et curare animas secundum artem Christi sit precipuum pape officium, patet quod ad eum spectat dimissis curis terrenis verbo illi intendere. Et idem credit iste sanctus in monitu legis Dei.

7. A: *iudicio* in marg. additur.
in marg.: 12. 30. B: *non* deest.

9. Codd. in marg.: 11.

22. Codd.

Unde libro II cap. XVIII: *Dum, inquit, per animalium presulem terreni exercetur officium iudicis, a gregis custodia vacat cura pastoris et subiecti veritatis lumen apprehendere nequeunt, quia dum 5 pastoris sensus terrena iudicia occupant, vento temptationis impulsus, ecclesie oculos pulvis cecat.* Quod cum Christus a ventris voracitate compesceret, adiunxit dicens: *Attendite igitur vobis, ne graventur corda vestra in crapula et ebrietate, illico sic ad 10 iunxit: Aut in curis huius vite. Ubi pavorem adiciens, ne forte, inquit, superveniat dies illa repentina, cuius qualitatem denuncians: Tamquam laqueus, inquit, veniat super omnes, qui habitant super faciem omnis terre.* Hinc iterum dicit: *Nemo 15 potest duobus dominis servire; hinc Paulus reli- giosorum mentes a mundi consorcio conveniendo suspendit dicens: Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus, ut ei placet cui se probavit.* Hinc ecclesie rectoribus et vacandi studia precipit 258^a et consulendi remedia ostendit | dicens: *Secularia ergo iudicia, si habueritis contemptibiles qui sunt in ecclesia illos constituite ad iudicandum, ut illi videlicet dispensacionibus terrenis inserviant, quos dona spiritualia non exornant, ut, quia penetrare 25 intima nequeunt saltem foris necessaria operentur.* Hinc Moyses a Getro alienigena iudicatur quod terrenis negotiis populorum stulto labore deserviat, cui consilium mox prebetur, ut pro se alios ad iurgia dirimenda constituat, et ipse liberius ad 30 erudiendos populos spiritualia archana cognoscat.

A subiectis vero inferiora gerenda sunt, arccioribus celestia cogitanda ut scilicet oculum, qui pro videndi gressibus preeminet, cura pulveris non obscuret.

1. Est cap. VII sec. partis. 8. Luc. XXI, 34. 10. Luc. XXI, 34. 14. Luc. XXI, 35. 15. Luc. XVI, 13. 17. I Tim. II, 4. 20. I Cor. VI, 4, 29. Exod. XVIII, 17, 18.

Caput namque subiectorum et oculi sunt cuncti qui presunt. Et hinc creditur quod dotati sunt exinde more peccancium ad contradictoria obligati. Tenentur enim ratione superaccepti doni a mundi principibus amplius servire illis quam prius, et debent minus deservire eis, cum non illuminantur ex acceptione temporalium sed cecantur et per ante tenebantur servire illis secundum totum ingenium vel donum, quod a Deo habebant, quia in toto illo eis proficere quoad 10 Deum, et aliud mundanum ac laycale servicium est abominabile dominis et sui meriti tardativum. Cum igitur tenentur habere aliquam providenciam et gubernacionem circa bona collata et ingeniacio sua sit tantum finita, videtur quod oportet ipsam 15 quoad servicium meritorium post dotacionem diminui, cum exinde fracta sit et debilitata, quia circa contraria est dispersa. Et hoc creditur movisse apostolos constituisse dyaconos ad ministrandum mensis, apostolis ipsis intendentibus | 20 verbo Dei, ut legitur Act. VI. Et revera illud 259^a mensarum ministerium videtur habere maiorem rationem meriti quam occupatio qua dotati sunt circa temporalia preter necessaria occupati. Et ex istis videtur quod sicut dotati ad onus 25 dampnosum spiritus receperant coniugium cum temporalibus monstruosum, sic dotantes ex ceca pietate dampnificarunt ambas partes altrinsecus directe ad contrarium meriti, quod stulte intenderant. Unde creditur beatum Gregorium non 30 obstante reliccione tocius patrimonii, quod reliquerat, habens omnia in communi, nec obstante humilitate tota ac parcitate post pingueam dationem ecclesie, nec obstante tota suspensione

St. Gregory's
gift of all his
patrimony
involved venial
sin.

30. Codd. in marg.: *Dotacionem sanctus Gregorius admittens non excusat quin peccat venialiter.* "1. Codd.: *patrimonium.*

sollicitudinis circa temporalia et inveccione contra philargiam, propter admissionem temporalium venialiter peccavisse et hinc ad purgacionem sui et augmentum meriti Deum ipsum in febribus et dolore capitum per longa tempora punivisse. Alii autem fingunt quod hoc accidit, quia oravit temere pro Trayano.

Sed mirantur nonnulli, quare Romana ecclesia non canonizat Constantinum magnum, qui dotavit ecclesiam nec tantum sollempnizat eum, ut orientalis ecclesia, ut notat Cestrensis libro IV, cap. CXII quomodo Greci sollempnizant eius festum XI die Maii. Sed audivi ad hoc poni causam triplicem, prima fundatur super mendacem blasphemiam, quod debuit deditse totum imperium suum clero, et quia eius medietatem iniuste detinuit ac in sacrilegio illo sine satisfaccione obiit, tamquam hereticus est dampnandus et per consequens a sanctorum cathalogo semovendus, et sic forent dampnandi omnes morientes reges vel domini temporales.

Secunda causa videtur coloracion quod canonizatio videtur fuisse alieno Cesari nimium sumptuosa, ideo ut papa habeat cesares magis subiectos suo imperio noluit tantum colere servum suum, fecit tamen magis mirabilia in vita sua, quam illi reges fecerant in morte quos ex nuda relacione vel gracia pecunie canonizat.

Tertia causa realis ponitur quod hoc ideo non evenit, quod tantum onerando ecclesiam cum temporalibus stulte, tantum dampnificaverat se et clerum, quod dispendium quia subtraxit ab

Why
Constantine
is not
canonized
in the Eastern
Church.

13. Codd. in marg.: *Constantinum magnum dotatorem quare non canonizat ecclesia.* 17. A: *sacrilego.*

6. Cf. De eccl. p. 531—534. 11. Cf. Ranulphi Polychr. V, 148/9.

Because he
burdened the
church with
endowments

which he
took from the
Eastern Church. orientali ecclesia, propterea ipsum laudat. Ipsi enim ut fratres de statu exproprietario cum iubilo Deum laudant. Nec est color, si talis dominacio vel mundi gloria videatur preciosa febricitanti in animo cuius affeccio discrasiata non sapit celestia,⁵ propterea sic est de illo et eius opposito sciendum, quia oportet fidelem credere in omnibus sano palato et iudicio Ihesu nostri. Nec cecemur in isto, quod dominari sic seculariter sit licitum ac meritorium, ideo congruit clero nostro, quia¹⁰ sic purgare latrinas foret eis conveniens. Sed (si non fallor) facere illud officium foret clero minus inconsonum, quam sic dominari terrestribus, que Apostolus vocat stercora, cum nec foret Deo tantum displicens nec adeo ledens mentem.¹⁵

Wyclif's
protest of
intention to
honour and
serve the
Church;

which is most
honoured and
advanced by
following the
Bridegroom.

Ista pauca dixerim, alia recitative, alia reputative, assertive ad honorem matris ecclesie; unde super omnibus dictis meis in ista materia testem conscientie mee invoco Deum meum, quod intendo primo honorem et utilitatem sancte matris ecclesie;²⁰ ad hoc enim obligatur strictissime ex mandato Domini quilibet christianus, cum | quoddammodo infinite plus debemus matrem illam diligere quam parentes carnales vel temporalia aut nosmet ipsos. Intendo secundo quod honor et profectus²⁵ predicte femine stat principaliter in similitudine conversandi et sequendi sponsum ecclesie, excuciendo omnes tradiciones humanas extraneas que ab expedicione illius itineris retardarent. Et cum ista ambo sint articuli fidei christiane, que³⁰ cuncti fideles ultra opinionem magnificare tenentur ac cum in mediis ad hunc finem contingit

19, 20. C. (Cod. XI, E. 3): *quia intendo primum.* 23. C: *infinito.*
24. C: *carnalia.* 32. Codd.: *ac tamen.*

15. Cf. Wyclif's *Protestationes* (e cod. univ. Pragensis XI E 3) impressae per Condeinentum Höfler, Anna von Luxemburg, Denkschriften der Wiener Akademie XX, 147.

multipliciter oberrare, intendo tercio et protestor
quod docto per papam, per quodcumque mem-
brum ecclesie vel aliquam creaturam quod erro
in mediis, volo humillime ac paratissime revocare;
5 unde ut procedam securius innitor fundamenta-
liter summo lapidi, qui est via, veritas et vita,
domino Ihesu Christo, capiens testimonium a
sanctis doctoribus, de quanto consonant legi sue.
Alia vero ab istis tamquam tardativa vel con-
traria parvipendo; unde credo ut fidem ecclesie,
quod quicumque non observat statum et legem
quam Christus instituit, quam eciam in se et suis
apostolis vita et verbo docuit et servavit, non
sequitur Christum per artam viam, que dicit ad
15 celum, sed incedit per latam viam, que dicit
membrum dyaboli ad infernum.

Explicit tractatus de potestate pape Johannis W.

1. A in marg.: *Nota. Protestatio.* 9. C: *retardancia.* 12. C: *in suis.* 13. C: *vite et racio.* 17. B: Wyk. A fol. 262, col. 2: *Scriptoris cuncti memores sint ista legentes atque precentur ei requiem iubilei.* Neb gest toho dobrze hoden (= *isto namque dignissimus est*).

Ineipit Sentencia libri de Potestate Pape.

Sentencia libri ultimi in compendio sic habetur: ^{263*}

Capitulum primum premittens equivocationem quadruplicem potestatis dividit ipsam, declarans ⁵ quomodo ex scriptura non docetur, quod est potestas preter racionalis nature potentiam, et quomodo aliquid alterius subiacet potestati. Secundo descendendo ad divisionem Hugonis elicit descripcionem potestatis secularis et spiritualis ¹⁰ et obiciendo dissolvit. Tercio principaliter arguitur quod superfluit ponere aliam potestatem preter liberum arbitrium, secundo quod potestas ordinis, cum nunc potest laxari et nunc restringi sufficit sine potestate regiminis vel iurisdictionis ¹⁵ superaddita. Et tertio arguitur per hoc, quod creatura non cooperatur cum Deo comproducentio quantitatatem indivisibilem in mente, quo tripliciter confirmat et respondet, quod potestas nunc accipitur simpliciter et nunc aggregative superaddita ²⁰ humana promulgacione autentica, et illam necesse est ponere post lapsum, quando Deus autenticat, et sic sunt multe potestates, que non fuissent in statu innocencie; secundo docet quomodo potest augeri vel minui, et tertio docet quid creatura coefficit cum Deo et quid non, et exponendo scripturas multiplices notat qualiter Christus tacuit, Joh. XIX tacendo doctrinas multiplices. ²⁵

Capitulum secundum obicit tripliciter et dissolvit, primo suadet tripliciter, quod nemo habet potestatem ad faciendum aliud nisi quod Deus intendit quod faciat, quod concedit declarans sensum, et quomodo potestas talis perditur ad non gradum. Secundo obiciens de potestate faciendi miracula ostendit quid est miraculum, et non potest creature ut talis competere, docet quomodo est de miraculis senciendum, secundo principaliter docet quomodo senciendum est de potestate spiritus sancti et gracie, et tertio diffuse declarat quomodo sacerdos non tollit peccata, sed dum fuerit conformis divino iudicio quodammodo remittit et absolvit hominem a peccato.
 263^b Quarto declarat potestatem excomunicandi et puniendo subiectos, et quinto tractat de modo committendi potestates, de origine et perdicione earum et que sit alia maior.

Capitulum tertium probat via triplici, quod P. 20 habuit primatum inter apostolos primo octuplici testimonio evangelii, et exponit, quomodo satthan expetivit ut cribraret apostolos. Secundo probat illud octuplici testimonio factorum Petri, et tertio octuplici testimonio sanctorum. Quarto 25 vero narrando triplicem fructum huius sententie declarat quod Petrus propter humilitatem in moribus constitutus est a Christo caput ecclesie, et declarando quomodo Petrus precellebat fide, humilitate et caritate, declarat quomodo Petrus 30 Johanne magis dilexerat.

Capitulum quartum declarat primo quod Petrus non solum accepit illum primatum pro se ipso, sed pro eius vicariis succendentibus in ecclesia militante. Secundo declarat quod, sicut Petrus 35 exhinc fuit per se Christi vicarius, quod suum

22. Codd.: *et expetivit*
sic et in seqq.

29. B: *et declarat.*

34. Petrus; A: P.

magistrum quoad actus et mores secutus fuit conformius, sic oportet P. vicarium similius sequi ipsum. Tercio docet, quod humana eleccio non valet, nisi de quanto promulgaverit conformiter ad divinam. Quarto quod precise de tanto debet subditus sequi suum privatum prepositum, de quanto ipse sequitur Ihesum nostrum. Quinto sive electores bene vel male elegerint operibus meritoriis est credendum, et quicumque modus noster eligendi prepositum fuerit eleccioni Dei conformior est eo melior, et obicit quadrupliciter et dissolvit, declarans quod de quatuor modis eligendi prepositum eleccio per sortem foret modo securior. Sexto notat, quod non docetur | ex 263^c scriptura, quomodo preeminencia Petri super alios apostolos stat in universal iurisdicione super totam militantem ecclesiam, aut quod particularis potestas iurisdictionis debet esse in alios apostolos per illam potestatem ad locum et populum limitata.

Capitulum quintum declarat quintupliciter sextam sentenciam, quod Romanus pontifex debet ratione officii vicarii sequi Christum in altissima paupertate, et post obicit tripliciter et dissolvit. Primo per hoc quod papa non posset perficere 25 suum officium nec honorifice tenere statum papalem sine tali dominio, et declarat oppositum per Bernhardum. Secundo obicit per hoc, quod multi sancti episcopi approbarunt dotacionem huiusmodi et dissolvit, declarans quantum malum 30 contingit ex isto porismate, cum sequimur mixtim bona secundum rationem qua sunt mala. Tercio obicit per hoc, quod est distinccio inter potestatem iurisdictionis et ordinis, eo quod solus papa habet potestatem super universalem ecclesiam; non enim est aliud proprium pape officium, et dissolvit, concedens distinccionem et negans

illam universalem potestatem et obiendo tripli-
citer ex domino Ardmacano dissolvit, declarans
quod Paulus non habuit a Petro sed a Christo
licenciam predicandi, et concludit quod, sicut
5 apostoli erant socii et amici, sic debet esse hodie,
cum ditacio non dissolveret amiciciam, eo quod
Christus non inveniret amicos inter nostros epi-
scopos conversando et declarat in tribus con-
clusionibus pastoris officium.

10 Capitulum sextum connectit cum declaracione
septimam sentenciam et octavam, quarum prior
dicit sic: Quod sicut nullus apostolorum habuit
tantam potestatem quantam habuit Christus hu-
manitus, sic nec omnis papa habuit tantam po-
15 testatem quantam habuit beatus Petrus vel alius
Christi apostolus, et declarando utrumque mem-
brum tripliciter obicit et dissolvit. Octava sen-
tencia dicit quod Romano pontifice vel quocum-
que alio fingente se gerere primatum vicarie
20 potestatis Christi in terris ab eius semita decli-
nante secundum sensum scripture nullus plenius |
203^d vel periculosius gerit nomen et opus Antichristi;
quod probat ex condicionibus undecim, annexens
materiam de quiditate et divisione status, quomodo
25 componitur ex non quantis et, declarans quo-
modo status potest alterari, tangit quomodo sub-
ditus potest prelatum corripere et dissolvit.

Capitulum septimum discurrit per illa octo ar-
gumenta, quibus probatur ex scriptura quod
30 Petrus debet habere primatum super alios apo-
stolos et per consequens papa super alios epi-
scopos; primo igitur declarat quod primatus iste
non infert dominacionem vel preeminenciam se-
cularem, quod probat ex triplici testimonio Bern-
35 hardi, Augustini et Crysostomi. Secundo declarat

27. B: *dissonit.*

De Potestate Pape.

quod papa debet esse capitaneus, precedens in spirituali exercitu pacificando, et declarat quod est clavis ad sensum scripture et sanctorum doctorum. Tercio ostendit quomodo papa debet ambulare super aquas ad Dominum instar Petri,⁵ et exponit propheciam Apocalipsis XII de dracone stante ante mulierem paritaram. Quarto exponit ad quadruplicem sensum quomodo Christi vicarius debet cum Petro se mittere in mare. Quinto declarat quomodo papa debet vigilare¹⁰ cum Christo, et quod aliter est secundum Crysostomum Antichristus, et quomodo illud Matth. XXIV: *Multi venient in nomine meo, dicentes quia ego sum Christus,* verificatur de falsis Christi vicariis et quomodo regna istis papis concertantibus¹⁵ racionabiliter responderent, et quomodo pastores ex dicto beati Gregorii periculosius maculant gregem Dei. Sexto declarat prelati periculum ex dictis Lynchensis et quod foret remedium, et quomodo CLIII magni pisces signant totam²⁰ ecclesiam Christi, et quomodo papa niteretur facere similiter. Septimo declaratur superioritas pape per hoc, quod in prima synodo, de qua Act. XV, primo sentenciavit pro libertate ecclesie, in quo sunt tria pape diligencius annotanda, sicut et ex²⁵ preceptione Christi Matth. XVIII in qua correpcionem fraterna singulariter Petro precipitur. Octavo docetur quomodo papa debet preeminenter amare Christi ecclesiam et stare pro privilegio | vite exproprietarie quod Christus iniunxerat et describendo vitam exproprietariam probat tripliciter quod nemo habet a Deo potestatem clericos degradandi.²⁶⁺

Capitulum octavum declarat primo de nomine pape, quomodo inolevit, secundo declarat tripli-³⁵

2. B: *et deest.* 20. B: *signat.* 22. B: *declarat.*

citer quod non propter capitalitatem Rome oportet generaliter eius episcopum esse papam. Tercio probat tripliciter quod non propter mutuum iuvamen cleri et milicie oportet papam esse cum cesare, et convincit triplici testimonio mendacium, fingens quod non a cesare sed Christo vel Petro ecclesia est dotata. Quarto probat tripliciter, quod non ex loci sanctitate oportet Romanum pontificem esse papam. Quinto tollit tripliciter secundum fucum, quo fingitur quod per institutionem Petri Clemens et generaliter Romani pontifices forent pape. Sexto tollitur tripliciter tercia ficticia, qua fingitur quod eleccione humana oportet Romanum pontificem esse papam. Septimo narrat ex cronicis quomodo regula et preeminencia pape originabatur a cesare et irreligiose ac fraudulenter continuabatur a brachio seculari. Octavo narrat tres condiciones Antichristi ex testimonio Augustini. Nono narrat quomodo tres pape occisi sunt a beatis et tercius papatu deposito gloriose occiditur a tyranno. Decimo narrando pericula Romani pontificis exponit quomodo debemus tempus redimere.

Capitulum nonum declarat primo quomodo erit necessario unus papa, et declarat tripliciter, quomodo ritus eligendi papam cesaree introductus est nocivus ecclesie: primo racione novelli et infundabilis cetus cardinalium, secundo per hoc quod non licet recedere a ritu quem Christus instituit, in quo declarat sextupliciter quod idem est episcopus et sacerdos, et tertio per hoc quod occasione eleccionis officium predicandi suspenditur, in quo narrando de quantitate potestatis episcopi declarat primo quam vanum est pompare de preeminencia huiusmodi potestatis, secundo

12. Codd.: *tollit.*

quod stul | tum est pompare de dignitate status, ^{264^b}

et tercio quod non est pompacio ex titulo sancti-
tatis, et exponens diffuse descripcionem sextu-
plicem pseudochristi ex epistola Yude exponit
tripliciter quid dicit Crysostomus de primatu, et⁵
confirmando per legem triplicem quod humana
eleccio non facit membrum ecclesie, inculcat
quomodo sedes mutantur, quomodo oportet ado-
rare Deum in spiritu et veritate et quomodo
abominacio desolacionis catholice potest in-¹⁰
telligi.

Capitulum decimum arguit sextupliciter contra
dicta: primo per hoc, quod sine tali dominio
non sufficeret quis ad papale officium, et narrando
cronicam de irregulari petizione subsidii cuius-¹⁵
dam pape de ecclesia Anglicana respondet de-
tegendo versuciam. Secundo obicit per hoc quod
papa habet illum primatum immediate a Deo, ut
allegat decretum XXII distinccione; et respondet
declarans quomodo papa ex dotacione insolubi-²⁰
liter involvitur et quomodo papa excidit a privi-
legio conferendi dignitates ecclesie per hoc quod
preficit indignos, et tercio narrans de absolucione
a pena et a culpa declarat quomodo in isto credi
debet doctoribus, et obiciendo dissolvit. Tercio ²⁵
obicit principaliter per hoc quod multi sancti
episcopi et seculares approbarunt dotacionem
cesaream; et respondet, dicens quod in hoc pec-
caverant plus vel minus; ideo cum solus Christus
vel christianus secundum rationem qua sequitur ³⁰
Christum est sequendus patet, quod non se-
quitur, si sancti qui peccaverunt continue sic
fecerunt, tunc in hoc est licitum sequi illos, et
respondet ad obiectum quo fingitur quod sancti
non penituerunt de isto delicto, et ad obiectum ³⁵

4. B: *et epistola.*   15. Codd.: *irregularia.*

quo fingitur quod melius foret corrigere cleri cupidinem, et declarat primo quomodo debemus in Deo confidere, secundo quomodo Deus dat duplicita bona sua et tertio quomodo est dare 5 duplum clericorum ordinem, scilicet cesareum 264^e et divinum. Quartum argumentum | tangit de iuramento facto Romane ecclesie et dissolvens tangit perplexitatem ecclesie atque remedium istorum paparum. Quintum argumentum obicit per de- 10 cretum Jeronymi de excellencia Romane ecclesie, et declarans quid est Romana ecclesia docet quod Jeronymus credibiliter et reputative locutus est, et narrando de novellis heresibus et fatuis earum inpositionibus ponit quid est et qualiter 15 senciendum de ipsis papis. Sextum argumentum est dictum floridis Lynconiensis de preeminencia pape et cardinalium quod primo exponit, se- cundo docet tripliciter quod non est tam ne- cessarius articulus fidei credere isti pape, in quo 20 declarat quid est fides. Tercio probat tripliciter quod licet subditis papam corripere; et tollit obiectum triplicem.

Capitulum undecimum obicit primo per hoc quod de lege nature et lege veteri oportet unicum 25 esse rectorem principalem ecclesie, et dissolvit concedendo conclusionem. Sed pro materia docet primo quomodo necesse est esse papam cesa- reum, et distinguens de dupli peccato ordinis, adducit triplex testimonium Bernhardi qualis de- 30 beat esse papa, et describens sacerdotem cesa- reum, dicit quod foret expediens ecclesie nullum talem esse.

Et obiendo contra descripcionem datam de papa, declarat quomodo oportet rite electum ab 35 homine a Deo preeligi, et declarat tripliciter quo-

16. Rectius: Florum Historiarum. Vide supra p. 223.

modo turpatur argucia concludendo eleccionem
pape cesarei ex eleccione summi sacerdotis
veteris testamenti, primo racione libertatis ec-
clesie, qua legalia cessare debuerant, secundo
quomodo potestates ordinum in cunctis sacer-⁵
dotibus sunt equales, et tercio quomodo potestas
iurisdictionis rationabiliter restringi poterat et
tam restringi quam laxari irracionabiliter ad onus
ecclesie, secundo principaliter arguit per hoc
quod ex officiis et ornamentis sacerdotum... ¹⁰

10. B: *sacerdotum* etc. Cetera desunt.

I. Index of Bible-Quotations.

Genes. III, 5	148	Matth. XVI, 16	56	Joh. XIX, 10	10
— IX, 1	389	— XVI, 19	97	— XX, 1—9	45
— XLVI, 32	389	— XVI, 23	49, 264	— XX, 22, 23	32
Exod. XXV, 28	284	— XVI, 29	204	— XXI, 4	46
— XXVIII, 4	265	— XVII, 23	54, 55	— XXI, 17	45
— XXIX, 5	284	— XVIII, 6	151	— XXI, 7	145
Levit. XV, 5	275	— XVIII, 12	58	Act. I, 1	284
— XXI, 17	363	— XVIII, 15	50	— I, 15	53
Deut. IV, 2	112	— XVIII, 18	32, 91	— I, 24, 25	67
— VI, 6	344	— XVIII, 25	263	— II, 31	53
— VIII, 1	344	— XIX, 27	49	— III, 6	93
IV. Reg. XXIV, 4	172	— XX, 25	4	— IV, 12	255
Job IX, 4	370	— XX, 27	211	— VIII, 14	99
— XVIII, 33	286	— XXII, 40	110	— VIII, 15	26
Psal. IX, 21	121, 339	— XXIII, 3	158	— VIII, 17	150
— X, 2	140	— XXIII, 12	207	— IX, 10	100
— XXXI, 5	29	— XXIII, 13	245	— X, 13	52
— LXXXIII, 12	167	— XXIII, 34	37	— X, 26	387
— LXXVII, 30	244	— XXIII, 37	172	— XI, 7	52
— LXXXIX, 10	27	— XXIV, 5	148, 185	— XIV, 21	143
— CVIII, 8	67	— XXIV, 11	158	— XV, 10	288
— CXX, 4	147	— XXIV, 15	221, 228, 322	— XVI, 13, 14, 19	157
— CXXXI, 9	380	— XXIV, 21	150, 241	— XX, 27, 28	200
— CXXXIX, 6	207	— XXIV, 48	388	Rom. X, 3	187
Prov. XXXI, 15	196	— XXV, 40	43, 79	— XII, 6	35
— XXXI, 16	112	— XXVII, 18	43, 79	— XIII, 1	5, 19
— XXX, 8	85	— XXVIII, 19	14	— XV, 18	31
Eccl. V, 9	223	Marc. IX, 3	196	I. Cor. II, 15	8
Cant. II, 5	143	— X, 9	275	— III, 16	220
Sap. I, 5	109	— XIII, 14	221	— IV, 15	143
— II, 1	122	— XIV, 23	50	— VI, 7	123
— XI, 3	265	— XV, 14	78	— VI, 12	5
Eccl. XIII, 3	122	Lucas IX, 55	130	— VII, 4	5
— XXX, 24	347	— IX, 56	128	— IX, 10	31
— XXXI, 9	60	— XII, 14	125	— XI, 1	64
— XXXI, 1	387	— XII, 35	279	— XI, 3	134, 284
— LIV, 20	60	— XIV, 12—14	209	— XII, 4	207
Is. V, 20	87	— XVIII, 23	233	— XIV, 40	294
— IX, 6	165	— XVIII, 24—27	116	— XV, 8	100
— LIII, 7	19	— XXII, 10	32	— XV, 9	230
Jer. XXIV, 9	4	— XXII, 26	135	— XV, 10	140
Ez. XXXIII, 7	203	— XXII, 31	144	— XV, 24	25
Dan. VI, 2	3	— XXII, 32	57, 150	II. Cor. I, 17	109
Joel II, 28	—	— XXII, 53	5	— III, 7	25
Math. VI, 2	211	Joh. I, 5	288	— VI, 1	23
— VI, 17	110	— I, 14	103	— VI, 15	123
— VI, 15	127	— IV, 20	219	— X, 8	163
— X, 6	47	— V, 19	188	— XII, 8	244
— X, 8	33, 125	— V, 36	180	Gal. I, 8	111
— XI, 24	337	— V, 39	188, 245	— I, 17	77
— XI, 29	58, 287	— V, 43	187	— II, 1, 2	77
— XI, 30	110	— VI, 9	220	— II, 9	98, 99
— XII, 19	20	— VI, 71	216	— IV, 19	144
— XII, 39	280	— X, 38	65	Eph. IV, 11	102
— XIV, 6	275, 385	— XIV, 6	207	— V, 15, 16	193
— XIV, 28	145	— XIV, 15	345	Phil. I, 1	201

Phil. III	143	II. Tim. II, 4	101	I. Joann. III, 16	145
— III, 20	219	— III, 1	149, 241	— IV, 3	11
Col. I, 16	5	Tit. I, 5, 6	109	— V, 4	56
I. Thess. II, 5, 6; 9	211	Heb. II, 12	263	Judae I, 8—10	208
II. Thess. II, 3, 4	185	— VII, 12	121	— I, 12, 13	208
— II, 4	25, 13,	— XIII, 5, 6	163	Apoc. III, 9	154
— III, 10	323	— XIII, 14	173	— IX, 3	2
I. Tim. III, 1	200	I. Petr. I, 21	145	— XII, 3—4	143
— III, 2	200	— IV, 11	287	— XIII, 4	6
— V, 8	167	— V, 3	143	— XIV, 1	279
— V, 23	106	I. Petr. II, 1	208	— XIX, 8	279
— VI, 8—10	225, 357	I. Joann. I, 8	238	— XX, 4	312
— VI, 17	263	— II, 18	118	— XXI, 18, 19	121

II. Index of Names.

A.

Aaron 32, 72, 265, 275.

Aaronita 32.

Abel 148, 270.

Abraham 9, 74, 148, 270.

Achaia 76.

Achitofel 148, 197.

Adam 9.

Africa 78.

Agnes papissa 272, 309.

Alexander II. papa 184.

Alexander III. papa 164.

Alexander pseudoap. 107.

Alexander magnus 286.

Alexandria 76, 218, 231.

Alpius 165.

Ambrosius 28, 136, 165, 166, 180, 203, 307.

Anacletus papa 228, 229.

Anacletus II. papa 184.

Ananias 53, 167, 300, 335.

Anastasius 165, 166.

Anastasius antipapa 182.

Andreas ap. 47, 76.

Anglia 14, 15, 184, 190, 212, 217, 224—227, 231, 247, 336, 374, 377.

Anglicana ecclesia 353, 394.

Anglici 159, 181, 186, 233, 290.

Anselmus 4, 17.

Antiochia 69, 77, 174, 178, 218, 219, 231.

Apollo 48, 74, 201.

Apriugius 365.

Arabia 77.

Archidiaconus 28, 315.

Ardmacanous v. Fitz-Ralph.

Ariani 199, 315.

Aristoteles 1, 2, 3, 4, 5, 9, 65, 269, 280.

Asia 78.

Asiani 210.

Athenae 309.

Augustinus 6, 17, 19, 20, 22, 27, 28, 30, 31, 32, 42, 48, 55,

56, 58, 61, 91, 97, 98, 102,

103, 108, 113, 121, 129, 130,

131, 136, 134, 161, 165, 170,

180, 187—189, 191—193, 195,

202—206, 223, 231, 240, 241,

243, 244, 293, 303, 305, 310,

312, 315, 316, 319, 324—327,

330, 334, 342, 352, 363, 367,

375, 378, 401, 403.

Aurelius 165.

Aviniona 149, 167, 185, 251.

Avinionici pape 251.

B.

Balaam 117, 172.

Baptista 27, 33, 128, 189, 337.

Bartholomeus 76.

Barnabas 36, 67, 68, 71, 76,

77, 99.

Benedictus V. papa 182, 183.

Benedictus IX. papa 183, 252,

253.

Beneventum 184.

Bernhardus s. 86, 87, 92, 136,

137—140, 144, 170, 171, 225,

265, 266, 267, 269, 270, 302,

343, 361, 388, 400, 401, 405.

Bithynia 76.

Boccius 152.

Bonifacius IV. papa 178, 181.

Bonifacius VIII. papa 190, 229,

345.

Bonifacius comes 166.

Britones 290.

C.

Cadalus papa 184.

Cambalek ecclesia de 215.

Canis Magnus 168.

Canaan 380.

Cathay 168, 215.

Cayfas 117, 131, 328.

Cayn 9, 118, 118.

Cestrensis, v. Ranulphus Higden.

Chrysostomus 30, 40, 65, 69,

70, 71, 126, 127, 139, 147—149,

154, 158, 180, 211—215, 227,

277, 312, 313, 318—320, 330,

341, 357, 377, 392, 401, 404.

Christophorus antipapa 182.

Cirillus 365.

Clemens papa 69, 73, 169, 173,

171, 180, 193.

Clemens II. papa 183.

Clemens III. papa 184.

Clemens VI. papa 231.

Clemens VII. antipapa, v. Robertus Gebennensis.

S. Clementis ecclesia 309.

Cletus papa 180.

Colosseum 309.

Constantinus 87, 92, 168, 169, 170, 171, 178, 198, 199, 212, 227, 231, 246, 319, 370, 395.

Constantinus papa schismaticus 182.

Constantinopolis 178, 179, 219, 231, 233.

Corinthii 225.

Cornelius s. 387.

Cretus 199.

D.

Dan tribus 118.

Daniel 324.

David 151.

Desiderius papa, v. Victor.

Diocletianus 168, 191.

Dionysius s. 54, 276, 277.

Dunclimensis episcopatus 231, 379.

E.

Edwardus III. rex Angliae 231.

Eleazar 72.

Elizeus 30.

Ephesi 200.

Ephesus 76.

Esau 31, 148, 194.

Ethiopia 76, 80.

Eugenius III papa 86, 87, 136, 138, 140, 144, 170, 225, 265, 266, 267, 269, 343.

Eulalius antip. 181.

Eulogius 301.

Europa 78, 167.

F.

Fabiola 342.

Felix papa 199.

Fines 72.

Fitz Ralph 2, 32, 43, 68, 95,

96, 166, 168, 173, 178, 179,

199, 215, 275, 307, 401.

Francia 184.

Frigia 76.

G.

Gabaon 30.
Gelboa mons 172.
Generosus 168.
Germani 227.
Getro 393.
Geyss 196.
Greci 78, 117, 166, 305.
Grecia 79, 232, 233, 234, 246.
Gregorius s. 11, 42, 57, 91, 93,
151, 152, 159, 167, 190, 194,
217, 219, 231, 233, 235,
240–242, 252, 274, 290,
301–303, 358, 361–364, 368,
387–394, 402.
Gregorius VI. papa 183, 253.
Gregorius VII. papa 184.
Gregorius XI. papa 232, 252,
254.
Guido Cremensis (= Paschalis
III.) 184.

H.

Hebreus 374.
Henricus III. rex Germ. 183,
252, 253.
Henricus IV rex Germ. 184.
Herius 315, 316.
Heriani 315.
Herodes 10, 135.
Hieronymus 74, 96, 99, 164,
165, 198, 201, 203, 204, 210,
217, 218, 250, 251, 253, 269,
302, 316, 317, 342, 361, 365,
375, 376, 377, 405.
Hildebrandus papa 184.
Honorius imperator 181.
Hugo de Sancto Victore 7, 278,
279, 281, 282, 398.
Hymenaeus pseudoapostolus
107.

I. (I.).

Jacob 31, 148, 194.
Jacobus maior ap. 73, 76, 77,
97, 99, 123, 157, 173, 174,
179, 362.
Jacobus minor 76, 97.
Januarius 295, 342.
Jannuensis 76.
Jeronymus v. Hieronymus.
Jerusalem 49, 76, 77, 90, 111,
167, 173, 174, 178, 197, 219,
220, 225, 231, 311.
Ignatius ep. 219.
Indi 234.
India 76, 78, 232, 233, 234,
237, 246.
Innocencius II papa 184.
Innocencius III papa 190.
Job 45, 241, 256.
Johannes Ev. 5, 28, 45, 46, 47,
53, 56, 57, 61, 62, 74, 76, 77,
81, 97, 99, 113, 123, 126, 135,
145, 159, 174, 189, 238, 299,
324, 327.
Johannes XII. papa 182.

Johannes XIII. papa 182.
Johannes XXII papa 81, 141.
Johannes intritus (Calixtus III.)
184.
Johannes a Deo 250.
Johannes Andreac 250.
Johannes Anglicus 272, 300.
Johannes archidiaconus Bed-
fordensis 224.
Johannes Marescalcus nuncius
regis 224.
Johannes Monachi 250.
Johannes ep. Sabinensis 252.
Joppe 59.
Josephus Flavius 283.
Isaac 31.
Isidorus s. 225, 370.
Israclitac 244.
Israhel 8, 9, 32, 147, 151, 197,
282, 283.
Italia 182.
Iuda 45.
Judas s. 76, 150, 208, 209, 404.
Judas proditor 53, 54, 72, 100,
118, 161, 175, 229, 334, 335,
345.
Iudea 234, 237.
Judeai 99, 117, 219, 220, 287.
Julius papa 199.

L.

Lateranensis ecclesia 309.
Latini 78, 117.
Laurencius s. 199.
Laurencius antipapa 182.
Lazarus 29, 42.
Leo papa 182.
Leo V. papa 182.
Leo VI. papa 309.
Leo VIII. papa 183.
Liberius papa 199.
Linus papa 180, 384.
Lombardus 203–205.
Loth 74.
Lucas 36, 76.
Lincolnensis (Grosseteste) 59,
152, 190, 233, 256, 257, 258,
261, 262, 269, 302, 331, 361,
402, 405.

M.

Machomet 110, 273, 374.
Magdalena 45.
Manasses 173.
Marcellinus papa 191, 261, 265.
Marcellus papa 53, 169.
Marcus beatus 36, 69, 76, 173,
218.
Marcus papa 199.
Maria s. 45.
Maria soror Marthae 297.
Martinus 171.
Matthaeus 76, 113.
Matthias 36, 54, 67, 68, 70, 76,
97, 174, 175, 195, 196, 316.
Melchisedech 10, 270.
Michael s. 208.
Minores fratres 81, 82, 369.
Moyses 10, 32, 33, 112, 148,
208, 270, 363, 390, 393.

N.

Naaman 30.
Nabuchodonosor 30, 115, 130.
Nero 168, 328.
Nicena synodus 177.
Nicolaus III. papa 81, 162, 369,
384.
Noc 270.
Nullatensis ep. 75, 313.

O.

Octavianus vide Victor IV,
Oolla 356.
Oolliba 356.
Otho I. imperator 183.
Otho II. imperator 183.
Otho nunciūs 223, 224.
Oxonii 249.

P.

Papinianus 343.
Parisius 247.
Parma 184.
Paulinus 102, 165.
Paulus 14, 36, 48, 54, 59, 65,
69, 71, 73–80, 86, 94, 97–99,
106, 107, 114, 135, 140, 163,
167, 180, 199–201, 211, 215,
216, 228–230, 233, 264, 315,
343, 378, 383, 384, 387, 393,
401.
Pelagius papa 301.
Persic 168.
Persis 76.
Petrus ap. 14, 15, 22, 44–63,
68, 73–81, 86, 87, 91–99,
101–104, 113, 114, 135–136,
138–140, 142–147, 150–157,
159, 163–166, 169, 171, 173–
175, 178–180, 194, 196, 199,
201, 207, 208, 215, 216, 218,
223, 225, 227, 228–230,
235–237, 264, 269, 270, 287,
288, 297, 312, 319, 365, 368,
378, 383, 384, 387, 391,
399–403.
Petrus Comestor 286.
Petrus Lombardus 29.
St. Petri ecclesia (tempium) 309.
Pharao 139, 148, 198, 207,
215.
Phocas caesar 178, 215.
Pilatus 19, 21.
Possidius 241.

R.

Radulphus de Dicto 181–184.
Ranulphus de Higden 130, 177,
178, 181, 190, 198, 199, 272,
309, 393.
Rebecca 194.
Richardus rex Angliae 227, 254.
Robertus antipapa (Clemens VII.)
212, 213, 233, 247, 248, 252,
253, 255, 260, 253, 386.

Roboam 158.	Sebastianus 171.	U.
Rogerus rex Sicilie 184.	Sedechias 380.	
Roma 60, 76, 149, 166, 167, 168, 172–174, 178, 179, 181–184, 191, 194, 219, 251, 309, 313, 314.	Senacherib 36.	
Romani 167, 168, 169, 182–184, 216, 229, 250.	Sergius mon. 273, 328, 374.	Urbanus II. papa 184.
Romana curia, vide General-Index.	Silvester s. 93, 198, 199, 210.	Urbanus VI. 213, 233, 247, 248, 252, 254, 255, 260, 353.
Romanus pontifex ib.	Silvester III. antipapa 183, 252, 253.	Usbeck 168.
Romanum imperium ib.	Simon ap. 76, 151.	
S.	Simon coriarius 59.	V.
Sabinianus papa 190.	Simon magus 18, 19, 53, 196.	Vespasianus 283.
Salamia 76.	Sodomorum terra 337.	Victor III. antipapa 184.
Salem 10.	Soldanus 168.	Victor IV. antipapa 184.
Salomon rex 183, 219, 223, 226.	Stephanus s. 323.	
Samaria 97, 99.	Stephanus IV. papa 182.	
Samaritana inulier 219.	Stephanus X. 252.	
Samaritani 123, 219.	Symmachus papa 182.	
Saphira 53, 107, 306, 335.	Symon vide Petrus.	
Saraceni 234.	Syria 380.	
Saul 8, 71, 131.	T.	
Scarioth, vide Judas.	Tatarie imper. 215.	Westmonasterium 223.
	Thomas s. ap. 76.	Wibertus antipapa 184.
	Timotheus 54, 69, 71, 106, 201.	Wyclif 248, 249, 272, 322, 328, 396, 397.
	Titus s. 69, 77, 199.	Wyclif, De veritate sacrae scriptura 1,
	Titus imp. 283.	Wyclif, De officio regis 1.
	Trajanus 395.	

III. General Index.

(Printed in the orthography of the text.)

A.

Deus non potest quenquam absolvere, nisi quem prius habilitet 28.
Quantunumque magnus episcopus fuerit, non potest quenquam absolvere, nisi de quanto prius absolutus fuerit apud Deum 31.
Nemo habet singulariter potestatem absolviendi peccatorem a pena et a culpa 31.
Antichristus quomodo ostenditur 323, 324, 325.
Antichristus omnis homo malus 331.
Antichristus quis est secundum scripturam 118—119.
Antichristus ex clero oritur 119.
Undecim Antichristi conditiones 120—123.
Antichristi tria signa ponit Augustinus 186—190.
Lex Antichristi est heretica 355.
Antichristi qui sunt 148, 149.
Christi propheta De Antichristo 148, 149.
Quidquid apostolus ut talis dixerit, est pars auctoritatis cum quolibet 114.
Omnes apostoli erant socii sibi obedientes, qui immediate a Deo potestatem et licentiam ad evangelizandum acceperunt; sic debet esse de episcopis ecclesie instantis 100.
Apostoli et evangeliste scripserunt libros canonicos, licet solus Deus fuerit autor summus 108.
Apostoli docerunt quod cessarunt legalia veteris testamenti 274, 275.
Apostoli non vocarunt se sanctissimos et capita 274.
Apostoli Mathiam per sortem elegerunt 67.
Apostoli potuerunt copiosissime huius dotatos 81.
Apostoli edificarunt ecclesiam in regionibus variis non petita licentia a Petro 75, 76.
Apostoli non presumpserunt assere quod darent Spiritum Sanctum 26.
Auctoritatis paris sunt scripture apostolorum 113.
Jurisdiccio vel potestas apostolorum 235.
Cuilibet apostolo fuit debitum tantum de populo convertere quantum sufficeret 79.

B.

Baptismus flaminis est necessarius ad salutem 310.
Baptizare si potest laicus 308.
Bernardus contra dominacionem cleri 136, 137, 138, 139.
Maxime Bonifacii VIII. obviant legi Dei 346.

C.

De canonizacionibus 329.
Non omnes canonizati sunt sancti 329.
Caput unum an oporteat esse ad distribuenda beneficia ecclesiastica 347—352.
Cardinales quid faciunt 196, 197.
Cardinales caput ecclesie eligere non possunt 197.
Cardinalium laus per Lincolnensem 256, 257, 258.
Antequam introducta est novella et infundabilis secta cardinalium, papa fuit electus a populo Romanorum 183.
Quomodo Christus ordinavit sponsam suam secundum gradus ecclesiastice hierarchie 1.
Nemo gerit vicem Christi vel Petri, nisi sequatur eum in moribus 63.
Archivariorum Christi debet vivere maxime exproprietarie et esse a mundo maxima elongatus 80.
Caput ecclesie necesse est esse Christum 194.
Non debemus credere vel imitari alium sanctum ecclesie nisi de quanto in Christo sententia sua est fundata 88.
Clavium abusus quomodo fit 141.
Clavium abusio et pompa 204, 205.
Clerus duplex: Christi et Antichristi 332.
Clerus quomodo nocet vivis et mortuis 243.
Confessio auricularis an sit meritoria 310.
Consuetudinum laudabilium fundamentum 291.
Corripere potest subditus prepositum 133—135.
Creare nec annihilare non potest Deus comunicare creature 25.

D.

An credere debemus epistolis decretalibus 111, 112.
Divicie quomodo venient ecclesiam 89.
Divicie sunt pondus anime 83.
Credere doctoribus quando debemus 232, 233.
Heresis est, quod licet episcopis civiliter dominari 333—337.
Prior tempore et natura est secularis dominatio quam cleri dotacio 318.
Dotacio quomodo nocet 238, 239, 240.
Dotacio imperatoris seduxit ecclesiam 169.
Superhabundans dotacio imperfect clerum 82.
Sancti suscipiendo dotacionem venialiter peccaverunt 94, 95.
Dotacionem approbantes sancti peccaverunt 237—238.

Dotacionem recipientes sancti quomodo peccaverunt 240, 241, 242.
 Dotacionem et loci appropriacionem quare apostoli fugerunt 173.
 Imperatores ante dotacionem erant pontifices 82.
 Dotacionem recipiens et conferens imperficit ecclesiam 82.
 Sancti si dotacionem approbarunt 88.
 Mala ex dotacione sequentia 94, 95.

E.

Ecclesia crescens in possessionibus decrescit in virtutibus 198.
 Perfecte stetit ecclesia cum seculari domino trecentis annis post ascensionem Domini 317.
 Ecclesia Romana a tempore dotacionis facta est instabilis 198.
 Rector ecclesie an debet esse unicus 265.
 De habitudine moderne ecclesie ad priorem 1.
 De partibus ecclesie 1.
 De qualitate ecclesie 1.
 De quantitate ecclesie 1.
 Eleccio pontificis non subiaceat eleccioni humanae 175.
 Eleccio humana non est efficax ad faciendum dignum prelatum 216.

Eleccio pontificis per sortem 69.
 Eleccio per episcopos 69.
 Eleccio per sortem et securior, magis autentica 71, 72.
 Papalis eleccio et beneficiorum distribucio seminat mercenarios in ecclesia 202, 203.
 Eleccio prelati habet pericula 347.
 Humana eleccio nihil valet in eligendo summum prepositum, nisi de quanto promulgaverit conformem ad iudicium divinum 63.
 In electionibus credere debitum operibus bonis 65.
 Nihil est magis hereticum quam pertinaciter defendere quod eo ipso quo electores secundum ritus hominum in personam aliquam consenserint, eo ipso sit legitime electa 66.
 Ritus hodiernus eligendi papam est ecclesie scandalosus 193, 196.
 Tempore apostolorum et evangelistarum Clemens a Petro eligitur, ergo non secundum sanctitatem . . . 174.
 Episcopus, presbiter et sacerdos olim fuit idem 199, 200, 201.
 Olim vocati sunt quicunque sancti episcopi pape 165, 166.
 Evangelizantibus debentur stipendia 356, 357.

F.

Fides et opinio distinguuntur 328.
 Articuli nove fidei a papa 260, 261.

H.

Hereses decidere ad quem spectat 385/6.
 Hierarchia prima 35—37.
 — secunda 37.
 — tercia 38, 39.
 Sanctissimus si debet esse omnis homo 368.
 Hominis sanctitati locus est impertinens 220, 221.

I.

Johannes XXII. potestate clavium abusus est 141.
 Judicare de prelatis an laicis liceat 126, 127, 128, 129—135.

L.

Secularia iudicia, contenciones, pugne sunt laicis pertinentia 84.
 Leges civiles sunt plurimum iuste 355.
 Lege Dei impossibile est esse meliorem 339.
 Ecclesia melius regeretur pura lege Domini 338—343.
 Appellavit Lincolniensis ad tribunal Christi 190.
 Locus non sanctificat hominem 171, 172.

M.

Marcellinus papa idolatravit 191.
 De miraculis 329.
 Pericula in faccione miraculi 25.
 Solus Deus miracula facit 24, 25, 26.

N.

Nicolaus III. declarat quod status fratrum Minorum est ideo celestis et perfectissimus, quia statui Christi et apostolorum simillimus 81.
 Nicolaus IV. statuit ut solum de suo ordine fiat papa 369.

O.

De obediencia 383—384.
 Etiam discolis dominis oboediendum est 355.
 Oboediencia Romane ecclesie 218.
 Oboediencia pape 190.
 Nemo pape debet oboedire, nisi de quanto dixerit legem suam 157.
 Ordo apostolorum 37.
 — prophetarum 37, 38.
 — doctorum 38.
 Ordines ecclesie secundum Dionysium episcopalis, sacerdotalis et ministerialis 271, 277, Novem ordines potestatum 35, 36.

P.

Papa quid signat hoc nomen 165, 177, 367, 368.
 Papa quid debet facere 101, 102.
 Papa est Antichristus 328.
 Papa in quantum talis debet esse sanctissimus viatorum 360, 361.
 Papa (modernus) est potissimum Antichristus 322.
 Papa cesareus est mendacissimus 330.
 Papa non est verus Christi vicarius, dum Christum non imitatur 147.
 Papa quare non predicit 159.
 Verus papa quis est 250—252.
 Papa non est caput universalis ecclesie 271.
 Qualiter papa debeat esse 266—270.
 Papa servaret se in limitibus paupertatis et apostolice alienationis, in quibus Petrum Christus constituit 160.
 Papa an iure divino subsidium a regno Anglie desiderat 226, 227.

- Papa et cardinales dominative diffiniunt quantum de redditu annuali in animarum periculum papa vult habere de Anglia 226.
 Papa quomodo debet corripere 159, 160.
 Papa consentit quod vocetur pater beatissimus 361—362.
 Papa acceptans officium propter fastum aut questum peccat mortaliter 152.
 Papa accipiens dignitatem gratia fastus vel questus excommunicat se ipsum 363.
 Mulier non potest esse papa 271, 272.
 Potestatem papa si habet a Domino 228.
 Universalis papa noluit Gregorius vocari 301, 302.
 Pape miracula facere non possunt 106.
 Pape debent esse doctores plebem docentes 102.
 Pape non habent potestatem quantum habuit beatus Petrus vel alius Christi apostolus 103—106.
 Abusiones pape 386—395.
 De potestate pape 43.
 An potestas pape sit infinita 236, 237.
 Jurisdiccione pape 234.
 Pape condiciones tringinta quatuor secundum Bernhardum 266/7, 270.
 Pape institucio a Cesare 232.
 Blasphemia quod potestas pape sit infinita supra alios episcopos 300.
 Blasphemia est quod Deus legem quamcumque papa iustificat 346.
 Correcio pape licita 264.
 Vicarius pape debet notare dicta Petro 150.
 Possessio pape non est data a Christo vel Petro sed a Cesare 170, 171.
 Potestas pape moderna 203.
 Sine pape posset homo salvari 246.
 Pape postulatio pro subsidio 223.
 An papa sufficeret dignitati sui officii nisi haberet regna et copiosia dominia 86.
 Deposicio paparum 252, 253.
 Argumentum pro: papam esse et pro eius regimine 250, 251.
 Papam vocari quis instituit 215.
 Ad esse papam requiritur eleccio Dei 362, 363.
 Papatus et vera dominatio secularis (sibi) contradicunt 138.
 Moderni pontifices sunt diabolici antipape 262.
 Paulus autoritatem et licentiam ad predicandum non a Petro accepit 98.
 Paulus amplius potestatem habuit quam Petrus 140, 141.
 Paulus Petrum reprobavit 78.
 Paulo nihil contulerunt columnae ecclesie 77/8.
 Paupertas evangelica non stat in non habere temporalia sed in moderate habere 85.
 Papa paupertatem evangelicam docere debet tam opere quam sermone 84.
 Fratres Minores defendere debent sentenciam de paupertate evangelica 82.
 Pape pauperrimo Christus meliorem possessionem daret: virtutem faciendo miracula 93.
 Dei filius naturalis venit in mundum ob amorem nostrum in artissima paupertate, et hoc ad exemplandum nobis 85.
 Peccatum quomodo prodest 303, 304.
 Nemo sibi arroget, quod auferit peccata 27—31.
 Solus Deus auferit peccata 27—31.
 Petrus simul cum Christo fuit summus pontifex 74.
 Petrus apostolorum humillimus 78.
 Petrus quomodo primatum habuit inter apostolos 96, 97.
 Petrus accepit primatum pro suis vicariis sacerdotibus in ecclesia militante 43.
 Petrus post Christum primatum tenuit 43.
 Petrus primatum apostolice dignitatis habuit 47—49.
 Petrus in scriptura dicitur primus apostolorum 47.
 Petrus solus traxit rete ad litus 50.
 Claves Petrus recepit non simpliciter pro se sed generaliter pro ecclesia 139, 140.
 Petri vicarium oportet sequendo Petrum quoad actum et mores de corpore ecclesie derivari 62.
 Stultum foret fingere quod omnes alii apostoli recursum ad Petrum vel eius vicarium haberunt 70, 77.
 Sicut post Christum Petrum, sic post ipsum oportet esse capitaneum in ecclesia militante 62.
 Dignessio de dignitate Petri et Johannis 45, 46.
 Petri virtutes: fides, humilitas, caritas 56—60.
 Testimonia sanctorum pro primatu Petri 54/5.
 Soli Petro ostensum est lintheum 52.
 Petro Christus pastum tam ovium quam agnorum commisit 51.
 Christus Petro soli doctrinam correpcionis comunicavit 50.
 Petrus dedit dominus claves celi 48.
 Petrus et Paulus simul erant Romani pontifices 75.
 Petrus et Paulus non excluderunt episcopos a superintendencia populi 73.
 Quatuor vie constituendi pontifices 68.
 Potestas quid est 1.
 Potestas sec. Aristotelem est principium motus vel mutationis aut in altero aut in quantum alterum 1.
 Potestas est vis generandi et corrompendi 2.
 Potestas est habitus accidentis acquisitus secundum eius subiectum potens est alterius matutivum 4.
 Potestas liberum arbitrium secundum Anselmum est 4.
 Potestas est principium benefaciendi 3, 4.
 Potestas non est quid absolutum quod posset per se existere sed datur a Deo ad populum in Dei nomine regulandum 21.
 Potestas quandoque sumitur pro potestate presentia vel false palliata 5.
 Potestas activa et passiva 3.
 Potestas civilis est potestas ad cohordendum rebelleres 4.
 Potestas creata — increata 2, 3.
 Creta potestas vel est corporalis vel spiritualis 3.
 Potestas corporalis est potestas ut creatura Dei ordinatur secundum bona naturalia 11.
 Potestas clavium sacerdotialium non potest esse sine scientia scripture 141.
 Potestas clavium data Petro tamquam generali procurator ecclesie sacerdotum 98.
 Aliud est potestas officii, aliud executio 16.
 Potestas ordinis ministrat sacramenta 11.
 Potestas predestinationis est maxima potestas quam Deus communicat viatori 43.
 Potestas ordinis est par in qualibet sacerdote 95.
 Potestas est quam habet sacerdos in quantum est Christi sacerdos 95, 96.
 Potestas regiminis sive jurisdiccionis fuit dispar in diversis apostolis et dispar in episcopis 96.
 Potestas regiminis non attenditur penes institutionem humanam 96.
 Potestas secularis durat pro tempore vie 24.

Potestas secularis duplex: civilis et communis 12.
Quilibet viator habet potestatem secularrem et spirituali communem 12.
Sacerdotalis potestas spiritualis superaddit spirituali communem 12.
Potestas spiritualis communis exercet opera spiritualia misericordie in se et aliis 11, 12.
Potestas spiritualis est duplex: ordinis et communis 11.
Potestas spiritualis sec. Wyclif est potestas spiritus per se immediate ordinata, ut creatura rationalis secundum bona gracie dirigatur 10.
Potestas spiritualis excedit aliam in antiquitate, dignitate et in utilitate 8—9.
Potestas supernaturalis data est a Deo ad spiritualiter proficiendum ecclesie 4.
Homini inest duplex potestas; supernaturalis et civilis 4.
Potestas est sextus ordo angelorum 5.
Potestas spiritualis et potestas clerici ad dirigen-
dum ecclesiam, ut bene vivat vita spiri-
tuali 7.
Potestas secularis est potestas laici ad dirigen-
dum ecclesiam, ut bene vivat vita naturalis 7.
Potestas nunc dicit absolute potenciam ad regu-
landum, nunc cum promulgacione au-
tentica 15—16.
Potestas in apostolis fuit maior quam in epi-
scopis 108.
Distincio potestatis sec. Hugonem de S. Vic-
tore: potestas spiritualis et secularis 7.
Equivocaciones potestatis 5.
Potestatis divisiones 2.
Subdivisiones potestatis 6, 7.
Secundum distinctionem operum est distincio potestatum 7.
Distincio inter potestatem iurisdiccionis et ordinis 95, 96.
Objectiones contra dicta de multiplicitate pote-
statis humanae 12—15.
Hodie sunt prepositi potestatis minoris quam erant in primitiva ecclesia 24.
Auctoritas potestatis vel iurisdiccionis 115, 116,
117, 118.
Potestatis plenitudo in papa 292.
Proporcionabiliter ut quis edificat ecclesiam, habet amplius potestatis 24.
Descripciones potestatum sec. Hugonem capiunt calumpnias 10.
De collacione, substraccione et restricione po-
testatum 18.
Omnis homo habet duplē potestatē 11.
Papa non potest conferre potestatē per bullas ad absolvendū criminōsum 14, 15.
Papa non potest revocare potestatē a Deo datā, sed habet potestatē ad promul-
gandum quod Deus ordinavit 15.
Solus Deus dat civilem potestatē 19.
Nemo habet potestatē ad faciendum aliquid, nisi quod Deus intendit ut faciat 22.
Qui potestatē a Deo recipit et ex negligēcia opus pretermittit, in vanum graciam Dei recipit 23.
Potestatē plenam accipit sacerdos quilibet in consecratione 175.
Nemo habet potestatē puniendi aliquem, nisi de quanto Deus prius punierit, quod si ex-
cedit, punit ut tortor diaboli 31, 32.
De modo committendi potestates 32.
Deus dat potestates non in signo sensibili 32.

Quotquot sunt genera officiorum presbyteri, tot sunt potestatum 34.
Oportet dare particulares potestates 34.
Vicariam potestatē Deus solus confert 63.
Oportet dare particulares potestates secundum numerum obiectorum terminanicum 34.
Potestates perduntur per mortale peccatum 41—43.
Incertum est quantam potestatē oportet vian-
tem habere 34, 35.
De potestate faciendi miracula 24, 25, 26.
— — dandi Spiritum Sanctum 24, 26.
— — absolvendi vel dispensandi sacramenta 24,
27—31.
Prelatus verus non est, dum viciose deficit a ministerio 365, 366.
Non querat prelatus mundanam excellēciam 87.
Prelati mali quomodo ab apostolis sunt de-
scripti 208, 209, 210, 211, 212.
Precise de tanto debet subditus sequi prepo-
situm, de quanto imitatus fuerit Christum 64.
Quicunque modus precliendi prepositum fuerit iudicio Christi conformior eo melior est 65.
A quoque preposito notorie deficiente in suo officio licet stipendia substrahere 351.
Olim erat presbyter idem qui et episcopus 74.
Preeminentia sive primatus Petri in quo con-
statabat 135—136.
Primatus pape non concluditur ex similitudine legis veteris 273.
Appetere primatum secularē signum Anti-
christi 211—214.

R.

Rex debet defendere ne dum secularē ecclesiam sed ecclesiam cleri Anglie in sua libertate primeva 225.
Ordinacio regis processit a Dco 320.
Regis officium impediens peccat 378.
In ritibus et tradicionibus oneratur ecclesia 294, 295, 296.
Romanus adire pro peccato si licet 311.
Romanus episcopus non habet potestatē fa-
ciendi filios Dei 27.
Utrum oporteat Romanum episcopum esse capi-
tanum in ecclesia militante 62.
Non omnis Romanus episcopus est papa 261.
Non oportet Romanum episcopum esse papam 172.
Romanum episcopum stat esse et non esse
papam 175.
Romani episcopi ante dotacionem predicatorerunt 169.
Multi Romani pontifices erant pessimi Anti-
christi 172, 173.
Fideles cronice testantur primatum Romani
pontificis fuisse humanitus ad inventum 178.
Cause quare Romani faciunt pontifices 166.
Simonia sedis Romane 252.
Romanum imperium restrictum est, quare 168

S.

Sacerdotes sibi usurpat opus, quod Deo est proprium 29, 30.
Omnes sancti christiani sunt sacerdotes 312.
Christus insensibiliter sine sacramento sensibili ordinavit apostolos sacerdotes. Sic ordinatus est Moyses 33, 34.

Dignitates ecclesiasticas quomodo sacerdotes usurpant 153.
 Fitz-Ralph arguit apostolos simul et plene factos esse sacerdotes 34.
 Nocent in ecclesia maxime mali sacerdotes 151,
 152.
 Sacerdotes nostri non habent potestatem canonizandi libros 108/9, 110, 111.
 Ordo duplex sacerdotium 245.
 Duplex culpa sacerdotum 23.
 Sacerdotum perversifas causat mala 151.
 De vestibus et ornamentis sacerdotum 278—292.
 Causa quare sacerdotium non vadit iure hereditario 72.
 Romanum pontifex vendicat quod nemo salvabitur nisi subiaceret taxis suis 80.
 Gravissimum est quod nemo potest salvari a Deo, nisi credat et accipiat secundum formam iam currentem sacramenta 278.
 Sancti timerunt impetrare redditus de bonis pauperum 229.
 Schisma docet multas catholicas veritates, specialiter de excommunicatione 353.
 Causa schismatis moderni 233.
 Solemnizantes constituciones humanas oportet rationem attendere ad fidem scripture 35.
 Scripturam sacram decet esse gravidatam multiformi sententia 146/7.
 Auctoritas sacre scripture excellit omnes alias scripturas 109, 110, 111.
 Sedes quator: Romana, Alexandrina, Antiocena, Constantinopolitana 218, 219.

Silvester et Gregorius servabant vitam humilem 94.
 Fore praesumptio dicere quod homo peccator dat Spiritum Sanctum 26.
 Solus Deus habet potestatem dandi Spiritum Sanctum 26, 27.
 Diversitas statuum 132/3.

T.

Auferre temporalia ab ecclesia delinquentे 370—377.
 Renunciatio temporalium per viam elemosine sit perfecta in laico, multo magis in clero 83.
 Tradiciones humane quedam heretice preponderantur 294.

U. V.

Vicarius Christi quare dicitur papa 178.
 Vicarius Christi verus qualis est 156.
 Vita expropriataria 161, 162.
 De Urbano VI. et Clemente VII. 149—150.
 Modus vivendi parciор et expropriarius perfectior est 90, 91, 92, 93.

W.

Wyclif paratus est suam sentenciam (de papa et antipapa) revocare, doctus quod sit contraria fidei christiane 150.
 Wyclif De Excommunicacione 353.

Corrections.

Page	4	line	14	for	mutatum	read	mutativum
"	6	"	11	"	hos	"	hoc
"	14	"	12	"	quantitatem	"	qualitatem
"	72	"	8	"	quartum	"	tercium
"	89	"	8	"	pecavit	"	peccavit
"	115	"	12	"	elergy	"	clergy
"	150	"	29	"	docto	"	doctus
"	169	"	35	"	deduxit	"	seduxit
"	172	"	3	"	capit	"	sapit
"	180	"	35	"	ordinario	"	ordinacio
"	308	"	35	"	potes	"	potest
"	367	"	20	"	mundanam	"	mundanum
"	368	"	24	"	sancior	"	sancior

DATE DUE

GAYLORD			PRINTED IN U.S.A.

BOSTON COLLEGE

3 9031 01415632 7

374346

BR
75
.W8
v.19

Wycliffe.

Bapst Library
Boston College
Chestnut Hill, Mass. 02167

